

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

ผลกระทบจากการเข้ามาลงทุนของผู้ประกอบการจีนต่อธุรกิจผลไม้ในภาคตะวันออก

An Impact of Chinese Direct Investment on Fruit Supply Chain in Eastern Region

โดย

รองศาสตราจารย์ ดร.สันติ อภิวัฒน และคณะ

กุมภาพันธ์ 2563

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

ผลกระทบจากการเข้ามาลงทุนของผู้ประกอบการจีนต่อธุรกิจผลไม้ในภาคตะวันออก

An Impact of Chinese Direct Investment on Fruit Supply Chain in Eastern Region

ผู้วิจัย

สังกัด

1. รองศาสตราจารย์ ดร.สันติ ธิรพัฒน์

คณะบริหารธุรกิจ
สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

2. อาจารย์ ดร. สุภารัตน์ ตันทองศักดิ์กุล

ภาควิชาการธนาคารและการเงิน
คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

(ความเห็นในรายงานนี้เป็นของผู้วิจัย สกว. ไม่จำเป็นต้องเห็นด้วยเสมอไป)

บทสรุปผู้บริหาร (Executive Summary)

ในช่วงหลายปีที่ผ่านมา ผู้ประกอบการข้ามชาติจีนได้มีการเข้ามาลงทุนในภาคการเกษตรของไทยมากขึ้น ซึ่งการเข้ามาลงทุนดังกล่าวอาจเป็นประโยชน์แก่เกษตรกรไทยและธุรกิจที่เกี่ยวข้อง อย่างไรก็ตามในอีกด้านหนึ่งการเข้ามาลงทุนของผู้ประกอบการจีน อาจมีผลกระทบทางด้านลบได้เช่นเดียวกัน ดังที่ได้เคยเกิดขึ้นในบางประเทศ เช่น ความหวั่นเกรงเรื่องการเข้าถือครองที่ดินขนาดใหญ่ เป็นต้น งานวิจัยฉบับนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสถานภาพการลงทุนและผลกระทบที่เกิดขึ้นของผู้ประกอบการข้ามชาติจีนในธุรกิจผลไม้ในภาคตะวันออก และนำเสนอข้อสรุปเชิงนโยบาย

การศึกษานี้ครอบคลุมธุรกิจภาคการเกษตรที่เกี่ยวข้องกับผลไม้ 3 ประเภทได้แก่ ทุเรียน มังคุดและลำไย ของ 3 จังหวัดในภาคตะวันออก คือระยอง จันทบุรี และตราด โดยเน้นการรวบรวมข้อเท็จจริงและความคิดเห็นของผู้ที่เกี่ยวข้องในพื้นที่เกี่ยวกับบทบาทการลงทุนของผู้ประกอบการจีนในห่วงโซ่อุปทานธุรกิจผลไม้ ตลอดจนการประเมินข้อดีข้อเสียของการลงทุนดังกล่าวต่อเกษตรกรผู้ปลูกผลไม้ในพื้นที่และธุรกิจของไทยที่เกี่ยวข้อง การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Exploratory Research) เนื่องจากงานศึกษาที่ผ่านมา รวมถึงข้อมูลทุติยภูมิเช่นราคาและผลผลิตของผลไม้ทั้ง 3 ชนิดในภาคตะวันออกค่อนข้างมีจำกัดไม่เพียงพอในการตั้งและทดสอบสมมุติฐานในทางสถิติได้ ดังนั้นในการศึกษาผลกระทบจากการเข้ามาลงทุนของผู้ประกอบการจีนต่อธุรกิจผลไม้ในภาคตะวันออกจึงเน้นการวิเคราะห์ข้อมูลปฐมภูมิโดยการลงสำรวจพื้นที่ (Field Investigation) การสำรวจโดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire Survey) การสัมภาษณ์และรับฟังความคิดเห็นจากผู้ที่เกี่ยวข้อง นอกจากนี้ก็นำผลการตอบแบบสอบถามของเกษตรกรมาทำการวิเคราะห์ทางสถิติผ่าน Logistic regression เพื่อทดสอบว่าความเห็นของเกษตรกรต่อการเข้ามาลงทุนของผู้ประกอบการข้ามชาติจีนมีผลกระทบทางด้านบวกหรือลบบ่อย่างมีนัยสำคัญหรือไม่

การศึกษาสถานภาพการลงทุนของผู้ประกอบการข้ามชาติจีน (ล้งจีน) พบว่ามีจำนวนเพิ่มขึ้นอย่างมาก โดยการศึกษาของคณะกรรมการพาณิชย์ การอุตสาหกรรม และการแรงงาน สภานิติบัญญัติแห่งชาติปี พ.ศ. 2559 ซึ่งทำการศึกษาก่อตั้งโรงคัดบรรจุผลไม้ (ล้ง) พบว่ามีโรงคัดบรรจุผลไม้ที่ขอการรับรองมาตรฐาน GMP จากกรมวิชาการเกษตรในภาคตะวันออกจำนวน 138 ราย ในจำนวนนี้เป็นล้งในจังหวัดจันทบุรีจำนวน 122 ราย แยกเป็นล้งทุเรียน 38 ราย ลำไย 34 ราย และมังคุด 24 ราย โดยการศึกษานี้ได้ระบุว่าเกือบร้อยละ

50 ของจำนวนล้งทั้งหมดเป็นผู้ประกอบการชาวจีน ซึ่งอาศัยชื่อของคนไทยเป็นผู้ถือหุ้นแทน (Nominee) สำหรับการศึกษาพบว่า ณ ปีงบประมาณ พ.ศ. 2562 มีโรงคัดบรรจุผลไม้ที่ได้รับการรับรองจำนวนทั้งสิ้น 397 รายใน 3 จังหวัดภาคตะวันออก (ระยอง จันทบุรี และตราด) โดยในจำนวนนี้เป็นโรงคัดบรรจุทุเรียนเพียงอย่างเดียวสูงถึง 205 ราย สำหรับลำไยนั้นจำนวนโรงคัดบรรจุลดลงอย่างมากและไม่ได้คัดเฉพาะลำไยเพียงอย่างเดียวโดยมีเหลืออยู่เพียง 4 รายเท่านั้น เมื่อพิจารณาเฉพาะผู้ประกอบการที่จดทะเบียนในรูปของนิติบุคคลหรือบริษัทใน 3 จังหวัดพบว่ามีจำนวน 99 ราย นักวิจัยได้แบ่งประเภทผู้ประกอบการโดยพิจารณาจากโครงสร้างผู้ถือหุ้น พบว่าเป็นนิติบุคคลไทย 100% จำนวน 59 บริษัท หรือคิดเป็นร้อยละ 59.6 ตามมาด้วยนิติบุคคลไทยที่มีผู้ร่วมทุนสัญชาติจีนถือหุ้นมากกว่า 25% แต่ไม่เกิน 50% จำนวน 23 บริษัทหรือคิดเป็นร้อยละ 23.20 โดยมีบริษัทต่างดาวจำนวน 3 บริษัท มีผู้ถือหุ้นสัญชาติจีนถือหุ้นมากกว่า 50% เมื่อพิจารณาถึงรายได้ของผู้ประกอบการเหล่านี้จะพบว่า ในปี พ.ศ. 2560 มีรายได้รวมกันประมาณ 9,200 ล้านบาท โดยนิติบุคคลไทย 100% มีรายได้รวมกันเท่ากับ 7,416.33 ล้านบาท หรือคิดเป็นร้อยละ 80.6 ของรายได้รวมของบริษัทที่ดำเนินธุรกิจโรงคัดบรรจุผลไม้ใน 3 จังหวัดภาคตะวันออก ซึ่งข้อมูลนี้ค่อนข้างขัดแย้งกับสภาพความเป็นจริงที่ทราบกันดีว่าล้งจีนมีบทบาทสำคัญในการเข้ามาซื้อผลไม้จากเกษตรกรไทย ดังนั้นอาจเป็นไปได้ว่านิติบุคคลไทย 100% ดังกล่าวแท้จริงแล้วคือเป็นผู้ถือหุ้นแทน (Nominee) ให้แก่นักลงทุนจีน และหรือนิติบุคคลไทยนี้คือเป็นเพียงผู้รับจ้างจัดหาและบรรจุผลไม้ให้แก่นักลงทุนจีนเท่านั้น หากพิจารณาถึงกำไรสุทธิของนิติบุคคลเหล่านี้รวมกันมีเพียง 400 ล้านบาทเท่านั้น ซึ่งอาจเกิดจากการแจ้งกำไรสุทธิที่ต่ำกว่าความเป็นจริง หรืออาจเกิดจากการแข่งขันในการหาผลไม้ทำให้ต้องกำหนดราคาซื้อที่สูงทำให้มีกำไรน้อยลง รวมถึงการเปลี่ยนสถานภาพจากผู้รับซื้อและจำหน่ายเป็นเพียงผู้จัดหาและบรรจุหีบห่อเท่านั้น

การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างราคาผลไม้และการเข้ามาของผู้ประกอบการจีน โดยการทดสอบทางสถิติว่าราคาเฉลี่ยก่อนที่ล้งจีนเข้ามาแตกต่างจากราคาเฉลี่ยหลังจากที่ล้งจีนเข้ามา มีบทบาทในระหว่างปี พ.ศ. 2559-2561 หรือไม่ โดยศึกษาด้วยวิธี Analysis of Covariance (ANCOVA) ราคาขายเฉลี่ยของทุเรียนก่อนจีนเข้ามา มีบทบาทไม่เท่ากับราคาขายเฉลี่ยหลังจากที่จีนเข้ามา หรืออาจกล่าวได้ว่าการที่จีนเข้ามาส่งผลทางบวกต่อราคาขายเฉลี่ยทุเรียนหลังจากที่ได้คำนึงถึงผลของปริมาณผลผลิตแล้ว สำหรับมังคุดผลการศึกษาเป็นไปได้ลักษณะเดียวกันดังนั้นจึงสามารถสรุปได้ว่าการเข้ามาของจีนน่าจะมีผลต่อราคาทุเรียนและมังคุด แต่ไม่มีผลต่อราคาของลำไย

สำหรับการลงสำรวจพื้นที่ (Field investigation) กับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในธุรกิจผลไม้ และการสัมภาษณ์เชิงลึกหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อทราบถึงสถานภาพการลงทุนของผู้ประกอบการข้ามชาติจีนในธุรกิจผลไม้และห่วงโซ่อุปทานในภาคตะวันออกในประเด็นเรื่องการผลิต ระบบโลจิสติกส์และและช่องทางการจัดจำหน่าย ซึ่งพบว่าประเด็นเรื่องการยึดครองที่ดิน (Land Grabbing) จากเกษตรกรไทย โดยผู้ประกอบการชาวจีนมีการกล่าวถึงบ้าง แต่ยังไม่มีความชัดเจน หากแต่อาจจะอยู่ในรูปของการที่นักธุรกิจชาวจีนได้มาสมรสกับภรรยาชาวไทย และทำการซื้อที่ดินในนามของคู่สมรส หรือญาติพี่น้องของคู่สมรส มีการเริ่มเข้ามาลงทุนในธุรกิจที่เกี่ยวข้องในห่วงโซ่อุปทาน เช่น การขนส่ง บรรจุภัณฑ์เพื่อการส่งออก เป็นต้น การเข้ามาของผู้ประกอบการข้ามชาติจีน ในมุมมองของเกษตรกรคิดว่าทำให้ผลผลิตที่ได้สามารถขายได้ในราคาที่สูงกว่าในอดีตที่ผ่านมา การจัดจำหน่ายทำได้ง่ายขึ้นเนื่องจากมีปริมาณความต้องการจากต่างประเทศจำนวนมาก อย่างไรก็ตามเกษตรกรก็มีความกังวลต่อแนวโน้มในอนาคตเช่นกัน หากความต้องการผลไม้ไทยจากจีนลดลง ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาโดยแบบสอบถามในประเด็นดังกล่าว

การสำรวจด้วยแบบสอบถาม (Questionnaire Survey) โดยกลุ่มตัวอย่างมาจากจังหวัดระยอง 45 ตัวอย่าง จังหวัดจันทบุรี 137 ตัวอย่าง และจังหวัดตราด 68 ตัวอย่าง ในการลงพื้นที่สำรวจพบว่าเกษตรกรผู้ปลูกลำไยมีการกระจุกตัวอยู่ในพื้นที่อำเภอโป่งน้ำร้อนและสอยดาว จังหวัดจันทบุรี เป็นส่วนใหญ่ ทำให้ตัวอย่างจากจังหวัดจันทบุรีมีจำนวนที่มากกว่าจังหวัดอื่น จากจำนวนนี้เป็นครัวเรือนที่ปลูกทุเรียนจำนวน 73 ตัวอย่าง มังคุดจำนวน 102 ตัวอย่าง และ 75 ตัวอย่างสำหรับลำไย โดยเป็นเกษตรกรรายย่อยพื้นที่การเพาะปลูกเฉลี่ยไม่เกิน 10 ไร่ต่อพืช 1 ชนิด (ทุเรียน มังคุด) มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น และ 20 ไร่สำหรับลำไย แต่มีแนวโน้มลดลง โดยแบบสอบถามประกอบด้วย 4 ส่วน ข้อมูลทั่วไป ข้อมูลการทำเกษตร ผลกระทบจากการเข้ามาลงทุนของผู้ประกอบการจีน และข้อเสนอแนะเพิ่มเติม ผลการสำรวจประสบการณ์ของเกษตรกรผู้ปลูกผลไม้ที่มีกับผู้ประกอบการจีน พบว่าเกษตรกรผู้ปลูกทุเรียนประมาณร้อยละ 13 ของเกษตรกรผู้ปลูกทุเรียนมีการขายใบหรือขายเหมาสวน ในขณะที่เพียงร้อยละ 4 ของเกษตรกรผู้ปลูกมังคุดมีการขายใบกับล้งเงิน สำหรับลำไยพบว่าร้อยละ 77 มีการขายใบ ทั้งนี้เนื่องจากลำไยเป็นผลไม้ที่สามารถใช้สารเร่งให้ออกผลได้ค่อนข้างแน่นอนกว่าทุเรียนและมังคุด สำหรับประสบการณ์ที่เคยถูกโกงจากการค้าขายกับล้งเงินหรือไม่นั้นพบว่าผู้ปลูกทุเรียนและมังคุดถูกโกงจากล้งเงินน้อย (น้อยกว่าร้อยละ 5) แต่ผู้ปลูกลำไยร้อยละ 25 เคยถูกโกงจากล้งเงิน เกษตรกรกว่าร้อยละ 50 ของกลุ่มตัวอย่างเคยได้ยินว่าล้งเงินทำการกว้านซื้อที่ดินเพื่อทำการเพาะปลูกผลไม้เอง โดยใช้ชื่อบุคคลอื่น (nominee) ต่อข้อถามเรื่องความกังวลใจของเกษตรกรผู้ปลูกผลไม้ทั้ง 3 ชนิด พบว่าเกษตรกรกังวลต่อการที่ล้งเงินรวมตัวกันกดราคารับซื้อผลไม้จากเกษตรกรมากที่สุด ตามมาด้วยการกว้านซื้อ

ที่ดินเพื่อทำการเพาะปลูกแข่งกับเกษตรกรไทย และการนำพันธุ์ผลไม้ไปพัฒนาเพาะปลูกเอง สุดท้ายได้ สอบถามความคิดเห็นของเกษตรกรเกี่ยวกับผลกระทบทางบวกหรือลบโดยรวม จากการเข้ามาลงทุนของล้งจีน พบว่าเกษตรกรผู้ปลูกทุเรียนร้อยละ 32.50 เห็นว่าการเข้ามาของล้งจีนมีผลกระทบทางลบ และส่วนมาก ร้อยละ 66 เห็นว่ารัฐบาลควรให้ล้งจีนเข้ามาดำเนินธุรกิจในประเทศไทย สำหรับเกษตรกรผู้ปลูกมังคุดร้อยละ 36.30 เห็นว่าการเข้ามาของล้งจีนเกษตรกรมีผลทางลบ และร้อยละ 60 เห็นว่ารัฐบาลควรให้ล้งจีนเข้ามา ดำเนินธุรกิจในประเทศไทย ซึ่งความเห็นนี้ค่อนข้างสอดคล้องกับผู้ปลูกทุเรียน แต่ความเห็นของเกษตรกรผู้ ปลูกลำไย เกษตรกรส่วนใหญ่ร้อยละ 54.05 เห็นว่ามีผลกระทบในทางลบ อย่างไรก็ตามร้อยละ 62.16 ยังเห็น ว่ารัฐบาลควรให้ล้งจีนเข้ามาดำเนินธุรกิจในประเทศไทยได้ ซึ่งสะท้อนว่าการประกอบการของล้งจีนเป็น ทางเลือกในการขายผลผลิตของเกษตรกรซึ่งจะทำให้มีการแข่งขันด้านราคาในการรับซื้อผลผลิต ดังนั้นรัฐบาล จึงไม่ควรห้ามการเข้ามาดำเนินธุรกิจของล้งจีน

นักวิจัยได้จัดประชุมกลุ่มย่อยเพื่อนำเสนอผลการศึกษาและรับฟังข้อคิดเห็นเพื่อจัดทำข้อเสนอแนะ ด้านนโยบายซึ่งประกอบด้วย 4 ประเด็นหลักกล่าวคือ 1. นโยบายของรัฐบาลไม่ควรปิดกั้นการเข้ามาลงทุน ของล้งจีน เนื่องจากล้งจีนมีบทบาทสำคัญในการนำผลผลิตของเกษตรกรเพื่อตอบสนองอุปสงค์ของผลไม้ใน ประเทศจีน 2. สร้างกลุ่มธุรกิจ (cluster) ซึ่งมีระบบนิเวศน์ (ecosystem) ที่ส่งเสริมให้เกิดการแข่งขันและ ร่วมมือกัน (coopetition) ระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (stakeholders) 3. พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานภาครัฐใน การส่งเสริมการผลิตและการส่งออกผลไม้ เช่น การมีหน่วยงานหลักที่รับผิดชอบรวบรวมข้อมูลพื้นฐานที่ เกี่ยวกับการผลิตผลไม้ และให้เกษตรกรสามารถเข้าถึงข้อมูลเหล่านี้ได้ การปรับองค์กรภาครัฐให้เหมาะสมกับ การค้าผลไม้ของโลก รวมถึงการจัดการแรงงานที่มีประสิทธิภาพ เป็นต้น และ 4. การรวมกลุ่มของเกษตรกร เพื่อเป็นการเพิ่มอำนาจต่อรองการขายผลผลิตของกลุ่มเกษตรกร

บทคัดย่อ

งานวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสถานภาพการลงทุนและผลกระทบที่เกิดขึ้นของผู้ประกอบการข้ามชาติจีนในธุรกิจผลไม้ 3 ชนิด คือ ทูเรียน มังคุด ลำไย ของ 3 จังหวัดภาคตะวันออก ได้แก่ ระยอง จันทบุรี และตราด โดยเน้นการวิจัยเชิงสำรวจ (Exploratory Research) ด้วยการลงสำรวจพื้นที่ (Field Investigation) การสำรวจโดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire Survey) และการสัมภาษณ์และรับฟังความคิดเห็นจากผู้ที่เกี่ยวข้อง ผลการศึกษาพบว่าจำนวนผู้ประกอบการที่ดำเนินธุรกิจโรงคัดบรรจุผลไม้ (ล้าง) ที่ได้มาตรฐาน Good Manufacturing Practice (GMP) จากสำนักวิจัยและพัฒนาการเกษตร เขต 6 ในปี พ.ศ. 2562 เพิ่มขึ้นอย่างมากโดยเฉพาะทูเรียนและมังคุดในจังหวัดจันทบุรี ล้างจีนมีบทบาทสำคัญในการนำผลผลิตของเกษตรกรไปจำหน่ายเพื่อตอบสนองอุปสงค์ของผลไม้ในประเทศจีน ทำให้เกษตรกรยังขายผลผลิต (เฉพาะทูเรียนและมังคุด) ได้ราคาดี ถึงแม้ว่าจะมีผลผลิตออกสู่ตลาดเพิ่มขึ้นอย่างมากเช่นเดียวกัน จากความเห็นของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเห็นตรงกันว่าผู้ประกอบการจีนมีบทบาทสำคัญและรัฐไม่ควรปิดกั้นการเข้ามาลงทุนของผู้ประกอบการจีน ถึงแม้ว่าจะมีความกังวลต่ออนาคตของราคาขายผลผลิตก็ตาม เนื่องจากมีการเพิ่มพื้นที่ปลูกผลไม้ในประเทศเพื่อนบ้านของไทยจำนวนมาก โดยรัฐบาลของประเทศดังกล่าวให้การสนับสนุนการเข้ามาลงทุนของผู้ประกอบการจีน ดังนั้นภาครัฐควรต้องเตรียมการรับมือกับความท้าทายนี้ เช่น การสร้างกลุ่มธุรกิจ (cluster) ซึ่งมีระบบนิเวศน์ (ecosystem) ที่ส่งเสริมให้เกิดการแข่งขันและร่วมมือกัน (coopetition) ระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (stakeholders) พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานภาครัฐในการส่งเสริมการผลิตและการส่งออกผลไม้ เป็นต้น

Abstract

This research aims to investigate the status and impacts of Chinese direct investment in three fruits i.e. durian mangosteen and logan of three provinces of eastern Thailand i.e. Rayong, Chantaburi, and Trat. Our research approach is mainly based on exploratory research by field investigation, questionnaire survey, interview and focus group hearing. The study finds that the number of entrepreneurs who has received the certification of Good Manufacturing Practice (GMP) from the Office of Agricultural Research and Development (Region 6) has increased significantly especially durian and mangosteen in Chantaburi. Chinese entrepreneurs play a major role in exporting Thai fruits to China. Thai farmers can sell their products at the attractive price (only for durian and mango steen) even though the supply has increased significantly. Based on the opinion of stakeholders, Chinese entrepreneurs play crucial role in this business and Thai government should not prohibit the investment from them. However, the stakeholders are concerned about the future price of durian and mangosteen due to the large expansion of planted area in neighboring countries. In addition, these countries have set up the incentives for the Chinese investments. Therefore, Thai government should prepare some measures for the future challenge for example developing the business cluster with ecosystem that can promote the cooperation between stakeholders, developing the infrastructure to enhance the productivity and fruit exporting.

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ความสำคัญและที่มาของปัญหา	1
1.2 วัตถุประสงค์	5
1.3 ขอบเขตของโครงการวิจัย	5
1.4 ระเบียบวิธีวิจัย	5
1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	6
บทที่ 2 การทบทวนเอกสารและข้อมูลเบื้องต้น	7
2.1 ผลกระทบของ FDI ต่อประเทศที่ได้รับการลงทุน	7
2.2 FDI ในอุตสาหกรรมการเกษตรของจีน	10
2.3 บทบาทการลงทุนของจีนในธุรกิจผลไม้ไทย	12
2.4 สรุปการทบทวนการศึกษา	46
บทที่ 3 วิธีการศึกษา	49
3.1 กรอบแนวคิดของการวิจัย	49
3.2 ระเบียบวิธีวิจัย/เครื่องมือวิจัย	50
บทที่ 4 ผลการศึกษาเบื้องต้น	55
4.1 ผลการศึกษาจากข้อมูลทุติยภูมิจากการทบทวนและสืบค้น	55
4.2 การศึกษาการลงสำรวจพื้นที่และการสัมภาษณ์เชิงลึก	70
4.3 การสำรวจแบบสอบถาม (Questionnaire Survey)	74
4.4 การวิเคราะห์ทางสถิติด้วยวิธี Logit Regression	107
บทที่ 5 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย	113
5.1 นโยบายของรัฐบาลไม่ควรปิดกั้นการเข้ามาลงทุนของนักลงทุนจีน	113
5.2 สร้างกลุ่มธุรกิจ (cluster) ซึ่งมีระบบนิเวศน์ (ecosystem) ที่ส่งเสริมให้เกิดการแข่งขันและร่วมมือกัน (coopetition) ระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (stakeholders)	114
เอกสารอ้างอิง	125
ภาคผนวก	133
- แบบสำรวจผลกระทบจากการเข้ามาลงทุนของผู้ประกอบการจีนต่อธุรกิจผลไม้ในภาคตะวันออก และใบรับรองโครงการ จากคณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในคน กลุ่มสหสถาบัน ชุดที่ 1 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย	135
- ตัวอย่างหนังสือสัญญาขายลำไย	145
- กิจกรรมการประชุมกลุ่มย่อยเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็น	147

สารบัญตาราง

		หน้า
ตารางที่ 1.1	สรุปเส้นทางสู่ผลกระทบของงานวิจัย (Impact Pathways)	4
ตารางที่ 2.1	ผลผลิตทุเรียนและปริมาณการส่งออกของทุเรียนสด ปี พ.ศ. 2557-2561	13
ตารางที่ 2.2	การส่งออกทุเรียนผลสดของประเทศไทยไปยังประเทศต่างๆ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2557-2561	14
ตารางที่ 2.3	ผลผลิตลำไยและปริมาณการส่งออกของลำไยสด ปี พ.ศ. 2557-2561	18
ตารางที่ 2.4	การส่งออกลำไยสดของประเทศไทยไปยังประเทศต่างๆ ตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2557-2561	20
ตารางที่ 2.5	ผลผลิตมังคุดและปริมาณการส่งออกของมังคุดสด ปี พ.ศ. 2557-2561	23
ตารางที่ 2.6	การส่งออกมังคุดสดของประเทศไทยไปยังประเทศต่างๆ ตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2557-2561	25
ตารางที่ 4.1.1	จำนวนโรงคัดบรรจุผลไม้ที่ได้รับการรับรองจากกรมวิชาการเกษตร	57
ตารางที่ 4.1.2	จำนวนโรงคัดบรรจุผลไม้ที่ได้มาตรฐาน Good Manufacturing Practice (GMP) จากกรมวิชาการเกษตร	58
ตารางที่ 4.1.3	จำนวนผู้ประกอบการที่ดำเนินธุรกิจโรงคัดบรรจุผลไม้ที่ได้มาตรฐาน Good Manufacturing Practice (GMP) จากกรมวิชาการเกษตรในจังหวัดจันทบุรี ณ มิถุนายน ปี พ.ศ.2562	59
ตารางที่ 4.1.4	จำนวนบริษัทที่ดำเนินธุรกิจโรงคัดบรรจุผลไม้ที่ได้มาตรฐาน Good Manufacturing Practice (GMP) จากกรมวิชาการเกษตรในจังหวัดจันทบุรี ณ มิถุนายน พ.ศ. 2562	59
ตารางที่ 4.1.5	ค่าสรุปทางสถิติมูลค่าสินทรัพย์ของบริษัทที่ดำเนินธุรกิจโรงคัดบรรจุผลไม้ที่ได้มาตรฐาน GMP แยกตามโครงสร้างผู้ถือหุ้น ณ ปี พ.ศ. 2560	60
ตารางที่ 4.1.6	ค่าสรุปทางสถิติรายได้ของบริษัทที่ดำเนินธุรกิจโรงคัดบรรจุผลไม้ที่ได้มาตรฐาน GMP แยกตาม โครงสร้างผู้ถือหุ้น ณ ปี พ.ศ. 2560	62
ตารางที่ 4.1.7	ค่าสรุปทางสถิติกำไรสุทธิของบริษัทที่ดำเนินธุรกิจโรงคัดบรรจุผลไม้ที่ได้มาตรฐาน GMP แยกตามโครงสร้างผู้ถือหุ้น ณ ปี พ.ศ. 2560	63
ตารางที่ 4.1.8	การทดสอบทางสถิติโดยวิธี Analysis of Covariance (ANCOVA) ของราคาทุเรียน ก่อนและหลังการเข้ามาของผู้ประกอบการจีน	69
ตารางที่ 4.1.9	การทดสอบทางสถิติโดยวิธี Analysis of Covariance (ANCOVA) ของราคาลำไย ก่อนและหลังการเข้ามาของผู้ประกอบการจีน	69
ตารางที่ 4.1.10	การทดสอบทางสถิติโดยวิธี Analysis of Covariance (ANCOVA) ของราคามังคุด ก่อนและหลังการเข้ามาของผู้ประกอบการจีน	70
ตารางที่ 4.2.1	ประเด็นการตรวจสอบการเข้ามาของผู้ประกอบการข้ามชาติจีนในห่วงโซ่อุปทานผลไม้ภาคตะวันออก	71

	หน้า	
ตารางที่ 4.3.1	ตัวอย่างของการสำรวจข้อมูลโดยแบบสอบถาม	75
ตารางที่ 4.3.2	ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง	77
ตารางที่ 4.3.3	ข้อมูลการผลิตทุเรียน มังคุด และลำไย ปี พ.ศ. 2559 ถึง 2562 แยกตามจังหวัด	79
ตารางที่ 4.3.4	การผลิตของเกษตรกรปี พ.ศ. 2562 แบ่งตามระดับการศึกษา	82
ตารางที่ 4.3.5	การรวมตัวในการผลิตและการใช้ปุ๋ย/ยากำจัดศัตรูพืช	83
ตารางที่ 4.3.6	ช่องทางการจำหน่ายของเกษตรกรผู้ปลูกทุเรียนปี พ.ศ. 2559-2562 แบ่งตามจังหวัด	85
ตารางที่ 4.3.7	ช่องทางการจำหน่ายของเกษตรกรผู้ปลูกมังคุด ปี พ.ศ. 2562-2559 แบ่งตามจังหวัด	87
ตารางที่ 4.3.8	ช่องทางการจำหน่ายของเกษตรกรผู้ปลูกลำไย ปี พ.ศ. 2562-2559 แบ่งตามจังหวัด	89
ตารางที่ 4.3.9	ช่องทางการจำหน่ายของเกษตรกรผู้ปลูกทุเรียน ปี พ.ศ.2562-2559 แบ่งตามพื้นที่ การปลูก	91
ตารางที่ 4.3.10	ช่องทางการจำหน่ายของเกษตรกรผู้ปลูกมังคุด ปี พ.ศ. 2559-2562 แบ่งตามพื้นที่ การปลูก	93
ตารางที่ 4.3.11	ช่องทางการจำหน่ายของเกษตรกรผู้ปลูกลำไย ปี พ.ศ. 2559 - 2562 แบ่งตามพื้นที่ การปลูก	95
ตารางที่ 4.3.12	การเปลี่ยนแปลงการเพาะปลูกและช่องทางการจำหน่ายของเกษตรกรผู้ปลูกทุเรียน มังคุด และลำไยปี พ.ศ. 2559 – 2562	97
ตารางที่ 4.3.13	ประสบการณ์ของเกษตรกรกับผู้ประกอบการเงินของเกษตรกร	99
ตารางที่ 4.3.14	ความกังวลใจต่อการเข้ามาจากการเข้ามาลงทุนของผู้ประกอบการเงินของเกษตรกร ผู้ปลูกผลไม้	101
ตารางที่ 4.3.15	ความกังวลใจในลำดับแรกต่อการเข้ามาลงทุนของผู้ประกอบการเงิน (ล้งจีน) ของ เกษตรกรผู้ปลูกผลไม้	103
ตารางที่ 4.3.16	ผลกระทบจากการเข้ามาลงทุนของผู้ประกอบการเงิน (ล้งจีน) ของเกษตรกรผู้ปลูก ผลไม้	105
ตารางที่ 4.4.1	การวิเคราะห์ Logistic Regression ความเห็นของเกษตรกรเรื่องผลกระทบจากการ เข้ามาลงทุนของผู้ประกอบการเงิน (ล้งจีน) ต่อประเทศไทย	110
ตารางที่ 4.4.2	การวิเคราะห์ Logistic Regression ความเห็นของเกษตรกรเรื่องการอนุญาตให้ ผู้ประกอบการเงิน (ล้งจีน)เข้ามาลงทุนในประเทศไทย	111

สารบัญรูปภาพ

	หน้า	
แผนภาพที่ 3.1	กรอบแนวคิดของการศึกษาผลกระทบจากการเข้ามาลงทุนของผู้ประกอบการ จีนต่อธุรกิจผลไม้ในภาคตะวันออก	51
รูปที่ 4.1.1	ผลรวมมูลค่าสินทรัพย์ของบริษัทที่ดำเนินธุรกิจโรงคัดบรรจุผลไม้ที่ได้มาตรฐาน GMP แยกตามโครงสร้างผู้ถือหุ้น ณ ปี พ.ศ. 2560	61
รูปที่ 4.1.2	ผลรวมรายได้ของบริษัทที่ดำเนินธุรกิจโรงคัดบรรจุผลไม้ที่ได้มาตรฐาน GMP แยกตามโครงสร้างผู้ถือหุ้น ณ ปี พ.ศ. 2560	62
รูปที่ 4.1.3	ผลรวมกำไรสุทธิของบริษัทที่ดำเนินธุรกิจโรงคัดบรรจุผลไม้ที่ได้มาตรฐาน GMP แยกตามโครงสร้างผู้ถือหุ้น ณ ปี พ.ศ. 2560	64
รูปที่ 4.1.4	ผลรวมการจ่ายภาษีนิติบุคคลของบริษัทที่ดำเนินธุรกิจโรงคัดบรรจุผลไม้ที่ได้ มาตรฐาน GMP แยกตามโครงสร้างผู้ถือหุ้น ณ ปี พ.ศ. 2560	65
รูปที่ 4.1.5	แสดงดัชนีราคาที่ขายได้ ณ ไร่นา และดัชนีผลผลิตของทุเรียนตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2548-2561	66
รูปที่ 4.1.6	แสดงดัชนีราคาที่ขายได้ ณ ไร่นา และดัชนีผลผลิตมังคุดของตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2548-2561	67
รูปที่ 4.1.7	แสดงดัชนีราคาที่ขายได้ ณ ไร่นา และดัชนีผลผลิตของลำไยตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2548-2561	67

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความสำคัญและที่มาของปัญหา

ในช่วงที่ผ่านมา ผู้ประกอบการข้ามชาติได้มีการเข้ามาลงทุนในภาคการเกษตรของไทยมากขึ้น เนื่องจากความสะดวกทางด้านการขนส่งและเทคโนโลยีการติดต่อสื่อสาร ตลอดจนการชำระเงิน การเข้ามาลงทุนดังกล่าวอาจเป็นประโยชน์แก่เกษตรกรเนื่องจากการเพิ่มอุปสงค์ทำให้ราคาของผลผลิตการเกษตรสูงขึ้น มีส่วนช่วยพัฒนาเทคโนโลยีในการผลิตให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้น รวมทั้งทำให้ธุรกิจในช่วงโซ่อุปทานภาคการเกษตร ทางด้านการแปรรูป การตลาด และการค้าผลิตภัณฑ์การเกษตรของไทยมีการขยายตัว ส่งผลให้เกษตรกรและชุมชนได้รับประโยชน์จากกิจกรรมที่เพิ่มขึ้นนี้ นอกจากนี้ การเข้ามาลงทุนของต่างชาติยังเป็นการขยายโอกาสให้เกิดการเชื่อมโยงของเกษตรกรท้องถิ่นกับตลาดการค้าโลกด้วย ภาครัฐจึงควรมีนโยบายในการให้การสนับสนุนการลงทุนข้ามชาติดังกล่าว

แต่อย่างไรก็ตาม การเข้ามาลงทุนของผู้ประกอบการต่างชาติในภาคการเกษตรอาจมีผลกระทบทางด้านลบแก่เกษตรกรและภาคธุรกิจที่เกี่ยวข้องของไทยได้ ดังที่ได้เคยเกิดขึ้นในบางประเทศ เช่น ความหวั่นเกรงเรื่องการเข้าถือครองที่ดินขนาดใหญ่ การเข้ามาเช่าที่เพื่อการผลิตสินค้าเกษตรบางชนิดที่ส่งผลกระทบต่อสภาพสิ่งแวดล้อมของชุมชนในท้องถิ่นชนบท หรือการเข้ามาเป็นผู้ผูกขาดในกิจกรรมต่างๆ ของห่วงโซ่อุปทานสินค้าเกษตรและการค้าส่ง สำหรับประเทศไทย ประเด็นทางด้านลบตามที่ปรากฏในสื่อสิ่งพิมพ์ต่างๆ มักเป็นกรณีของล้งจีนที่ได้เข้ามาลงทุนและประกอบธุรกิจในห่วงโซ่อุปทานผลไม้แบบครบวงจร จากการณ์ที่ล้งจีนเหล่านี้มีช่องทางการจัดจำหน่ายไปยังผู้บริโภคในประเทศจีน ซึ่งถือว่าเป็นตลาดส่งออกที่มีขนาดใหญ่ที่สุดแห่งหนึ่งของโลก การมีตลาดขนาดใหญ่อยู่ในมือของล้งจีน อาจส่งผลต่อการกำหนดราคารับซื้อผลไม้จากเกษตรกรไทย รวมทั้งยังทำให้ผู้ประกอบการไทยที่เคยเป็นผู้รวบรวมผลผลิตในท้องถิ่นอยู่เดิมไม่สามารถแข่งขันรับซื้อผลไม้จากเกษตรกรได้ อิทธิพลดังกล่าวในที่สุดอาจไม่ส่งผลดีต่อธุรกิจผลไม้ของไทยโดยรวมต่อไปในระยะยาวได้

ในการเข้ามาลงทุนของผู้ประกอบการจีนในอุตสาหกรรมเกษตร อาจมีได้หลายรูปแบบดังที่ได้เกิดขึ้นในหลายประเทศของทวีปแอฟริกา และประเทศเพื่อนบ้านของไทย อาทิ ในรูปแบบของระบบเกษตรพันธสัญญาระหว่างเกษตรกรและผู้ประกอบการ การทำสัญญาซื้อผลผลิตล่วงหน้าจากเกษตรกร การเข้าไปบริหารสวนผลไม้หรือการเช่าที่ดินเพื่อเข้าไปประกอบการผลิต การจัดทำกิจกรรมร่วมค้า (Joint Venture) ในการเป็นผู้ค้าส่งและผู้รวบรวมผลผลิต รวมถึงการเชื่อมโยงทางธุรกิจตั้งแต่ต้นน้ำจนถึงปลายน้ำ และการทำธุรกิจออนไลน์สินค้าเกษตร เป็นต้น

ทางด้านผลกระทบในการลงทุนผู้ประกอบการต่างชาติต่อประเทศที่ได้รับการลงทุน (Host Country) นั้น งานวิจัยที่เกี่ยวข้องจากต่างประเทศโดยรวมไม่สามารถสรุปผลกระทบดังกล่าวได้อย่างชัดเจนผลกระทบทางบวกหรือลบขึ้นอยู่กับลักษณะเฉพาะของการลงทุน เช่น รูปแบบการลงทุน ชนิดของผลผลิต การเกษตร และบริบทของชุมชนในแต่ละประเทศที่ศึกษา แต่ที่สำคัญการศึกษาส่วนมากชี้ว่าการที่เกษตรกรและชุมชนของประเทศที่รับการลงทุนต่างชาติ (Host Country) จะได้รับประโยชน์หรือไม่ขึ้นอยู่กับการจัดการโครงสร้างพื้นฐานและนโยบายการส่งเสริมการลงทุนของภาครัฐ สำหรับประเทศไทย พบว่าการศึกษาเชิงประจักษ์ทางวิชาการเกี่ยวกับผลกระทบจากการลงทุนของผู้ประกอบการต่างชาติในธุรกิจผลไม้ยังมีค่อนข้างน้อย ส่วนใหญ่มักเป็นความคิดเห็นที่ปรากฏในข่าวสื่อสิ่งพิมพ์ต่างๆ

การเข้ามาประกอบธุรกิจของจีนในประเทศไทย ยังไม่มีกฎหมายเฉพาะที่ใช้ในการกำกับดูแล ดังนั้นการเข้ามาลงทุนของจีนจากต่างชาติอาจส่งผลกระทบทั้งด้านบวกและด้านลบในธุรกิจผลไม้ไทย จากการศึกษาสืบค้นเอกสารยังมีการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ค่อนข้างจำกัด เช่น กุสุมา สอนตะโก (2559) เปรียบเทียบกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการส่งออกทุเรียนของไทยและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการนำเข้าของจีน ภายใต้การเปลี่ยนแปลงมาตรการสุขอนามัยและสุขอนามัยพืช (SPS) การศึกษาโดยคณะกรรมการพาณิชย์ การอุตสาหกรรม และการแรงงาน สภานิติบัญญัติแห่งชาติปี พ.ศ. 2559 ได้ศึกษาการตั้งโรงคัดบรรจุผลไม้ (ล้าง) ของผู้ประกอบการชาวต่างชาติในจังหวัดจันทบุรี พบว่ามีโรงคัดบรรจุผลไม้ที่ขอการรับรองมาตรฐาน Good Manufacturing Practice (GMP) ในจังหวัดจันทบุรีจำนวน 122 ราย การศึกษานี้ระบุว่ากว่าเกือบร้อยละ 50 ของจำนวนล้างทั้งหมดเป็นของผู้ประกอบการชาวจีน ต่อมาการศึกษาของศิริดา ศิริเบญจพฤษ (2561) พบว่าในปี 2560 มีการเพิ่มขึ้นของจำนวนโรงคัดบรรจุผลไม้ที่ได้มาตรฐาน GMP จากกรมวิชาการเกษตร จำนวน 389 รายโดยในจำนวนนี้เป็นล้างทุเรียนจำนวน 210 ราย โดยมีการกระจุกตัวในภาคตะวันออกจำนวน 119 ราย หากพิจารณาถึงนิติบุคคลที่มีผู้ร่วมทุนจากจีนคิดเป็นจำนวน 17 ราย หรือคิดเป็นร้อยละ 4.40 ของจำนวนล้างทั้งหมดเท่านั้น

อย่างไรก็ดี ข้อมูลข้างต้นกล่าวถึงสิ่งที่ขึ้นทะเบียนกับภาครัฐเท่านั้น ไม่ได้ครอบคลุมถึงล้งนอกระบบที่ยากแก่การตรวจสอบ การศึกษานี้ยังได้ระบุว่าแม้ล้งเงินจะมีส่วนช่วยลดต้นทุนค่าใช้จ่ายบางส่วนแก่เกษตรกร แต่เป็นดาบสองคมต่อการตลาดของอุตสาหกรรมทุเรียนไทยและอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้อง เนื่องจากอาจเป็นการผูกขาดตลาดโดยล้งชาวจีน

จะเห็นว่าการศึกษาที่ผ่านมายังไม่ได้ศึกษาผลกระทบการเข้ามาลงทุนของผู้ประกอบการจีนอย่างชัดเจน โดยเฉพาะจากการจากความคิดเห็นของเกษตรกร โครงการวิจัยนี้จึงได้เลือกศึกษาผลกระทบจากการเข้ามาลงทุนของผู้ประกอบการจีนในมุมมองของเกษตรกรรายย่อย โดยเลือกกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่แหล่งผลิตผลไม้ที่สำคัญในภาคตะวันออก 3 จังหวัดคือ ระยอง จันทบุรี และตราด เนื่องจากภาคตะวันออกเป็นพื้นที่ที่มีการส่งเสริมการลงทุนแก่ต่างชาติทางด้านอุตสาหกรรม (Eastern Economic Corridor ในจังหวัดระยอง) และการพัฒนาพื้นที่ทางเศรษฐกิจพิเศษ (Special Economic Zone ในจังหวัดตราด) ของรัฐบาล ประกอบกับในปัจจุบันประเทศจีนเป็นประเทศที่มีมูลค่าการเข้ามาลงทุนในภาคการเกษตรของไทยจากความนิยมผลไม้ของผู้บริโภคชาวจีนโดยเฉพาะอย่างยิ่งทุเรียน การวิจัยเน้นการศึกษาเกี่ยวกับบทบาทของการลงทุนของผู้ประกอบการจีนในห่วงโซ่อุปทานของธุรกิจผลไม้ในภาคตะวันออกเพื่อให้ทราบข้อเท็จจริงของการลงทุนและสามารถประเมินผลกระทบทั้งทางบวกและลบของการลงทุนดังกล่าว โดยใช้การลงพื้นที่สำรวจ (Field Investigation) และการวิเคราะห์จากข้อมูลปฐมภูมิเป็นหลักเพราะข้อมูลทุติยภูมิทางด้านนี้ยังค่อนข้างมีจำกัด โดยการรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิต่างๆ จากพื้นที่นั้นจะอาศัยความร่วมมือของเครือข่ายองค์กรการเงินชุมชนในจังหวัดภาคตะวันออกที่ทางคณะผู้วิจัยมีความร่วมมือทางด้านวิชาการอยู่

การศึกษาสถานภาพในปัจจุบันและข้อเท็จจริงในเรื่องการเข้ามาลงทุนและประกอบธุรกิจของผู้ประกอบการข้ามชาติถือว่ามีสำคัญและเป็นประโยชน์แก่ภาครัฐในการจัดการโครงสร้างพื้นฐานและนโยบายที่เกี่ยวกับการส่งเสริมการลงทุนของผู้ประกอบการจีนต่อธุรกิจผลไม้ในภาคตะวันออก และยังสามารถเป็นข้อมูลเชิงเปรียบเทียบกับการลงทุนของต่างชาติในผลผลิตการเกษตรหรือพื้นที่เกษตรอื่นที่มีบริบทที่แตกต่างกัน การเข้าใจบทบาทของการลงทุนของผู้ประกอบการจีนในห่วงโซ่อุปทานของธุรกิจผลไม้ยังช่วยให้เกษตรกรและธุรกิจที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ภาคตะวันออกสามารถตั้งรับและปรับตัวกับการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวได้ ซึ่งสามารถสรุปเส้นทางสู่ผลกระทบของงานวิจัย (Impact Pathways) ได้ดังนี้

ตารางที่ 1.1 สรุปเส้นทางสู่ผลกระทบของงานวิจัย (Impact Pathways)

Need	Activities	Outputs	Outcome/Impact
<ul style="list-style-type: none"> ● การเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีในการค้าขายและการขนส่ง ทำให้เกิดอุปสงค์ของผลไม้ไทยในตลาดโลก ทำให้เกิดการลงทุนของธุรกิจต่างชาติในห่วงโซ่อุปทานของผลไม้ ● ผลกระทบดังกล่าวมีทั้งด้านบวกและลบ และจากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวกับ FDI ผลกระทบทางบวกต่อเกษตรกรของประเทศที่ได้รับการลงทุนขึ้นอยู่กับนโยบายและการจัดการโครงสร้างพื้นฐานของรัฐบาลเป็นสำคัญ ● จากการสืบค้นเบื้องต้นพบว่าประเทศไทยยังขาดข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการลงทุนของธุรกิจต่างชาติในอุตสาหกรรมผลไม้สำหรับใช้เป็นข้อมูลในการวางนโยบายเพื่อให้เกษตรกรและชุมชนไทยได้รับประโยชน์จากการเข้ามาของธุรกิจต่างชาติ 	<ul style="list-style-type: none"> ● การรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิที่เกี่ยวข้องจากหน่วยงานต่างๆ ● การลงพื้นที่สำรวจ (Field Investigation) และสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชน ● การสำรวจโดยใช้แบบสอบถามกับเกษตรกรผู้ปลูกผลไม้ ● การจัดทำ Focus Group หลังจากวิเคราะห์ผลจากการสำรวจเบื้องต้นกับผู้ที่เกี่ยวข้องในพื้นที่เพื่อยืนยันความถูกต้องและรับฟังข้อสังเกตต่างๆ ● การวิเคราะห์และประมวลข้อเท็จจริงของข้อมูลและความคิดเห็นเพื่อเสนอแนะแนวทางด้านนโยบาย ● การจัดทำ Focus Group เพื่อรับความคิดเห็นต่อข้อเสนอแนะทางนโยบาย 	<ul style="list-style-type: none"> ● ข้อเท็จจริงและความเข้าใจเกี่ยวกับการลงทุนของธุรกิจต่างชาติในห่วงโซ่อุปทานของอุตสาหกรรมผลไม้ไทย ● ผลกระทบทั้งข้อดีและข้อเสียจากการลงทุนของธุรกิจต่างชาติ ● ข้อเสนอแนะเบื้องต้นในการจัดการและ/หรือ การส่งเสริมการลงทุนของภาครัฐเพื่อให้เกษตรกรและชุมชนได้รับประโยชน์จากการเข้ามาของต่างชาติดังกล่าว ● งานวิจัย/สิ่งพิมพ์เผยแพร่การศึกษา/การให้ความรู้แก่เกษตรกรและชุมชน 	<ul style="list-style-type: none"> ● นโยบายภาครัฐที่เหมาะสมบนข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการลงทุนของธุรกิจต่างชาติในอุตสาหกรรมผลไม้ที่ทำให้เกษตรกรและผู้ที่เกี่ยวข้องของไทยได้รับประโยชน์ ● เกษตรกรผู้ปลูกผลไม้และธุรกิจของไทยที่เกี่ยวข้องมีเศรษฐกิจที่ดีขึ้น

1.2 วัตถุประสงค์

- เพื่อศึกษาวรรณกรรมด้านแนวทาง มาตรการ ตลอดจนนโยบาย ที่มีอยู่ในปัจจุบันของไทยที่เกี่ยวข้องกับการประกอบธุรกิจเกษตรของผู้ประกอบการข้ามชาติ รวมถึงบททวนเอกสารในต่างประเทศถึงผลกระทบที่เกิดจากการประกอบธุรกิจเกษตรของผู้ประกอบการข้ามชาติ
- เพื่อศึกษาสถานภาพการลงทุนของผู้ประกอบการข้ามชาติจีนในธุรกิจผลไม้และห้วงโซ่อุปทานภาคตะวันออก
- เพื่อประเมินผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการลงทุนของผู้ประกอบการข้ามชาติจีนในธุรกิจผลไม้และห้วงโซ่อุปทานภาคตะวันออก
- เพื่อเสนอข้อสรุปเชิงนโยบายถึงข้อดีและข้อเสียจากการเข้ามาลงทุนของผู้ประกอบการข้ามชาติจีนในธุรกิจผลไม้และห้วงโซ่อุปทานภาคตะวันออก

1.3 ขอบเขตของโครงการวิจัย

การศึกษานี้ครอบคลุมธุรกิจภาคการเกษตรที่เกี่ยวข้องกับผลไม้ 3 ประเภทได้แก่ ทุเรียน มังคุดและลำไย ของ 3 จังหวัดในภาคตะวันออก คือระยอง จันทบุรี และตราด โดยเน้นการรวบรวมข้อเท็จจริงและความคิดเห็นของผู้ที่เกี่ยวข้องในพื้นที่เกี่ยวกับบทบาทการลงทุนของผู้ประกอบการจีนในห้วงโซ่อุปทานธุรกิจผลไม้ ตลอดจนการประเมินข้อดีข้อเสียของการลงทุนดังกล่าวต่อเกษตรกรผู้ปลูกผลไม้ในพื้นที่และธุรกิจของไทยที่เกี่ยวข้อง

1.4 ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Exploratory Research) เนื่องจากงานศึกษาที่ผ่านมา รวมถึงข้อมูลทุติยภูมิเช่นราคาและผลผลิตของผลไม้ทั้ง 3 ชนิดในภาคตะวันออกค่อนข้างมีจำกัดไม่เพียงพอในการตั้งและทดสอบสมมุติฐานในทางสถิติได้ ดังนั้นในการศึกษาผลกระทบจากการเข้ามาลงทุนของผู้ประกอบการจีนต่อธุรกิจผลไม้ในภาคตะวันออกจึงเน้นการวิเคราะห์ข้อมูลปฐมภูมิโดยการลงสำรวจพื้นที่ (Field Investigation) การสำรวจโดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire Survey) การสัมภาษณ์และรับฟังความคิดเห็นจากผู้ที่เกี่ยวข้อง นอกจากนี้ นำผลการตอบแบบสอบถามของเกษตรกรมาทำการวิเคราะห์ทางสถิติ

ผ่าน Logistic regression เพื่อทดสอบว่าความเห็นของเกษตรกรต่อการเข้ามาลงทุนของผู้ประกอบการข้ามชาติจีนมีผลกระทบทางด้านบวกหรือลบอย่างมีนัยสำคัญหรือไม่

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- ทำให้ทราบถึงสถานภาพการลงทุนของผู้ประกอบการข้ามชาติจีนในธุรกิจผลไม้และห่วงโซ่อุปทานภาคตะวันออก ตลอดจนผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการลงทุนของผู้ประกอบการข้ามชาติจีนในธุรกิจผลไม้และห่วงโซ่อุปทานภาคตะวันออก

- ข้อมูลและความเข้าใจบทบาทของผู้ประกอบการข้ามชาติจีนในธุรกิจผลไม้ที่หน่วยงานภาครัฐสามารถนำไปใช้กำหนดนโยบายที่เหมาะสมของภาครัฐที่ช่วยส่งเสริมให้เกษตรกรของไทยได้รับประโยชน์มากที่สุดจากการลงทุนของผู้ประกอบการต่างชาติ

สำหรับโครงสร้างของรายงานมีดังต่อไปนี้ บทที่ 1 เป็นบทนำ กล่าวถึงความสำคัญและที่มาของปัญหา วัตถุประสงค์ ขอบเขตการวิจัย ระเบียบการวิจัย และประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ บทที่ 2 เป็นการทบทวนเอกสารและข้อมูลเบื้องต้น ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับผลกระทบจากการลงทุนของเงินในอุตสาหกรรมเกษตรที่มีต่อประเทศที่ได้รับการลงทุน (Host Country) บทบาทการลงทุนของเงินในธุรกิจผลไม้ไทย สำหรับบทที่ 3 วิธีการศึกษา อธิบายกรอบแนวคิดของการวิจัย รายละเอียดระเบียบและเครื่องมือวิจัย และบทที่ 4 เสนอผลการศึกษาจากข้อมูลทุติยภูมิ และผลการศึกษาจากข้อมูลปฐมภูมิ ที่ได้จากการสำรวจความคิดเห็น และสัมภาษณ์ ในบทสุดท้าย บทที่ 5 ข้อเสนอแนะในเชิงนโยบาย

บทที่ 2

การทบทวนเอกสารและข้อมูลเบื้องต้น

จากการสืบค้นเอกสารพบว่างานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับผู้ประกอบการข้ามชาติในธุรกิจผลไม้ของไทยยังมีจำกัด ผลกระทบของการลงทุนจากผู้ประกอบการข้ามชาติจึงอาจอนุมานได้จากการทบทวนการศึกษาเรื่องผลกระทบของการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศ (Foreign Direct Investment หรือ FDI) ต่อประเทศที่ได้รับการลงทุน เนื่องจาก FDI โดยปกติมีนิยามว่าเป็นการที่ชาวต่างประเทศนำเงินทุน เทคโนโลยี กระบวนการจัดการ และอื่นๆ เข้ามาทำธุรกิจในประเทศ โดยบริษัทหรือองค์กร (Entity) ที่มีขนาดใหญ่ลักษณะบริษัทข้ามชาติ (Multinational Firm) แต่การลงทุนธุรกิจผลไม้ในภาคตะวันออกของผู้ประกอบการข้ามชาตินั้น อาจเป็นการลงทุนที่มีขนาดเล็กกว่าและอาจไม่ได้มีการเคลื่อนย้ายทางด้านเทคโนโลยีหรือการจัดการเข้ามาในประเทศ ซึ่งจะเป็นประเด็นที่มากำหนดถึงในการศึกษาของโครงการนี้

การทบทวนวรรณกรรมในส่วนนี้เริ่มจากสรุปผลกระทบโดยรวมของ FDI ต่อประเทศที่ได้รับการลงทุน (Host Country) ในส่วนที่ 2.1 จากนั้นในส่วนที่ 2.2 เป็นการทบทวนการศึกษาเกี่ยวกับการลงทุนในอุตสาหกรรมเกษตรของประเทศจีนในทวีปแอฟริกาและภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และสุดท้ายส่วนที่ 2.3 เป็นการสรุปภาพรวมการส่งออกผลไม้ที่ศึกษาคือทุเรียน ลำไย และมังคุดของไทย รวมถึงประเด็นการศึกษาผลกระทบจากการเข้ามาลงทุนของผู้ประกอบการจีนทางด้านต่างๆ เพื่อเป็นพื้นฐานในการสังเคราะห์ประเด็นที่ควรได้รับการศึกษาในเรื่องผลกระทบจากการเข้ามาลงทุนของผู้ประกอบการจีนต่อธุรกิจผลไม้ในภาคตะวันออก

2.1 ผลกระทบของ FDI ต่อประเทศที่ได้รับการลงทุน

ในทางทฤษฎี FDI สามารถส่งผลกระทบต่อการเติบโตทางด้านเศรษฐกิจของประเทศที่รับการลงทุนผ่านทาง การรับโอนทางเทคโนโลยีและองค์ความรู้ใหม่ (เช่น Frindlay, 1978 และ Borensztein et al., 1988) การสร้างและสะสมทุนมนุษย์ (เช่น Letto-Gillies, 2005 และ Ford et al., 2008) การเชื่อมโยงกับ

เศรษฐกิจโลก (เช่น Blomström and Kokko, 1998 และ Görg and Greenaway, 2004) การเพิ่มการแข่งขันในระบบเศรษฐกิจ (เช่น Driffield, 2000 และ Sylwester, 2005) การพัฒนาและปรับองค์กร (Hansen and Rand 2006) แต่เนื่องจากโครงการที่เสนอเป็นงานวิจัยเชิงสำรวจข้อมูลเบื้องต้น ในส่วนนี้จึงทบทวนวรรณกรรมเฉพาะการศึกษาเชิงประจักษ์เกี่ยวกับผลกระทบของ FDI ต่อประเทศที่ได้รับการลงทุน (Host Country)

ผลกระทบของการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศต่อประเทศที่ได้รับการลงทุน ได้รับความสนใจจากนักเศรษฐศาสตร์พัฒนาอย่างแพร่หลายในอดีตที่ผ่านมาในช่วงต้นทศวรรษที่ 19 จากกระแสโลกาภิวัตน์ (Globalization) ประเด็นต่างๆ และผลการวิจัยเกี่ยวกับผลกระทบของ FDI ในช่วงแรกได้มีการสรุปรวบรวมไว้อย่างครบถ้วนในหนังสือของศาสตราจารย์ Theodore Moran (1998) ซึ่งสามารถสรุปได้เป็น 3 เรื่องหลักคือ

- อะไรคือประโยชน์และโอกาสที่ FDI นำมาสู่กระบวนการพัฒนา อะไรคือความเสี่ยงและอันตรายที่มากับ FDI ต่อประเทศที่ได้รับการลงทุน ซึ่งส่วนใหญ่เป็นประเทศกำลังพัฒนา

- ตลาดการค้าและตลาดการเงินทำหน้าที่ได้ดีเพียงใดในการส่งเสริม FDI อะไรเป็นอุปสรรคที่ทำให้ตลาดดังกล่าวไม่สามารถทำหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ (ซึ่งในประเด็นนี้อาจไม่เกี่ยวข้องกับการศึกษานี้ จึงไม่ได้ทำการทบทวน)

- อะไรเป็นนโยบายของประเทศที่ได้รับการลงทุนหรือคาดว่าจะได้รับการลงทุนจากต่างประเทศ นำมาใช้เพื่อให้ได้รับประโยชน์และลดผลกระทบในทางลบจากการลงทุน โดยเฉพาะอย่างยิ่งทางเลือกนโยบายในการที่ประเทศที่รับการลงทุนเพียงแค่จัดโครงสร้างพื้นฐาน (เช่น กฎหมาย นโยบายการลงทุน นโยบายเศรษฐกิจ) ให้ถูกต้องแล้วปล่อยให้กลไกตลาดทำงานหรือทางเลือกที่รัฐบาลของประเทศที่ได้รับการลงทุนมีบทบาทในการบริหารจัดการ FDI เพื่อกระบวนการพัฒนา

จากการศึกษา FDI จำนวน 183 โครงการ ใน 30 ประเทศ ซึ่งดำเนินการมากกว่า 15 ปี Moran (1998) พบว่าโครงการส่วนใหญ่มีผลประโยชน์ทางบวกสุทธิ กล่าวคือ ร้อยละ 55 ถึงร้อยละ 75 ของโครงการทำให้รายได้ (National Income) ของประเทศที่ได้รับการลงทุนเพิ่มขึ้น แต่อย่างไรก็ตามโครงการที่มีผลกระทบในทางลบ พบว่าโครงการส่วนใหญ่มีผลกระทบในทางลบอย่างชัดเจนต่อเศรษฐกิจ (Economic

Welfare) ของประเทศและผลกระทบต่อประเทศที่ได้รับการลงทุนที่ขึ้นอยู่กับปัจจัยทางด้านนโยบายของประเทศที่ได้รับการลงทุน สำหรับในประเด็นที่เกี่ยวกับนโยบายของประเทศ ผู้รับการลงทุนพบว่าทางเลือกที่รัฐบาลมีบทบาทในการบริหารจัดการ FDI ในลักษณะเชิงรุก (Proactive) เช่น การทำการตลาดซึ่งช่วยดึงดูดการลงทุนจากต่างประเทศ แต่นโยบายเหล่านี้ควรได้รับการพิจารณาอย่างรอบคอบและใช้อย่างจำกัดเพื่อไม่ให้เกิดการบิดเบือนตลาด และต่อมา Moran (2006) ได้ปรับปรุงการศึกษาให้ทันสมัยขึ้นซึ่งยังคงพบว่าโดยส่วนใหญ่ FDI มีผลกระทบในทางบวก แต่มีข้อกังวลเกี่ยวกับผลกระทบในเชิงลบของ FDI ทางด้านทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งมีรูปแบบในลักษณะของการให้เปล่า (Deferred Gift) และมีการตกลงผลประโยชน์กับครอบครัวหรือเครือข่ายของผู้ปกครองประเทศของประเทศที่ได้รับการลงทุน

ในระยะหลัง การศึกษาผลกระทบของ FDI รายประเทศมีความเชื่อว่า FDI มีผลเสียมากกว่าสำหรับประเทศที่ได้รับการลงทุนเนื่องจากประเทศเหล่านั้นเป็นประเทศที่กำลังพัฒนา เช่น Atkin and Harrison (1999) พบว่า FDI มีผลกระทบในทางลบสำหรับการลงทุนในประเทศเวเนซุเอลา (Venezuela) และ Djankov and Hoekman (2000) พบผลกระทบในการทางลบเช่นเดียวกันในประเทศสาธารณรัฐเช็ก (Czech Republic)

สำหรับการศึกษาเชิงประจักษ์โดยเปรียบเทียบประเทศตัวอย่างหลายประเทศ (Cross-country Studies) ได้ถูกทบทวนและรวบรวมไว้ในรายละเอียดโดย Forte and Moura (2013) ซึ่งพบว่าผลกระทบจากงานวิจัย 23 การศึกษา มีงานวิจัย 12 การศึกษาที่พบผลกระทบในทางบวก งานวิจัย 3 การศึกษาพบผลกระทบในทางลบ งานวิจัย 3 การศึกษาไม่พบความสัมพันธ์ และงานวิจัยจำนวน 5 การศึกษาที่พบผลกระทบทั้งบวกและลบ ดังนั้น อาจกล่าวได้ว่าผลกระทบของ FDI ต่อประเทศที่รับการลงทุนนั้นไม่สามารถสรุปได้อย่างชัดเจน ทั้งนี้อาจมีสาเหตุมาจากการศึกษาเหล่านี้ไม่ได้พิจารณาถึงสภาพของประเทศที่รับการลงทุนซึ่งมีความแตกต่างกันในรายละเอียด (Mohnen, 2001 และ Asheghian, 2004) นอกจากนี้ Wang (2009) เสนอว่าผลดังกล่าวอาจเกิดจากการที่การศึกษาส่วนใหญ่ใช้จำนวน FDI ทั้งหมดในการศึกษาจึงไม่สามารถแยกผลที่รบกวน (Confounding Effect) ออกได้

นักเศรษฐศาสตร์พัฒนาส่วนใหญ่เชื่อว่า FDI ในอุตสาหกรรมเกษตรเป็นวิธีการที่สามารถแก้ไขปัญหาความยากจนและความหิวโหยได้ การลงทุนทางด้านการเกษตรสามารถก่อให้เกิดประโยชน์ทางการพัฒนา แต่ประโยชน์เหล่านี้ไม่ได้เกิดขึ้นโดยอัตโนมัติจากการเพิ่มขึ้นของการลงทุนจากต่างชาติ ประเทศที่รับ

การลงทุนจากต่างชาติจำเป็นต้องมีนโยบายและการจัดการเพื่อให้ท้องถิ่นได้รับประโยชน์จากการลงทุนดังกล่าวด้วย การศึกษาของ Liu (2014) ได้สรุปบทเรียนกรณีศึกษาของ Food and Agriculture Organization of The United Nations (FAO) พบว่าการครอบครองที่ดินขนาดใหญ่ (Large-scale Land Acquisitions) มักมีผลเสียที่มากกว่าประโยชน์ที่ได้รับจากการลงทุน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศที่มีกฎหมายเกี่ยวกับสิทธิการครอบครองที่ดินไม่ชัดเจน และภาครัฐมีการกำกับดูแลที่อ่อนแอ (Weak Governance) การครอบครองที่ดินขนาดใหญ่ทำให้เกิดความเสี่ยงและผลเสียต่อชุมชนอย่างมากจากการที่ชุมชนไม่สามารถเข้าถึงแหล่งทรัพยากรธรรมชาติได้ ตลอดจนเป็นการทำลายวิถีชีวิตของชุมชนท้องถิ่นซึ่งจะทำให้เกิดการต่อต้านการลงทุนของท้องถิ่นในที่สุด

กรณีศึกษาเหล่านี้ยังชี้ให้เห็นว่าการลงทุนทางการเกษตรที่ให้เกษตรกรผู้ผลิตท้องถิ่นมีส่วนร่วมธุรกิจที่เท่าเทียมกัน โดยให้เกษตรกรมีบทบาทในธุรกิจและยังเป็นเจ้าของที่ดิน มีผลประโยชน์ในทางบวกอย่างยั่งยืน รูปแบบดังกล่าวของการมีส่วนร่วมทางธุรกิจ (Inclusive Business Model) จะประสบความสำเร็จได้ อาจจำเป็นต้องให้องค์กรภายนอก (ซึ่งอาจเป็นภาครัฐหรือองค์กรช่วยเหลืออื่น) ให้การสนับสนุนแก่เกษตรกรท้องถิ่นทางด้านเงินทุนและการจัดการความสัมพันธ์ระหว่างผู้ลงทุนต่างชาติและเกษตรกร นอกจากนี้ การลงทุนจะต้องเป็นลักษณะที่เรียกว่า “Patient Capital” หรือเป็นการลงทุนที่ต้องมีสายป่านที่ยาวพอที่จะได้รับผลตอบแทนในปีถัดๆ ไปของการลงทุน

นอกจากรูปแบบของธุรกิจที่เหมาะสมข้างต้นแล้ว ปัจจัยที่สำคัญอีกประการหนึ่งซึ่งจะทำให้ FDI ในภาคเกษตรประสบความสำเร็จคือ การที่ภาครัฐจะต้องมีกรอบกฎหมายองค์ประกอบทางสถาบันที่เกี่ยวข้อง (Institutional Framework) ที่มีประสิทธิภาพ ภาครัฐไม่ใช่เพียงแต่เชิญชวนให้นักลงทุนต่างชาติมาลงทุนเพียงอย่างเดียว

2.2 FDI ในอุตสาหกรรมเกษตรของจีน

FDI ของจีนในแอฟริกา

ถึงแม้ว่าการลงทุนของจีนในต่างประเทศส่วนใหญ่จะมีภาพลักษณ์ในแง่ลบของการดักดวงผลประโยชน์จากประเทศที่ได้รับการลงทุน แต่การลงทุนในอุตสาหกรรมเกษตรของจีนในแอฟริกามี

ลักษณะที่แตกต่างจากการลงทุนทางธุรกิจทั่วไป เนื่องจากประเทศจีนเป็นประเทศที่มีประชากรจำนวนมาก ปัญหาเรื่องความมั่นคงทางอาหาร (Food Security) เป็นนโยบายที่ประเทศจีนให้ความสำคัญ ทำให้การลงทุนภาคเกษตรในแอฟริกาถือว่าเป็นเรื่องยุทธศาสตร์มากกว่าการลงทุนทางธุรกิจทั่วไป

ตั้งแต่ต้นทศวรรษที่ 20 เป็นต้นมา การลงทุนในอุตสาหกรรมเกษตรของจีนได้เพิ่มขึ้นอย่างมาก ในแอฟริกา และมีลักษณะการลงทุนระยะยาว มีการให้ความช่วยเหลือทางด้านเทคโนโลยีแก่ประเทศที่ได้รับการลงทุน การศึกษาของ Sun (2011) ระบุว่าการลงทุนภาคเกษตรของจีนสามารถช่วยลดความยากจนในแอฟริกาได้และทำให้ภาคเกษตรกรรมมีการเติบโต อย่างไรก็ตามการศึกษานี้เป็นเพียงการศึกษาเบื้องต้น (Anecdotal Evidence) ที่ขาดการวิเคราะห์รวบรวมข้อมูลเชิงลึก สำหรับการศึกษานี้ของ Alden (2013) ชี้ว่าการลงทุนของจีนในแอฟริกาไม่ได้เป็นความพยายามในการยึดครองที่ดิน (Land Grabbing) แต่การลงทุนมีลักษณะที่เริ่มต้นด้วยการสร้างความร่วมมือและถ่ายทอดทางด้านเทคโนโลยีเพื่อการพัฒนาในระยะยาว จากนั้นจึงขยายไปหาผลประโยชน์ทางพาณิชย์

นอกจากนั้น Buckley et al. (2017) ได้สำรวจความเห็นของนักวิชาการเกษตรจีน (Agronomists) ที่เคยทำงานโครงการลงทุนของจีนที่ช่วยเหลือภาคเกษตรในแอฟริกา โดยรวมพบว่านักวิชาการเหล่านี้เชื่อว่าโครงการลงทุนมีประโยชน์และมีความหวังว่าจะสามารถพัฒนาภาคเกษตรของแอฟริกาได้อย่างยั่งยืน และควรเป็นโครงการในลักษณะที่ต่อเนื่องทั้งห่วงโซ่มูลค่า (Integrated Full Value Chain Approach) ซึ่งจะทำให้มีประสิทธิภาพในการถ่ายทอดเทคโนโลยีมากกว่าการที่เน้นความสำเร็จของโครงการใดโครงการหนึ่งแต่เพียงลำพัง

FDI ของจีนในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

การศึกษาในเรื่องดังกล่าวถือว่าค่อนข้างมีจำกัด จากการสืบค้นพบงานศึกษาเพียง 1 ชิ้น โดย Grimsditch (2017) ซึ่งได้รายงานเบื้องต้นถึงการเข้ามาลงทุนของจีนในประเทศกัมพูชา ลาว และเมียนมาร์ โดยในประเทศกัมพูชารัฐบาลมีนโยบายการให้สัมปทานที่ดินเพื่อใช้สำหรับการทำเกษตรแก่ผู้ประกอบการในประเทศและต่างชาติ โดยเป็นการให้สัมปทานระยะยาวบนพื้นที่ดินขนาดใหญ่ถึง 62,500 ไร่ โดยในช่วงปี พ.ศ. 2548-2555 รัฐบาลกัมพูชาได้ให้สัมปทานไปแล้วกว่า 12.5 ล้านไร่ โดยผู้ประกอบการจีนได้รับสัมปทานไปจำนวน 40 โครงการโดยทำการเพาะปลูกพืชต่างๆ เช่น ยางพารา มันสำปะหลัง อ้อย อย่างไรก็ตามรัฐบาล

กัมพูชาได้ยุติการให้สัมปทานใหม่ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2555 เป็นต้นมา เนื่องจากประเด็นปัญหาการบุกรุกที่ดิน การแผ้วถางป่า จีนถือเป็นประเทศที่มีการลงทุนในกัมพูชาเป็นอันดับต้นๆ นอกเหนือจากการเข้ามาลงทุนโครงการสัมปทานดังกล่าวแล้ว จีนได้ให้ความช่วยเหลือตามที่รัฐบาลกัมพูชาร้องขอในหลากหลายรูปแบบ เช่น การบริจาคเงินช่วยเหลือ การจัดฝึกอบรม การพัฒนาระบบชลประทาน เป็นต้น

สำหรับประเทศลาวมีนโยบายในการดึงดูดเงินลงทุนจากต่างชาติเช่นเดียวกับหลายประเทศในภูมิภาค สำหรับภาคการเกษตรรัฐบาลลาวมีนโยบายการดึงดูดเงินลงทุนจากต่างชาติใน 2 รูปแบบคือการให้สัมปทานที่ดินระยะยาวเช่นเดียวกับประเทศกัมพูชา แต่ก็ได้ยกเลิกนโยบายดังกล่าวในปี พ.ศ. 2550 และส่วนรูปแบบที่ 2 คือการทำ Contract farming โดยเฉพาะการปลูกยางพาราในช่วงที่ราคายางพารามีราคาค่อนข้างสูง การลงทุนของจีนในภาคการเกษตรของลาวจะมีการกระจุกในพื้นที่ทางตอนเหนือของประเทศซึ่งเป็นเขตชายแดนติดต่อกับประเทศจีน โดยพืชที่ได้มีการเพาะปลูกประกอบด้วย ยางพารา ถั่วฝักยาว อ้อย มันสำปะหลัง ยูคาลิปตัส เป็นต้น ประเทศจีนถือเป็นประเทศที่มีการลงทุนในลาวมากที่สุด การซื้อขายระหว่าง 2 ประเทศมีการเติบโตอย่างมีนัยสำคัญ โดยในปีพ.ศ. 2558 จีนนำเข้าสินค้าจากลาวมากกว่า 1,300 ล้านดอลลาร์สหรัฐ นอกจากนี้จีนได้ให้ความช่วยเหลือแก่ลาว เช่นการพัฒนาพื้นที่อุตสาหกรรมการเกษตรยุคใหม่ เพื่อพัฒนาสินค้าเกษตรให้มีคุณภาพดีเพื่อส่งไปจำหน่ายในประเทศจีน

2.3 บทบาทการลงทุนของจีนในธุรกิจผลไม้ไทย

เพื่อให้เข้าใจบทบาทการลงทุนของจีนในธุรกิจผลไม้ไทย ในส่วนนี้จึงทบทวนการส่งออกผลไม้ 3 ประเภทที่ศึกษา ได้แก่ ทุเรียน ลำไย และมังคุด ของประเทศไทย จากนั้นเป็นการทบทวนงานศึกษาที่เกี่ยวข้องผลกระทบการลงทุนของจีน

ภาพรวมการส่งออกทุเรียน ลำไย และมังคุด ของประเทศไทย

การส่งออกทุเรียน

ในช่วงปี พ.ศ. 2557-2561 พบว่าอุปทานผลผลิตของไทยมีปริมาณเพิ่มขึ้นเนื่องจากการส่งเสริมจากภาครัฐ การเข้ามารวบรวมผลผลิตจากล้งชาวจีนและชาวเวียดนามเพื่อส่งออก รวมถึงมีตลาดส่งออกใหม่ๆ

เพิ่มขึ้น อาทิเช่น เกาหลีใต้ ไต้หวัน ซึ่งจากตาราง 2.1 จะเห็นได้ว่าปริมาณการส่งออกทุเรียนสดของไทยมีสัดส่วนเฉลี่ยร้อยละ 67.00 ของปริมาณผลผลิต โดยเฉพาะในปี พ.ศ. 2559-2560 การส่งออกของไทยมีสัดส่วนสูงมากกว่าร้อยละ 70.00 ของปริมาณผลผลิต ทั้งนี้เนื่องมาจากความนิยมในตลาดจีนที่เพิ่มขึ้น รวมถึงจีนมีการพัฒนาช่องทางการขาย Online ซึ่งรัฐบาลจีนให้การสนับสนุนเป็นอย่างมาก และการขยายเส้นทางการส่งออกจากไทยไปสู่จีนที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น สืบเนื่องจากนโยบายการพัฒนาเส้นทางสายไหม หรือเส้นทางคมนาคมในจีน (One Belt One Road) เพราะได้มีการขยายเส้นทางทางบก R3A R9 และ R12 ในการส่งออกทุเรียนจากไทยไปยังจีน ส่งผลให้ทั้งเป็นประเทศไทยและประเทศเพื่อนบ้านขยายพื้นที่ปลูกทุเรียนเพื่อสนองความต้องการของตลาดจีนเพิ่มมากยิ่งขึ้น (เปรม ฌ สงขลา, 2562)

ตารางที่ 2.1 ผลผลิตทุเรียนและปริมาณการส่งออกของทุเรียนสด ปี พ.ศ. 2557-2561

ปี พ.ศ.	ผลผลิตทุเรียน*	ปริมาณการส่งออกทุเรียนสด**	สัดส่วนต่อการผลิต
	ตัน	ตัน	ร้อยละ
2557	631,773	369,602	58.50
2558	601,884	358,192	59.51
2559	512,451	402,660	78.58
2560	661,603	488,673	73.86
2561	752,760	496,915	66.01
เฉลี่ย	632,094	423,208	66.95

ที่มา: * สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร และ ** International trade center

ดังที่แสดงไว้ในตารางที่ 2.2 แสดงถึงการส่งออกทุเรียนผลสดของประเทศไทยจำแนกตามประเทศคู่ค้าสิบปีย้อนหลัง (ปี พ.ศ. 2552-2561) จากตารางสถิติจะเห็นว่า การส่งออกทุเรียนผลสดมูลค่าการส่งออกของประเทศไทยมีอัตราการขยายตัวเฉลี่ยถึงร้อยละ 26.85 ต่อปี โดยมีตลาดหลักของการส่งออก คือ จีน เวียดนาม ฮองกง และไต้หวัน คิดเป็นสัดส่วนประมาณร้อยละ 94.00 ของมูลค่าการส่งออกทั้งหมด เนื่องจากความนิยมบริโภคทุเรียนของชาวจีน และที่น่าสังเกตคือการส่งออกทุเรียนผลสดไปยังเวียดนามพบว่านับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2559 มีมูลค่าเพิ่มขึ้นอย่างมาก โดยเพิ่มขึ้นจากมูลค่า 14,421 พันดอลลาร์สหรัฐ เป็นมูลค่า 82,020 พันดอลลาร์สหรัฐ หรือเพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 468.75 ทั้งนี้เนื่องด้วยเวียดนามมีเส้นทางคมนาคมเชื่อมต่อกับประเทศ

จีนหลายเส้นทาง¹ อีกทั้งเวียดนามได้รับสิทธิพิเศษทางภาษีสำหรับประเทศที่มีพรมแดนติดต่อกับจีนสามารถขนส่งไปยังประเทศจีนได้โดยตรงและประหยัดเวลากว่า ทำให้ราคาขายทุเรียนจากประเทศเวียดนามมีราคาถูกกว่าของประเทศไทย ส่งผลให้มีความได้เปรียบในการทำ Cross border trade ดังนั้น เชื่อว่าประเทศเวียดนามจะกลายเป็นตลาดการค้าทุเรียนผลสดหลักระหว่างไทยกับจีนต่อไปในอนาคต นอกจากนี้ ทุเรียนผลสดยังได้รับความนิยมในอีกหลายประเทศ เช่น สหรัฐอเมริกา มาเลเซีย เกาหลีใต้ และญี่ปุ่น จากตารางสถิติจะเห็นว่าปริมาณและมูลค่าการส่งออกมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2559 โดยเฉพาะอย่างยิ่งในปี พ.ศ. 2561 มูลค่าการส่งออกทุเรียนผลสดของไทยมีมูลค่าถึง 935,538 พันดอลลาร์สหรัฐเพิ่มขึ้นร้อยละ 44.21 และทุเรียนมีราคาเพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 41.79 จากปี พ.ศ. 2560 ซึ่งอาจเนื่องมาจากได้มีการลงนามรับซื้อทุเรียนจำนวนมากผ่านช่องทางออนไลน์ของบริษัท E-commerce รายใหญ่ของจีน

ตารางที่ 2.2 การส่งออกทุเรียนผลสดของประเทศไทยไปยังประเทศต่างๆ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2552- 2561

ก. ปริมาณการส่งออก (หน่วย: ตัน)

ประเทศ	ปี									
	2552	2553	2554	2555	2556	2557	2558	2559	2560	2561
จีน	123,892	124,784	142,618	204,586	198,875	149,949	158,792	157,508	134,753	202,430
เวียดนาม	66	98	148	389	2,377	9,820	18,233	84,850	256,896	187,656
ฮ่องกง	86,090	47,708	84,686	111,048	147,803	190,339	164,615	145,920	80,683	89,805
ไทเป, จีน	15,818	10,254	13,667	15,290	11,364	11,065	9,627	7,740	9,146	7,281
มาเลเซีย	-	75	45	98	18	19	17	2,574	4,466	6,882
เกาหลีใต้	50	58	120	70	126	118	210	244	395	767
สหรัฐอเมริกา	787	952	739	126	143	156	303	435	457	667
สิงคโปร์	58	35	56	-	13	-	2	-	45	355
อินโดนีเซีย	27,820	21,897	26,305	18,083	4,763	7,271	5,718	1,959	761	321
ญี่ปุ่น	177	175	186	317	107	105	55	68	83	257
ลาว	86	657	2,725	248	28	93	253	1,026	543	112
แคนาดา	30	1	22	61	37	27	9	16	42	79
ออสเตรเลีย	43	33	128	21	8	18	16	12	46	47
อิตาลี	-	-	-	-	-	-	2	25	137	38
นิวซีแลนด์	39	23	21	28	17	22	36	32	38	27
อื่นๆ	1,218	748	480	759	1,379	601	303	249	182	189
ทั่วโลก	256,172	207,501	271,949	351,124	367,057	369,602	358,192	402,660	488,673	496,915
อัตราการขยายตัว (%)	26.11	-19.00	31.06	29.11	4.54	0.69	-3.09	12.41	21.36	1.69

¹ อารยา สุนทรวิภาต และคณะ (2557). การศึกษาระบบตลาดผลไม้ไทยในสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนามตอนเหนือ. สนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).

ข. มูลค่าการส่งออก (หน่วย: พันดอลลาร์สหรัฐ)

ประเทศ	ปี									
	2552	2553	2554	2555	2556	2557	2558	2559	2560	2561
จีน	59,458	69,897	83,399	127,788	142,989	160,925	191,934	254,915	215,368	412,910
เวียดนาม	22	49	66	239	2,240	6,855	14,421	82,020	286,011	303,879
ฮ่องกง	34,287	23,916	40,919	49,380	84,614	198,338	160,621	140,760	122,114	189,150
ไทเป, จีน	5,628	3,426	5,937	7,411	6,337	10,159	10,353	9,974	14,517	12,635
มาเลเซีย	-	42	52	113	24	19	8	2,122	3,668	5,675
เกาหลีใต้	82	77	213	160	282	280	412	540	870	1,996
สหรัฐอเมริกา	1,382	1,789	1,586	386	471	392	1,211	1,968	2,428	4,621
สิงคโปร์	32	36	66	-	15	-	11	-	47	278
อินโดนีเซีย	17,136	14,781	20,843	13,745	4,410	8,856	7,516	3,707	1,233	831
ญี่ปุ่น	337	350	309	522	291	387	177	230	321	1,295
ลาว	40	241	986	144	12	60	97	654	652	99
แคนาดา	67	5	22	86	77	98	42	86	158	439
ออสเตรเลีย	105	154	365	45	28	49	76	138	305	565
อิตาลี	2	-	-	-	-	-	5	36	177	135
นิวซีแลนด์	98	72	75	92	82	102	186	191	215	160
อื่นๆ	1,147	1,080	742	632	1,224	738	580	594	649	869
ทั่วโลก	119,822	115,912	155,581	200,746	243,095	387,259	387,656	497,936	648,736	935,538
อัตราการขยายตัว (%)	25.11	-3.26	34.22	29.03	21.10	59.30	0.10	28.45	30.29	44.21

ค. ราคาการส่งออก (หน่วย: ดอลลาร์สหรัฐต่อตัน)

ประเทศ	ปี									
	2552	2553	2554	2555	2556	2557	2558	2559	2560	2561
จีน	480	560	585	625	719	1,073	1,209	1,618	1,598	2,040
เวียดนาม	333	500	446	614	942	698	791	967	1,113	1,619
ฮ่องกง	398	501	483	445	572	1,042	976	965	1,514	2,106
ไทเป, จีน	356	334	434	485	558	918	1,075	1,289	1,587	1,735
มาเลเซีย	-	560	1,156	1,153	1,333	1,000	471	824	821	825
เกาหลีใต้	1,640	1,328	1,775	2,286	2,238	2,373	1,962	2,213	2,203	2,602
สหรัฐอเมริกา	1,756	1,879	2,146	3,063	3,294	2,513	3,997	4,524	5,313	6,928
สิงคโปร์	552	1,029	1,179	-	1,154	-	5,500	-	1,044	783
อินโดนีเซีย	616	675	792	760	926	1,218	1,314	1,892	1,620	2,589
ญี่ปุ่น	1,904	2,000	1,661	1,647	2,720	3,686	3,218	3,382	3,867	5,039
ลาว	465	367	362	581	429	645	383	637	1,201	884
แคนาดา	2,233	5,000	1,000	1,410	2,081	3,630	4,667	5,375	3,762	5,557
ออสเตรเลีย	2,442	4,667	2,852	2,143	3,500	2,722	4,750	11,500	6,630	12,021
อิตาลี	-	-	-	-	-	-	2,500	1,440	1,292	3,553

ประเทศ	ปี									
	2552	2553	2554	2555	2556	2557	2558	2559	2560	2561
นิวซีแลนด์	2,513	3,130	3,571	3,286	4,824	4,636	5,167	5,969	5,658	5,926
อื่นๆ	1,246	3,547	3,921	4,079	2,981	2,773	3,081	3,946	3,807	5,014
ทั่วโลก	468	559	572	572	662	1,048	1,082	1,237	1,328	1,883
อัตราการขยายตัว (%)	-0.64	19.44	2.33	0.00	15.73	58.31	3.24	14.33	7.36	41.79

ที่มา: International trade center

นอกจากนั้น ในต้นปี พ.ศ. 2562 ทางการเงินเริ่มมีความเข้มงวดในการนำเข้าทุเรียนจากไทย โดยทุเรียนที่ส่งไปยังจีนนั้นจะต้องระบุว่ามีมาตรฐาน GAP และสวนผลไม้ต้องขึ้นทะเบียนและได้รับมาตรฐานทางการเกษตรที่ดี (Good Agricultural Practices: GAP) ส่วนโรงคัดบรรจุที่จะส่งออกผลไม้ต้องผ่านมาตรฐานหลักเกณฑ์และวิธีการที่ดีในการผลิต (Good Manufacturing Practice: GMP) พร้อมระบุเลขที่ GMP ของโรงคัดบรรจุในใบรับรองสุขอนามัยพืช เพราะที่ผ่านมาสินค้าที่ส่งไปยังประเทศจีนมักพบเพลี้ยแป้ง เพลี้ยหอย หนอนเจาะเม็ด และมีปริมาณยาฆ่าแมลงเกินมาตรฐาน แสดงให้เห็นว่าการส่งออกทุเรียนไทยไปยังประเทศจีนในอนาคตยังมีความน่าเป็นห่วง เนื่องจากการบริหารจัดการตลาดส่งออกทุเรียนของไทยยังขาดความรู้และแนวทางมาตรการในการจัดการความเสี่ยงกับข้อปัญหาต่าง ๆ นอกจากนี้ สมพร อิศวิลานนท์ และปิยะทัศน์ พาพอนุรักษ์ (2562) ได้อธิบายว่าด้วยลักษณะทางภูมิศาสตร์ทางด้านโลจิสติกส์เป็นข้อจำกัดในการส่งออกของไทย เนื่องจากการขนส่งทางบกต้องขนส่งผ่านพรมแดนประเทศลาวและเวียดนาม ก่อนส่งต่อไปยังประเทศจีน ทำให้ใช้ระยะเวลาในการขนส่งนาน ส่งผลให้คุณภาพทุเรียนลดลง อีกทั้งประเทศเพื่อนบ้านมีการพัฒนาการปลูกทุเรียนในประเทศเพิ่มสูงขึ้น โดยเฉพาะประเทศมาเลเซีย มีการปลูกทุเรียนสายพันธุ์มูซังคิง (Mu Sang King) ที่ได้เริ่มส่งออกไปยังฮ่องกงและจีนอย่างเป็นทางการแล้ว และจะเป็นคู่แข่งการส่งออกทุเรียนที่สำคัญของไทย

อรทัย เอื้อตระกูล (2562) ชี้ว่ารัฐบาลมาเลเซียได้เปลี่ยนยุทธศาสตร์ จากประเทศผู้ผลิตปาล์มน้ำมันสู่การเป็นประเทศผู้ผลิตผลไม้แทน โดยเน้นที่การผลิตทุเรียน เนื่องจากมีราคาและรายได้มากกว่าปาล์มน้ำมันถึง 9 เท่าตัว ดังจะเห็นได้ว่าประเทศมาเลเซียมีการกำหนดแผนงานส่งเสริมให้ทุเรียนเป็นแหล่งความมั่งคั่งของภาคการเกษตรในทศวรรษข้างหน้า (Suhana Safari et al, 2018) รวมถึงได้มีนโยบายและแผนที่ชัดเจนในการทำสนับสนุนการผลิต และให้ความสำคัญกับระบบการเพาะปลูกทุเรียนเพื่อการส่งออกมากขึ้น อีกทั้งมีหน่วยงานกลางส่งเสริมการตลาดสินค้าเกษตรของมาเลเซีย หรือที่เรียกว่า FAMA (Federal Agricultural Marketing Authority) เป็นหน่วยงานปฏิบัติในการสร้างมาตรฐาน การตลาด ให้คำแนะนำ จัดการบรรจุภัณฑ์ ปรับปรุง

ประสิทธิภาพการผลิตและพัฒนาเทคโนโลยีการผลิตให้กับเกษตรกรรายย่อย เพื่อให้เกิดการขยายตัวในตลาดส่งออก นอกจากนี้การส่งออกทุเรียนแช่แข็งจากประเทศมาเลเซียไปยังจีนได้มีข้อกำหนดภายใต้ข้อตกลงในพิธีสารอย่างเข้มงวด คือ ทุเรียนแช่แข็งที่ส่งออกไปยังจีน ต้องมาจากสวนและโรงงานแช่แข็งและคัดบรรจุที่ขึ้นทะเบียนกับกระทรวงเกษตรและอุตสาหกรรมเกษตรมาเลเซีย (The Ministry of Agriculture and Agro-based Industry: MOA) โดยสวนจะต้องได้รับการปฏิบัติตามมาตรฐานปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีและเหมาะสม (Good Agriculture Practices: GAP) และใช้มาตรการควบคุมศัตรูพืชแบบผสมผสาน (Integrated Pest Management: IPM) จะต้องทำโครงสร้างตาข่ายเพื่อป้องกันทุเรียนตกบนพื้นดิน และป้องกันความเสียหายหรือการเข้าของทุเรียน นอกจากนี้ MOA มีการควบคุมโรงงานแช่แข็งและคัดบรรจุที่ต้องปฏิบัติตามมาตรฐานการผลิตที่ดี (Good Manufacturing Practice: GMP) และโรงงานแปรรูปต้องรักษาความสะอาดอยู่เสมอและอยู่ในสภาพสุขลักษณะที่ดี ถ้าหากฝ่ายจีนตรวจพบทุเรียนแช่แข็งที่ไม่ได้ส่งจากโรงงานแปรรูปที่ได้ขึ้นทะเบียน ตรวจพบศัตรูพืชกักกันที่เฝ้าระวัง ไม่ผ่านสุขอนามัย ทุเรียนแช่แข็งล็อตนั้นห้ามนำเข้าและส่งกลับประเทศ หรือถูกทำลายทันที จนกว่าจะมีการปรับแก้ให้ตรงตามข้อกำหนดที่เกี่ยวข้อง ซึ่งให้เห็นว่าทุเรียนมาเลเซียที่ส่งออกไปยังจีน เป็นทุเรียนที่มีคุณภาพ ได้มาตรฐาน และได้ราคาสูงกว่าทุเรียนของประเทศไทยเป็นอย่างมาก ดังนั้น ผู้ส่งออกไทยและชาวสวนจะต้องเร่งรักษามาตรฐานสินค้าเพื่อไม่ให้ไทยต้องสูญเสียตลาดหลักที่สำคัญอย่างจีนให้กับคู่แข่งอย่างเช่นมาเลเซียที่สามารถปลูกทุเรียนได้ผลผลิตดีและมีคุณภาพและเข้ามาแย่งส่วนแบ่งในตลาดทุเรียนมากขึ้นในอนาคตต่อไป

สมพร อิศวิลานนท์ (2562) ระบุว่าในปัจจุบัน แหล่งผลิตทุเรียนที่สำคัญของโลก ได้แก่ อินโดนีเซีย รองลงมาได้แก่ ไทย มาเลเซีย เวียดนาม และฟิลิปปินส์ แต่การผลิตทุเรียนของอินโดนีเซียและฟิลิปปินส์เป็นการผลิตเพื่อการบริโภคภายในประเทศเป็นสำคัญ เนื่องจากยังมีข้อจำกัดในเรื่องระบบการผลิตให้ได้คุณภาพและมาตรฐานการส่งออก ขณะที่การผลิตทุเรียนของไทยมีจุดเด่นทั้งในด้านคุณภาพและการจัดระบบสวนภายใต้ระบบการทำเกษตรที่ดี ทำให้ทุเรียนไทยได้รับความเชื่อถือ จึงสามารถครองตลาดส่งออกรายใหญ่ในตลาดการค้าทุเรียนโลก อย่างไรก็ตาม ทั้งเวียดนามและมาเลเซียจะมีการปรับตัวในระบบการผลิต พัฒนาโซ่อุปทานทุเรียน ปรับปรุงระบบโลจิสติกส์เพื่อการขนส่ง อีกทั้งอำนวยความสะดวกแก่นักธุรกิจจากจีนให้มาลงทุนในธุรกิจส่งออกทุเรียน เพื่อยกระดับทุเรียนให้เป็นสินค้าส่งออกพรีเมียมของประเทศ ซึ่งอาจจะก้าวขึ้นมาเป็นคู่แข่งของไทยในตลาดส่งออกของภูมิภาคเอเชียตะวันออก

สำหรับการศึกษาของ อาร์ท พิศาลวานิช (2562) เห็นว่าอนาคตทุเรียนไทย ควรวิเคราะห์ปริมาณการผลิตและความต้องการของทุเรียนโลกให้ได้อย่างชัดเจน รวมถึงทุเรียนเพื่อการส่งออกควรเน้นคุณภาพและมาตรฐาน ปฏิเสธทุเรียนอ่อนที่มีคุณภาพไม่ดี นอกจากนี้ควรแปรรูปให้มีความหลากหลาย โดยให้มีส่วนผสมของทุเรียน และมีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะท้องถิ่น สุดทำทุเรียนเพื่อการส่งออกของไทยควรขยายตลาดไปที่ สหรัฐฯ เกาหลีใต้ ตะวันออกกลาง และสิงคโปร์ เนื่องจากมีความต้องการบริโภคทุเรียนเพิ่มมากขึ้น รวมถึงรัฐบาลไทยต้องคำนึงถึงความร่วมมือและการเจรจาการค้าในอาเซียน เพื่อขยายช่องทางการตลาดการส่งออกทุเรียนของไทย

การส่งออกลำไย

ลำไย เป็นหนึ่งในผลไม้เศรษฐกิจสำคัญที่สร้างรายได้ให้แก่ประเทศไทย โดยประเทศไทยถือว่าเป็นประเทศผู้ผลิตและส่งออกลำไยรายใหญ่ของโลก จากตารางที่ 2.3 แสดงให้เห็นในช่วงระยะเวลา 5 ปีที่ผ่านมา การส่งออกลำไยมากกว่าร้อยละ 50 ของผลผลิตอยู่ในรูปลำไยสด ส่วนผลผลิตที่เหลือใช้เพื่อการบริโภคภายในประเทศ และการส่งออกลำไยในรูปแบบอื่นๆ เช่น ลำไยอบแห้ง ลำไยแช่แข็ง และลำไยบรรจุหีบห่ออัดลม เป็นต้น

ตารางที่ 2.3 ผลผลิตลำไยและปริมาณการส่งออกของลำไยสด ปี พ.ศ. 2557-2561

ปี พ.ศ.	ผลผลิตลำไย*	ปริมาณการส่งออกลำไยสด**	สัดส่วนต่อการผลิต
	ตัน	ตัน	ร้อยละ
2557	994,904	357,185	35.90
2558	872,122	431,121	49.43
2559	771,835	415,854	53.88
2560	1,035,077	726,339	70.17
2561	1,051,552	551,429	52.44
เฉลี่ย	945,098	496,386	52.52

ที่มา: * สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร และ ** International trade center

จากตารางที่ 2.4 การส่งออกลำไยสดของไทยจำแนกตามประเทศสิบปีย้อนหลัง (พ.ศ. 2552-2561) จะเห็นว่าอัตราการขยายตัวมูลค่าการส่งออกลำไยเฉลี่ยอยู่ที่ร้อยละ 42.00 ต่อปี โดยมีตลาดที่สำคัญคือ

เวียดนาม จีน อินโดนีเซีย และฮ่องกง หรือคิดเป็นสัดส่วนประมาณร้อยละ 95.00 ของมูลค่าการส่งออกลำไยสดทั้งหมด นอกจากนั้น จากตารางสถิติจะเห็นว่า ปี พ.ศ. 2560 ปริมาณการส่งออกลำไยเพิ่มสูงขึ้นถึงร้อยละ 74.66 และมูลค่าการส่งออกเพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 88.93 ขณะที่ราคามีการเปลี่ยนแปลงเพียงร้อยละ 8.17 โดยปริมาณการส่งออกไปเวียดนามเพิ่มขึ้นสูงสุดถึงร้อยละ 81.70 เนื่องจากเวียดนามมีความต้องการซื้อลำไยในปริมาณมากขึ้นเพื่อส่งต่อไปยังจีน และการเข้ามาสำรวจสวนเพื่อทำการตกลงซื้อขายโดยตรงของ “ล้ง” ที่มีมากขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2559 รองลงมา ได้แก่ ปริมาณการส่งออกไปยังอินโดนีเซียเพิ่มขึ้นร้อยละ 77.70 และปริมาณการส่งออกไปยังจีนที่เพิ่มขึ้นร้อยละ 72.50 ซึ่งรวมปริมาณการส่งออกทั้ง 3 ประเทศคิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 94 ของการส่งออกทั้งหมด นอกจากนั้น ลำไยยังเป็นผลไม้ที่ได้รับความนิยมและส่งออกไปในอีกหลายประเทศ เช่น มาเลเซีย สิงคโปร์ อินเดีย ประเทศในตะวันออกกลาง รวมถึงอีกหลายประเทศในยุโรป เช่น ฝรั่งเศส และเนเธอร์แลนด์ เป็นต้น

อย่างไรก็ดี ในปี พ.ศ. 2561 การส่งออกลำไยทั้งปริมาณและมูลค่ามีอัตราขยายตัวลดลงร้อยละ 24.08 และ 13.78 ตามลำดับ ทั้งนี้เพราะผลผลิตที่ได้ไม่เป็นไปตามความต้องการของตลาดเนื่องจากพื้นที่ส่วนใหญ่มีฝนตกไม่ถูกต้องตามฤดูกาล และส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากอินโดนีเซียซึ่งเป็นประเทศที่ไทยส่งออกลำไยสดเป็นอันดับ 3 (มูลค่ามีสัดส่วนประมาณร้อยละ 19 ในช่วงระยะ 10 ปีที่ผ่านมา) ได้ออกมาตรการจำกัดการนำเข้าสินค้าพืชสวนปี 2561 ซึ่งครอบคลุมสินค้าทั้งหมด 28 รายการ เพื่อป้องกันการนำเข้าสินค้าที่ตรงกับช่วงฤดูเก็บเกี่ยวของอินโดนีเซีย

สำหรับการส่งออกลำไยไปยังเวียดนามจะเห็นว่าแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องจนกลายเป็นตลาดการค้าหลักของไทยแทนประเทศจีนตั้งแต่ปี พ.ศ. 2559 ทั้งนี้ด้วยเหตุผลเดียวกันกับการส่งออกทุเรียน คือ เวียดนามมีเส้นทางคมนาคมเชื่อมต่อกับประเทศจีนหลายเส้นทาง และเวียดนามได้รับสิทธิพิเศษทางภาษีนำเข้าจากจีน อีกทั้งปัจจุบันมีพ่อค้าชาวเวียดนามเข้ามารับซื้อลำไยจากชาวสวนของไทยโดยตรง เวียดนามจะเป็นเสมือนตัวกลางในการส่งออกลำไยไปยังจีนให้กับไทย เพราะจีนยังเป็นตลาดที่สำคัญของไทย โดยเฉพาะการบริโภคลำไยสดและลำไยอบแห้ง ซึ่งได้รับความนิยมเป็นอย่างมากในตลาดจีน เนื่องจากชาวจีนเชื่อว่าลำไยเป็นผลไม้มงคล เปรียบเหมือนดวงตามังกรเมื่อบริโภคแล้วจะเป็นสิริมงคลให้กับชีวิต และการแพทย์แผน

โบราณมีการบรรยายสรรพคุณลำไยไว้มากมายว่าเป็นพืชสมุนไพรที่ช่วยบำรุงร่างกาย บำรุงเลือด บำรุงกำลัง รักษาโรคเบื่ออาหาร และบำรุงสายตา เป็นต้น²

ตารางที่ 2.4 การส่งออกลำไยสดของประเทศไทยไปยังประเทศต่าง ๆ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2552- 2561

ก. ปริมาณการส่งออก (หน่วย: ตัน)

ประเทศ	ปี									
	2552	2553	2554	2555	2556	2557	2558	2559	2560	2561
เวียดนาม	11,368	7,788	32,725	69,878	78,286	132,489	211,680	236,302	429,327	334,882
จีน	66,312	72,547	123,015	169,495	203,869	114,962	130,476	91,894	158,484	133,166
อินโดนีเซีย	57,962	57,395	101,931	119,695	54,470	70,840	46,078	54,691	97,181	56,964
ฮ่องกง, จีน	65,358	58,434	89,790	77,567	60,921	29,853	31,169	23,980	25,495	14,602
มาเลเซีย	4,753	2,279	3,519	5,531	4,510	3,808	5,231	4,334	9,111	5,148
สิงคโปร์	2,091	2,417	4,163	4,617	4,132	2,534	3,188	3,038	3,955	3,539
อินเดีย	138	104	178	468	297	301	462	513	1,141	1,595
ฟิลิปปินส์	3,107	1,939	3,549	3,337	2,803	336	-	-	482	432
ฝรั่งเศส	528	468	766	1,117	629	376	484	348	441	410
เนเธอร์แลนด์	448	351	257	273	346	263	139	147	191	251
สหรัฐอเมริกา	69	106	98	142	356	297	381	267	240	223
บาห์เรน	2	18	7	27	47	45	47	35	38	47
กาตาร์	-	-	0	6	35	43	37	24	30	37
นิวซีแลนด์	63	19	50	49	41	66	55	43	44	33
อิตาลี	45	20	29	70	10	-	44	25	45	20
อื่นๆ	7,596	12,509	21,935	3,390	2,648	972	1,651	212	134	81
ทั่วโลก	219,841	216,395	382,013	455,663	413,400	357,185	431,121	415,854	726,339	551,429
อัตราการขยายตัว (%)	30.64	-1.57	76.54	19.28	-9.28	-13.60	20.70	-3.54	74.66	-24.08

ข. มูลค่าการส่งออก (หน่วย: พันดอลลาร์สหรัฐ)

ประเทศ	ปี									
	2552	2553	2554	2555	2556	2557	2558	2559	2560	2561
เวียดนาม	4,216	2,837	10,233	26,234	34,464	62,397	97,875	167,988	345,493	307,944
จีน	29,699	32,808	64,277	103,188	139,258	83,457	109,500	79,645	152,089	136,554

² สถานการณ์ส่งออกลำไยไทยไปยังจีน. (ธันวาคม 2559). รายงานสถานการณ์เศรษฐกิจการค้าระหว่างประเทศ. กรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์.

ประเทศ	ปี									
	2552	2553	2554	2555	2556	2557	2558	2559	2560	2561
อินโดนีเซีย	29,014	34,832	69,881	85,919	42,422	62,000	39,809	50,169	83,742	61,405
ฮ่องกง, จีน	26,548	28,386	43,329	42,552	44,563	26,561	24,282	19,757	22,409	16,904
มาเลเซีย	1,606	987	1,428	2,820	2,624	2,079	3,593	2,823	5,816	3,015
สิงคโปร์	1,028	1,244	2,269	2,399	2,987	2,507	3,724	3,111	3,637	2,274
อินเดีย	137	85	220	627	318	463	658	774	1,195	1,621
ฟิลิปปินส์	1,624	1,055	1,729	1,829	1,913	298	-	-	460	502
ฝรั่งเศส	407	288	427	910	476	409	618	592	769	364
เนเธอร์แลนด์	692	548	424	505	629	537	294	302	406	436
สหรัฐอเมริกา	1	11	25	41	58	40	241	986	144	12
บาห์เรน	8	34	26	128	234	226	234	163	169	223
กาตาร์	-	-	2	29	126	168	157	87	101	133
นิวซีแลนด์	180	56	150	152	122	185	153	124	133	97
อิตาลี	74	42	26	80	11	-	26	15	27	12
อื่นๆ	7,727	8,379	10,247	5,665	5,411	3,447	2,661	412	1,113	1,076
ทั่วโลก	102,958	111,591	204,695	273,079	275,617	244,776	283,824	326,951	617,703	532,573
อัตราการขยายตัว (%)	31.09	8.38	83.43	33.41	0.93	-11.19	15.95	15.19	88.93	-13.78

ค. ราคาการส่งออก (หน่วย: ดอลลาร์สหรัฐต่อตัน)

ประเทศ	ปี									
	2552	2553	2554	2555	2556	2557	2558	2559	2560	2561
เวียดนาม	370.85	364.26	312.70	375.42	440.23	470.96	462.37	710.90	804.73	919.56
จีน	447.87	452.23	522.51	608.80	683.08	725.95	839.23	866.70	959.65	1,025.44
อินโดนีเซีย	500.57	606.88	685.57	717.81	778.82	875.22	863.95	917.32	861.71	1,077.95
ฮ่องกง, จีน	406.20	485.78	482.56	548.59	731.48	889.71	779.05	823.91	878.95	1,157.69
มาเลเซีย	337.86	433.01	405.77	509.86	581.78	545.94	686.88	651.38	638.35	585.67
สิงคโปร์	491.71	514.78	544.99	519.62	722.94	989.37	1,168.04	1,023.89	919.66	642.50
อินเดีย	994.31	817.46	1,237.92	1,340.26	1,070.92	1,539.22	1,422.76	1,507.80	1,047.01	1,016.47
ฟิลิปปินส์	522.75	544.04	487.16	548.03	682.38	886.66	-	-	953.47	1,163.19
ฝรั่งเศส	770.35	614.78	557.47	815.00	756.51	1,088.77	1,276.55	1,699.64	1,741.87	888.40
เนเธอร์แลนด์	1,543.71	1,561.03	1,650.74	1,851.44	1,819.87	2,038.91	2,109.77	2,047.78	2,126.68	1,735.26
สหรัฐอเมริกา	14.45	103.73	254.04	287.93	163.14	134.64	633.32	3,699.49	600.95	53.77
บาห์เรน	3,715.75	1,884.81	3,974.93	4,658.27	5,001.92	5,070.11	5,016.40	4,599.71	4,440.82	4,783.56
กาตาร์	-	-	6,944.44	4,710.09	3,640.57	3,906.07	4,239.23	3,695.84	3,389.03	3,606.39

ประเทศ	ปี									
	2552	2553	2554	2555	2556	2557	2558	2559	2560	2561
นิวซีแลนด์	2,854.65	3,025.39	2,985.07	3,084.29	2,956.14	2,815.74	2,802.20	2,917.65	3,026.85	2,934.95
อิตาลี	1,640.94	2,089.55	906.62	1,137.14	1,084.49	-	590.91	599.52	598.67	605.51
อื่นๆ	1,017.23	669.82	467.15	1,671.28	2,043.60	3,547.10	1,612.07	1,941.06	8,332.90	13,262.83
ทั่วโลก	468.33	515.68	535.83	599.30	666.71	685.29	658.34	786.22	850.43	965.80
อัตราการขยายตัว (%)	0.35	10.11	3.91	11.84	11.25	2.79	-3.93	19.42	8.17	13.57

ที่มา: International trade center

พนิดา บุญฤทธิ์ธังไชย (2561) อธิบายว่าลำไยของไทยที่ปลูกในเขตจังหวัดจันทบุรีเป็นลำไยที่ผลิตเพื่อการส่งออกไปประเทศจีนเป็นหลัก เนื่องจากมีการขยายการปลูกลำไยนอกฤดูเพิ่มมากขึ้นถึงร้อยละ 90 จากเดิมที่มีพื้นที่ปลูก 105,000 ไร่เศษ ปัจจุบันได้มีการขยายพื้นที่ปลูกเพิ่มสูงขึ้นถึง 120,000 ไร่ ทำให้มีปริมาณการส่งออกที่เพิ่มมากขึ้น และสามารถเพิ่มรายได้ให้กับเกษตรกร เพราะลำไยเป็นผลไม้ที่สามารถบังคับและกำหนดระยะเวลาให้ผลผลิตได้ตามความต้องการ โดยการใส่สารโพแทสเซียมคลอไรด์ หรือ สารราดลำไย ที่ทำให้ลำไยสามารถผลิตนอกฤดูตามความต้องการของตลาดที่ประเทศจีน และสามารถเก็บเกี่ยวผลผลิตในช่วงก่อนวันสำคัญของประเทศจีน ไม่ว่าจะเป็นวันตรุษจีน ปีใหม่และวันชาติจีน ซึ่งสามารถขายได้ในราคาที่ดีกว่าช่วงอื่นๆ นอกจากนี้ การส่งออกลำไยของไทยไปจีนได้รับประโยชน์มากขึ้น ตั้งแต่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2546 เนื่องจากมีการทำความตกลงการค้าเสรีอาเซียน-จีน (ASEAN China Free Trade Agreement: ACFTA) ที่จีนได้ลดภาษีการนำเข้าสินค้าลำไยสำหรับประเทศไทยเหลือร้อยละ 0 (กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ, 2557) ประกอบกับความต้องการบริโภคลำไยในตลาดจีนมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นตามจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้นของประเทศจีน

อย่างไรก็ตาม ในอนาคตไทยอาจประสบปัญหาการแข่งขันกับประเทศเพื่อนบ้านอย่างเช่น กัมพูชา ซึ่งมีภูมิศาสตร์และภูมิอากาศใกล้เคียงกับประเทศไทยทำให้ผลผลิตลำไยมีคุณภาพและเป็นที่ยอมรับของตลาด ประกอบกับกัมพูชาไม่มีเงื่อนไขการเช่าหรือการถือครองที่ดิน และชาวต่างประเทศสามารถเข้าทำการเกษตรได้ ส่งผลให้นักลงทุนไทยและนักลงทุนจีนมีการเคลื่อนย้ายและขยายการเพาะปลูกในกัมพูชามากขึ้น ดังนั้น เพื่อให้ไทยสามารถแข่งขันได้อย่างยั่งยืน หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และเกษตรกรที่เกี่ยวข้องจะต้องเร่งพัฒนาประสิทธิภาพและประสิทธิผล และมาตรฐานในการผลิตให้ดี โดยดำเนินการผลิตลำไยตามระบบ GAP เพื่อลดต้นทุนการผลิต และปฏิบัติตามกฎข้อบังคับในหัวข้อเรื่องการทำการเกษตรของประชาคมอาเซียนที่เน้นเรื่อง

คุณภาพและมาตรฐานของสินค้า อีกทั้ง จงกลบดินทร์ แสงอาสภวิริยะ และคณะ (2554) ได้เสนอแนะว่าหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง ควรจัดตั้งองค์กรเพื่อดูแลกำกับ กลไกการทำงานให้เกิดผลเป็นรูปธรรมเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน รวมถึงการอำนวยความสะดวกทางการค้าให้แก่ผู้ผลิตและผู้ส่งออกมากขึ้น และการแสวงหาคู่ค้าใหม่ในต่างประเทศ

การส่งออกมังคุด

จากตารางที่ 2.5 การเข้ามาดำเนินการของล้งชาวต่างชาติที่รวบรวมผลผลิตเพื่อส่งออกไปยังต่างประเทศมากขึ้น ทำให้การส่งออกมังคุดสดของไทยในรอบระยะเวลา 5 ปีที่ผ่านมา มีสัดส่วนสูงถึงร้อยละ 85 ต่อผลผลิต และบางปีปริมาณการส่งออกมังคุดสดของไทยมีสัดส่วนสูงกว่าผลผลิตที่ผลิตได้ อย่างเช่น ในปี พ.ศ. 2560 การส่งออกมังคุดสดของไทยมีสัดส่วนถึงร้อยละ 100.82 ของผลผลิต ทั้งนี้ประเทศไทยได้แก้ไขปัญหาด้วยการนำเข้ามังคุดสดจากอินโดนีเซียเพื่อส่งต่อไปยังประเทศที่สาม³

ตารางที่ 2.5 ผลผลิตมังคุดและปริมาณการส่งออกของมังคุดสด ปี พ.ศ. 2557-2561

ปี พ.ศ.	ผลผลิตมังคุด*	ปริมาณการส่งออกมังคุดสด**	สัดส่วนต่อการผลิต
	ตัน	ตัน	ร้อยละ
2557	289,374	195,108	67.42
2558	199,911	178,384	89.23
2559	187,367	142,855	76.24
2560	209,880	205,468	97.90
2561	184,583	186,089	100.82
เฉลี่ย	214,223	181,581	84.76

ที่มา: * สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร และ ** International trade center

จากตารางที่ 2.6 การส่งออกมังคุดสดของไทยจำแนกตามประเทศ สิบปีย้อนหลัง (พ.ศ. 2552-2561) จากสถิติจะเห็นว่าอัตราการขยายตัวมูลค่าการส่งออกมังคุดเฉลี่ยอยู่ที่ร้อยละ 31.39 ต่อปี และราคามีแนวโน้มเพิ่มขึ้นโดยเฉลี่ยร้อยละ 16.18 ต่อปี โดยมีตลาดที่สำคัญคือ เวียดนาม จีน ลาว และฮ่องกง มูลค่าส่งออกทั้ง 4

³ สารสนเทศเศรษฐกิจการเกษตรรายสินค้าปี 2560 และ สารสนเทศเศรษฐกิจการเกษตรรายสินค้าปี 2561 สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เอกสารสถิติการเกษตรเลขที่ 402

ประเทศคิดเป็นสัดส่วนประมาณร้อยละ 93.00 ของมูลค่าการส่งออกมั่งคุดทั้งหมด จากตารางสถิติจะเห็นได้ว่าการส่งออกมั่งคุดยังจำกัดอยู่เพียงไม่กี่ประเทศ ดังนั้น ไทยยังสามารถขยายตลาดส่งออกเพิ่มขึ้นได้อีกเพราะการผลิตของไทยมีเพียงพอเพื่อการส่งออก อย่างเช่น เกาหลีใต้ มาเลเซีย สหรัฐอเมริกา สหรัฐอาหรับฯ และออสเตรเลีย เป็นต้น

เสาวนีย์ รอดหยู่ (2560) ระบุว่า การส่งออกมั่งคุดของไทยยังมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น เนื่องจากมั่งคุดเป็นผลไม้ที่ได้รับความนิยมจากผู้บริโภคชาวจีนเป็นอย่างมาก เพราะประเทศจีนไม่สามารถผลิตได้เอง อีกทั้งมั่งคุดที่ผลิตที่ประเทศไทยมีรสชาติที่หวานเย็น ซึ่งเป็นที่ต้องการของตลาดจีน อย่างไรก็ตามการส่งออกมั่งคุดไปยังประเทศจีนของไทยยังมีผลกระทบด้านลบอยู่บ้าง ไม่ว่าจะเป็นการส่งสินค้าที่ยังมีความยุ่งยากและใช้เวลาในการส่งมาก ทำให้มั่งคุดที่ส่งออกไปยังตลาดจีนมีความสดน้อยลง ดังนั้น ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2559 เวียดนามจึงกลายเป็นตลาดหลักของไทยและเป็นประเทศส่งต่อมั่งคุดไปยังจีน และเช่นเดียวกับการส่งออกทุเรียนผลสดและลำไยสด เนื่องจากเวียดนามมีข้อได้เปรียบการค้าระหว่างพรมแดนกับประเทศจีน และได้รับสิทธิพิเศษทางการค้าชายแดนระหว่างเวียดนามและจีน สำหรับผู้ส่งออกมั่งคุดของไทยนั้นในด้านหนึ่งถือว่าเป็นเรื่องที่ดีในการลดต้นทุนการส่งออกทางด้านภาษี แต่ในทางกลับกันสินค้าของประเทศไทยจะต้องเปลี่ยนเป็นของประเทศอื่น แสดงให้เห็นว่าเวียดนามเป็นคู่แข่งทางการค้ามั่งคุดที่สำคัญของไทย

นอกจากนี้ยังมีประเทศอินโดนีเซียที่เป็นคู่แข่งที่สำคัญของไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน และมีแนวโน้มที่จะส่งออกมั่งคุดเพิ่มมากขึ้น จากการศึกษาของเสาวนีย์ รอดหยู่ (2560) ได้ศึกษาความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบที่ปรากฏ (Revealed Comparative Advantage: RCA) ของการส่งออกมั่งคุดไทยไปยังตลาดจีนโดยเปรียบเทียบกับประเทศอินโดนีเซีย ผลการศึกษาพบว่าประเทศไทยมีความสามารถในการแข่งขันในการส่งออกมั่งคุดไปขายในตลาดจีนในทุกๆ ช่วงเวลา ส่วนประเทศอินโดนีเซียมีความสามารถในการแข่งขันในการส่งออกมั่งคุดไปขายยังตลาดจีนในบางปีเท่านั้น ซึ่งแสดงให้เห็นว่าประเทศไทยมีศักยภาพในการส่งออกมั่งคุดไปขายยังประเทศจีนมากกว่าประเทศคู่แข่งอย่างประเทศอินโดนีเซีย

ตารางที่ 2.6 การส่งออกมั่งคุดสดของประเทศไทยไปยังประเทศต่างๆ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2552- 2561

ก. ปริมาณการส่งออก (หน่วย:ตัน)

ประเทศ	ปี										
	2551	2552	2553	2554	2555	2556	2557	2558	2559	2560	2561
เวียดนาม	4,944	14,747	20,641	21,648	55,623	90,899	109,638	72,116	82,212	143,404	96,427
จีน	20,973	45,722	47,610	52,134	60,951	85,904	68,947	96,284	50,182	52,198	82,439
ลาว	2,117	4,137	14,421	4,543	343	799	812	1,802	4,920	3,022	4,250
ฮ่องกง,จีน	10,723	47,219	28,688	25,965	24,503	26,661	11,787	4,043	3,307	3,854	627
สิงคโปร์	68	45	13	22	164	135	168	239	37	115	565
เกาหลีใต้	25	44	16.4	154	120	285	590	453	462	545	478
มาเลเซีย	324	1,886	1,669	293	539	1,116	1,031	2,003	182	956	385
สหรัฐอเมริกา	632	698	446	286	444	427	428	474	495	512	307
สหรัฐอเมริกาอื่นๆ	11	35	39	34	281	392	311	417	365	322	213
ออสเตรเลีย	214	327	173	203	323	174	205	130	147	182	152
ญี่ปุ่น	58	108	107	141	135	120	98	84	62	70	57
กัมพูชา	1,282	1,120	3,258	4,809	4,587	5,166	30	40	32	42	41
ซาอุดีอาระเบีย	1	2	7	12	31	48	35	33	56	47	29
กาตาร์	-	-	-	1.7	7.1	37.9	36	28	29	35	27.0
นิวซีแลนด์	4	17	11	6.5	17	11	11	28	24	20	19.3
อื่นๆ	2,603	1,583	2,165	1,202	776	3,005	982	208	345	145	71.7
ทั่วโลก	43,979	117,690	119,262	111,451	148,844	215,181	195,108	178,384	142,855	205,468	186,089
อัตราการขยายตัว (%)	-6.27	167.61	1.34	-6.55	33.55	44.57	-9.33	-8.57	-19.92	43.83	-9.43

ข. มูลค่าการส่งออก (หน่วย: พันดอลลาร์สหรัฐ)

ประเทศ	ปี										
	2551	2552	2553	2554	2555	2556	2557	2558	2559	2560	2561
เวียดนาม	1,273	5,673	7,462	10,195	35,051	65,197	78,427	51,930	59,669	143,496	109,092
จีน	10,392	19,887	25,455	34,396	36,754	47,479	45,908	61,290	45,958	59,223	102,678
ลาว	709	1,224	4,418	1,600	151	379	375	979	2,845	1,921	2,782
ฮ่องกง,จีน	3,736	21,298	16,003	14,305	11,890	16,010	14,723	4,285	3,879	4,558	837
สิงคโปร์	35	24	8	14	65	46	66	122	11	68	376
เกาหลีใต้	47	86	37	978	439	817	1,636	1,774	2,285	2,407	2,266
มาเลเซีย	111	472	495	88	158	339	332	523	79	279	124
สหรัฐอเมริกา	2,768	2,505	2,663	1,695	2,716	2,622	2,720	2,977	3,458	3,197	2,131

ประเทศ	ปี										
	2551	2552	2553	2554	2555	2556	2557	2558	2559	2560	2561
สหรัฐอเมริกา	34	91	109	154	788	1,376	1,012	1,480	1,201	1,253	695
ออสเตรเลีย	759	1,080	544	831	1,247	756	890	560	769	965	754
ญี่ปุ่น	359	506	631	932	711	588	520	483	380	400	380
กัมพูชา	525	395	1,336	1,931	1,936	2,341	39	49	41	48	63
ซาอุดีอาระเบีย	5	6	26	40	102	177	147	129	203	197	129
การตาร์	-	-	-	8	20	117	205	92	85	135	102
นิวซีแลนด์	13	43	36	22	57	41	39	123	138	126	97
อื่นๆ	814	562	1,143	791	753	1,254	751	607	706	517	380
ทั่วโลก	21,580	53,852	60,366	67,980	92,838	139,539	147,790	127,403	121,707	218,790	222,886
อัตราการขยายตัว (%)	1.90	149.55	12.10	12.61	36.57	50.30	5.91	-13.79	-4.47	79.77	1.87

ค. ราคาการส่งออก (หน่วย: ดอลลาร์สหรัฐต่อตัน)

ประเทศ	ปี										
	2551	2552	2553	2554	2555	2556	2557	2558	2559	2560	2561
เวียดนาม	257	385	362	471	630	717	715	720	726	1,001	1,131
จีน	495	435	535	660	603	553	666	637	916	1,135	1,245
ลาว	335	296	306	352	440	474	462	543	578	636	655
ฮ่องกง,จีน	348	451	558	551	485	600	1,249	1,060	1,173	1,183	1,335
สิงคโปร์	517	536	629	646	397	342	392	510	294	590	666
เกาหลีใต้	-	-	2,255	6,331	3,673	2,862	2,771	3,915	4,944	4,420	4,737
มาเลเซีย	343	250	297	300	293	304	322	261	434	292	322
สหรัฐอเมริกา	4,381	3,588	5,968	5,932	6,113	6,135	6,357	6,287	6,991	6,249	6,936
สหรัฐอเมริกา	3,052	2,594	2,818	4,526	2,808	3,510	3,251	3,545	3,291	3,890	3,264
ออสเตรเลีย	3,553	3,301	3,151	4,100	3,861	4,354	4,345	4,322	5,234	5,305	4,964
ญี่ปุ่น	-	-	-	6,632	5,263	4,894	5,327	5,741	6,113	5,693	6,612
กัมพูชา	410	353	410	402	422	453	1,285	1,212	1,297	1,151	1,537
ซาอุดีอาระเบีย	3,788	3,927	3,579	3,454	3,284	3,706	4,229	3,883	3,657	4,172	4,486
การตาร์	-	-	-	4,673	2,809	3,089	5,656	3,250	2,965	3,878	3,774
นิวซีแลนด์	3,055	2,521	-	3,399	3,358	3,591	3,502	4,393	5,826	6,200	5,017
อื่นๆ	313	355	528	658	971	417	765	2,925	2,048	3,560	5,299
ทั่วโลก	491	458	506	610	624	648	757	714	852	1,065	1,198
อัตราการขยายตัว (%)	8.71	-6.75	10.62	20.51	2.26	3.97	16.81	-5.71	19.29	24.99	12.48

ที่มา: International trade center

การเปลี่ยนแปลงที่เห็นได้ชัดจากรายที่ 2.6 คือราคามังคุดมีแนวโน้มปรับตัวเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 16.18 ต่อปี โดยเฉพาะอย่างยิ่งในปี พ.ศ. 2560 ที่ราคามังคุดส่งออกปรับตัวเพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 24.99 ขณะเดียวกันข้อมูลสถิติของสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรก็พบว่าราคาสินค้าเกษตรที่เกษตรกรขายได้ ณ ไร่นาของมังคุด ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2560 ได้ปรับตัวเพิ่มขึ้นจากระดับเฉลี่ยประมาณ 18-28 บาท/กิโลกรัม เป็นราคา 40-50 บาท/กิโลกรัม โดยเฉพาะมังคุดที่ได้ตามมาตรฐานขายได้ราคาสูงกว่า 100 บาท/กิโลกรัม และผลขนาดเล็กจะได้ราคา 70-80 บาท/กิโลกรัม ทั้งนี้จากการลงสำรวจพื้นที่และสอบถามเกษตรกรในจังหวัดระยอง พบว่าการเพิ่มขึ้นของราคาส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากบริษัทรายใหญ่ที่เข้ามารับซื้อผลผลิตและส่งออกไปยังประเทศจีน

อย่างไรก็ดี ในอนาคตถ้าอินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ และเวียดนามสามารถพัฒนาศักยภาพในการผลิตและขยายพื้นที่เพาะปลูกได้มากขึ้นก็จะเป็นคู่แข่งการค้าที่สำคัญของไทย เนื่องจากภูมิอากาศที่ใกล้เคียงกัน และมีแรงงานมากกว่าไทย นอกจากนี้ ประเทศไทยประสบปัญหาในส่วนของพื้นที่ที่เป็นแหล่งผลิตมังคุดที่สำคัญ คือ จังหวัดจันทบุรี โดยสำนักงานเกษตรจังหวัดจันทบุรี (2557) ระบุว่ามีปัญหาการตลาด คือ ผลผลิตในการส่งออกไม่มีคุณภาพ และไม่ปฏิบัติตามมาตรฐานที่กำหนดของประเทศผู้นำเข้า โดยมีการพบการปนเปื้อนของสารเคมี หรือมีจุลินทรีย์เกินค่ามาตรฐานที่กำหนด การปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยวยังไม่ถูกต้อง และมีปัญหาแรงงานไม่เพียงพอในช่วงการเก็บเกี่ยวจนถึงหลังการเก็บเกี่ยว ทำให้มีผลกระทบต่อการจัดการให้ผลไม่มีคุณภาพ รวมถึงระบบการค้าของไทยยังเป็นระบบการค้าแบบกึ่งผูกขาด โดยที่ผู้ประกอบการมีการรวมกลุ่มเพื่อกำหนดราคา ไม่ให้เป็นไปตามกลไกตลาด ซึ่งมีผลกระทบต่อส่งออกของมังคุด

นอกจากนี้ ศศินภา บุญพิทักษ์ และคณะ (2559) ชี้ว่าการบริหารจัดการห่วงโซ่อุปทานมังคุดควรมีการบริหารจัดการที่รวดเร็วขึ้น ไม่ว่าจะเป็นเกษตรกรผู้ปลูกมังคุด พ่อค้าคนกลาง ล้ง และพ่อค้าส่งออก เพื่อลดการสูญเสียที่เปล่าประโยชน์ จากการที่ผลผลิตกระจุกตัวออกสู่ตลาด ทำให้การระบายผลผลิตออกจากแหล่งผลิตไปสู่ผู้บริโภคไม่ทัน ส่งผลให้ผลผลิตเน่าเสียระหว่างการขนส่ง คุณภาพลดลง ดังนั้น ควรจะพัฒนาการบริหารจัดการห่วงโซ่อุปทาน โดยฉัตร ทิพย์ศรี และคณะ (2557) ได้ศึกษาการจัดการโลจิสติกส์และโซ่อุปทานของการส่งออกมังคุดไปยังประเทศจีนตอนใต้ ได้พบว่าประเทศไทยควรจะใช้กรอบความร่วมมือทางเศรษฐกิจในกลุ่มอนุภาคุ่มแม่น้ำโขง 6 ประเทศ ได้แก่ กัมพูชา ลาว พม่า ไทย เวียดนาม และมณฑลยูนนาน (Great Mekong Sub-Region: GMS) เป็นช่องทางในการขยายการส่งออกผลไม้ไทยไปประเทศจีนได้เพิ่มมากขึ้น เพื่อจะส่งผลให้การส่งออกมังคุดไปยังจีนมีคุณภาพดีขึ้น และมีต้นทุนที่ลดลง เนื่องจากประหยัดระยะเวลา

ในการขนส่ง อีกทั้งยังสามารถกระจายสินค้าไปยังมณฑลต่าง ๆ ของจีนโดยเฉพาะฝั่งตะวันตกได้รวดเร็วมากยิ่งขึ้น

การบริหารจัดการระบบห่วงโซ่อุปทานทุเรียน ลำไย และมังคุดของประเทศไทย

การบริหารจัดการระบบห่วงโซ่อุปทานทุเรียน

จากการศึกษาของนิพนธ์ พัวพงศกร และคณะ (2553) สรุปว่าผลผลิตทุเรียนภายหลังการเก็บเกี่ยวเพื่อขายภายในประเทศ ชาวสวนผู้ปลูกทุเรียนส่วนใหญ่ร้อยละ 70 จะขายทุเรียนให้แก่พ่อค้าที่เป็นผู้รวบรวมผลผลิต (Assemblers) หลังจากนั้นพ่อค้ารวบรวมผลผลิตจะกระจายผลผลิตไปยังพ่อค้าขายส่งขนาดใหญ่ (Wholesalers) และขายต่อให้พ่อค้าขายปลีก (Retailers) หรือพ่อค้าขายส่งขนาดเล็ก (Jobber) ที่มาเกี่ยวข้องบ้างในบางแห่ง สุดท้ายพ่อค้าขายปลีกขายต่อให้ผู้บริโภค จะเห็นได้ว่าพ่อค้าผู้รวบรวมผลผลิตเป็นผู้ที่มีความสำคัญที่สุดในระบบห่วงโซ่อุปทานทุเรียนที่เป็นผู้รวบรวมผลผลิตจากเกษตรกรโดยตรงถึงร้อยละ 70 นอกเหนือจากนี้ ร้อยละ 30 ชาวสวนจะขายทุเรียนโดยตรงให้แก่พ่อค้าส่ง พ่อค้าปลีก และพ่อค้าแปรรูป โดยไม่ผ่านพ่อค้าที่เป็นผู้รวบรวมผลผลิต

สำหรับห่วงโซ่อุปทานทุเรียนเพื่อการส่งออกต่างประเทศ แบ่งออกเป็นการส่งออกทุเรียนสดและทุเรียนแปรรูป ในกรณีทุเรียนสดเกษตรกรผู้ปลูกทุเรียนจะเก็บผลผลิตมาส่งให้แก่คลังส่งออกหรือผู้รวบรวมผลผลิตที่มีสถานที่ตั้งใกล้กลับพื้นที่เพาะปลูกของเกษตรกร โดยเกษตรกรจะไม่นิยมขายแยกเกรด แต่นิยมขายแบบเหมาสวน เนื่องจากราคารับซื้อของคลังส่งออกจะสูงกว่าราคารับซื้อของพ่อค้าคนกลาง การที่เกษตรกรไม่ได้ขายแบบคัดเกรดผลผลิต ทำให้คลังส่งออกหรือผู้รวบรวมผลผลิตมีหน้าที่คัดคุณภาพผลผลิตให้ได้เกณฑ์การส่งออก ไม่ว่าจะเป็นความอ่อนแก่ของผลผลิต การบ่มติดสาก การบรรจุภัณฑ์ คุณภาพผลผลิต เมื่อผลผลิตได้มาตรฐานและคุณภาพการส่งออก ก็จะมีการจัดส่งโดยใช้รถหัวลากตู้คอนเทนเนอร์ไปยังท่าเรือแหลมฉบังหรือท่าเรือคลองเตย เพื่อขนส่งทางน้ำไปยังกวางเจา ฮองกง และเซี่ยงไฮ้ รวมถึงการขนส่งทางอากาศไปยังจุดหมายปลายทาง ในกรณีที่คัดคุณภาพผลผลิตเป็นผลไม้เกรดรองลงมาจะนิยมขายในตลาดที่ตลาดกลางในประเทศ ส่วนการส่งออกทุเรียนแปรรูป การจัดการห่วงโซ่อุปทานทุเรียนก็เริ่มจากเกษตรกรผู้ผลิตทุเรียนสด จะขายให้กับกลุ่มผู้จัดหาทุเรียนสด ได้แก่ พ่อค้าเหมาสวน ล้ง และตลาดกลาง หลังจากนั้นจะถูกส่งผ่านไปยังโรงงาน

แปรรูป เพื่อแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ที่ทำจากทุเรียน เพื่อจำหน่ายไปยังตลาดต่างประเทศให้แก่พ่อค้าขายปลีก ผ่านทางท่าเรือเส้นทางเดียวกับการส่งออกทุเรียนผลสด (วารสารณั จันทรวิเียง, 2557)

กระบวนการคัดเกรดทุเรียนเพื่อการส่งออก เกณฑ์ในการคัดเกรดจะมีขนาดและรูปร่างเป็นที่นิยมต้องมีลักษณะค่อนข้างกลม ไม่เบี้ยว สีเปลือกสดใส อายุต้องไม่อ่อนเกินไป และน้ำหนักที่นิยมประมาณลูกละ 2.5-5.5 กิโลกรัม หลังจากนั้นต้องทำการตรวจสอบคุณภาพผลไม้ หลังจากรับซื้อผลไม้จากชาวสวน ผู้ส่งออกต้องส่งทุเรียนไปให้กรมวิชาการเกษตร ตรวจสอบความอ่อนแก่ของเนื้อทุเรียน โดยปกติมักกำหนดให้ทุเรียนที่ส่งออกมีความสุกประมาณร้อยละ 70-80 โดยตลาดจีนนิยมบริโภคทุเรียนสุกร้อยละ 75 รวมถึงตรวจหาสารตกค้างตามข้อกำหนดของกรมวิชาการเกษตรสำหรับสินค้าที่ส่งออกไปประเทศที่กำหนด และผู้ส่งออกต้องส่งตัวอย่างทุเรียนไปที่ห้องปฏิบัติการทดสอบ (Laboratory) ของกรมวิชาการเกษตร ซึ่งใช้เวลาประมาณ 1 วัน จึงจะทราบผล และขั้นตอนสุดท้าย คือ การบรรจุทุเรียนหลังจากคัดเกรดแล้ว จะนำทุเรียนมาปายน้ำยา เพื่อให้ทุเรียนสุกสม่ำเสมอ และชุบน้ำยาป้องกันเชื้อรา เป่าลมทำความสะอาด ติดสติ๊กเกอร์ระบุยี่ห้อชื่อผู้ส่งออก ซึ่งน้ำหนักและบรรจุใส่กล่อง และขนขึ้นบรรจุในตู้คอนเทนเนอร์ เพื่อการส่งออกต่างประเทศ

การบริหารจัดการระบบห่วงโซ่อุปทานลำไย

อภิชาติ โสภางค์ และคณะ (2551) ได้พบว่าภาพรวมระบบห่วงโซ่อุปทานลำไยสดเพื่อจำหน่ายภายในประเทศนั้น ได้เริ่มจากการที่เกษตรกรผู้ปลูกลำไยขายให้พ่อค้ารวบรวมผลผลิต ซึ่งมีทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับจังหวัด แล้วจึงนำมาจำหน่ายในตลาดค้าส่ง เพื่อกระจายสินค้าไปสู่ผู้บริโภคในลำดับต่อไป ในขณะที่การบริหารจัดการระบบห่วงโซ่อุปทานเพื่อการส่งออกต่างประเทศจะมีจุดรวบรวมสินค้าหรือคลังในพื้นที่ที่ได้รับผลผลิตมาจากเกษตรกร หลังจากนั้นก็นำไปคัดแยกเพื่อการส่งออก หรือส่งไปยังร้านค้าปลีกขนาดใหญ่ โดยผู้ส่งออกจะมีการนำลำไยสดไปผ่านกระบวนการอบควันด้วยซัลเฟอร์ไดออกไซด์ เพื่อให้ลำไยคงความสดไว้ได้นานมากยิ่งขึ้นและไม่เสียรสชาติ รวมถึงจกมลบดีนทร์ แสงอาสาวิริยะ และคณะ (2553) ได้ศึกษาระบบการผลิตลำไยสดเพื่อการส่งออกของไทย มีผู้เกี่ยวข้องหลักกับระบบห่วงโซ่อุปทานลำไยมีอยู่ 3 กลุ่ม ได้แก่เกษตรกรผู้ปลูกลำไย ผู้รวบรวมหรือคลัง และผู้ส่งออก โดยเกษตรกรผู้ปลูกลำไยต้องมีการจดทะเบียนสมาชิก GAP กับกรมวิชาการเกษตร ส่วนผู้รวบรวมหรือคลังนั้นทำหน้าที่ในการรวมควันลำไยด้วยสารซัลเฟอร์ไดออกไซด์ที่ได้รับรองตามเกณฑ์ GMP ที่ได้ขึ้นทะเบียนกับสำนักวิจัยและพัฒนาการเกษตร รวมถึงติดต่อตกลงซื้อขายก่อนถึงฤดูเก็บเกี่ยว และรับผิดชอบในการคัดแยกขนาด คุณภาพ ตลอดจนเตรียมการขนส่งลำไยจากสวนไปยัง

โรงคัดบรรจุ และสุดท้ายผู้ส่งออกก็ต้องมีการขึ้นทะเบียนกับกรมวิชาการเกษตร เพื่อดูแลการส่งออกผลผลิตไปยังตลาดในต่างประเทศ

นอกจากนี้ จากงานวิจัยของพนิดา บุญฤทธิ์ธงไชย และคณะ (2557) ได้กล่าววว่า การบริหารจัดการระบบห่วงโซ่อุปทานลำไยของภาคตะวันออก ประกอบด้วย ชาวสวนผู้ปลูกลำไย พ่อค้ารวบรวมหรือกลุ่มเกษตรกร ล้งหรือตัวแทนผู้ส่งออก และผู้ส่งออก ซึ่งจะมีหน้าที่การดำเนินการที่แตกต่างกันออกไป ตั้งแต่การจัดการด้านการผลิตจนถึงผู้บริโภคปลายทาง โดยเกษตรกรชาวสวนในจังหวัดจันทบุรีมีรูปแบบการผลิตลำไย 2 รูปแบบ คือ เกษตรกรที่ผลิตลำไยตามระบบการจัดการคุณภาพ GAP (Good Agricultural Practices) และเกษตรกรผู้ปลูกลำไยที่ไม่ได้ปฏิบัติตามระบบการจัดการคุณภาพ GAP จากการศึกษาพบว่าเกษตรกรผู้ปลูกลำไยไม่ปฏิบัติตามระบบการจัดการคุณภาพ GAP เนื่องจากราคาขายของผลผลิตที่ปฏิบัติตามหลักการ GAP และ ไม่ปฏิบัติตามหลักการ GAP ไม่แตกต่างกันมากนัก นอกจากนี้ขั้นตอนในการปฏิบัติตามหลัก GAP ค่อนข้างมีความยุ่งยากซับซ้อนมากกว่าวิธีการปลูกแบบดั้งเดิม ก่อให้เป็นปัญหาและอุปสรรคต่อการยอมรับของเกษตรกร ทำให้เกษตรกรเลือกไม่ปฏิบัติตามหลักการ GAP อย่างไรก็ตาม จากการสัมภาษณ์เกษตรกรผู้ปลูกลำไยในจังหวัดจันทบุรี พบว่าทางหน่วยงานราชการได้มีการเผยแพร่ความรู้และประโยชน์ของการจัดการตามระบบคุณภาพของ GAP ทำให้มีจำนวนเกษตรกรผู้ปลูกลำไยในจังหวัดจันทบุรีมีการใช้ระบบ GAP เป็นจำนวนมากขึ้น ซึ่งระบบ GAP นี้เป็นระบบที่ช่วยลดต้นทุนการผลิต รับผิดชอบต่อคุณภาพและมาตรฐานของลำไย ทำให้ลำไยมีขนาดใหญ่สม่ำเสมอ และปราศจากศัตรูพืช ทำให้เกษตรกรต้องมีการวางแผนและจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ

กระบวนการกำหนดมาตรฐานการส่งออกลำไยสดของประเทศไทย ผู้ประกอบการที่รับซื้อลำไยสดจะมีการกำหนดเป็นเกรด A B C โดยพิจารณาจากราคาลำไยและสีของผลผลิต คุณลักษณะของลำไยสดที่ตรงกับตลาดเป้าหมาย คือ ลำไยสดพันธุ์ขนาดใหญ่ มีกลิ่นเฉพาะตัวชัดเจน และรสชาติเข้มข้น รวมถึงการคัดขนาดของลำไยที่มีการบรรจุลงในตะกร้าต้องมีขนาด 12 กิโลกรัม นอกจากนี้ลำไยเพื่อการส่งออกต้องขึ้นทะเบียนรับรองสารตกค้างจากกรมวิชาการเกษตรก่อน โดยมีการดำเนินการใช้สารซิลิโคนไดออกไซด์ เพื่อยืดอายุการเก็บรักษา และให้สีผิวเปลือกเป็นสีทองสวยงาม แต่อย่างไรก็ตามการส่งออกลำไยไปประเทศจีน จะถูกตรวจสอบจากกระทรวงควบคุมคุณภาพตรวจสอบและกักกันโรคแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน (The General Administration of Quality Supervision, Inspection and Quarantine: AQSIQ) ว่าลำไยที่ส่งออกไปยัง

ประเทศจีนไม่ควรมีก๊าซซัลเฟอร์ไดออกไซด์ตกค้างในเนื้อลำไยเกิน 50 มิลลิกรัม/กิโลกรัม ถ้าพบว่าปริมาณซัลเฟอร์ไดออกไซด์สูงกว่าที่กำหนด ลำไยจะถูกส่งตีกลับประเทศไทย

การบริหารจัดการระบบห่วงโซ่อุปทานมังคุด

จากงานวิจัยของ ณภัทร ทิพย์ศรี และคณะ (2557) พบว่า การเพาะปลูกมังคุดเพื่อจำหน่ายในปัจจุบันมีรูปแบบการจำหน่ายทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ โดยการจำหน่ายภายในประเทศ จะเริ่มตั้งแต่เกษตรกรผู้ปลูกมังคุดจะจำหน่ายมังคุดให้แก่โรงงานแปรรูป ตลาดท้องถิ่น และพ่อค้าเร่ ซึ่งจะจำหน่ายต่อให้ลูกค้าภายในประเทศเป็นลำดับต่อไป ส่วนกระบวนการจำหน่ายให้ลูกค้าต่างประเทศ เกษตรกรผู้ปลูกมังคุดและเก็บเกี่ยวผลผลิตจะจำหน่ายผ่านศูนย์รวบรวมผลผลิตหรือล้ง และจำหน่ายตามปริมาณและคุณภาพที่ผู้ส่งออกต้องการให้แก่ผู้ประกอบการส่งออกโดยตรง เพื่อส่งออกไปยังลูกค้าต่างประเทศ นอกเหนือจากนี้ยังมีอีกกระบวนการหนึ่ง คือ เกษตรกรผู้ปลูกมังคุดจะจำหน่ายผ่านโรงงานแปรรูปมังคุด เพื่อจำหน่ายไปยังลูกค้าต่างประเทศต่อไป ซึ่งได้สอดคล้องกับงานศึกษาของศศิณา บุญพิทักษ์ และคณะ (2559) ที่ได้ศึกษาระบบการจัดการห่วงโซ่อุปทานผลไม้มังคุดในเขตจังหวัดจันทบุรี ระบุว่าระบบการจัดการห่วงโซ่อุปทานมังคุดนั้น ได้แบ่งออกเป็น 3 กลุ่มหลัก คือ ผู้ผลิต ผู้จำหน่าย และผู้บริโภค ผู้ผลิต คือ เกษตรกรชาวสวนผลไม้ที่เพาะปลูกผลไม้ในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี ถือว่ามีความสำคัญมากต่อคุณภาพผลไม้ โดยเริ่มตั้งแต่การจัดซื้อ-จัดหา บำรุงรักษา เคลื่อนย้ายเก็บเกี่ยวและหลังการเก็บเกี่ยว ต่อมาผู้จำหน่าย หมายถึง พ่อค้าผู้รวบรวมผลผลิต พ่อค้าขายส่ง ล้ง หรือตัวแทนผู้ส่งออก ซึ่งมีหน้าที่เป็นพ่อค้าคนกลางในการรวบรวมผลผลิตจากเกษตรกร นำมาคัดคุณภาพ พักสินค้า ดูแลรักษาให้ได้มาตรฐานการส่งออก รวมถึงการเคลื่อนย้ายผลไม้สดจากเกษตรกรไปยังผู้บริโภคปลายทางทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ

นอกจากนี้ สมชาย สิทธิโชค และคณะ (2553) ได้ศึกษาถึงกระบวนการบริหารจัดการห่วงโซ่อุปทานเพื่อส่งออกผลไม้ไปจีน โดยเกษตรกรจะเก็บเกี่ยวผลผลิต คัดคุณภาพของมังคุดในเบื้องต้น ทำความสะอาด และดำเนินการจัดส่งให้กับผู้รวบรวมหรือล้ง ผู้รวบรวมจะดำเนินการส่งผ่านไปให้ตรวจสอบความอ่อนแก่ โดยสำนักวิจัยและพัฒนาการเกษตรทำหน้าที่ตรวจจะจัดส่งคนมาประมาณ 6-7 คน แล้วทำการสุ่มตรวจ โดยใช้ระยะเวลาประมาณ 15 นาที จึงทราบผล หลังจากนั้นดำเนินการคัดเกรด ตรวจสอบคุณภาพของมังคุด ชูบน้ำยา บรรจุกล่อง และชั่งน้ำหนักตามมาตรฐานประมาณ 19 กิโลกรัม และส่งไปให้กรมวิชาการเกษตรในการสุ่มตรวจสารพิษตกค้างในมังคุด เมื่อได้รับการอนุมัติจากเจ้าหน้าที่กรมวิชาการเกษตรแล้ว ผู้ส่งออกดำเนินการ

บรรจุมังคุดใส่ตู้คอนเทนเนอร์ ขนาด 40 ฟุต รวมถึงตรวจสอบเอกสาร วัตถุประสงค์รายและสิ่งปลอมปน ใบขนย้าย จึงสามารถดำเนินการจัดส่งไปต่างประเทศได้ ตามระบบการขนส่งทั้งทางรถ ทางเรือ หรือทางอากาศในลำดับต่อไป

กระบวนการคัดแยกเกรดและคุณภาพของการส่งออกมังคุดไปยังประเทศจีน ศูนย์รวบรวมผลผลิตและล้าง ที่รับซื้อมังคุดสดจากเกษตรกร มีหน้าที่ทำการคัดแยกเกรดและคุณภาพให้เป็นไปตามมาตรฐานและผ่านการรับรองมาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (Good Agricultural Practices: GAP) รวมถึงการดูแลรักษาสุขภาพสุขอนามัยของสวนผลไม้ จัดเก็บผลที่ตกลงให้ทันเวลา กำจัดโรคพืช ศัตรูพืช เศษกิ่งไม้ และใช้มาตรการควบคุมศัตรูพืชแบบผสมผสาน (Integrated Pest Management: IPM) รวมถึงมาตรการควบคุมทั้งการเฝ้าระวังศัตรูพืช โรคพืช การป้องกัน กำจัดโดยการใช้สารเคมีหรือชีวภาพ และการดำเนินงานจัดการสวนโดยผลมังคุดเพื่อการส่งออกควรมีขนาดประมาณ 70-100 กรัมต่อผล (ปริตวารณ ไชยศรีชลธาร และคณะ, 2559) การปฏิบัติงานป้องกันกำจัดและการเฝ้าระวังศัตรูพืชสำหรับสวนมังคุดที่ส่งออกไปจีน จะต้องอยู่ภายใต้การแนะนำของเจ้าหน้าที่เทคนิคจากกระทรวงเกษตรและพัฒนาชนบทสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม (The Ministry of Agriculture and Rural Development: MARD) หรือเจ้าหน้าที่ที่ผ่านการฝึกอบรม ซึ่งได้รับอนุญาตจาก MARD และระหว่างกระบวนการรวบรวมผลผลิตและการลำเลียงใส่ตู้คอนเทนเนอร์ เพื่อเตรียมให้ลูกค้าปลายทาง จะมีเจ้าหน้าที่กรมวิชาการเกษตร กระทรวงการเกษตรและสหกรณ์ เป็นผู้ตรวจสอบวิธีการดำเนินการว่าตรงตามมาตรฐาน (Good Manufacturing Practice: GMP) โดยมังคุดที่ส่งออกไปประเทศจีนจะต้องผ่านการคัดทั้ง คัดเลือก และแบ่งเกรด ใช้เครื่องเป่าลม แรงดันสูงหรือเครื่องฉีดน้ำแรงดันสูง เป่าแมลงและสิ่งปนเปื้อนที่ติดบนผิวมังคุด เพื่อกำจัดแมลง ตัวไร (Mite) กิ่งไม้ ใบ และดิน ระหว่างการบรรจุหีบห่อจะต้องระมัดระวังป้องกันไม่ให้มดเข้าไปในบรรจุภัณฑ์ รวมถึงวัสดุบรรจุภัณฑ์มังคุดที่ส่งไปประเทศจีน จะต้องสะอาด ถูกสุขลักษณะ ไม่เคยถูกใช้มาก่อน และตรงตามข้อกำหนดในการตรวจสอบ กักกัน ที่เกี่ยวข้องของประเทศจีน เมื่อได้รับการอนุมัติจากเจ้าหน้าที่กรมวิชาการเกษตร เจ้าหน้าที่จะดำเนินการปิดตู้ ผนึกซีล เพื่อให้ผู้รวบรวมผลผลิตเตรียมส่งผ่านไปยังประเทศจีนได้ (ศุลกากรแห่งชาติจีน, 2562) จะเห็นได้ว่าการส่งออกมังคุดไปยังประเทศจีน เกษตรกรต้องผลิตมังคุดให้ตรงตามข้อกำหนดและเกณฑ์การตรวจประเมินมาตรฐานของ GAP ส่งผลให้มังคุดมีคุณภาพดีและสามารถจำหน่ายตามความต้องการของตลาด อีกทั้งยังเป็นการช่วยขยายตลาดส่งออกมังคุดของประเทศไทย เป็นการสร้างรายได้และชื่อเสียงให้แก่ประเทศไทยว่ามีการส่งออกผลไม้คุณภาพดีสู่ตลาดโลกในระยะยาวได้

เกณฑ์การตรวจประเมินมาตรฐานของ (Good Agricultural Practices: GAP) มีรายละเอียด ดังนี้

ประเด็นแรก แหล่งน้ำในการเพาะปลูก ต้องเป็นแหล่งน้ำสะอาด ไม่ก่อให้เกิดการปนเปื้อนในผลผลิต ประเด็นที่สอง พื้นที่เพาะปลูก ต้องเป็นพื้นที่ที่ไม่มีวัตถุอันตราย ไม่ก่อให้เกิดสารตกค้างหรือสิ่งปนเปื้อน ประเด็นที่สาม การใช้วัตถุอันตรายทางการเกษตร ต้องใช้ตามคำแนะนำของกรมวิชาการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ หรือคำแนะนำในฉลากที่ขึ้นทะเบียนอย่างถูกต้อง ประเด็นที่สี่ การจัดการคุณภาพในกระบวนการผลิตก่อนการเก็บเกี่ยว ต้องปฏิบัติตามขั้นตอนการเพาะปลูกและขั้นตอนก่อนการเก็บเกี่ยวตามข้อกำหนดมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ สำหรับผลิตผลแต่ละชนิดหรือตามข้อกำหนดคุณภาพของคู่ค้า เพื่อเป็นการดูแลให้ผลผลิตมีคุณภาพ ประเด็นที่ห้า การเก็บเกี่ยวและการปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยว วิธีการเก็บเกี่ยวต้องไม่เกิดผลกระทบต่อคุณภาพของผลิตผลและไม่มีสารปนเปื้อนที่มีอันตรายต่อความปลอดภัยผู้บริโภค ประกอบกับการต้องมีการคัดแยกชั้นคุณภาพและขนาดก่อนการจำหน่ายตามข้อกำหนดในมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติที่กำหนดสำหรับผลิตผลแต่ละชนิดหรือตามข้อกำหนดคุณภาพของคู่ค้า ประเด็นที่หก การพักผลผลิต การขนย้ายในบริเวณแปลงเพาะปลูกและเก็บรักษา ต้องมีการจัดการด้านสุขลักษณะของสถานที่และวิธีการขนย้าย เพื่อป้องกันผลกระทบต่อคุณภาพและการปนเปื้อนที่มีผลต่อความปลอดภัยในการบริโภค ประเด็นที่เจ็ด สุขลักษณะส่วนบุคคลต้องมีการดูแลสุขลักษณะส่วนบุคคลเพื่อป้องกันไม่ให้ผลิตผลเกิดการปนเปื้อน โดยเฉพาะในขั้นตอนการเก็บเกี่ยวและหลังการเก็บเกี่ยวสำหรับพืชที่ใช้บริโภคสด และประเด็นสุดท้าย คือ การบันทึกข้อมูล ควรมีการบันทึกข้อมูลเกี่ยวกับการใช้วัตถุอันตรายทางการเกษตร และการปฏิบัติในการเพาะปลูกทั้งก่อนและหลังการเก็บเกี่ยวในขั้นตอนสำคัญที่จะมีผลกระทบต่อคุณภาพผลิตผล

ระบบการขนส่ง (Logistics) ของทุเรียน ลำไย และมังคุดไปยังประเทศจีน

ประเทศจีนถือได้ว่าเป็นตลาดส่งออกผลไม้ที่ใหญ่ที่สุดของประเทศไทย ระบบการส่งออกผลไม้ไทยไปยังประเทศจีนในปัจจุบันนี้ได้มีช่องทางที่หลากหลายมากยิ่งขึ้น ได้มีทั้งการขนส่งผ่านเส้นทางเรือ ทางบก และทางอากาศ โดยระบบการขนส่งทางเรือที่สำคัญของไทย ได้แก่ ท่าเรือแหลมฉบัง ผ่านเวียดนาม ฮองกง เข้าสู่ท่าเรือกวางโจว และท่าเรือแหลมฉบัง สู่ท่าเรือเซียงไฮ้ ที่เป็นศูนย์กลางกระจายผลไม้ไทยไปทางฝั่งทะเลจีน ซึ่งท่าเรือแหลมฉบังเป็นท่าเรือที่ใหญ่ที่สุดในประเทศไทยและเป็นท่าเรือหลักสำหรับการส่งออก เนื่องจากมีการ

ขนส่งผลไม้ในปริมาณมาก รวมถึงการขนส่งผ่านท่าเรือเชียงแสน อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย ผ่านทางแม่น้ำโขง และเข้าสู่ประเทศจีนที่ท่าเรือจิ่งหง เมืองสิบสองปันนา มณฑลยูนนาน อย่างไรก็ตาม การขนส่งทางทะเลส่งผลกระทบต่อผลไม้ไทยที่ไม่สามารถเก็บได้เกิน 7 วัน เนื่องจากเส้นทางการขนส่งนี้ใช้ระยะเวลาในการขนส่งประมาณ 7 วัน ทำให้ผลไม้ไทยบางชนิดเน่าเสีย จึงทำให้ในปัจจุบันนิยมขนส่งผ่านระบบการขนส่งทางบกแทน

สำหรับระบบการขนส่งทางบก ไทยสามารถส่งผลไม้ไปยังประเทศจีนได้ 4 เส้นทาง เส้นทางแรกได้แก่ การขนส่งทางถนนหมายเลข 9 หรือที่เรียกว่า R9 เป็นเส้นทางที่เริ่มจากจังหวัดมุกดาหาร ผ่านสะพานนะเขตของลาว เข้าดานัง ฮานอย แล้วเข้าสู่ปักกิ่ง ประเทศจีน ซึ่งเป็นเส้นทางที่สำคัญ เนื่องจากเป็นศูนย์กลางกระจายผลไม้ไทยไปยังภาคเหนือของจีนผ่านตลาดซินฟาตี้ (Xin Fa Di) ที่เป็นตลาดผลไม้ที่ใหญ่ที่สุดของกรุงปักกิ่ง (มลฤดี เอื้อเกิดอารีย์, 2551)

เส้นทางที่สอง เป็นการขนส่งทางถนนผ่านถนนสาย R3A เป็นเส้นทางที่เริ่มจากอำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย ผ่านด่านห้วยทรายของสปป. ลาว และเข้าสู่ด่านบ่อหานทางตอนใต้ของจีน โดยผ่านเมืองสิบสองปันนา คุณหมิง และไปพักที่มณฑลเสฉวน เป็นเส้นทางเพื่อกระจายผลไม้ไทยสู่ประเทศจีนตอนใต้ และชายแดนทิเบตหรือจะเข้ามาสู่ปักกิ่งก็ได้ โดยอรรถัย เอื้อตระกูล (2558) ได้อธิบายว่า เส้นทาง R9 และ R3A เป็นระยะทางที่ผ่านประเทศลาวและเวียดนาม เป็นเส้นทางการขนส่งทางบกระหว่างประเทศที่มีศักยภาพ ซึ่งทำให้ประเทศไทยสามารถส่งออกผลไม้ไปจีนได้ทั่วทุกมณฑลในระยะเวลาที่สั้นขึ้น เป็นการลดต้นทุนการขนส่ง นอกจากนี้ผลไม้ไทยที่ส่งไปจีนเชื่อมั่นได้ในเรื่องของมาตรฐานคุณภาพความสดใหม่ และมีความปลอดภัยเมื่อถึงมือผู้บริโภคจีน เนื่องจากปัจจุบันกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ของไทยได้ร่วมมือกับ AQSIQ จัดทำมาตรการในการควบคุมคุณภาพผลไม้ที่ส่งออกไปจีน

อย่างไรก็ตาม สืบเนื่องจากในช่วงเดือนเมษายน 2562 ได้เกิดปัญหาการจัดการเส้นทางการขนส่งทางบกในการส่งออกทุเรียนไปยังประเทศจีน โดยเส้นทางที่ต้องผ่านชายแดนไทย ลาว เวียดนาม เกิดความล่าช้าเนื่องจากจีนได้จัดระเบียบการค้าชายแดนใหม่ที่เรียกว่า Single Windows ซึ่งระบบการเชื่อมโยงข้อมูลยังไม่สมบูรณ์และไม่มีความเสถียร ทำให้ไม่สามารถอ่านข้อมูลเพื่อตรวจสอบและปล่อยได้ รวมถึงปัญหาทางด้านโลจิสติกส์ ถนนจากเวียดนามไปถึงจีนมีขนาดค่อนข้างเล็ก เส้นทางการเดินรถในด่านโหย่วอี๋กวน ได้ใช้เส้นทางการเดินรถขาเข้าและขาออกบริเวณเดียวกัน และในช่วงเดือนเมษายนมีการส่งออกผลไม้ไทยไปจีนเป็นจำนวน

มากกว่าปีอื่นหลายเท่าตัว ทำให้รถต้องใช้เวลารอคิวนาน จึงทำให้รถคอนเทนเนอร์ที่บรรจุทุเรียนไทยต้องจอดรอคิวที่ชายแดนฝั่งเวียดนาม ณ ด่านโหย่วอ๊กวนนานถึง 3-4 วัน รวมถึงชายแดนเวียดนามมีปลั๊กไฟไม่เพียงพอสำหรับตู้คอนเทนเนอร์ความเย็น จึงส่งผลกระทบต่อคุณภาพสินค้าของผลไม้ไทย

ดังนั้น กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้เสนอกับจีนในการประชุมคณะกรรมการสุขอนามัยพืชไทย-จีน เพื่อเปิดเส้นทางผลไม้ส่งออกจากไทยไปจีนผ่านเส้นทางบอกรเพิ่มขึ้น 2 เส้นทาง คือ เส้นทางแรก การขนส่งผ่านเส้นทาง R12 จากจังหวัดนครพนม ด้านท่าแขก แขวงคำม่วน-สปป.ลาว ผ่านเวียดนาม และเข้าสู่ประเทศจีน โดยผ่านด่านผิงเสียง มณฑลกว่างซี ซึ่งเมืองผิงเสียงมีตลาดที่สำคัญ คือ ตลาดผลไม้เมืองเสียง (Pingxiang City) เป็นตลาดที่สามารถใช้เป็นประตูให้กับผลไม้ไทยเข้าสู่ตลาดจีนได้ มีความสะดวกสบาย มีการบริหารจัดการระบบโลจิสติกส์ที่ดี และผ่านพิธีการศุลกากรได้อย่างรวดเร็ว จึงทำให้ผลไม้ไม่เน่าเสีย และอีกเส้นทางที่ผ่านด่านตงซิง (Dongxing Border) เป็นด่านการค้าผลไม้แห่งใหม่ของเขตกว่างซีจ้วง (กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2562) ซึ่งเป็นด่านที่ตั้งอยู่ห่างจากตลาดผลไม้ Mong Cai เพียงแค่ 150 เมตร และมีสิ่งอำนวยความสะดวกอย่างครบครัน เช่น ที่ตั้งสำนักงาน โกดัง สถาบันการเงิน จึงช่วยทำให้เกิดการค้าขายผลไม้ระหว่างประเทศได้สะดวกมากยิ่งขึ้น (ฤกษ์ณะ สุกันตพงศ์, 2561) และด่านแห่งนี้นิยมผ่านเส้นทาง R8 โดยมีจุดเริ่มต้นที่จังหวัดบึงกาฬ เข้าเขตปากซันของ สปป.ลาว มุ่งสู่กรุงฮานอย ประเทศเวียดนาม และสิ้นสุดที่กว่างซี ประเทศจีนเช่นกัน (บุญทรัพย์ พานิชการ และคณะ, 2560) การเพิ่มเส้นทางนี้ ถือได้ว่าเป็นการเพิ่มด่านส่งออกฝั่งไทยทางด้านจังหวัดนครพนม รวมถึงเป็นการเพิ่มด่านนำฝั่งจีนเข้า คือ ด่านตงซิง เพื่อให้เป็นด่านนำเข้าผลไม้จากต่างประเทศที่สำคัญ

สุดท้ายระบบการขนส่งทางอากาศ ท่าอากาศยานสุวรรณภูมิเป็นช่องทางหลักในการขนส่ง อย่างไรก็ตามไม่ค่อยเป็นที่นิยมมากนัก เนื่องจากมีค่าใช้จ่ายสูง รวมถึงสามารถส่งออกได้ในปริมาณที่ไม่มากและไม่มีเที่ยวบินที่รับส่งผลไม้โดยตรง การบริหารจัดการระบบขนส่ง ถือว่าเป็นสิ่งสำคัญเป็นอย่างมากต่อการกำหนดคุณภาพของผลไม้ ตั้งแต่การขนส่งต้นทางจนถึงปลายทาง ถ้าหากการบริหารจัดการระบบการขนส่งไม่มีประสิทธิภาพ ทำให้เกิดปัญหาทางด้านต้นทุนของค่าใช้จ่ายและเวลา รวมถึงทำให้สินค้ามีคุณภาพที่ลดลงที่เกิดจากการดำเนินงานที่ล่าช้าและใช้เวลาในการขนส่งที่นานเกินไป ทำให้สินค้าไม่สามารถตอบสนองต่อความต้องการของลูกค้าได้ทันเวลา (ณภัทร ทิพย์ศรี และคณะ, 2557)

ปัญหาและอุปสรรคของการจัดการระบบการขนส่งและห่วงโซ่อุปทานของการส่งออกทุเรียน ลำไย และมังคุดไปยังประเทศจีน

อุปสรรคสำคัญของการส่งออกทุเรียน

จากการศึกษาของวนิดา เฟ็งจันทร์ (2558) ได้ศึกษาถึงปัญหาและอุปสรรคการค้าทุเรียนระหว่างประเทศไทยกับประเทศจีน พบว่าเกษตรกรของไทยขาดการพัฒนาคุณภาพของผลผลิตอย่างเป็นระบบเพื่อการส่งออก โดยที่เกษตรกรส่วนใหญ่ยังคงใช้เทคนิคและวิธีการเพาะปลูกแบบเดิม ไม่ปฏิบัติตามวิธีการเกษตรที่ดีที่เหมาะสม (Good Agricultural Practices: GAP) เนื่องจากเข้าถึงข้อมูลข่าวสารด้านการตลาดและการเกษตร ทำให้ส่งผลกระทบต่อคุณภาพของทุเรียน โดยเฉพาะคุณภาพที่ตรงตามความต้องการของผู้นำเข้าปลายทาง ทำให้การส่งออกขยายตัวได้ช้าลง รวมถึงเกษตรกรไม่มีเงินลงทุนพัฒนาควบคุมคุณภาพ ประกอบกับราคาผลผลิตที่ได้ค่อนข้างต่ำ จึงไม่จูงใจให้เกษตรกรเร่งปรับปรุงคุณภาพ และเกษตรกรส่วนใหญ่เป็นรายเล็ก จึงไม่มีอำนาจต่อรองราคากับผู้รวบรวมผลผลิตได้ดีพอ

นอกจากนี้ สมพร อิศวิลานนท์ และ ปิยะทัศน์ พาหอนุรักษ์ (2562) ได้พบว่าการบริหารจัดการเกี่ยวกับตลาดส่งออกทุเรียนของไทยยังขาดแนวทางเพื่อสร้างการขับเคลื่อนเชิงรุกในการขยายโอกาสทางการค้า ซึ่งอุปสรรคการส่งออกของทุเรียน เกิดจากมาตรการเชิงนโยบายที่ได้กำหนดขึ้นโดยภาครัฐทั้งในอดีตและที่ดำเนินอยู่ในปัจจุบันนั้น มีการแก้ไขปัญหาที่ยังขาดการวิเคราะห์ที่อยู่บนพื้นฐานของข้อเท็จจริง ก่อให้เกิดปัญหาในการบริหารจัดการตลาดส่งออกทุเรียน นำไปสู่การเสียโอกาสของประเทศไทยทั้งในระดับมหภาคและในระดับเกษตรกร อีกทั้งในปัจจุบันการส่งออกทุเรียนของไทยเริ่มมีคู่แข่งที่สำคัญ คือ ทุเรียนจากมาเลเซีย เพราะประเทศจีนได้อนุญาตให้มาเลเซียสามารถส่งออกทุเรียนสดเข้าประเทศได้ แสดงให้เห็นว่าประเทศจีนมีช่องทางในการนำเข้าทุเรียนได้หลากหลายช่องทางมากยิ่งขึ้น

สำหรับอุปสรรคทางการขนส่งทุเรียน ได้มีข้อกำหนดที่เคร่งครัดเกี่ยวกับการตรวจสอบคุณภาพของสินค้า เช่น การตรวจสอบสารเคมีตกค้าง มีจำนวนตู้คอนเทนเนอร์ที่ไม่เพียงพอ จึงทำให้ผู้ประกอบการต้องเสียค่าใช้จ่ายในการนำเข้าตู้คอนเทนเนอร์เปล่า ส่งผลให้ต้นทุนการส่งออกของผู้ประกอบการสูงขึ้น นอกจากนี้ระบบตลาดยังไม่มีตลาดกลางที่แท้จริง ซึ่งเป็นระบบที่มีความสำคัญในการค้าสินค้าเกษตร ควรทำหน้าที่บนพื้นฐานของความยุติธรรม เปิดเผย และเสมอภาค ที่มีการสร้างสมดุลระหว่างอุปทานและอุปสงค์ โดยการ

กำหนดราคาขึ้นด้วยการประมูล ทำให้ผู้ขายได้ราคาที่ยุติธรรม ระบายสินค้าได้ในเวลาอันรวดเร็ว ลดความสูญเสียที่เกิดจากความไม่สดของสินค้า (นิพนธ์ พัวพงศกร และคณะ, 2553)

อุปสรรคสำคัญของการส่งออกลำไย

การส่งออกลำไยของไทยยังไม่มีมาตรการควบคุมปริมาณสารซัลเฟอร์ไดออกไซด์ ทำให้มีสารซัลเฟอร์ไดออกไซด์ตกค้างในเนื้อผลลำไยสดสูงกว่าเกณฑ์ที่จีนได้กำหนดไว้ คือ ลำไยของไทยมีค่าเกินค่ามาตรฐาน 50 มิลลิกรัม/กิโลกรัม ทำให้ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2556 ประเทศจีนได้มีมาตรการคุ้มครองลำไยสดของไทยอย่างเข้มงวด รวมถึงทำให้ผู้ประกอบการเสียโอกาสในการส่งออกลำไยไปประเทศจีน เนื่องจากประเทศจีนระงับการนำเข้าลำไยจากผู้ประกอบการบางรายของไทย เพราะมีปัญหาสารซัลเฟอร์ไดออกไซด์ตกค้างในเนื้อลำไยสดเกินค่ามาตรฐาน นอกจากนี้ ประเทศจีนใช้การประเมินราคาเป็นฐานในการคำนวณเพื่อเก็บภาษีมูลค่าเพิ่ม (VAT) จากผลไม้ที่นำเข้า ณ จุดนำเข้า ซึ่งยังไม่มีควมโปร่งใสและเป็นมาตรฐานเดียวกันทั้งประเทศ เพราะมีการเปลี่ยนแปลงราคาอ้างอิงบ่อยครั้ง โดยไม่มีแนวทางในการปฏิบัติไปในทิศทางเดียวกัน จึงทำให้ราคากลางของผลไม้นำเข้าจากไทยสูงกว่าราคาขายจริงและราคาสูงกว่าผลไม้ที่จีนนำเข้าจากประเทศอื่น เป็นสาเหตุให้ต้นทุนผลไม้นำเข้าจากไทยสูงและมีศักยภาพในการแข่งขันลดลง

สืบเนื่องจากการค้าลำไยมีการแข่งขันที่สูงมากขึ้น ทำให้กลุ่มพ่อค้าคนกลางหรือล้งจีน ได้เข้ามาซื้อลำไยในพื้นที่ของเกษตรกรชาวไทยโดยตรง ไม่ว่าจะเป็นลำไยสดและลำไยอบแห้ง เพื่อส่งออกไปยังประเทศจีน จึงทำให้ธุรกิจการส่งออกลำไยของไทยได้ผูกขาดกับพ่อค้าจีน นำไปสู่การมีอำนาจในการต่อรองราคารับซื้อ รวมถึงมีพ่อค้าจีนบางรายมีการหลบเลี่ยงภาษีมูลค่าเพิ่มและหลีกเลี่ยงการคุ้มครองสารซัลเฟอร์ไดออกไซด์ตกค้าง เป็นสาเหตุให้เจ้าหน้าที่ด่านศุลกากรของจีนเข้มงวดในการตรวจสอบการนำเข้าลำไยจากไทยมากยิ่งขึ้น (กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ, 2557)

อุปสรรคสำคัญของการส่งออกมังคุด

จากการศึกษาของณภัทร ทิพย์ศรี และคณะ (2557) ได้ศึกษาถึงปัญหาและอุปสรรคของการจัดการระบบการขนส่งและโซ่อุปทานการส่งออกมังคุดไปยังประเทศจีนตอนใต้ ผลการวิจัยพบว่าเกษตรกรผู้ปลูกมังคุดของไทยไม่สามารถปฏิบัติตามข้อกำหนดพิธีการสารไทย-จีนได้ เนื่องจากการส่งออกมังคุดต้องมีการขึ้น

ทะเบียนสวนและทะเบียนโรงคัดบรรจุกับกรมวิชาการเกษตร นับว่าเป็นข้อปฏิบัติสำหรับการนำเข้าผักผลไม้ของประเทศไทย นอกจากนี้ เกษตรกรบางส่วนมีการใช้สารเคมีในการผลิตมากเกินไป ทำให้มังคุดไม่ได้มาตรฐานในการส่งออกตามที่กำหนดไว้ อีกทั้งเกษตรกรไม่มีการพัฒนาคุณภาพการผลิต จึงทำให้มังคุดที่ส่งออกไปยังประเทศจีน เป็นมังคุดสด แต่เน่าเสียง่าย ซึ่งยังไม่มีคุณภาพและมาตรฐานเพียงพอในการส่งออก

เจ้าหน้าที่ภาครัฐยังขาดการให้ความรู้กับเกษตรกรเพื่อให้เกิดความตระหนักถึงการปฏิบัติตามระบบ GAP โดยเฉพาะการสำรวจศัตรูพืช และการจัดบันทึกกิจกรรม รวมถึงการขาดความรู้ทางด้านเทคโนโลยีฉายแสงมังคุด เพื่อทำลายแมลงที่อยู่บริเวณเปลือกมังคุด จึงทำให้การส่งออกมังคุดของไทยยังไม่ค่อยมีคุณภาพและมาตรฐานเพียงพอที่จะแข่งขันในตลาดต่างประเทศ (เสาวนีย์ รอดใหญ่, 2559)

อุปสรรคทางด้านระบบการขนส่ง การส่งออกมังคุดที่ต้องส่งผ่านทางศุลกากร อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย ต้องข้ามแพขนานยนต์ เพื่อขึ้นสู่ห้วยทราย ประเทศ สปป.ลาว ซึ่งเป็นเส้นทางที่ขนส่งลำบาก เส้นทางคดเคี้ยว ทำให้เกิดความล่าช้า รวมถึงการส่งสินค้าไปยังประเทศจีนต้องมีการเปลี่ยนถ่ายตู้คอนเทนเนอร์ ณด่านบ่อเต็น ประเทศ สปป.ลาว เนื่องจากไม่สามารถใช้รถบรรทุกขนส่งไปถึงตลาดปลายทางได้โดยตรง ทำให้ใช้ระยะเวลาการขนส่งนาน ส่งผลให้ผลไม้ได้รับเสียหายเป็นจำนวนมาก สุดท้ายปัญหาทางด้านราคาของมังคุดที่จำหน่ายมีการผันผวน ไม่มีการระบุราคาในการรับซื้อให้ชัดเจน ผู้ประกอบการส่งออกต้องเผชิญกับความเสี่ยงในการวางแผนและการลงทุน

แนวทางเพิ่มศักยภาพการแข่งขันด้วยการจัดการระบบการขนส่งและโซ่อุปทานการส่งออกทุเรียนลำไย และมังคุดไปยังต่างประเทศ

ภาคการผลิต

เกษตรกรควรปรับปรุง ควบคุมและพัฒนาผลผลิตให้มีคุณภาพ ปลอดภัย ตามมาตรฐานทางการเกษตรที่ดีและเหมาะสม (Good Agriculture Practice: GAP) เพื่อให้เหมาะสมกับมาตรฐานการส่งออก รวมถึงเกษตรกรต้องมีการวางแผน หรือป้องกันความเสี่ยงในการทำสวน เพื่อปรับตัวในช่วงสภาพอากาศแปรปรวน สำหรับการผลักดันให้มังคุดและผลไม้ไทยครองใจผู้บริโภค เกษตรกรควรรักษามาตรฐานสินค้าให้สอดคล้องกับหลักการสากลด้านมาตรฐานสุขอนามัยและสุขอนามัยพืช พัฒนาคุณภาพการผลิตตามความ

ต้องการของตลาด ซึ่งปัจจุบันนิยมผลไม้ปลอดสารพิษหรือเกษตรอินทรีย์เพิ่มขึ้น รวมทั้งควรสร้างเอกลักษณ์ด้วยการขึ้นทะเบียนเป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (GI) สร้างตราสินค้าหรือแบรนด์ของตนเอง เพื่อสร้างความแตกต่างจากผลไม้ของประเทศอื่น และปรับตัวเข้าสู่การค้ายุคใหม่โดยสร้างองค์ความรู้ด้านต่างๆ เช่น การตลาดในต่างประเทศ ซึ่งจะช่วยยกระดับสินค้าและสร้างความมั่นใจให้กับผู้บริโภค ซึ่งจะสามารถครองตลาดและสร้างมูลค่าเพิ่มให้สินค้าผลไม้ไทยได้ (กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ, 2562)

ภาคธุรกิจ

ผู้ประกอบการควรระดมมาตรฐานในการคัดเกรดผลผลิต และราคาในการรับซื้อให้ชัดเจน รวมถึงการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลไม้ไทย เช่น การแปรรูปตามความต้องการตลาด สืบเนื่องจากข้อจำกัดของกฎระเบียบทางราชการค่อนข้างล่าช้า ทำให้ผลไม้เกิดความเสียหายได้ง่าย ดังนั้น ผู้ประกอบการควรพัฒนาบรรจุภัณฑ์ให้มีความสด ยืดอายุการใช้งานได้ยาวนานมากยิ่งขึ้น (บัณฑิต หนองบัว และคณะ, 2560)

ภาครัฐ

ภาครัฐควรให้ความรู้กับเกษตรกรในด้านเทคโนโลยีในการผลิตหลังการเก็บเกี่ยว เพื่อยืดอายุคุณภาพและคงความสดไว้ได้ระยะเวลานาน รวมถึงควรออกใบรับรองและควบคุมคุณภาพการผลิต เช่น มาตรฐานทางการเกษตรที่ดีและเหมาะสม (GAP) เพื่อให้ส่งออกมีคุณภาพ อีกทั้งควรปรับปรุงกลยุทธ์ทางการตลาดส่งออกผลไม้ไทยให้เป็นที่รู้จักมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะกับผู้บริโภคชาวจีน โดยการส่งเสริมผู้ประกอบการให้เข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ กับภาครัฐมากขึ้น ถือได้ว่าเป็นการเพิ่มขีดความสามารถในการส่งออกผลไม้ของไทยไปขายยังตลาดต่างประเทศได้ รวมถึงการส่งเสริมและร่วมมือกับรัฐบาลจีนในการพัฒนาเส้นทางการขนส่งให้มีความสะดวก เพื่อเพิ่มศักยภาพในการค้าระหว่างประเทศเพิ่มมากยิ่งขึ้น อย่างไรก็ตาม ภาครัฐควรสนับสนุนวิจัยและพัฒนาสายพันธุ์ใหม่ การเจาะตลาดใหม่ เพื่อลดความเสี่ยงการพึ่งพาทลาดจีน ส่งเสริมการแข่งขันของตลาดรับซื้อให้แก่ประเทศไทย (เสาวนีย์ รอดหุ่ย, 2559)

ผลกระทบของการลงทุนจีนในธุรกิจผลไม้ไทย

การเข้ามาประกอบธุรกิจของนักลงทุนต่างชาติในไทย ปัจจุบันยังไม่มีกฎหมายเฉพาะที่ใช้ในการกำกับดูแลนักลงทุนต่างชาติที่ส่งออกผลไม้กลับประเทศ ดังนั้น การเข้ามาลงทุนของนักลงทุนต่างชาติย่อมส่งผลกระทบต่อ

ต่อศักยภาพการแข่งขันของเกษตรกรและล้งชาวไทยทั้งด้านบวกและด้านลบ โดยเฉพาะในธุรกิจผลไม้ไทย จาก การสืบค้นการเอกสารยังมีการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ค่อนข้างน้อย กุสุมา สนวนตะโก (2559) เปรียบเทียบ กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการส่งออกทุเรียนของไทยและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการนำเข้าของจีน ภายใต้การ เปลี่ยนแปลงมาตรการสุขอนามัยและสุขอนามัยพืช (SPS) เพื่อให้ทราบผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลง กฎหมายดังกล่าวที่มีต่อเกษตรกรในการส่งออกทุเรียน การศึกษานี้สรุปว่า หลังจากการแก้ไขดังกล่าว ถึงแม้ว่า ปริมาณและมูลค่าการส่งออกทุเรียนของไทยจะเพิ่มสูงขึ้น แต่กลับเป็นการเอื้อประโยชน์ให้นักธุรกิจจีน โดยเฉพาะผู้ส่งออกจีนที่ร่วมทุนกับคนไทยส่งออกทุเรียนไปขายที่จีน ซึ่งมีสัดส่วนรวมกันถึงร้อยละ 90 ของผู้ ส่งออกทุเรียนในจังหวัดจันทบุรี แสดงถึงอำนาจผูกขาดกระบวนการผลิตและส่งออกทุเรียนไทย ผู้ส่งออกจีนที่ ร่วมทุนกับคนไทยได้รับผลตอบแทนสุทธิเพิ่มขึ้นเฉลี่ยกิโลกรัมละ 33.61 บาท ขณะที่สัดส่วนผลตอบแทนสุทธิที่ เกษตรกรได้รับน้อยลง สะท้อนให้เห็นว่า ตลาดส่งออกทุเรียนรวมถึงกระบวนการผลิตของประเทศไทยอยู่ ภายใต้การควบคุมของนักธุรกิจจีน เนื่องจากล้งจีนมีความรู้และเข้าใจสถานการณ์ความต้องการในตลาด ต่างประเทศได้เป็นอย่างดีดีกว่าผู้ส่งออกคนไทย และมีความพร้อมในด้านเงินทุนมาก ทำให้ล้งจีนสามารถเข้ามา ทำการตลาดในเชิงรุก สามารถลงทุนในการซื้อผลไม้ได้เป็นจำนวนมาก โดยการเข้ามาเช่าที่ดิน เพื่อทำสวน ทำโลจิสติกส์ และกลายเป็นผู้กำหนดราคา รวมถึงล้งไทยนั้นยังขาดเงินทุนในการดำเนินการ ส่งผลให้การลงทุน เป็นจำนวนมากเป็นไปได้ยาก ทำให้เกษตรกรไทยอาจถูกครอบงำโดยล้งต่างชาติ (อิทธิ พิศาลวานิช และคณะ, 2559)

คณะกรรมการอาหารพาณิชย์ การอุตสาหกรรม และการแรงงาน สภานิติบัญญัติแห่งชาติปี พ.ศ. 2559 ได้ศึกษาการตั้งโรงคัดบรรจุผลไม้ (ล้ง) ของผู้ประกอบการชาวต่างชาติในจังหวัดจันทบุรี พบว่ามีโรงคัดบรรจุ ผลไม้ที่ขอการรับรองมาตรฐาน Good Manufacturing Practice (GMP) ซึ่งเป็นข้อกำหนดในการส่งออก จาก กรมวิชาการเกษตรในจังหวัดจันทบุรีจำนวน 122 ราย แยกเป็นล้งทุเรียน 38 ราย ลำไย 34 ราย และมังคุด 24 ราย โดยการศึกษาี้ระบุว่ากว่าเกือบร้อยละ 50 ของจำนวนล้งทั้งหมดเป็นของผู้ประกอบการชาวจีน ซึ่งอาศัยชื่อของคนไทยเป็นผู้ถือหุ้นแทน (Nominee) และได้ตั้งประเด็นในการติดตามตรวจสอบเกี่ยวกับเรื่อง ความถูกต้องทางกฎหมายของการเข้ามาประกอบการของผู้ประกอบการต่างด้าว และการจ่ายภาษีเงินได้นิติ บุคคล และภาษีอื่นๆ แต่เท่าที่สืบค้นไม่พบผลการติดตามในเรื่องดังกล่าว

ต่อมาการศึกษาของศิริดา ศิริเบญจพุกษ์ (2561) พบว่าในปี 2560 มีการเพิ่มขึ้นของจำนวนโรงคัด บรรจุผลไม้ที่ได้มาตรฐาน GMP จากกรมวิชาการเกษตร จำนวน 389 รายโดยในจำนวนนี้เป็นล้งทุเรียนจำนวน

210 ราย โดยมีการกระจุกตัวในภาคกลางตะวันออกจำนวน 119 ราย หากพิจารณาถึงนิติบุคคลที่มีผู้ร่วมทุน จากจีนคิดเป็นจำนวน 17 ราย หรือคิดเป็นร้อยละ 4.40 ของจำนวนล้งทั้งหมดเท่านั้น อย่างไรก็ตาม ข้อมูลข้างต้นกล่าวถึงล้งที่ขึ้นทะเบียนกับภาครัฐเท่านั้น ไม่ได้ครอบคลุมถึงล้งนอกระบบที่ยากแก่การตรวจสอบ

การศึกษานี้ยังได้ระบุว่าแม้ล้งเงินจะมีส่วนช่วยลดต้นทุนค่าใช้จ่ายบางส่วนแก่เกษตรกร แต่เป็นดาบสองคมต่อการตลาดของอุตสาหกรรมทุเรียนไทยและอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้อง จากการสอบถามเกษตรกรสวนทุเรียน พบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่ขายผลผลิตให้กับล้งชาวจีนเป็นหลัก เนื่องจากได้ราคาดี โดยตัวแทนจากล้งชาวจีนจะตระเวนสำรวจสวนต่างๆ ช่วงก่อนเก็บเกี่ยวผลผลิต เพื่อเข้าไปเสนอราคาซื้อเหมาสวน เมื่อถึงวันเก็บเกี่ยวผลผลิต ล้งจะส่งคนงานเข้ามาเก็บเกี่ยวผลผลิตถึงสวนและบรรทุกไปยังโรงคัดบรรจุเอง จากนั้นจึงทำการคัดแยกคุณภาพ บรรจุลงกล่อง แล้วส่งออกไปยังตลาดประเทศจีน

สำหรับกรณีต่างชาติเข้ามาทำสัญญาเหมาสวน พบว่าในเกษตรกรชาวสวนลำไย และทุเรียนส่วนใหญ่ นิยมทำธุรกิจกับล้งจีน เนื่องจากมีความสะดวกสบาย เพราะล้งจีนเป็นผู้ดำเนินการให้ตั้งแต่การเก็บผลผลิต การคัดเกรด และการขนส่ง ซึ่งเป็นการลดความเสี่ยงในการขายผลผลิตไม่ได้ รวมถึงราคาที่ล้งจีนเสนอขายสูงกว่าการขายให้กับล้งไทย นอกจากนี้ สมพร อิศวิลานนท์ (2562) พบว่า ล้งจีนช่วยกระจายสินค้าทั่วประเทศจีน เนื่องจากมีตลาดที่มีความหลากหลายและสามารถรับผลผลิตได้ในปริมาณมาก แต่ต้องระวังการถูกเอารัดเอาเปรียบจากล้งจีนหรือการผิดสัญญาของล้งต่างชาติ

แม้ว่าการดำเนินงานในลักษณะนี้มีข้อดีในการลดต้นทุนการดำเนินงานบางส่วน of เกษตรกร แต่การพึ่งพาล้งจีนที่มากเกินไปในการผลิต และการมีข้อมูลเกี่ยวกับตลาดของประเทศจีนที่มากกว่าเกษตรกร อาจทำให้ล้งจีนสามารถกำหนดราคาซื้อทุเรียนที่ไม่เป็นธรรมแก่เกษตรกรได้ นอกจากนี้ อาจมีการแย่งส่วนแบ่งการตลาดกับธุรกิจส่งออกของไทย เนื่องจากล้งจีนดำเนินการครบวงจรตั้งแต่การเก็บเกี่ยวผลผลิตจนกระทั่งส่งออก ทั้งยังมีแนวโน้มได้เปรียบด้านกฎระเบียบในการนำเข้าสินค้าไปในตลาดประเทศจีน จึงมีผลกระทบต่อรายได้ผู้ประกอบการธุรกิจส่งออกชาวไทย รวมถึงล้งเงินมีการกดราคาผลไม้ อย่างเช่นในกรณีที่สินค้าไม่ได้คุณภาพตามที่ต้องการ หรือในกรณีต้นฤดูล้งเงินจะให้ราคารับซื้อต่อชาวสวนในราคาที่สูง ทำให้ชาวสวนเร่งผลผลิตให้ เมื่อล้งเงินพบว่าผลผลิตมีจำนวนมาก ก็จะกำหนดราคารับซื้อต่ำ ทำให้เกษตรกรได้รับผลกระทบและขาดทุนเป็นจำนวนมาก

นอกจากนี้จากการรวบรวมความเห็นเกี่ยวกับผลกระทบของการลงทุนเงินในธุรกิจผลไม้ไทยใน ประเด็นต่างๆจากสื่อสิ่งพิมพ์สามารถสรุปได้ดังนี้

ประเด็นเชิงบวก

จากการรวบรวมข่าวของการเข้ามาของล้งจีนพบว่าส่งผลกระทบต่อกลไกตลาดผลไม้อย่างมาก โดย มติชนออนไลน์ (21 พ.ค. 2561) มีการรายงานว่าล้งจีนใช้เงินสดจำนวนมากสั่งซื้อผลไม้เพื่อส่งออกกลับไป ประเทศตนเองโดยเฉพาะทุเรียน มังคุด และลำไย จึงทำให้ราคาของผลไม้ในภาพรวมสูงขึ้นในช่วงระยะเวลา ไม่กี่ปีที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบัน ตามรายงานข่าวของ Workpoint News (26 เม.ย. 2561) ราคาทุเรียนในปี นี้ สูงสุดในรอบ 3 ปี โดยที่ทุเรียนเกรดเอส่งออกมีราคาเฉลี่ยเกิน 100 บาทต่อกิโลกรัม นอกจากนี้เมื่อลงพื้นที่ ตรวจสอบราคาขายส่งทุเรียน ที่ตลาดเนินสูง จังหวัดจันทบุรี พบว่าทุเรียนที่นำมาขายส่วนใหญ่คือทุเรียนตกร เกรดที่ล้งจีนไม่รับซื้อ จะถูกนำมาขายเพื่อบริโภคในประเทศไทย โดยเกรดคุณภาพราคา 75-80 บาทต่อ กิโลกรัม และทุเรียนตกรราคา 45-60 บาทต่อกิโลกรัม ซึ่งยังถือว่าเป็นราคาที่สูงถ้าเทียบกับหลายปีที่ผ่านมา แต่อย่างไรก็ตาม พบว่าการกำหนดราคาทุเรียนในปัจจุบันขึ้นอยู่กับล้งจีนเป็นหลัก ประธานกลุ่มวิสาหกิจ ชุมชนชาวสวนทุเรียนจันทบุรี ยอมรับว่าผิดกลไกตลาด เพราะประเทศไทยถือเป็นผู้ผลิต แต่กลับถูกกำหนด ราคาโดยพ่อค้าจีน

รายงานข่าวจากกรุงเทพธุรกิจ (6 มิ.ย. 2559) ได้มีการเข้าไปพูดคุยกับเกษตรกรสวนลำไย จังหวัด จันทบุรี โดยชาวสวนลำไยจะมีการทำสัญญากับล้งจีนในช่วงเดือนมิถุนายน 2558 ว่าจะรับซื้อลำไยเกรดเบอร์ ทอง และเบอร์ 1-4 จำนวน 30 ตัน ราคาต่อกิโลกรัมละ 49 บาท และได้มัดจำเงินจำนวน 200,000 บาท ซึ่งการ ทำสัญญาในช่วงเดือนมิถุนายนเป็นช่วงที่ยังไม่มีผลผลิต แสดงว่าล้งจีนได้เข้ามาเหมาสวนก่อนออกผลผลิต หลังจากที่มีผลผลิตลำไยออกเต็มต้น ล้งจีนจะเข้ามาเก็บและบรรทุกเอง โดยราคาที่ขายในตลาดจีนอยู่ที่ 200 บาทต่อกิโลกรัม ซึ่งการเข้ามาลงทุนทางด้านธุรกิจผลไม้ของล้งจีนเป็นผลดีต่อเกษตรกรไทย เนื่องจากมีตลาดที่ แน่นนอน และราคาไม่ตก รวมถึงกรุงเทพธุรกิจ (8 ก.ค. 2559) ได้รายงานว่าล้งจีนมีการกระจายสินค้าไปยัง ปลายทางที่เป็นระบบ รวมถึงการมีโลจิสติกส์ที่มีประสิทธิภาพ อย่างไรก็ตาม มีความกังวลในด้านอำนาจต่อรอง ของเกษตรกรไทยในสัญญาซื้อขายกับล้งจีน ถ้าหากขนาดของลำไยไม่ได้ตามขนาดตามที่ตกลงกันในสัญญา ล้งจีนจะปฏิเสธการซื้อขายทันที ทำให้เกษตรกรขาดทุน เนื่องจากไม่สามารถขายผลผลิตได้ตามสัญญา

นอกจากนี้ วารสารเคหการเกษตร (1 ก.ค. 2559) ได้สรุปจากการเสวนาเวที “ล้งต่างชาติโอกาสหรือวิกฤติต่อผลไม้ไทย?” สรุปได้ว่าการเข้ามาลงทุนของล้งต่างชาติในช่วงสองสามปีที่ผ่านมา ถือว่าเป็นผลดีต่อธุรกิจผลไม้ไทย ทำให้เกษตรกรไทยมีรายได้เพิ่มมากขึ้น สอดคล้องกับ ฐานเศรษฐกิจ (2 มิ.ย. 2562) รายงานว่าการเข้ามาลงทุนของผู้ประกอบการจีนเป็นผลดีต่อเกษตรกรชาวไทย เนื่องจากทำให้มีการแข่งขันซื้อสินค้าตามกลไกตลาด ทำให้เกษตรกรขายสินค้าได้ราคาดีขึ้น เพียงแต่อยากให้ภาครัฐเข้ามามีบทบาทในการกำกับดูแลให้เกิดความเป็นธรรมในเชิงการแข่งขัน ไม่ว่าจะเป็นในด้านภาษี การเข้าออกของเงิน การตรวจสอบคุณภาพผลไม้ รวมถึง การจัดระบบคุณภาพทั้ง GAP และ GMP และข้อสำคัญควรควบคุมดูแลให้คนไทยเป็นคนบริหารจัดการและรับซื้อตามกลไกตลาด ไม่ให้เกิดการฮั้วราคากันเกิดขึ้นได้

ในการเข้ามาซื้อขายผลไม้ของล้งจีนนั้น ยังทำให้เกษตรกรชาวสวนผลไม้ได้รับเงินสดโดยตรงหลังจากขายผลไม้ในทันที ซึ่งสอดคล้องกับ ไทยรัฐออนไลน์ (28 มิ.ย. 2558) พบว่าสมาคมชาวสวนลำไยจันทบุรีร่วมกับสมาคมการค้าและการท่องเที่ยวชายแดนไทยกัมพูชา-จันทบุรี ได้มีการประชุมร่วมกันและสรุปว่า ล้งจีนที่มาตั้งในจังหวัดจันทบุรี ไม่ได้เป็นการทำลายวงจรการค้าขาย แต่เป็นการถ่วงดุลการซื้อให้ราคามันดีขึ้นและเป็นการตัดพ่อค้าคนกลางที่กดซื้อราคาผลไม้ ทำให้เกษตรกรได้จำนวนเงินถึงมือโดยตรงซึ่งไม่ผ่านพ่อค้าคนกลาง ซึ่งโดยส่วนใหญ่แล้วหากขายผลไม้ให้กับพ่อค้าคนไทยจะไม่ได้เงินสดในทันที

นอกจากประเด็นเชิงบวกที่ส่งผลต่อเกษตรกรโดยตรงแล้วนั้น การเข้ามาลงทุนของผู้ประกอบการจีนยังส่งผลกระทบต่อทางด้านดีให้กับล้งไทยได้ด้วยเช่นกัน จากการรายงานข่าว ไทยรัฐฉบับพิมพ์ (10 ก.ค. 2558) นายสมบุญ แซ่เต็ง เจ้าของล้งสมบุญ อำเภอหลังสวน จังหวัดชุมพร พบว่าการตัดสินใจร่วมธุรกิจกับนายทุนจีนเพราะทำให้การส่งออกไปตลาดจีนง่ายขึ้น เนื่องจากเขารู้ความเคลื่อนไหวของตลาดผลไม้ที่จีน ทั้งด้านปริมาณและราคา นายทุนจีนมีทุนมากจะช่วยลดความเสี่ยงในการทำธุรกิจ เมื่อส่งทุเรียนไปแล้วนายทุนจีนจะรับผิดชอบดูแลเก็บเงินที่ขายทุเรียนที่ได้ทั้งหมด หากไม่ร่วมลงทุนจะใช้วิธีการฝากขายซึ่งเสี่ยงที่จะไม่ได้รับเงิน

ประเด็นเชิงลบ

ในอีกทางด้านหนึ่ง การรายงานข่าวถึงผลกระทบเชิงลบที่เกิดขึ้นต่อการสร้างปัญหาของล้งจีนก็พบได้ไม่น้อยเช่นกัน

สมพร อิศวิลานนท์ (2562) สรุพบว่าผู้ประกอบการล้งจิ้นมีช่องทางของโซ่อุปทานการค้าทุเรียนในตลาดปลายทาง มีเครือข่ายในเส้นทางโลจิสติกส์ และมีอำนาจการลงทุนที่ได้เปรียบกว่าผู้ประกอบการส่งออกของไทย ซึ่งความได้เปรียบของผู้ประกอบการจิ้นในห่วงโซ่อุปทานการค้าทุเรียนนี้ อาจจะพัฒนาไปสู่อำนาจการผูกขาดการค้าทุเรียนไทยไปยังตลาดจีน ส่งผลกระทบต่อล้งไทยและเกษตรกรไทย รวมถึงล้งไทยรายย่อยจะเสียประโยชน์ เพราะฉะนั้นเกษตรกรควรปรับตัวให้ทันกับรูปแบบการค้าที่เปลี่ยนไป ยกกระดับมาตรฐานการผลิตทุเรียน คำนึงถึงคุณภาพ และมาตรฐานความปลอดภัย ซึ่งเป็นปัจจัยเอื้อให้เกษตรกรขายผลผลิตได้ในระดับราคาที่สูงขึ้น

มติชนออนไลน์ (21 พ.ค. 2561) ในจังหวัดตราดเจ้าของผลไม้หลายรายได้ให้ข้อมูลเดียวกันว่าล้งจิ้นมีวิธีการกดราคาหลายวิธี คือ 1) การทุบราคา มีข่าวการส่งทุเรียนอ่อนไปยังประเทศจีนเพื่อสร้างปัญหาภาพลักษณ์ของทุเรียนในประเทศไทย ภายหลังพบว่าเป็นการกระทำของล้งจิ้น 2) การรวมหัวฮั่วราคา โดยการรวมตัวไม่รับซื้อทุเรียนและมังคุดในตลาดของล้งจิ้น โดยอ้างว่าประเทศจีนชะลอการรับซื้อ ทำให้ผลผลิตที่มาจากตลาดและราคาจะต่ำลง ล้งจิ้นจะใช้ช่วงเวลาเหล่านี้รับซื้อผลผลิตที่ราคาต่ำ 3) การส่งลูกไล่ลงพื้นที่ คือส่งคนไปรับซื้อทุเรียนโดยตรงและจอตกรับซื้อตามริมถนน โดยให้ราคาที่สูงเพื่อล่อใจให้เกษตรกรนำมาขายกับตน ซึ่งลูกไล่จะแจ้งเกษตรกรว่าหากมีผลผลิตมากให้นำไปขายที่ล้งใหญ่พอเกษตรกรเดินทางไปถึง กลับถูกกดราคา

ปัญหาที่เกิดต่อการทำสัญญาซื้อขายแบบเหมาสวนล่วงหน้า ไทยรัฐออนไลน์ (25 ต.ค. 2559) นายพีรณัฐ รัตนวโรภาส นายอำเภอโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี และผู้ที่เกี่ยวข้องเข้าร่วมประชุมหาแนวทางแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างชาวสวนลำไยกับผู้ประกอบการล้งจิ้น เนื่องจากเกษตรกรชาวสวนลำไยได้รับความเดือดร้อนจากการกำหนดระยะเวลาการเก็บผลผลิตที่ไม่ชัดเจนในสัญญาซื้อขายพบว่าเมื่อล้งจิ้นมาเก็บลำไย จะเลือกเก็บเฉพาะเบอร์ใหญ่ ทำให้ผลผลิตตกค้างอยู่ในสวน ซึ่งเป็นไปในทิศทางเดียวกับ ไทยรัฐออนไลน์ (20 ม.ค. 2559) พบว่าในปี พ.ศ. 2559 เกษตรกรชาวสวนลำไยที่ทำสัญญาซื้อขายแบบเหมาสวนกับล้งจิ้นถูกเบี้ยวมากถึงร้อยละ 40-50 เมื่อถึงเวลาที่ต้องมาเก็บเกี่ยวผลผลิต ล้งจิ้นกับอ้างเหตุผลขอผิดผ่อนไปเรื่อย เกษตรกรก็ไม่สามารถขายให้เจ้าอื่นได้เพราะจะเป็นการผิดสัญญาและจะต้องถูกปรับ

ส่วนของผลกระทบเชิงลบที่เกิดขึ้นกับพ่อค้าคนไทย ไทยรัฐฉบับพิมพ์ (25 เม.ย. 2559) น.ส.วิบูลย์ลักษณ์ ร่วมรักษ์ อธิบดีกรมการค้าภายใน กระทรวงพาณิชย์ เปิดเผยว่า ได้รับการร้องเรียนจากพ่อค้าผลไม้ไทย

เพื่อการส่งออกที่ไม่สามารถซื้อผลไม้เพื่อส่งออกไปต่างประเทศได้ โดยเฉพาะทุเรียน เนื่องจากล้งจีนได้ทำสัญญาซื้อทุเรียนแบบเหมาสวนจากเกษตรกรล่วงหน้าในราคาดี พร้อมให้เงินมัดจำล่วงหน้า ทำให้พ่อค้าไทยไม่สามารถแข่งขันซื้อทุเรียนกับล้งจีนได้ ซึ่งในระยะสั้นเกษตรกรจะได้ผลตอบแทนที่ดีแต่ระยะยาวอาจไม่ได้รับความเป็นธรรม หากพ่อค้าผลไม้ไทยต้องเลิกกิจการไป สอดคล้องกับ ไทยรัฐฉบับพิมพ์ (25 มิ.ย. 2558) พล.อ. ดนัย มีชูเวช ประธานคณะกรรมการการเกษตรและสหกรณ์ สภานิติบัญญัติแห่งชาติ ให้สัมภาษณ์ว่าได้ติดตามเรื่องการเข้ามาลงทุนของล้งจีนมาระยะหนึ่งแล้วโดยลงพื้นที่จังหวัดจันทบุรี เพื่อพูดคุยกับพ่อค้าคนกลางและชาวสวน ทำให้ทราบว่าล้งจีนให้ราคากับชาวสวนสูงกว่าพ่อค้าคนกลางประมาณกิโลกรัมละ 1-2 บาท ซึ่งหากเป็นแบบนี้ต่อไปจะส่งผลให้ผู้ประกอบการคนไทยไม่สามารถดำรงชีพอยู่ได้ เนื่องจากชาวสวนไม่ขายสินค้าให้ นอกจากนี้ ฐานเศรษฐกิจออนไลน์ (16 ก.ค. 2562) พบว่าปัญหาการเข้ามาลงทุนของล้งจีน หรือกลุ่มพ่อค้าคนจีนนั้นทำให้เกษตรกรไม่สามารถกำหนดราคาเองได้ จึงได้สังเกตเห็นว่าควรให้ความรู้ด้านการเกษตรแก่เกษตรกรไทย ทั้งเรื่องการผลิต และการขาย ไม่ว่าจะเป็นในด้านการสร้างช่องทางการตลาดใหม่ สร้างเครือข่ายเกษตรกร และเครือข่ายออนไลน์

จากการซื้อทุเรียนเพื่อการส่งออกไปต่างประเทศของล้งจีน จะต้องได้รับการรับรองคุณภาพและมาตรฐานตามระบบการผลิตที่ดี (Good Manufacturing Practice : GMP) ในการบรรจุสินค้าส่งออก จากการเข้มงวดนี้ โปสต์ทูเดย์ (8 พ.ค. 2559) พบว่าล้งจีนที่เข้ามาซื้อผลไม้จากสวนในประเทศไทยหลายกรณีจะคัดผลไม้ที่ตกเกรดและนำกลับมาขายในประเทศ ซึ่งถือว่าผิด พ.ร.บ.การประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว พ.ศ. 2542 ที่ห้ามต่างชาติจะทำธุรกิจค้าปลีกในไทยและจะต้องอยู่ภายใต้ข้อบังคับที่ว่าสินค้าที่ล้งจีนซื้อไปจะต้องส่งออกไปตลาดต่างประเทศเท่านั้น

ดังนั้น จากการศึกษาที่สำนักงานเศรษฐกิจอุตสาหกรรมได้เข้าร่วมประชุมคณะกรรมการพาณิชย์การอุตสาหกรรม และการแรงงาน สภานิติบัญญัติแห่งชาติ ได้มีการพิจารณาศึกษา “กรณีการตั้งโรงคัดบรรจุผลไม้ (ล้ง) ของผู้ประกอบการชาวต่างชาติในจังหวัดจันทบุรี” เพื่อเป็นการป้องกันการผูกขาดทางตลาด ลดการครอบงำการค้าผลไม้ไทย เกิดการแข่งขันที่เป็นธรรมเพิ่มมากขึ้น รวมถึงให้มีการควบคุมการประกอบธุรกิจของคนต่างชาติให้ปฏิบัติให้ถูกต้องตามกฎหมาย โดยควรบังคับใช้กฎหมายทางด้านมาตรการการจัดระเบียบทางการค้าให้เข้มข้นขึ้น อย่างเช่น การประกอบธุรกิจของคนต่างด้าวที่รับซื้อผลไม้จากชาวสวนมาคัดกรองคุณภาพและขนาดบรรจุ เพื่อส่งไปยังประเทศจีน จะต้องขอใบอนุญาตประกอบธุรกิจตามพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว พ.ศ. 2542 รวมถึงการที่ล้งจีนทำการค้าที่ไม่เป็นธรรมหรือมีการตกลงร่วมกันอันมี

ลักษณะผูกขาดทางการค้า หรือการกำหนดราคาสำหรับผลไม้บางส่วนให้ต่ำกว่าราคาตลาด ซึ่งเข้าข่ายความผิดตามพระราชบัญญัติการแข่งขันทางการค้า พ.ศ. 2542 นอกจากนี้การเข้ามาทำงานของคนต่างด้าวในประเทศไทย ต้องได้รับใบอนุญาตทำงาน (Work Permit) ตามพระราชบัญญัติการทำงานของคนต่างด้าว พ.ศ. 2521 ประกอบกับต้องได้รับอนุญาตให้อยู่และทำงานในประเทศไทยได้ (Permit to Stay) ตามพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ. 2522 อีกทั้ง ควรมีการตรวจสอบและจัดเก็บภาษีจากธุรกิจให้ถูกต้อง ครบถ้วน ซึ่งหากมีการทำธุรกรรมขายสินค้าในประเทศไทยเพื่อส่งออกไปยังต่างประเทศ นับว่าเกิดรายได้ขึ้นในประเทศไทย ดังนั้น ผู้มีรายได้มีหน้าที่ต้องเสียภาษีตามประมวลกฎหมายรัษฎากร และที่สำคัญควรมีการจัดระเบียบการส่งออกนำเข้าผลไม้ เพื่อกำกับดูแลการส่งออกนำเข้าผลไม้ของไทยให้เป็นมาตรฐานสากล และสร้างความถูกต้องและเป็นธรรม อย่างเช่นให้มีการออกใบอนุญาตนำเข้า (Import Licensing) และใบอนุญาตส่งออก (Export Licensing) จากที่กล่าวมาข้างต้น รัฐบาลไทยควรเร่งให้มีมาตรการรองรับ และใช้กฎหมายอย่างจริงจัง เพื่อป้องกันการผูกขาดทางตลาด และลดการเกิดการแข่งขันที่ไม่เป็นธรรมจากการเข้ามาลงทุนทางด้านธุรกิจผลไม้ของต่างชาติในประเทศไทย (อรรชรณ วัฒนยมนาพร, 2558)

อย่างไรก็ตาม ข้อดีของการเข้ามามีบทบาทของนักลงทุนต่างชาติต่อธุรกิจผลไม้ช่วยทำให้ราคาของผลไม้ดีขึ้นอย่างเห็นได้ชัด ส่งผลดีต่อเกษตรกรในช่วงหลายปีที่ผ่านมา แต่ก็อาจจะเป็นเพียงผลดีในระยะสั้นเท่านั้น ยังมีข้อพึงระมัดระวังอีกในระยะยาว เช่น หากยอมให้ต่างชาติมีบทบาทมากเกินไป นักลงทุนจะกลายเป็นผู้กำหนดราคาของผลไม้ทั้งหมดในอนาคต ซึ่งก็จะส่งผลกระทบต่อเกษตรกร และคนไทยโดยตรง รวมไปถึงผู้บริโภคภายในประเทศที่จะต้องซื้อทุเรียนในราคาสูงเพื่อมาบริโภค

2.4 สรุปการทบทวนการศึกษา

การศึกษาผลกระทบของการเข้ามาของธุรกิจข้ามชาติในธุรกิจเกษตรค่อนข้างมีจำกัด และการศึกษาส่วนใหญ่เป็นการนำเสนอความเห็นและข้อมูลเบื้องต้นเท่านั้น ไม่ได้มีการวิเคราะห์ข้อมูลอย่างลึกซึ้งทางวิชาการ เนื่องจากขาดข้อมูลทุติยภูมิที่ต่อเนื่อง ผลกระทบของการลงทุนอาจอนุมานได้จากการศึกษาทางด้าน FDI ซึ่งมีข้อมูลที่สมบูรณ์กว่า และได้รับการศึกษาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งการศึกษาเหล่านี้พบว่าการลงทุนจากต่างชาติมีผลกระทบทั้งทางบวกและทางลบ ไม่สามารถสรุปได้อย่างชัดเจน ทั้งนี้เนื่องจากผลกระทบจากการลงทุนขึ้นอยู่กับการจัดการด้านนโยบายของประเทศที่รับการลงทุนเป็นสำคัญ สำหรับการลงทุน FDI ในภาคการเกษตรประเด็นที่สำคัญพบว่าการครอบครองที่ดินขนาดใหญ่ (Large-scale Land Acquisitions) มักมี

ผลเสียมากกว่าประโยชน์ที่ได้รับจากการลงทุน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศที่มีกฎหมายเกี่ยวกับสิทธิการครอบครองที่ดินไม่ชัดเจน และภาครัฐมีการกำกับดูแลที่อ่อนแอ (Weak Governance) การครอบครองที่ดินขนาดใหญ่ทำให้เกิดความเสี่ยงและผลเสียต่อชุมชนอย่างมากจากการที่ชุมชนไม่สามารถเข้าถึงแหล่งทรัพยากรธรรมชาติได้ ตลอดจนเป็นการทำลายวิถีของชุมชนท้องถิ่นซึ่งจะทำให้เกิดการต่อต้านการลงทุนของท้องถิ่นในที่สุด

จากการทบทวนการลงทุนภาคเกษตรของจีนในทวีปแอฟริกา (Africa) มีลักษณะที่แตกต่างจากการลงทุนภาคเกษตรทั่วไปเนื่องจากจีนต้องการความมั่นคงทางด้านอาหาร การลงทุนดังกล่าวจึงมีลักษณะให้ความช่วยเหลือทางด้านเทคโนโลยีระยะยาวและไม่ได้มีลักษณะเป็นการยึดครองที่ดิน แต่สำหรับ FDI ของจีนในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้พบปัญหาในเรื่องการยึดครองที่ดินและการบุกรุกแผ้วถางป่า (Deforestation) ในกัมพูชาจึงทำให้รัฐบาลของประเทศยกเลิกนโยบายดังกล่าว และให้การสนับสนุนการลงทุนในรูปแบบของ Contract Farming

อย่างไรก็ตามการลงทุนของต่างชาติในธุรกิจผลไม้ในภาคตะวันออกอาจเป็นการลงทุนของผู้ประกอบการจีนขนาดเล็กไม่ใช่บริษัทข้ามชาติเช่นเดียวกับ FDI ซึ่งอาจไม่มีการถ่ายทอดเทคโนโลยีหรือเป็นเชิงนโยบายในเรื่องความมั่นคงของอาหาร และเท่าที่ทบทวนยังไม่พบการศึกษาทางวิชาการที่เกี่ยวข้อง มีเพียงข้อมูลที่ปรากฏในข่าวซึ่งมีความไม่ชัดเจน กล่าวคือผลกระทบทางด้านราคาปรากฏในข่าวมีทั้งด้านที่เป็นบวกและลบ จึงมีความจำเป็นต้องทำการศึกษาในลักษณะ Field Investigation เพื่อรวบรวมข้อมูลเบื้องต้นที่อยู่ในบริษัทของภาคตะวันออกเพื่อให้ทราบถึงผลกระทบของการเข้ามาลงทุนของจีนในธุรกิจผลไม้ของไทย

บทที่ 3

วิธีการศึกษา

ในบทนี้กล่าวถึงกรอบแนวคิดของงานวิจัย และวิธีการศึกษาเพื่อให้ทราบถึงสถานภาพการลงทุนของผู้ประกอบการข้ามชาติจีนในธุรกิจผลไม้และห่วงโซ่อุปทานภาคตะวันออก ประเมินความเห็นผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อเกษตรกรและห่วงโซ่อุปทานของธุรกิจผลไม้ไทย และนำเสนอข้อเสนอแนะเชิงนโยบายต่อการเข้ามาลงทุนของผู้ประกอบการข้ามชาติจีน โดยส่วนที่ 3.1 แสดงกรอบแนวคิดของการวิจัย และในส่วนที่ 3.2 อธิบายถึงระเบียบวิธีวิจัย/เครื่องมือวิจัย ซึ่งประกอบด้วย การลงพื้นที่สำรวจข้อมูล (Field Investigation) การสำรวจโดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire Survey) การศึกษาปัจจัยที่กำหนดความเห็นของผลกระทบในการเข้ามาของล้งจีน โดย Logistic Regression และการสังเคราะห์ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

3.1 กรอบแนวคิดของการวิจัย

ตามแผนภาพ 3.1 กรอบแนวคิดของการศึกษาแสดงให้เห็นว่าการเข้ามาลงทุนของผู้ประกอบการข้ามชาติจีนในธุรกิจผลไม้เกิดขึ้นจากปัจจัยภายนอกซึ่งประกอบด้วย รสนิยมของชาวต่างชาติที่หันมาบริโภคผลไม้ไทยมากขึ้น และเทคโนโลยีทางการสื่อสาร/การชำระเงินที่ง่ายและสะดวกรวดเร็ว ทำให้ผู้ประกอบการต่างชาติสนใจเข้ามาลงทุนในห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain) ของธุรกิจผลไม้ในประเทศไทย โดยอาจจะเข้ามาลงทุนในส่วนใดส่วนหนึ่งของห่วงโซ่อุปทาน โดยการศึกษาได้แบ่งออกเป็น 3 ส่วนคือส่วนที่ 1 ขั้นตอนการผลิต (Productions) โดยอาจจะอยู่ในรูปแบบการยึดครองที่ดิน (Land Grabbing) การเกษตรแบบพันธสัญญา (Contract Farming) หรือการ “เหมาสวน” ดังที่ได้เกิดขึ้นในต่างประเทศ ส่วนที่ 2 ขั้นตอนการจัดการโลจิสติกส์ (Logistics) ประกอบด้วย การรับเหมาซื้อผลไม้และบรรจุภัณฑ์ (ล้ง) การถนอมและแปรรูปอาหาร การจัดเก็บและการขนส่ง เป็นต้น และส่วนที่ 3 ช่องทางการจำหน่ายและการตลาด (Marketing and Distribution) ได้แก่ การส่งออก และการจัดจำหน่ายในประเทศ (ค้าปลีกและค้าส่ง) โดยการศึกษานี้ได้ทำการศึกษาถึงการเข้ามาของผู้ประกอบการข้ามชาติจีนว่าเข้ามาดำเนินธุรกิจในส่วนใดบ้างในห่วงโซ่อุปทาน และส่งผลกระทบต่อเกษตรกรและ/หรือผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้องของไทยอย่างไร โดยทำการสืบค้นและ

วิเคราะห์ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data Collection and Analysis) จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การลงพื้นที่สำรวจ เพื่อให้เข้าใจบริบทและบทบาทของผู้ประกอบการต่างชาติในห่วงโซ่อุปทานอุตสาหกรรมผลไม้ และสำรวจความเห็นเกษตรกรผู้ปลูกผลไม้โดยใช้แบบสอบถาม (Survey) การสัมภาษณ์เชิงลึก รวมทั้งจัดประชุมกลุ่มย่อย ซึ่งจะกล่าวถึงในรายละเอียดต่อไป

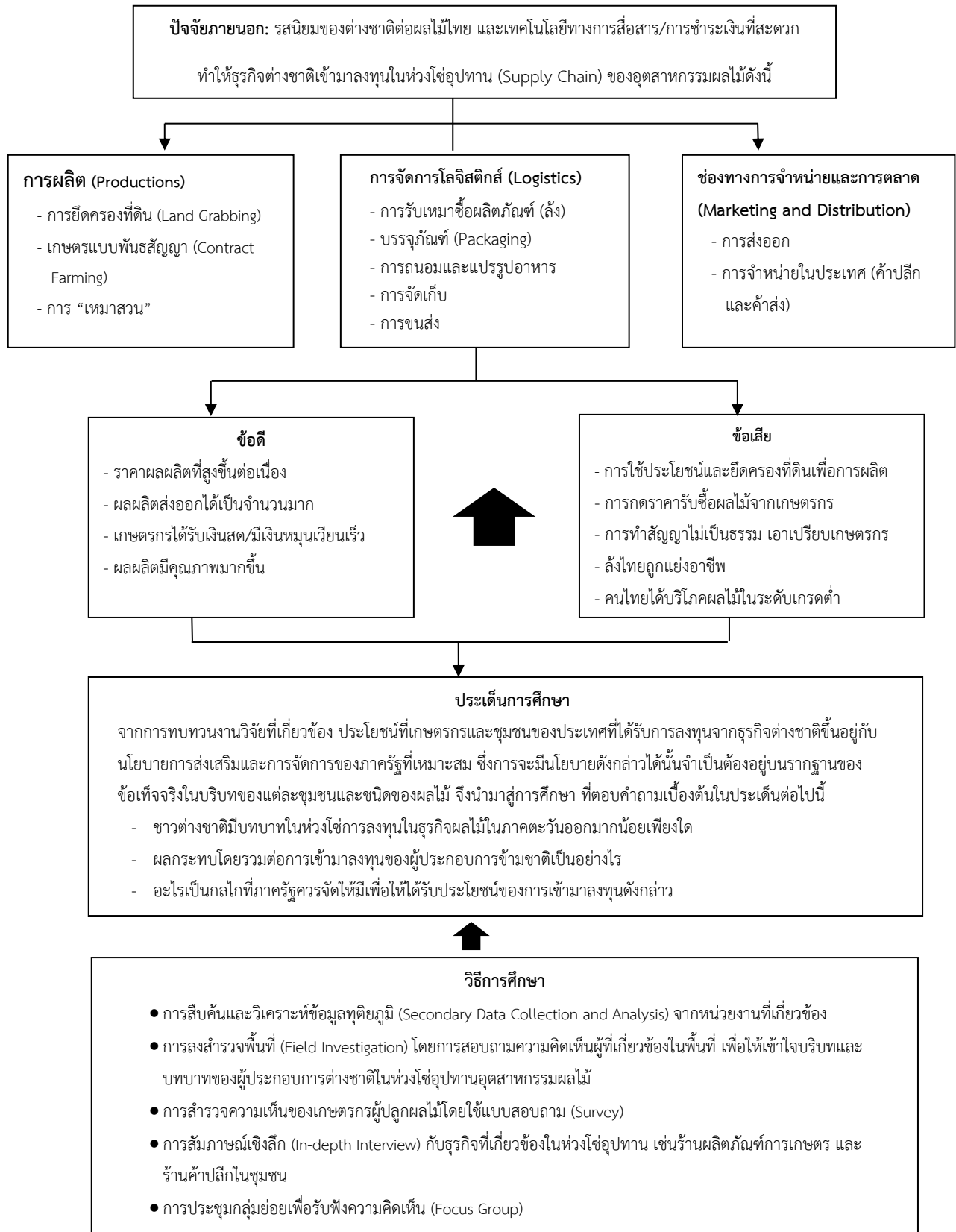
3.2 ระเบียบวิธีวิจัย/เครื่องมือวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Exploratory Research) เนื่องจากงานศึกษาที่ผ่านมา รวมถึงข้อมูลทุติยภูมิ เช่น ราคาและผลผลิตของผลไม้ทั้ง 3 ชนิดในภาคตะวันออกค่อนข้างมีจำกัดไม่เพียงพอในการตั้งและทดสอบสมมติฐานในทางสถิติได้ ดังนั้นในการศึกษาผลกระทบจากการเข้ามาลงทุนของผู้ประกอบการจีนต่อธุรกิจผลไม้ในภาคตะวันออกจึงเน้นการวิเคราะห์ข้อมูลปฐมภูมิโดยการลงพื้นที่สำรวจ การสำรวจโดยใช้แบบสอบถาม และการสัมภาษณ์และรับฟังความคิดเห็นจากผู้ที่เกี่ยวข้องเป็นหลัก โดยได้ประมวลและวิเคราะห์ข้อมูลปฐมภูมิที่ได้จากการสำรวจ ประกอบกับข้อมูลจากแหล่งทุติยภูมิที่ได้จากการสืบค้น จากนั้นนำเสนอผลเบื้องต้นและรับฟังความคิดเห็นจากผู้ที่เกี่ยวข้องในที่ประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) จากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องต่างๆ ในพื้นที่ เพื่อนำมาปรับปรุงการวิเคราะห์ผลกระทบจากการเข้ามาลงทุนของผู้ประกอบการข้ามชาติอย่างละเอียด

การลงพื้นที่สำรวจข้อมูล (Field Investigation)

การลงพื้นที่สำรวจข้อมูลจากผู้ที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ โดยการจัดประชุมกลุ่มย่อย จำนวน 3 ครั้ง (1 ครั้งต่อจังหวัด) ในเดือนช่วงเดือนกุมภาพันธ์ถึงพฤษภาคม 2562 เพื่อรับทราบถึงสถานการณ์ในปัจจุบันที่เกี่ยวข้องกับการเข้ามาลงทุนของผู้ประกอบการจีนใน 3 จังหวัด รวมถึงผลกระทบที่มีต่อเกษตรกรตลอดจนผู้ประกอบการที่อยู่ในห่วงโซ่อุปทานทั้งด้านบวกและลบ เพื่อรวบรวมมาใช้ในการจัดทำแบบสอบถามต่อไป โดยการประชุมแต่ละครั้งแบ่งตามรายจังหวัดทั้งหมด 3 จังหวัด โดยมีผู้เข้าร่วมประชุมประกอบด้วย 1) เกษตรกรผู้ปลูกทุเรียน มังคุด ลำไย 2) ผู้ประกอบการในห่วงโซ่อุปทาน จำนวนไม่น้อยกว่า 10 คนต่อจังหวัด

แผนภาพที่ 3.1: กรอบแนวคิดของการศึกษาผลกระทบจากการเข้ามาลงทุนของผู้ประกอบการจีนต่อธุรกิจผลไม้ในภาคตะวันออก

การสำรวจโดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire Survey)

วิธีการดำเนินการวิจัยใช้การเก็บข้อมูลจากแบบสอบถาม โดยใช้ตัวอย่างประมาณ 225 ตัวอย่าง⁴ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

- พัฒนาและจัดทำแบบสอบถามจากการได้ข้อมูลเบื้องต้นดังกล่าว ซึ่งประกอบไปด้วยข้อมูลของผู้ตอบแบบสอบถาม เพศ การศึกษาอาชีพ ความเกี่ยวข้องกับการทำธุรกิจจากจีน ผลกระทบที่เกิดจากการเข้ามาลงทุนของผู้ประกอบการข้ามชาติทั้งทางด้านบวกและลบ เป็นต้น โดยผู้วิจัยได้ทดลองใช้แบบสอบถามเพื่อใช้ปรับปรุงข้อบกพร่องก่อนทำการสำรวจจริง

- กลุ่มตัวอย่างจำนวน 225 ตัวอย่าง แบ่งเป็นเกษตรกรผู้ปลูกทุเรียน 75 ตัวอย่าง เกษตรกรผู้ปลูกมังคุด 75 ตัวอย่าง และเกษตรกรผู้ปลูกลำไย 75 ตัวอย่าง (25 ตัวอย่างต่อผลไม้ต่อจังหวัด) โดยติดต่อผ่านเครือข่ายชุมชน เช่น กลุ่มเกษตรกรในพื้นที่ สหกรณ์การเกษตร เป็นต้น โดยการสำรวจได้ทำการสัมภาษณ์แบบตัวต่อตัว

- การเข้าถึงกลุ่มตัวอย่างผู้ให้ข้อมูล ดำเนินการผ่านการประสานงานของหัวหน้าชุมชน หรือตัวแทนกลุ่มเกษตรกร ซึ่งคุ้นเคยกับผู้ให้ข้อมูล โดยการเก็บข้อมูลจะดำเนินการ ณ สถานที่ที่กลุ่มตัวอย่างสะดวกให้ผู้สัมภาษณ์เข้าพบ ซึ่งอาจเป็นที่อยู่อาศัย ที่ทำงาน หรือสถานที่ใกล้เคียง โดยเก็บข้อมูลจำนวน 1 ครั้งใช้เวลาประมาณ 1 ชั่วโมง สำหรับการสัมภาษณ์ ในระหว่างเดือนกรกฎาคมและสิงหาคม 2562

การสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้อง

เพื่อให้ทราบถึงความเห็นของหน่วยงานภาครัฐและเอกชนต่อการเข้ามาลงทุนของผู้ประกอบการข้ามชาติจีน นักวิจัยได้ทำการสัมภาษณ์ตัวแทนจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชนดังนี้

⁴ คณะผู้วิจัยได้ทำการสำรวจเพิ่มเติมอีกจำนวน 15 ตัวอย่าง เพื่อใช้ทดแทน กรณีมีแบบสอบถามที่อาจไม่สมบูรณ์

- การสัมภาษณ์หน่วยงานภาครัฐที่ เป็นผู้กำหนดนโยบายต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการลงทุนของผู้ประกอบการข้ามชาติ ได้แก่ พาณิชย์จังหวัด กระทรวงพาณิชย์ เกษตรจังหวัด กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

- การสัมภาษณ์หน่วยงานเอกชนที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ สภาอุตสาหกรรมจังหวัด สภาหอการค้าจังหวัด และบริษัทเอกชน

การวิเคราะห์โดยวิธี Logistic Regression

นอกจากการประเมินผลกระทบจากการเข้ามาลงทุนของผู้ประกอบการข้ามชาติเงินโดยการประมวลและวิเคราะห์ข้อมูลปฐมภูมิที่ได้จากการสำรวจข้างต้นประกอบกับข้อมูลจากแหล่งทุติยภูมิที่ได้จากการสืบค้นและการรับฟังความคิดเห็นจากที่ประชุมกลุ่มย่อย ดังที่ได้กล่าวข้างต้น เพื่อให้มีความเข้าใจผลกระทบดังกล่าวเพิ่มเติม นักวิจัยได้นำความคิดเห็นเรื่องผลกระทบของล้งเงินจากการสอบถามเกษตรกรมาทำการวิเคราะห์ทางสถิติด้วยวิธี Logistic Regression เนื่องจากแบบจำลองนี้เหมาะสำหรับตัวแปรตามที่มีลักษณะเป็น Binary Variable โดยสมการมีลักษณะดังนี้

$$Prob(Y_i = 1) = \frac{e^{-(\beta_0 + \sum_j \beta_j X_{ij} + \varepsilon_i)}}{1 + e^{-(\beta_0 + \sum_j \beta_j X_{ij} + \varepsilon_i)}}$$

โดยที่ Y_i คือ ตัวแปรตามที่สนใจศึกษา (1 คือมีผลกระทบทางบวก, 0 คือมีผลกระทบทางลบ)

X_{ij} คือ ตัวแปรอิสระที่สนใจศึกษา เช่น

- ชนิดของผลไม้ที่ปลูก เนื่องจากผลไม้แต่ละประเภทอาจได้รับผลกระทบที่แตกต่างกัน เนื่องจากความต้องการสินค้าจากผู้บริโภค ทำให้ราคาสินค้ามีการปรับตัวที่แตกต่างกัน ผลไม้ที่ได้รับความนิยมมาก น่าจะส่งผลต่อราคาขายที่ดีขึ้น ทำให้เกษตรกรได้รับประโยชน์ทางบวก
- พื้นที่การปลูก เกษตรกรที่มีพื้นที่เพาะปลูกมากทำให้มีผลผลิตออกสู่ตลาดจำนวน ดังนั้นจำเป็นต้องมีการจัดจำหน่ายให้กับล้งขนาดใหญ่ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นล้งจีน

ระดับการศึกษา

β_0 คือ ค่าคงที่

β_j คือ สัมประสิทธิ์การถดถอยโลจิสติก

ε_i คือ ค่าความคลาดเคลื่อน

การสังเคราะห์ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อเสนอเชิงนโยบายเบื้องต้น การศึกษาได้ทำการทบทวนบทเรียนวรรณกรรม และจัดการประชุมกลุ่มย่อย จากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องต่างๆ จำนวน 2 ครั้ง เพื่อระดมความคิดเห็นในการกำหนดแนวทางการส่งเสริมและการบริหารจัดการของภาครัฐที่ทำให้เกษตรกรผู้ปลูกผลไม้และชุมชนในภาคตะวันออกได้รับประโยชน์จากการเข้ามาลงทุนของผู้ประกอบการข้ามชาติ โดยการประชุมกลุ่มย่อยมีรายละเอียดดังนี้

การประชุมกลุ่มย่อยครั้งที่ 1 ได้นำผลการศึกษา รวมถึงข้อเสนอแนะเบื้องต้นนำเสนอต่อตัวแทนจากหน่วยงานภาครัฐ และเอกชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการออกนโยบายต่างๆ ได้แก่ สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์ สภาหอการค้าและหอการค้าแห่งประเทศไทย สภาอุตสาหกรรม ผู้ประกอบการในห่วงโซ่อุปทาน สำนักงานคณะกรรมการการแข่งขันทางการค้า และ สมาคมส่งเสริมธุรกิจเกษตรระหว่างประเทศ ซึ่งมีจำนวนไม่น้อยกว่า 10 คน เข้าร่วมรับฟังและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นนำมาปรับปรุงการศึกษาให้เหมาะสมยิ่งขึ้น

การประชุมกลุ่มย่อยครั้งที่ 2 นำผลการศึกษา รวมถึงข้อเสนอแนะเบื้องต้นนำเสนอต่อเกษตรกรผู้ปลูกทุเรียน มังคุด ลำไย ผู้ประกอบการในห่วงโซ่อุปทาน รวมถึงตัวแทนจากหน่วยงานภาครัฐ องค์กรการค้าในพื้นที่ภาคตะวันออก ได้แก่ กลุ่มเกษตรกรและเครือข่ายเกษตรกร เกษตรจังหวัด/เกษตรอำเภอ พาณิชย์จังหวัด หอการค้าจังหวัด สภาอุตสาหกรรมจังหวัด และวิสาหกิจจังหวัด ซึ่งมีจำนวนประมาณ 20-25 คน เพื่อรับฟังความคิดเห็นนำมาปรับปรุงการศึกษาให้เหมาะสมยิ่งขึ้น

บทที่ 4

ผลการศึกษา

บทนี้รายงานผลการศึกษา โดยในส่วนที่ 4.1 แสดงผลการศึกษาจากข้อมูลทุติยภูมิ จากการทบทวนและสืบค้นข้อมูล ที่เกี่ยวกับมาตรการและนโยบาย สถานภาพการลงทุนของผู้ประกอบการข้ามชาติจีน และราคาผลไม้และการเข้ามาของผู้ประกอบการจีน ส่วนที่ 4.2 รายงานผลการศึกษาจากข้อมูลปฐมภูมิเบื้องต้นที่ได้จากการลงพื้นที่สำรวจ การสัมภาษณ์เชิงลึกตัวแทนหน่วยงานต่างๆ ข้อมูลจำนวนและผลการดำเนินงานของผู้ประกอบการจีนที่เข้ามาลงทุนในธุรกิจผลไม้ในภาคตะวันออกของไทย รวมถึงการวิเคราะห์ความแตกต่างของราคาผลไม้ หลังจากการเข้ามาของผู้ประกอบการจีนโดยวิธี Analysis of Covariance (ANCOVA) ส่วนที่ 4.3 นำเสนอผลการสำรวจแบบสอบถาม และสุดท้าย และส่วนที่ 4.4 แสดงผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่กำหนดความเห็นผลกระทบบการเข้ามาของผู้ประกอบการจีนโดย Logit Regression

4.1 ผลการศึกษาจากการทบทวนและสืบค้นข้อมูล

การศึกษาในส่วนนี้ได้ทำการทบทวนข้อมูลจากแหล่งทุติยภูมิ เพื่อทราบถึงมาตรการหรือแนวนโยบายของรัฐบาลในด้านต่างๆ ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นมาตรการในการผลักดันการเพิ่มคุณภาพการผลิตผลไม้เพื่อการส่งออกและการลดต้นทุนการผลิต นอกจากนี้จะทำการทบทวนสถานการณ์การเข้ามาลงทุนของผู้ประกอบการข้ามชาติจีน โดยมีรายละเอียดดังนี้

4.1.1 มาตรการ/นโยบายของรัฐที่เกี่ยวข้อง

สำหรับแนวนโยบายของรัฐต่อประเด็นการเข้ามาลงทุนของผู้ประกอบการข้ามชาตินั้น เท่าที่ทำการสืบค้นจะเป็นรูปแบบการป้องปรามและเฝ้าระวังประเด็นการกีดราคา หรือการผูกตลาด ส่วนมาตรการด้านอื่นๆ จะเป็นลักษณะการให้ความรู้และพัฒนาคุณภาพผลิตภัณ์เพื่อการส่งออก รวมถึงการลดต้นทุนการผลิต

ประเด็นการกีดราคา หรือการผูกขาดตลาดของผู้ประกอบการข้ามชาติจีน (ล้งจีน) นั้น กระทรวงพาณิชย์ได้พยายามเข้ามาตรวจสอบการทำธุรกิจของล้งต่างชาติ การส่งหนังสือแจ้งเตือนล้งบางรายที่ใช้อำนาจตลาดหรืออำนาจต่อรองที่เหนือกว่าอย่างไม่เป็นธรรมต่อคู่แข่ง การเอาเปรียบเกษตรกร นอกจากนี้ยังใช้มาตรการทางกฎหมายตาม พ.ร.บ.การแข่งขันทางการค้า มีโทษปรับ 6 ล้านบาท และปรับอีกวันละ 3 แสน จนกว่าจะทำให้ถูกต้อง⁵

รัฐโดยกรมวิชาการเกษตรได้กำหนดคุณภาพสินค้าเกษตรเพื่อการส่งออก โดยให้ผู้ส่งออกผักผลไม้ ต้องขึ้นทะเบียนเป็นผู้ส่งออกโดยผลผลิตที่ใช้ส่งออกจะต้องมาจากแปลงปลูก เก็บเกี่ยวและบรรจุตามขั้นตอนการผลิตที่ได้รับการรับรองมาตรฐานการเกษตรที่ดี (Good Agricultural Practice: GAP) และมาจากโรงคัดบรรจุที่ผ่านการรับรองคุณภาพและมาตรฐานตามระบบการผลิตที่ดี (Good Manufacturing Practice: GMP) เพื่อสร้างความเชื่อมั่นในคุณภาพและความปลอดภัยของสินค้าเกษตรของไทย อย่างไรก็ตาม การส่งออกสินค้าเกษตรไปยังประเทศจีนจะต้องปฏิบัติตามมาตรฐาน AQSIQ (General Administration of Quality Supervision, Inspection and Quarantine) ของประเทศจีนด้วย ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อผู้ประกอบการไทย (ล้งไทย) ในการส่งออกไปยังประเทศจีน แต่ไม่เป็นปัญหาสำหรับล้งจีน ทำให้ล้งจีนมีความได้เปรียบสำหรับการส่งออกผลไม้ไปยังประเทศจีน⁶

นอกจากนี้กรมส่งเสริมการเกษตร ยังมีแนวคิดในการจัดตั้งสมาพันธ์ทุเรียนไทย ให้เหตุผลถึงแนวคิดในการจัดตั้ง สมาพันธ์ชาวสวนทุเรียนไทย เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ วางแผนพัฒนาการผลิตและการตลาดร่วมกัน สร้างความเข้มแข็งองค์กรเกษตรกรเพื่อการพัฒนาและบริหารจัดการทุเรียนระดับประเทศ โดยเมื่อ 15 พฤษภาคม 2562 กรมส่งเสริมการเกษตร ได้มีประชุมร่วมกับเกษตรกรแปลงใหญ่ทุเรียนใน 22 จังหวัด โดยตัวแทนเกษตรกรต่างเห็นด้วยกับการที่จะมีสมาพันธ์ทุเรียนไทยขึ้นมา โดยเบื้องต้นจะใช้แนวคิดของสมาคม

⁵ ThaiQuote, 30 กรกฎาคม 2561 “การรุกคืบของ “ล้งจีน” ไทยต้องยืนด้วยตัวเอง”

<https://www.thaiquote.org/content/210452> สำหรับการลงโทษผู้กระทำความผิดไม่ได้มีรายละเอียดในข่าวดังกล่าว

⁶ การตั้งโรงคัดบรรจุผลไม้ (ล้ง) ของผู้ประกอบการชาวต่างชาติในจังหวัดจันทบุรี คณะกรรมาธิการพาณิชย์ การอุตสาหกรรม และการแรงงาน สภานิติบัญญัติแห่งชาติ

ชาวสวนมะม่วงไทย ที่มีผลการดำเนินงานประสบความสำเร็จ สามารถบริหารจัดการผลผลิตได้มีมาตรฐานเป็นระบบทำให้เกษตรกรประกอบอาชีพที่มั่นคงมาเป็นต้นแบบการตั้งสมาพันธ์ชาวสวนทุเรียนไทยดังกล่าว⁷

4.1.2 การศึกษาสถานภาพการลงทุนของผู้ประกอบการข้ามชาติจีน

- จำนวนโรงคัดบรรจุผลไม้ (ล้ง)

จากการสืบค้นข้อมูลทุติยภูมิที่เกี่ยวกับการลงทุนของจีนในธุรกิจผลไม้ในภาคตะวันออก พบข้อมูลเบื้องต้นจากการศึกษาของคณะกรรมการพาณิชย์ การอุตสาหกรรม และการแรงงาน สภานิติบัญญัติแห่งชาติปี พ.ศ. 2559 ซึ่งทำการศึกษาก่อตั้งโรงคัดบรรจุผลไม้ (ล้ง) พบว่ามีโรงคัดบรรจุผลไม้ที่ขอการรับรองมาตรฐาน GMP จากกรมวิชาการเกษตรในภาคตะวันออกจำนวน 138 ราย ในจำนวนนี้เป็นล้งในจังหวัดจันทบุรีจำนวน 122 ราย แยกเป็นล้งทุเรียน 38 ราย ลำไย 34 ราย และมังคุด 24 ราย โดยการศึกษาี้ได้ระบุว่ากว่าเกือบร้อยละ 50 ของจำนวนล้งทั้งหมดเป็นของผู้ประกอบการชาวจีน ซึ่งอาศัยชื่อของคนไทยเป็นผู้ถือหุ้นแทน (Nominee) รายละเอียดตามตารางที่ 4.1.1

ตารางที่ 4.1.1 จำนวนโรงคัดบรรจุผลไม้ที่ได้รับการรับรองจากกรมวิชาการเกษตร

จังหวัด	จำนวนโรงคัดบรรจุ	ชนิดพืช/กลุ่มพืชที่รับรอง				
		ทุเรียน	มังคุด	ลำไย	กล้วยไข่	พืชรวม
จันทบุรี	122	38	24	34	1	25
ระยอง	12	6	1			5
ตราด	1		1			1
ชลบุรี	1					1
ฉะเชิงเทรา	1					1
รวม	138	44	26	34	1	33

ที่มา: คณะกรรมการพาณิชย์ การอุตสาหกรรม และการแรงงาน สภานิติบัญญัติแห่งชาติ

⁷ สยามรัฐออนไลน์ 20 พฤษภาคม 2562 “ต้นตอตั้งสมาพันธ์ชาวสวนทุเรียน ขับเคลื่อนผลผลิตระบบแปลงใหญ่” <https://siamrath.co.th/n/80448>

สำหรับการศึกษาล่าสุดโดย ศิรดา ศิริเบญจพุกษ์ (2561) พบว่าในปี พ.ศ. 2560 มีการเพิ่มขึ้นของจำนวนโรงคัดบรรจุผลไม้ที่ได้มาตรฐาน GMP จากกรมวิชาการเกษตร จำนวน 389 ราย โดยในจำนวนนี้เป็นล้างทุเรียนจำนวน 210 ราย ซึ่งกระจุกตัวในภาคกลางตะวันออกจำนวน 119 ราย และภาคใต้จำนวน 91 ราย โดยจำนวนนี้หากพิจารณาถึงนิติบุคคลที่มีผู้ร่วมทุนจากจีนคิดเป็นจำนวน 17 ราย หรือคิดเป็นร้อยละ 4.4 ของจำนวนล้างทั้งหมด รายละเอียดตามตารางที่ 4.1.2

ตารางที่ 4.1.2 จำนวนโรงคัดบรรจุผลไม้ที่ได้มาตรฐาน Good Manufacturing Practice (GMP) จากกรมวิชาการเกษตร

ประเภทกิจการที่ได้รับมาตรฐาน GMP	จำนวน (ราย)	สัดส่วน (%)
โรงคัดบรรจุทุเรียน	210	54.0
บุคคลธรรมดาชาวไทย	132	33.9
นิติบุคคลไทย 100%	54	13.9
นิติบุคคลไทยร่วมทุนต่างชาติ (ไทย 51% ต่างชาติ 49%)	16	4.1
นิติบุคคลต่างชาติ 100%	1	0.3
นิติบุคคลไม่ทราบประเภท	7	1.8
โรงคัดบรรจุผลไม้อื่นๆ	179	46.0
โรงคัดบรรจุผลไม้ทั้งหมด	389	100.0

ที่มา: ศิรดา ศิริเบญจพุกษ์ (2561)

ดังเช่นการศึกษาทั้ง 2 ที่ผ่านมาซึ่งได้สรุปจำนวนผู้ประกอบการโรงคัดบรรจุผลไม้ไว้แล้ว การศึกษานี้ นักวิจัยได้ขอข้อมูลโรงคัดบรรจุผลไม้ที่ได้มาตรฐาน GMP จากสำนักวิจัยและพัฒนาการเกษตรเขตที่ 6 จังหวัดจันทบุรี กรมวิชาการเกษตรในเขตภาคตะวันออก เพื่อทราบถึงจำนวนที่เพิ่มขึ้นของผู้ประกอบการที่ขึ้นทะเบียนรับรองและสามารถส่งออกผลไม้ไปยังต่างประเทศ โดยในปีงบประมาณ 2562 ตามตารางที่ 4.1.3 จากข้อมูลที่ได้พบว่ามีจำนวนโรงคัดบรรจุผลไม้ที่ได้รับการรับรองทั้งสิ้น 397 ราย เพิ่มขึ้นจากตาราง 4.1.1 อย่างมากโดยเฉพาะจังหวัดจันทบุรี ในจำนวนนี้เป็นโรงคัดบรรจุทุเรียนเพียงอย่างเดียวสูงถึง 205 ราย สำหรับลำไยนั้นจำนวนโรงคัดบรรจุลดลงอย่างมากและไม่ได้คัดเฉพาะลำไยเพียงอย่างเดียวโดยมีเหลืออยู่เพียง 4 โรงเท่านั้น

ตารางที่ 4.1.3 จำนวนผู้ประกอบการที่ดำเนินธุรกิจโรงคัดบรรจุผลไม้ที่ได้มาตรฐาน Good Manufacturing Practice (GMP) จากกรมวิชาการเกษตร ในจังหวัดจันทบุรี ณ ปีงบประมาณ พ.ศ. 2562

จังหวัด	จำนวนโรง คัดบรรจุ	ชนิดพืช/กลุ่มพืชที่รับรอง				
		ทุเรียน	มังคุด	ทุเรียน มังคุด และอื่นๆ	ทุเรียน มังคุด ลำไย และ อื่นๆ	อื่น ๆ
จันทบุรี	351	205	90	44	2	10
ระยอง	24	16	1	5	2	-
ตราด	22	4	12	5	-	1
รวม	397	225	103	54	4	11

ที่มา: สำนักวิจัยและพัฒนาการเกษตรเขตที่ 6

เมื่อพิจารณาเฉพาะผู้ประกอบการที่จดทะเบียนในรูปของนิติบุคคลหรือบริษัทเพื่อดำเนินการคัดบรรจุใน 3 จังหวัดพบว่ามีจำนวน 99 ราย⁸ นักวิจัยได้แบ่งประเภทผู้ประกอบการโดยพิจารณาจากโครงสร้างผู้ถือหุ้น ดังมีรายละเอียดตามตารางที่ 4.1.4 ซึ่งจะพบว่าเป็นนิติบุคคลไทย 100% จำนวน 59 บริษัท หรือคิดเป็น 59.6% ตามมาด้วยนิติบุคคลไทยที่มีผู้ร่วมทุนสัญชาติจีนถือหุ้นมากกว่า 25% แต่ไม่เกิน 50% จำนวน 23 บริษัทหรือคิดเป็น 23.2% โดยมีบริษัทต่างด้าวจำนวน 3 บริษัท มีผู้ถือหุ้นสัญชาติจีนถือหุ้นมากกว่า 50%

ตารางที่ 4.1.4 จำนวนบริษัทที่ดำเนินธุรกิจโรงคัดบรรจุผลไม้ที่ได้มาตรฐาน Good Manufacturing Practice (GMP) จากกรมวิชาการเกษตร ในจังหวัดจันทบุรี ณ มิถุนายน ปี พ.ศ. 2562

ประเภทผู้ประกอบการ	จำนวน (ราย)	สัดส่วน (%)
นิติบุคคลไทย 100%	59	59.60%
นิติบุคคลไทย มีผู้ร่วมทุนสัญชาติจีน ไม่เกิน 25%	6	6.06%
นิติบุคคลไทย มีผู้ร่วมทุนสัญชาติจีน ไม่เกิน 50%	23	23.23%
นิติบุคคลต่างด้าว สัญชาติจีน เกิน 50%	3	3.03%
นิติบุคคลที่ไม่รายชื่อผู้ถือหุ้น	2	2.02%
นิติบุคคลที่ไม่ชื่อในฐานข้อมูล	6	6.06%
รวม	99	100%

ที่มา: กรมพัฒนาธุรกิจการค้า และ Business Online

⁸ โรงคัดบรรจุส่วนใหญ่ประกอบกิจการในรูปบุคคลธรรมดา

- ขนาดของกิจการและผลการดำเนินงานของโรงคัดบรรจุผลไม้ (ล้ง)

ตารางที่ 4.1.5 แสดงค่าสรุปทางสถิติมูลค่าสินทรัพย์ของบริษัทที่ดำเนินธุรกิจโรงคัดบรรจุผลไม้ แบ่งตามโครงสร้างผู้ถือหุ้น ณ ปี พ.ศ. 2560 จะพบว่านิติบุคคลที่มีสินทรัพย์รวมมากที่สุดเป็นนิติบุคคลไทย 100% คือมีมูลค่าสินทรัพย์ 822.29 ล้านบาท แต่เมื่อดูค่าเฉลี่ยของกิจการที่มีสินทรัพย์สูงที่สุด คือนิติบุคคลที่มีผู้ร่วมทุนสัญชาติจีนไม่เกิน 25% มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 76.33 ล้านบาท นิติบุคคลที่มีผู้ร่วมทุนสัญชาติจีนไม่เกิน 50% มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 28.34 ล้านบาท ขณะที่นิติบุคคลต่างด้าวสัญชาติจีน เกิน 50 % มีขนาดสินทรัพย์เฉลี่ยเท่ากับ 255.69 ล้านบาท

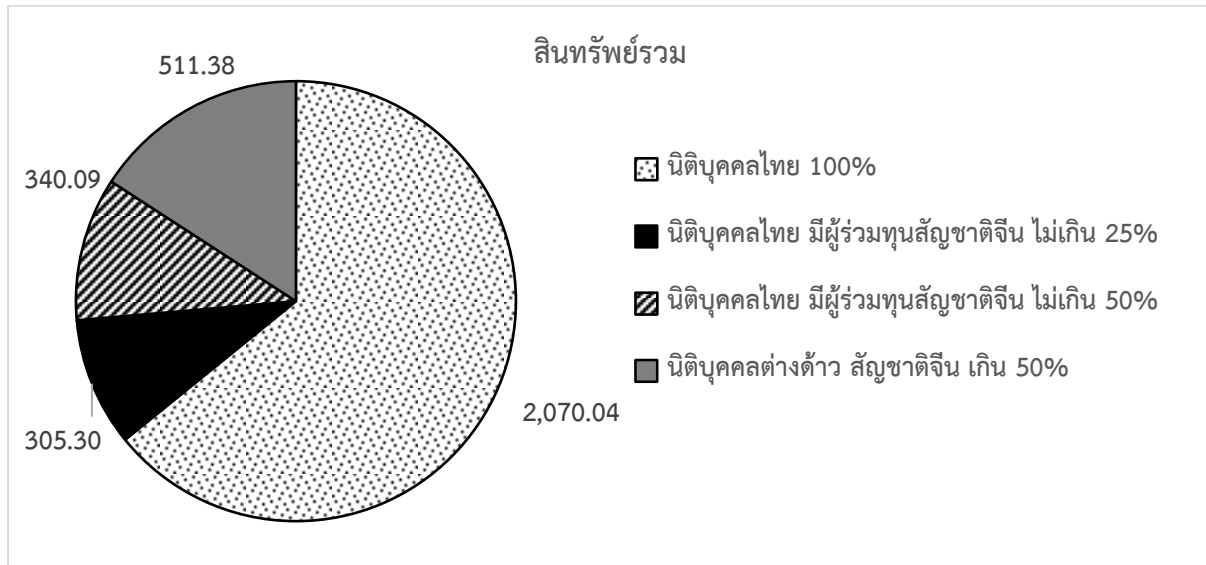
ตารางที่ 4.1.5 ค่าสรุปทางสถิติมูลค่าสินทรัพย์ของบริษัทที่ดำเนินธุรกิจโรงคัดบรรจุผลไม้ที่ได้มาตรฐาน GMP แยกตามโครงสร้างผู้ถือหุ้น ณ ปี พ.ศ. 2560

ประเภทผู้ประกอบการ	ภาพรวมสินทรัพย์ ปี พ.ศ. 2560 (ล้านบาท)			
	ค่าสูงสุด	ค่าต่ำสุด	ค่าเฉลี่ย	ค่ามัธยฐาน
นิติบุคคลไทย 100%	822.29	0.03	51.75	6.48
นิติบุคคลไทย มีผู้ร่วมทุนสัญชาติจีน ไม่เกิน 25%	288.62	1.35	76.33	7.67
นิติบุคคลไทย มีผู้ร่วมทุนสัญชาติจีน ไม่เกิน 50%	103.24	2.31	28.34	8.10
นิติบุคคลต่างด้าว สัญชาติจีน เกิน 50%	269.33	242.05	255.69	255.69

ที่มา: กรมพัฒนาธุรกิจการค้า และ Business Online

รูปที่ 4.1.1 แสดงผลรวมของมูลค่าสินทรัพย์ของบริษัท แยกตามโครงสร้างผู้ถือหุ้น ณ ปี พ.ศ. 2560 ซึ่งจะเห็นว่าขนาดของสินทรัพย์นิติบุคคลไทยร้อยละ 100 มีสินทรัพย์รวมกันเท่ากับ 2,070.04 ล้านบาท หรือคิดเป็น 64% ของมูลค่าสินทรัพย์รวมของบริษัทที่ดำเนินธุรกิจโรงคัดบรรจุผลไม้ใน 3 จังหวัดภาคตะวันออก

รูปที่ 4.1.1 ผลรวมมูลค่าสินทรัพย์ของบริษัทที่ดำเนินธุรกิจโรงคัดบรรจุผลไม้ที่ได้มาตรฐาน GMP แยกตาม
โครงสร้างผู้ถือหุ้น ณ ปี พ.ศ. 2560

ที่มา: กรมพัฒนาธุรกิจการค้า และ Business Online

ตามตารางที่ 4.1.6 แสดงค่าสรุปทางสถิติรายได้ของบริษัทที่ดำเนินธุรกิจโรงคัดบรรจุผลไม้ แบ่งตามโครงสร้างผู้ถือหุ้น ณ ปี พ.ศ. 2560 จะพบว่านิติบุคคลที่มีรายได้รวมมากที่สุดเป็นนิติบุคคลไทยโดยมีรายได้ปี พ.ศ. 2560 เท่ากับ 1,143.82 ล้านบาท และเมื่อดูค่าเฉลี่ยของกิจการที่มีรายได้สูงที่สุดคือนิติบุคคลไทย เท่ากับ 224.74 ล้านบาท นิติบุคคลที่มีผู้ร่วมทุนสัญชาติจีน ไม่เกิน 25% มีค่าเฉลี่ยรายได้เท่ากับ 87.69 ล้านบาท ขณะที่นิติบุคคลต่างด้าว สัญชาติจีน เกิน 50% มีรายได้เฉลี่ยเท่ากับ 152.42 ล้านบาท ซึ่งถือว่าค่อนข้างน้อยเมื่อเทียบกับขนาดสินทรัพย์ของกิจการ โดยสาเหตุอาจเกิดจากการที่กิจการเพิ่งเริ่มดำเนินงาน หรือการแจ้งรายได้ที่น้อยกว่าความเป็นจริง การรับซื้ออาจจะยังไม่สามารถแข่งขันกับรายอื่นได้ เป็นต้น

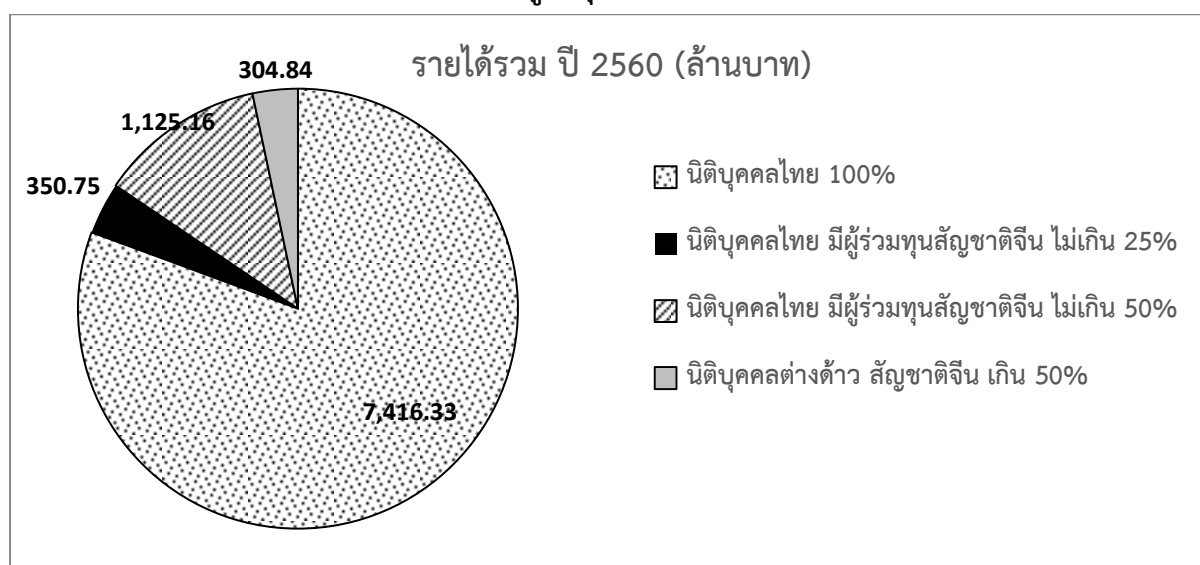
ตารางที่ 4.1.6 ค่าสรุปทางสถิติรายได้ของบริษัทที่ดำเนินธุรกิจโรงคัดบรรจุผลไม้ที่ได้มาตรฐาน GMP แยกตาม โครงสร้างผู้ถือหุ้น ณ ปี พ.ศ. 2560

ประเภทผู้ประกอบการ	ภาพรวมรายได้ ปี พ.ศ. 2560 (ล้านบาท)			
	ค่าสูงสุด	ค่าต่ำสุด	ค่าเฉลี่ย	ค่ามัธยฐาน
นิติบุคคลไทย 100%	1,143.82	0.00	224.74	81.03
นิติบุคคลไทย มีผู้ร่วมทุนสัญชาติจีน ไม่เกิน 25%	263.56	11.54	87.69	37.83
นิติบุคคลไทย มีผู้ร่วมทุนสัญชาติจีน ไม่เกิน 50%	489.07	0.00	93.76	11.47
นิติบุคคลต่างด้าว สัญชาติจีน เกิน 50%	201.80	103.04	152.42	152.42

ที่มา: กรมพัฒนาธุรกิจการค้า และ Business Online

รูปที่ 4.1.2 แสดงผลรวมของรายได้ของบริษัทแยกตามโครงสร้างผู้ถือหุ้น ณ ปี พ.ศ. 2560 ซึ่งจะเห็นว่ารายได้รวมของนิติบุคคลไทย 100% มีรายได้รวมกันเท่ากับ 7,416.33 ล้านบาท หรือคิดเป็นร้อยละ 80.60 ของรายได้รวมของบริษัทที่ดำเนินธุรกิจโรงคัดบรรจุผลไม้ใน 3 จังหวัดภาคตะวันออก ซึ่งข้อมูลนี้ค่อนข้างขัดแย้งกับสภาพความเป็นจริงที่ทราบกันว่าล้งจีนมีบทบาทสำคัญในการเข้ามาซื้อผลไม้จากเกษตรกรไทย ดังนั้นอาจเป็นไปได้ว่านิติบุคคลไทย 100% ดังกล่าวแท้จริงแล้วคือเป็นผู้ถือหุ้นแทน (Nominee) ให้แก่นักลงทุนจีน และหรือนิติบุคคลไทยนี้คือเป็นเพียงผู้รับจ้างจัดหาและบรรจุผลไม้ให้แก่นักลงทุนจีนเท่านั้น

รูปที่ 4.1.2 ผลรวมรายได้ของบริษัทที่ดำเนินธุรกิจโรงคัดบรรจุผลไม้ที่ได้มาตรฐาน GMP แยกตามโครงสร้างผู้ถือหุ้น ณ ปี พ.ศ. 2560

ที่มา: กรมพัฒนาธุรกิจการค้า และ Business Online

ตามตารางที่ 4.1.7 แสดงค่าสรุปทางสถิติกำไรสุทธิของบริษัทที่ดำเนินธุรกิจโรงคัดบรรจุผลไม้ แบ่งตามโครงสร้างผู้ถือหุ้น ณ ปี พ.ศ. 2560 จะพบว่านิติบุคคลที่มีกำไรสุทธิมากที่สุดเป็นนิติบุคคลไทยโดยมีกำไรสุทธิปี พ.ศ. 2560 เท่ากับ 248.82 ล้านบาท และเมื่อดูค่าเฉลี่ยของกิจการที่มีกำไรสุทธิสูงสุดคือนิติบุคคลไทย เท่ากับ 9.29 ล้านบาท ขณะที่นิติบุคคลที่มีผู้ร่วมทุนต่างชาติทั้ง 3 กลุ่ม มีการรายงานกำไรสุทธิที่ต่ำมาก เมื่อเทียบกับนิติบุคคลไทย 100% เช่น นิติบุคคลไทย มีผู้ร่วมทุนสัญชาติจีน ไม่เกิน 25% มีกำไรสุทธิสูงสุด ต่ำสุด ระหว่าง 1.33 - 0.25 ล้านบาท เป็นต้น

ตารางที่ 4.1.7 ค่าสรุปทางสถิติกำไรสุทธิของบริษัทที่ดำเนินธุรกิจโรงคัดบรรจุผลไม้ที่ได้มาตรฐาน GMP แยกตามโครงสร้างผู้ถือหุ้น ณ ปี พ.ศ. 2560

ประเภทผู้ประกอบการ	ภาพรวมกำไรสุทธิ ปี พ.ศ. 2560 (ล้านบาท)			
	ค่าสูงสุด	ค่าต่ำสุด	ค่าเฉลี่ย	ค่ามัธยฐาน
นิติบุคคลไทย 100%	248.82	(0.83)	9.29	0.28
นิติบุคคลไทย มีผู้ร่วมทุนสัญชาติจีน ไม่เกิน 25%	1.33	0.25	1.00	1.20
นิติบุคคลไทย มีผู้ร่วมทุนสัญชาติจีน ไม่เกิน 50%	5.32	(1.08)	1.17	0.15
นิติบุคคลต่างด้าว สัญชาติจีน เกิน 50%	6.10	1.77	3.94	3.94

ที่มา: กรมพัฒนาธุรกิจการค้า และ Business Online

รูปที่ 4.1.3 แสดงผลรวมกำไรสุทธิของบริษัทแยกตามโครงสร้างผู้ถือหุ้น ณ ปี พ.ศ. 2560 ซึ่งจะเห็นว่ากำไรสุทธิรวมของนิติบุคคลไทย 100% มีกำไรสุทธิรวมกันเท่ากับ 371.72 ล้านบาท หรือคิดเป็นร้อยละ 93.48 ของกำไรสุทธิรวมของบริษัทที่ดำเนินธุรกิจโรงคัดบรรจุผลไม้ ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลจากตารางที่ 4.1.7 ที่แสดงว่านิติบุคคลที่มีต่างชาติร่วมทุนมีกำไรสุทธิต่ำมาก และเมื่อเปรียบเทียบสัดส่วนกำไรสุทธิรวมของบริษัทที่ประกอบธุรกิจโรงคัดบรรจุเทียบกับมูลค่าการส่งออกผลไม้ทั้ง 3 ชนิดที่กล่าวถึงในบทที่ 2 จะมีสัดส่วนของกำไรสุทธิต่ำมาก ซึ่งอาจตีความได้ 2 กรณีคือผู้ประกอบการมีการแจ้งกำไรสุทธิที่ต่ำกว่าความเป็นจริง หรืออาจเกิดจากการแข่งขันในการหาผลไม่ทำให้ต้องกำหนดราคาขายที่ต่ำลง ทำให้มีกำไรน้อยลง รวมถึงความเป็นไปได้สุดท้ายคือผู้ประกอบการเหล่านี้เป็นเพียงผู้รับจ้างจัดหาผลไม้และบรรจุตามคำสั่งซื้อของผู้ประกอบการจีนเท่านั้น ทำให้อัตราส่วนกำไรสุทธิ (Net Profit Margin) ต่ำเอง เพราะได้เพียงค่าจ้างเท่านั้น

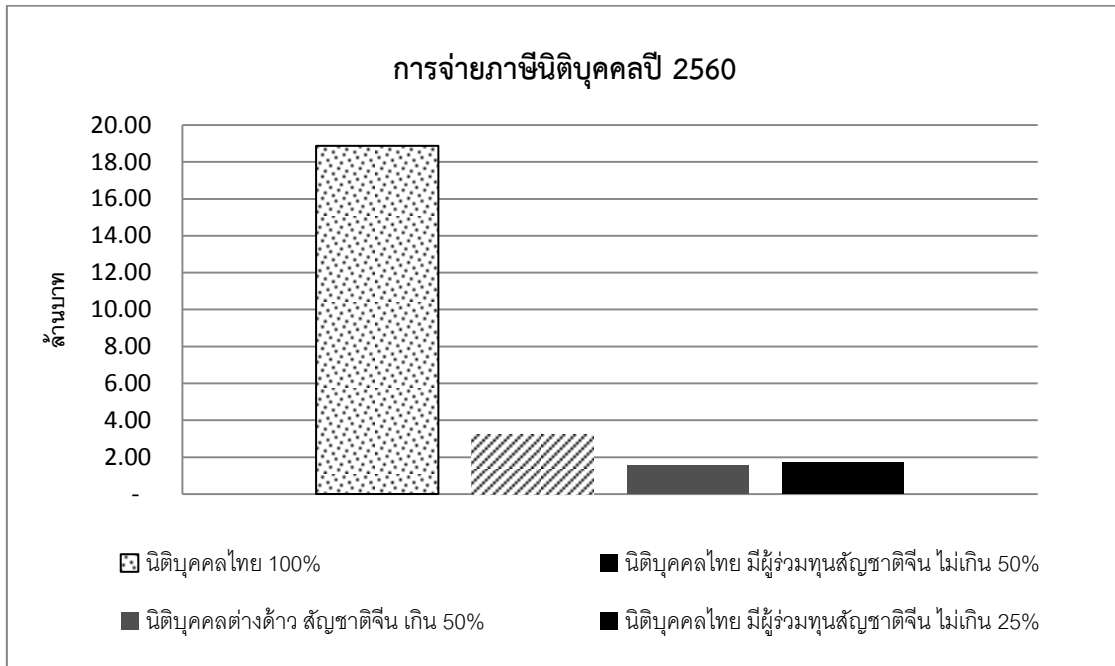
รูปที่ 4.1.3 ผลรวมกำไรสุทธิของบริษัทที่ดำเนินธุรกิจโรงคั่วบรรจุผลไม้ที่ได้มาตรฐาน GMP แยกตามโครงสร้างผู้ถือหุ้น ณ ปี พ.ศ. 2560

ที่มา: กรมพัฒนาธุรกิจการค้า และ Business Online

รูปที่ 4.1.4 แสดงผลรวมการจ่ายภาษีนิติบุคคลของบริษัทแยกตามโครงสร้างผู้ถือหุ้น ณ ปี พ.ศ. 2560 ซึ่งจะเห็นนิติบุคคลทั้งหมดมีการจ่ายภาษีรวมกันเพียง 25.3 ล้านบาท โดยนิติบุคคลไทย 100% มีผลรวมการจ่ายภาษีนิติบุคคลทั้งสิ้นในปี พ.ศ. 2560 เท่ากับ 18.9 ล้านบาท หรือคิดเป็นร้อยละ 74.50 ของภาษีจ่ายโดยบริษัทที่ดำเนินธุรกิจโรงคั่วบรรจุผลไม้ใน 3 จังหวัดภาคตะวันออกนี้ โดยรวมจะเห็นว่าผู้ประกอบการธุรกิจโรงคั่วบรรจุผลไม้ มีการจ่ายภาษีให้แก่รัฐค่อนข้างน้อยมาก

รูปที่ 4.1.4 ผลรวมการจ่ายภาษีนิติบุคคลของบริษัทที่ดำเนินธุรกิจโรงคัดบรรจุผลไม้ที่ได้มาตรฐาน GMP
แยกตามโครงสร้างผู้ถือหุ้น ณ ปี พ.ศ. 2560

ที่มา: กรมพัฒนาธุรกิจการค้า และ Business Online

4.1.3 ราคาผลไม้และการเข้ามาของผู้ประกอบการจีน

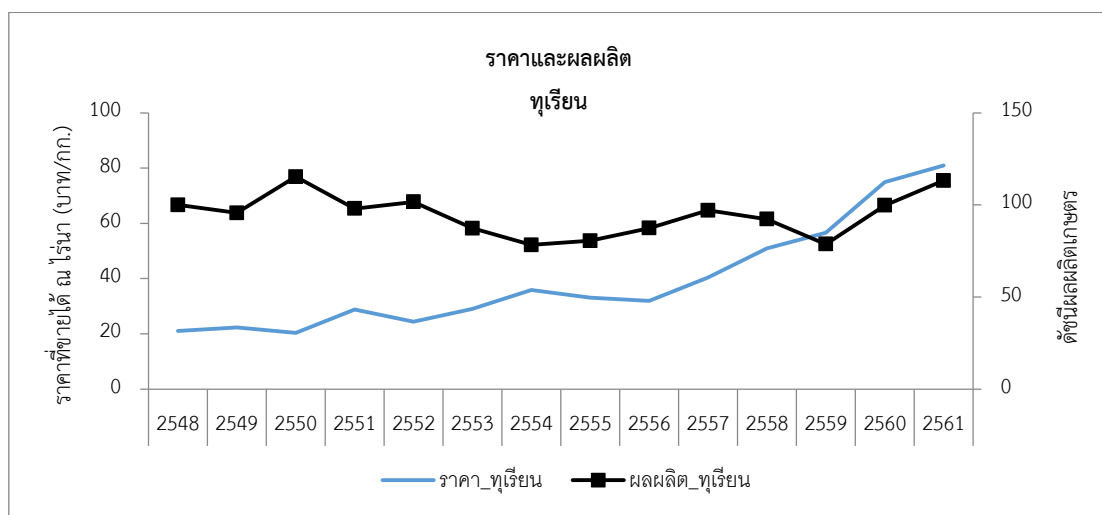
ในส่วนนี้พิจารณา ผลกระทบของการเข้ามาของผู้ประกอบการจีน (ล้งจีน) ต่อราคาผลไม้ในเบื้องต้น ถึงแม้ว่าการเปิดตลาดส่งออกไปยังจีนเป็นการสร้างให้เกิดอุปสงค์ของผลไม้จึงช่วยทำให้ราคาสูงขึ้น แต่ก็มีข้อกังวลเกี่ยวกับการเข้ามาของล้งจีน เช่น ศิรดา ศิริเบญจพลภักซ์ 2561 ระบุว่า การพึ่งพาล้งจีนในกระบวนการผลิต และการที่ล้งจีนมีข้อมูลเกี่ยวกับตลาดของประเทศจีนมากกว่าเกษตรกร อาจทำให้ล้งจีนสามารถกำหนดราคาซื้อขายที่เรียนที่ไม่เป็นธรรมแก่เกษตรกรได้

การลงสำรวจพื้นที่สัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้อง ระบุว่าล้งจีนเข้ามามีบทบาทค่อนข้างมากในช่วง 3 ปีหลังระหว่างปี พ.ศ. 2559-2561 ของผลไม้ทั้ง 3 ชนิด แต่สำหรับลำไยนั้น ล้งจีนอาจมีบทบาทมาก่อนหน้าประมาณ 1 – 2 ปี โดยปกติแล้วราคาของผลผลิตจะขึ้นอยู่กับปริมาณผลผลิต หากเป็นไปตามกลไกตลาดความสัมพันธ์ระหว่างราคาและผลผลิตจะลักษณะที่ผกผันกัน กล่าวคือ ถ้ามีผลผลิตมากราคาจะต่ำลง แต่หากมีผลผลิตน้อยราคาก็จะสูงขึ้น หากล้งจีนมีอิทธิพลในการกำหนดราคาของผลไม้ได้ หลังจากการเข้ามาของล้งจีนอาจพบว่า

เมื่อผลผลิตลดลงราคาจะไม่สูงขึ้น และหากผลผลิตเพิ่มขึ้นราคาจะลดลง แต่หากล้งเงินช่วยสร้างให้มีอุปสงค์เพิ่มขึ้นจากการส่งออก ราคาของผลไม้ยังสามารถปรับตัวสูงขึ้นได้ ถึงแม้ว่าจะมีปริมาณผลผลิตที่สูงขึ้น

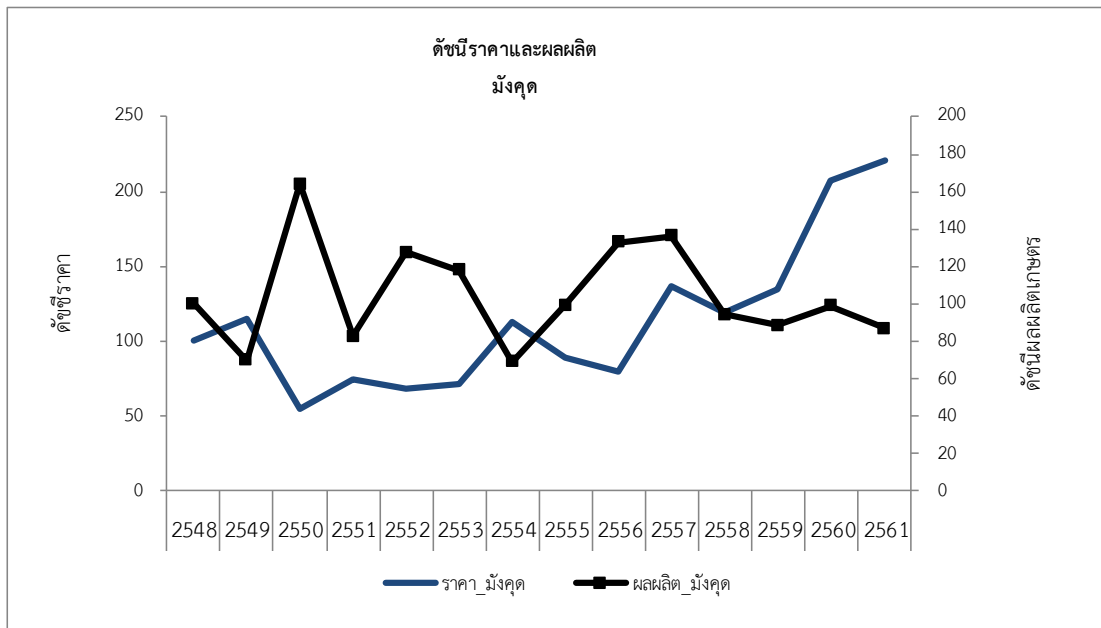
ความสัมพันธ์ของราคาดัชนีผลผลิตและราคาของทุเรียน มังคุด และลำไย ได้แสดงไว้ใน รูปที่ 4.1.5 ถึงรูปที่ 4.1.7 ตามลำดับ โดยรวมพบว่าราคาทุเรียนและมังคุด มีแนวโน้มสูงขึ้นในช่วงระยะเวลาดังกล่าวอย่างชัดเจน แต่แนวโน้มของราคาของลำไยไม่ชัดเจนนัก จากรูปที่ 4.1.5 พบว่า ราคาและผลผลิตทุเรียนในช่วงปี พ.ศ. 2559 - 2561 มีความสัมพันธ์ในทางบวก ถึงแม้ผลผลิตสูงขึ้นแต่ราคาก็ปรับตัวสูงขึ้นด้วย สำหรับมังคุด จากรูปที่ 4.1.6 พบความสัมพันธ์ที่ผกผันของราคาดัชนีผลผลิตและราคาในปี พ.ศ. 2559 แต่ในปี พ.ศ. 2560 พบว่าเมื่อผลผลิตสูงขึ้นแต่ราคาก็ได้ปรับตัวสูงขึ้นด้วย ส่วนในปี พ.ศ. 2561 ผลผลิตมังคุดลดลงและราคาได้ปรับสูงขึ้นแต่ค่อนข้างมาก และสำหรับลำไยจากรูปที่ 4.1.7 จะเห็นว่าผลผลิตและราคามีความผกผันกันในช่วงเวลาดังกล่าว โดยจะเห็นว่าในปี พ.ศ. 2559 ผลผลิตลดลงขณะที่ราคาได้เพิ่มขึ้น ในปี พ.ศ. 2560 ผลผลิตลดลงและราคาได้เพิ่มขึ้น ส่วนปี พ.ศ. 2561 ผลผลิตค่อนข้างคงที่และราคาก็มีการเปลี่ยนแปลงไม่มากนัก ซึ่งโดยรวมผลผลิตและราคามีลักษณะผกผันกันเป็นไปตามกลไกตลาด

รูปที่ 4.1.5 แสดงดัชนีราคาที่ยขายได้ ณ ไร่นา และดัชนีผลผลิตของทุเรียนตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2548-2561

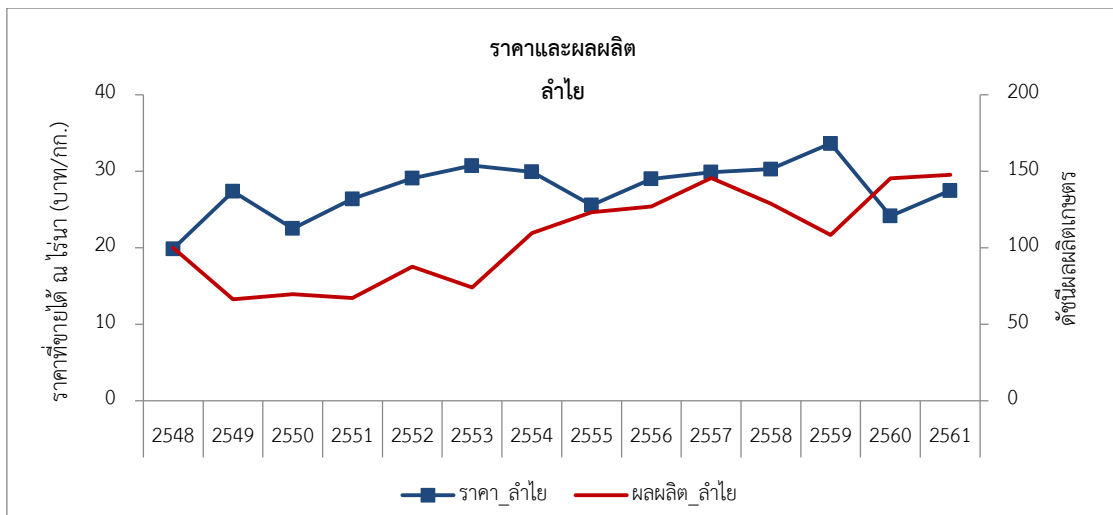
ที่มา : สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

รูปที่ 4.1.6 แสดงดัชนีราคาที่ยขายได้ ณ ไร่ณา และดัชนีผลผลิตมังคุดของตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2548-2561

ที่มา : สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

รูปที่ 4.1.7 แสดงดัชนีราคาที่ยขายได้ ณ ไร่ณา และดัชนีผลผลิตของลำไยตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2548-2561

ที่มา : สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

ถึงแม้ว่า ความสัมพันธ์เบื้องต้นที่พบข้างต้น อาจแสดงถึงผลกระทบของล้งเงินต่อราคาทุเรียนและมังคุดนอกจากปัจจัยทางด้านผลผลิต เนื่องจากราคาผลไม้มายังเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ที่มีปริมาณผลผลิตที่เพิ่มขึ้น แต่อาจ

เป็นเรื่องยากที่จะสรุปได้อย่างชัดเจนว่าล้งจีนมีอิทธิพลในการกำหนดราคาหรือไม่ เนื่องจากไม่ทราบโครงสร้างการกำหนดราคาของธุรกิจผลไม้ในประเทศจีน รวมทั้งอุปสงค์ส่วนเกินของผลไม้ในต่างประเทศ

อย่างไรก็ตาม ในส่วนนี้ได้ทดสอบทางสถิติว่าราคาเฉลี่ยก่อนที่ล้งจีนเข้ามาแตกต่างจากราคาเฉลี่ยหลังจากที่ล้งจีนเข้ามา มีบทบาทในระหว่างปี พ.ศ. 2559-2561 หรือไม่ แต่การหาค่าเฉลี่ยของราคาโดยไม่คำนึงถึงปริมาณการผลิตซึ่งมีความสัมพันธ์กับราคานั้นอาจไม่ถูกต้อง การศึกษาจึงใช้วิธี Analysis of Covariance (ANCOVA) ซึ่งเป็นการทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยของตัวแปรตาม (Dependent Variable) 2 กลุ่ม โดยมี Covariate เป็น Concomitant Variable เปรียบเสมือนตัวแปรควบคุม (เป็นอีกตัวแปรที่ส่งผลต่อตัวแปรตาม แต่ไม่ได้ต้องการทดสอบ) และตัวแปรต้นหรือตัวแปรอิสระ (Independent Variable)⁹ สำหรับกรณีนี้ตัวแปรตามคือราคาผลไม้ ตัวแปรต้นคือการมีบทบาทของล้งจีน (แทนด้วยตัวแปร China ในตารางด้านล่าง) โดยในการวิเคราะห์ได้กำหนดให้ผู้ประกอบการจีนเข้ามา มีบทบาทใน 3 ปีหลังระหว่างปี พ.ศ. 2559-2561 สำหรับ Concomitant Variable คือดัชนีปริมาณการผลิตผลไม้ (แทนด้วยตัวแปร Quantity ในตารางด้านล่าง) แต่ละชนิด โดยมีสมมติฐานดังนี้ คือ

Ho: μ ราคาผลไม้ก่อนจีนเข้า = μ ราคาผลไม้หลังจีนเข้า

Ha: μ ราคาผลไม้ก่อนจีนเข้า \neq μ ราคาผลไม้หลังจีนเข้า

ผลกระทบต่อราคาทุเรียน

จากผลการทดสอบในตารางที่ 4.1.8 จะเห็นว่าค่า P-value มีค่า < 0.05 ดังนั้นที่ระดับความเชื่อมั่น 0.05 จะปฏิเสธ Ho นั่นคือสามารถสรุปได้ว่า ราคาขายเฉลี่ยของทุเรียนก่อนจีนเข้ามา มีบทบาทไม่เท่ากับราคาขายเฉลี่ยหลังจีนที่เข้ามา หรืออาจกล่าวได้ว่าการที่จีนเข้ามาส่งผลต่อราคาทุเรียนหลังจากที่ได้คำนึงถึงผลของปริมาณการผลิตแล้ว

⁹ ANCOVA กับ Regression Analysis จะมีผลการวิเคราะห์เหมือนกันถ้า Covariate กับ Independent Variable ไม่มี Interaction ซึ่งกันและกัน กล่าวคือการเข้ามาของจีนไม่สัมพันธ์กับดัชนีการผลิต ANCOVA กับ Regression เพียงแต่ ANCOVA จะสนใจ Categorical Variable (การเข้ามาของจีน) มากกว่า แต่ Regression Analysis จะสนใจ Continuous Variable (ดัชนีการผลิต) มากกว่า ดู Howard J. Seltman, Experimental design and analysis, Online at: <http://www.stat.cmu.edu/hselman/309/Book/Book.pdf>

ตารางที่ 4.1.8 การทดสอบทางสถิติโดยวิธี Analysis of Covariance (ANCOVA) ของราคาทุเรียนก่อนและหลังการเข้ามาของผู้ประกอบการจีน

Source	Type III Sum of Squares	df	Mean Square	F	P-value
Corrected Model	15501.278 ^a	2	7750.639	52.733	.000
Intercept	59697.300	1	59697.300	406.162	.000
China	15205.603	1	15205.603	103.454	.000
Quantity	364.034	1	364.034	2.477	.121
Error	7789.887	53	146.979		
Total	109912.344	56			
Corrected Total	23291.165	55			

a R Squared = 0.666 (Adjusted R Squared = 0.653)

ผลกระทบต่อราคาลำไย

จากผลการทดสอบในตารางที่ 4.1.9 จะเห็นว่าค่า P-value มีค่า 0.239 > 0.05 ดังนั้นที่ระดับความเชื่อมั่น 0.05 ไม่สามารถปฏิเสธ H_0 ได้ นั่นคือไม่สามารถสรุปได้ว่า ราคาขายเฉลี่ยของลำไยก่อนเงินเข้ามาไม่เท่ากับราคาขายเฉลี่ยของลำไยหลังเงินเข้ามา หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่าการที่เงินเข้ามาไม่ส่งผลต่อราคาขายของลำไยหลังจากที่ได้คำนึงถึงผลของปริมาณผลผลิตแล้ว

ตารางที่ 4.1.9 การทดสอบทางสถิติโดยวิธี Analysis of Covariance (ANCOVA) ของราคาลำไยก่อนและหลังการเข้ามาของผู้ประกอบการจีน

Source	Type III Sum of Squares	df	Mean Square	F	P-Value
Corrected Model	478.351 ^a	2	239.175	8.048	.001
Intercept	18238.605	1	18238.605	613.679	.000
China	42.068	1	42.068	1.415	.239
Quantity	467.161	1	467.161	15.719	.000
Error	1575.165	53	29.720		
Total	44590.722	56			
Corrected Total	2053.515	55			

a R Squared = 0.233 (Adjusted R Squared = 0.204)

ผลกระทบต่อราคามังคุด

จากผลการทดสอบในตารางที่ 4.1.10 จะเห็นว่าค่า P-value มีค่า $.001 < 0.05$ ดังนั้นที่ระดับความเชื่อมั่น 0.05 สามารถปฏิเสธ H_0 นั่นคือ ราคาขายเฉลี่ยของมังคุดก่อนเงินเข้ามาไม่เท่ากับราคาขายเฉลี่ยหลังเงินเข้ามา หรือการที่เงินเข้ามาส่งผลต่อราคาขายของมังคุดหลังจากที่ได้คำนึงถึงผลของปริมาณผลผลิตแล้ว

ตารางที่ 4.1.10 การทดสอบทางสถิติโดยวิธี Analysis of Covariance (ANCOVA) ของราคามังคุดก่อนและหลังการเข้ามาของผู้ประกอบการจีน

Source	Type III Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Corrected Model	4296.645 ^a	2	2148.323	7.206	.002
Intercept	16795.367	1	16795.367	56.338	.000
China	3966.507	1	3966.507	13.305	.001
Quantity	498.971	1	498.971	1.674	.201
Error	15800.140	53	298.116		
Total	52116.579	56			
Corrected Total	20096.785	55			

a R Squared = 0.214 (Adjusted R Squared = 0.184)

นอกจากนั้น เพื่อให้มั่นใจการศึกษายังได้ทดสอบ ANCOVA โดยกำหนดให้ผู้ประกอบการจีนได้เข้ามามีบทบาทใน 5 ปีหลัง คือระหว่างปี พ.ศ. 2557 - 2561 ตลอดจนได้ใช้ดัชนีราคาของผลไม้แทนราคาซื้อขายได้ของผลไม้แต่ละชนิด และพบว่าผลการทดสอบเหมือนเดิมทั้งสองกรณี ดังนั้นจึงสามารถสรุปได้ว่า การเข้ามาของจีนน่าจะมีผลต่อราคาทุเรียนและมังคุด แต่ไม่มีผลต่อราคาในกรณีของลำไย

4.2 การศึกษาการลงสำรวจพื้นที่และการสัมภาษณ์เชิงลึก

นักวิจัยได้ทำการสำรวจและรวบรวมข้อมูลจากปฐมภูมิด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและการลงสำรวจพื้นที่ (Field investigation) ผ่านความร่วมมือที่คณะผู้วิจัยมีกับเครือข่ายองค์กรการเงินชุมชนในจังหวัดจันทบุรีและตราด เพื่อทราบถึงสถานภาพการลงทุนของผู้ประกอบการข้ามชาติจีนในธุรกิจผลไม้และห่วงโซ่อุปทานในภาคตะวันออก โดยการศึกษาสถานภาพการลงทุนของผู้ประกอบการข้ามชาติในห่วงโซ่อุปทานสินค้าเกษตรของไทยซึ่งเป็นแหล่งผลิตสินค้าเกษตรที่สำคัญในพื้นที่ 3 จังหวัด ได้แก่ ระยอง จันทบุรี และตราด จะมีการตรวจสอบถึงรายละเอียดการมีส่วนร่วมของผู้ประกอบการข้ามชาติในจังหวัด

ดังกล่าวต่อสินค้าผลไม้ที่ไม่ได้รับความนิยม 3 ชนิด ได้แก่ ลำไย ทูเรียนและมังคุด ในห่วงโซ่อุปทานของอุตสาหกรรมผลไม้ ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 4.2.1 ประเด็นการตรวจสอบการเข้ามาของผู้ประกอบการข้ามชาติจีนในห่วงโซ่อุปทานผลไม้ภาคตะวันออก

การผลิต (Productions)	การจัดการโลจิสติกส์ (Logistics)	ช่องทางการจำหน่ายและการตลาด (Marketing and Distribution)
<ul style="list-style-type: none"> - การยึดครองที่ดิน (Land Grabbing) - เกษตรแบบพันธสัญญา (Contract Farming) - การ “เหมาสวน” เกษตรกร 	<ul style="list-style-type: none"> - การรับเหมาซื้อผลิตภัณฑ์ (ล้าง) - บรรจุภัณฑ์ (Packaging) - การถนอมและแปรรูปอาหาร - การจัดเก็บ - การขนส่ง 	<ul style="list-style-type: none"> - การส่งออก - การจำหน่ายในประเทศ (ค้าปลีกและค้าส่ง)

4.2.1 การลงสำรวจพื้นที่ (Field Investigation)

จากการลงสำรวจพื้นที่ (Field Investigation) ใน 3 จังหวัดภาคตะวันออก เพื่อสอบถามความคิดเห็นจากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในธุรกิจผลไม้ โดยมีผู้เข้าร่วมประชุมประกอบด้วย 1) เกษตรกรผู้ปลูกทุเรียน มังคุด ลำไย 2) ผู้ประกอบการในห่วงโซ่อุปทาน เช่น ผู้ขายอุปกรณ์และเคมีภัณฑ์ทางการเกษตร ผู้รับซื้อผลไม้ ผู้เก็บเกี่ยวผลผลิต 3) ตัวแทนจากหน่วยงานภาครัฐ องค์กรการค้าในพื้นที่ เช่น เกษตรจังหวัด/เกษตรอำเภอ พาณิชย์จังหวัด ตัวแทนจากหอการค้าจังหวัด อุตสาหกรรมจังหวัด เป็นต้น ตลอดจนสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการเข้ามาลงทุนของผู้ประกอบการจีน ทั้งด้านบวกและลบ ประเด็นปัญหารวมถึงข้อกังวลต่างๆ โดยสามารถสรุปได้ดังนี้

● ผลกระทบด้านการผลิต

- การยึดครองที่ดิน (Land Grabbing) จากเกษตรกรไทย โดยผู้ประกอบการชาวจีนมีการกล่าวถึงบ้าง แต่ยังไม่มีความชัดเจน หากแต่อาจจะอยู่ในรูปของการที่นักธุรกิจชาวจีนได้มาสมรสกับภรรยาชาวไทย และทำการซื้อที่ดินในนามของคู่สมรส หรือญาติพี่น้องของคู่สมรส

- การเหมาสวนหรือการทำสัญญาซื้อขายล่วงหน้ากับเกษตรกรยังคงมีอยู่โดยเฉพาะการรับซื้อลำไย เนื่องจากสามารถคาดการณ์เวลาที่จะได้ผลผลิตค่อนข้างแน่นอน อย่างไรก็ตามแนวโน้มการเหมาสวนค่อนข้างน้อยลง การเหมาสวนเกิดขึ้นจากภาวะที่ล้งคาดการณ์ว่าตลาดจะมีความต้องการสินค้าสูง ล้งจึงได้ตกลงรับซื้อกับเกษตรกรล่วงหน้าโดยตกลงราคาซื้อตามเกรดคุณภาพของผลผลิต แต่ปริมาณการรับซื้ออาจไม่ได้กำหนดชัดเจน เนื่องจากยังไม่ทราบว่าผลผลิตที่ได้จะมีเกรดคุณภาพอย่างไร การรับซื้อล่วงหน้านี้ล้งมีความเสี่ยงที่จะขาดทุน หากเมื่อถึงเวลาซื้อปรากฏว่าราคาตลาดไม่เป็นไปตามที่คาดการณ์ ส่งผลให้ล้งอาจทำการกดราคาทางอ้อม โดยคัดเกรดสินค้าให้มีคุณภาพแยกลงเพื่อจะได้รับการซื้อในราคาที่ต่ำลง

- ปริมาณความต้องการผลไม้ไทยจากจีนยังคงมีจำนวนมาก ประกอบกับผลผลิตที่ยังมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้นกว่าในอดีต และจำนวนผู้ประกอบการที่เพิ่มมากขึ้น ทำให้ในพื้นที่เกิดการขาดแคลนคนงานและเกิดแย่งชิงตัวคนงานในการเก็บเกี่ยวผลผลิตขึ้น

● ผลกระทบด้านการจัดการโลจิสติกส์

- การรับซื้อผลผลิตจากเกษตรกร จะดำเนินการใน 2 รูปแบบกล่าวคือเกษตรกรนำผลผลิตไปจำหน่ายให้กับล้งโดยตรง หรือล้งจะมีคาราวานรถที่จะออกไปตะเวนรับซื้อผลผลิตจากเกษตรกรโดยตรง

- การขนส่งสินค้าโดยรถบรรทุกขนาดใหญ่จากประเทศไทยส่งออกไปยังประเทศจีน ในปัจจุบันผู้ประกอบการชาวจีนได้เริ่มเข้ามาดำเนินธุรกิจในส่วนนี้ด้วย หากแต่ยังไม่มีความชัดเจนมากนัก แต่คาดว่าน่าจะมีผลกระทบต่อผู้ประกอบการไทยในระยะยาว

- การผลิตบรรจุภัณฑ์เพื่อการส่งออก เช่น ตะกร้าและกล่องสำหรับบรรจุผลไม้ ผู้ประกอบการจีนได้เริ่มเข้ามามีบทบาทในการผลิตสินค้าบรรจุภัณฑ์เหล่านี้ด้วยเช่นกัน

● ผลกระทบด้านช่องทางการจัดจำหน่ายและการตลาด

- ผู้ประกอบการข้ามชาติจีนเน้นการรับซื้อผลไม้และดำเนินการจัดจำหน่ายเพื่อการส่งออกเป็นหลัก โดยผู้ประกอบการจีนอาจดำเนินการในรูปของบริษัทที่มีชื่อตนเองเป็นเจ้าของกิจการ ร่วมกับคู่สมรสชาวไทย หรืออาจใช้ชื่อผู้ถือหุ้นชาวไทยเป็นผู้ถือหุ้นแทน (Nominee)

- การจัดจำหน่ายให้แก่ร้านค้าปลีกในห้างสรรพสินค้า ค่อนข้างมีความท้าทาย เกษตรกรจำเป็นต้องสามารถควบคุมคุณภาพสินค้าให้ได้มาตรฐาน เนื่องจากความต้องการสินค้าเพื่อการส่งออกยังมีจำนวนมากและได้ราคาที่น่าพอใจ ทำให้เกษตรกรหรือกลุ่มเกษตรกรไม่ค่อยนิยมนำผลไม้จัดจำหน่ายให้แก่ร้านค้าปลีกในประเทศมากนัก

- การเข้ามาของผู้ประกอบการข้ามชาติจีน ในมุมมองของเกษตรกรคิดว่าทำให้ผลผลิตที่ได้สามารถขายได้ในราคาที่สูงกว่าในอดีตที่ผ่านมา การจัดจำหน่ายทำได้ง่ายเนื่องจากมีปริมาณความต้องการจากต่างประเทศจำนวนมาก

- อย่างไรก็ตามเกษตรกรก็มีความกังวลต่อแนวโน้มในอนาคตเช่นกัน หากความต้องการผลไม้ไทยจากจีนลดลง

4.2.2 การสัมภาษณ์เชิงลึกตัวแทนหน่วยงานภาครัฐ

- ในด้านจำนวนผลผลิตพบว่ามีการเพิ่มขึ้นจำนวนผลผลิตและพื้นที่การเพาะปลูกที่เพิ่มขึ้นอย่างมาก เช่นในจังหวัดจันทบุรี พบว่าในปี พ.ศ. 2561 มีพื้นที่ปลูกทุเรียน 221,000 ไร่ แต่ในปี พ.ศ. 2562 คาดว่าเพิ่มขึ้นอีก 13,000 ไร่ และมีแนวโน้มจะเพิ่มขึ้นด้วยค่าอัตรานี้อีก 4-5 ปี อย่างไรก็ตามการเพิ่มขึ้นของพื้นที่การเพาะปลูกยังไม่ได้ส่งผลกระทบต่อราคารับซื้อในปัจจุบัน ในปี พ.ศ. 2561-2562 ที่ผ่านถือว่าราคารับซื้อทุเรียนลำไย และมังคุด ยังมีราคาที่น่าพอใจ แต่ก็มี ความกังวลต่อปริมาณพื้นที่เพาะปลูกที่เพิ่มขึ้น รวมถึงความไม่แน่นอนต่อความต้องการผลไม้ไทยในระยะยาว

- ด้วยราคารับซื้อผลผลิตในราคาที่สูงดังกล่าว ทำให้พื้นที่เพาะปลูกไม่ได้เพิ่มขึ้นแต่ในประเทศเพียงอย่างเดียว หากแต่มีการเพิ่มขึ้นของพื้นที่เพาะปลูกในหลายประเทศแถบเอเชีย โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศกัมพูชา เวียดนาม ซึ่งส่วนหนึ่งเป็นการลงทุนของผู้ประกอบการไทย และอีกส่วนคือผู้ประกอบการจีน เนื่องจากในประเทศกัมพูชา มีนโยบายการให้ชาวต่างชาติสามารถเช่าใช้ประโยชน์ที่ดินระยะยาว ซึ่งส่งผลต่อปริมาณผลผลิตที่จะส่งออกไปยังประเทศจีนในอนาคตอันใกล้

- การเพิ่มพื้นที่ปลูกทุเรียนดังกล่าว ทำให้ปีที่ผ่านมาต้นทุนทุเรียนไม่เพียงพอต่อการขยายพื้นที่ จนทำให้ราคาเพิ่มขึ้นถึง 300 - 500 บาทต่อตันสำหรับต้นใหญ่ แต่ในปีนี้มีผลสำรวจในช่วงต้นปีมีจำนวนต้นพันธุ์ประมาณ 1,400,000 ต้น ซึ่งน่าจะเพียงพอต่อการเพิ่มขึ้นของพื้นที่ปลูกทุเรียน อย่างไรก็ตามการขาดแคลนต้นพันธุ์อีกส่วนหนึ่งมาจากการลักลอบนำไปจำหน่ายยังประเทศเพื่อนบ้านเช่น กัมพูชา เวียดนามด้วยเช่นกัน

- ในจังหวัดจันทบุรีพบปัญหาการขาดแคลนน้ำในปีที่ผ่านมา เกษตรกรชาวสวนทุเรียนควรมีการขุดบ่อน้ำเพื่อใช้ในการเพาะปลูก เนื่องจากแหล่งน้ำถูกควบคุมการปล่อยน้ำเพื่อผลิตกระแสไฟฟ้าโดยเฉลี่ยวันละ 8 ล้านลูกบาศก์เมตร ในอดีตเพียงพอปริมาณดังกล่าวเพียงพอสำหรับผู้ใช้น้ำที่อยู่นอกพื้นที่ แต่ปัจจุบันมีพื้นที่การเพาะปลูกเพิ่มขึ้นประกอบกับมีธุรกิจรีสอร์ทเพิ่มมากขึ้น ทำให้น้ำไม่เพียงพอ

- ปัจจุบันประเทศไทยยังขาดผู้กำกับดูแลสิ่งชี้ชัดเจน โดย 2 หน่วยงานหลักที่เกี่ยวข้องคือกระทรวงพาณิชย์และกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ โดยหากมุมมองจากด้านกระทรวงเกษตรฯ เห็นว่าตนเองจะดูแลเกษตรกร หากจะมีส่วนที่เกี่ยวข้องกับสิ่งยู่บ้างก็จะเป็นในส่วนของการควบคุมคุณภาพการบรรจุสินค้าเพื่อการส่งออกเท่านั้น สำหรับส่วนที่เหลือน่าจะเป็นหน้าที่ของกระทรวงพาณิชย์

โดยสรุปการลงสำรวจพื้นที่พบว่าเกษตรกรผู้ปลูกผลไม้ทั้ง 3 ชนิด มีความเห็นเป็นบวกต่อการเข้ามาของสิ่งจูงใจเนื่องจากทำให้ราคาขายผลไม้มีราคาที่สูงขึ้นกว่าช่วงเวลาก่อนหน้า อย่างไรก็ตามเกษตรกรก็มีความกังวลว่าราคาผลไม้ในอนาคตอาจตกต่ำลงเช่นเดียวกับราคายางพารา นอกจากนี้การเพิ่มพื้นที่เพาะปลูกผลไม้โดยเฉพาะทุเรียน ส่งผลกระทบต่อขาดแคลนแหล่งน้ำและพันธุ์ปลูก เนื่องจากมีความต้องการในประเทศและมีการลักลอบไปจำหน่ายยังประเทศเพื่อนบ้านด้วย พื้นที่เพาะปลูกที่เพิ่มมากขึ้นยังส่งให้เกิดปัญหาการขาดแคลนแรงงานในช่วงเก็บเกี่ยวผลผลิตอีกด้วย

4.3 การสำรวจแบบสอบถาม (Questionnaire Survey)

กลุ่มตัวอย่าง

เพื่อศึกษาสถานภาพการลงทุนของผู้ประกอบการข้ามชาติจีนในธุรกิจผลไม้และห่วงโซ่อุปทานภาคตะวันออกและผลกระทบที่เกิดขึ้น คณะผู้วิจัยใช้การสำรวจแบบสอบถามทั้งสิ้น 250¹⁰ การสุ่มกลุ่มตัวอย่างเป็นลักษณะ Purposive โดยติดต่อผ่านเครือข่ายชุมชน เช่น กลุ่มเกษตรกรในพื้นที่ สหกรณ์การเกษตร แบ่งเป็นตัวอย่างจากจังหวัดระยอง 45 ตัวอย่าง จังหวัดจันทบุรี 137 ตัวอย่าง และจังหวัดตราด 68 ตัวอย่าง ในการลงพื้นที่สำรวจพบว่า เกษตรกรผู้ปลูกลำไยมีการกระจุกตัวอยู่ในพื้นที่อำเภอโป่งน้ำร้อนและสอยดาว จังหวัดจันทบุรี เป็นส่วนใหญ่ ทำให้ตัวอย่างจากจังหวัดจันทบุรีมีจำนวนที่มากกว่าจังหวัดอื่น จากจำนวนนี้เป็นครัวเรือนที่ปลูกทุเรียนจำนวน 73 ตัวอย่าง มังคุดจำนวน 102 ตัวอย่าง และ 75 ตัวอย่างสำหรับลำไย ดังแสดงรายละเอียดไว้ในตารางที่ 4.3.1

ตารางที่ 4.3.1 ตัวอย่างของการสำรวจข้อมูลโดยแบบสอบถาม

พื้นที่	จังหวัด	เขตอำเภอ	ประเภทผลไม้	จำนวนที่เก็บได้จริง (ชุด)
1	ระยอง	บ้านค่าย แกลง วังจันทร์	ทุเรียน	15
			มังคุด	30
			ลำไย	-
2	จันทบุรี	ขลุง โป่งน้ำร้อน สอยดาว เขาคิชฌกูฏ ท่าใหม่ เมือง แหลมสิงห์	ทุเรียน	29
			มังคุด	37
			ลำไย	71
3	ตราด	เมือง บ่อไร่ เขาสมิง แหลม งอบ เกาะช้าง	ทุเรียน	29
			มังคุด	35
			ลำไย	4
รวม				250

¹⁰ ตัวอย่างนั้นน่าจะมีความเชื่อถือทางด้านสถิติในระดับหนึ่ง โดยพิจารณาจาก Yamane (1967) จะพบว่าที่ความคลาดเคลื่อน (Margin of error) 10% ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% และกำหนดจำนวนประชากรเป็นค่าสูงสุดที่ Infinity จะใช้จำนวนตัวอย่างเพียง 100 ตัวอย่าง ซึ่งสอดคล้องกับ Daniel (1994) ที่ได้จำนวนตัวอย่างเพียง 97 ตัวอย่าง

Yamane, Taro. 1967. Statistics, An Introductory Analysis, 2nd Ed., New York: Harper and Row.

Daniel, WW.1999. Biostatistics: A Foundation for Analysis in the Health Sciences. 7th edition. New York: John Wiley & Sons.

แบบสอบถาม (Questionnaire)

คณะผู้วิจัยได้พัฒนาและจัดทำแบบสอบถามโดยมีพื้นฐานจากการลงพื้นที่สำรวจข้อมูลพื้นที่ (Field Investigation) 3 จังหวัดดังที่กล่าวมาแล้ว เพื่อรับทราบถึงสถานการณ์ในปัจจุบันที่เกี่ยวข้องกับการเข้ามาลงทุนของผู้ประกอบการจีน รวมถึงผลกระทบที่มีต่อเกษตรกรตลอดจนผู้ประกอบการที่อยู่ในห่วงโซ่อุปทานทั้งด้านบวกและลบ จากนั้นได้พัฒนาแบบสอบถามและได้ทดลองใช้แบบสอบถามกับเกษตรกรในพื้นที่เพื่อนำมาข้อคิดเห็นมาปรับปรุงข้อบกพร่องต่างๆ

ทั้งนี้ แบบสอบถามที่ดังกล่าวที่พัฒนาขึ้น ได้ผ่านการพิจารณาเห็นชอบจากคณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในคน กลุ่มสหสถาบัน ชุดที่ 1 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเมื่อวันที่ 18 มิถุนายน 2562 โดยแบบสอบถามมีเนื้อหาแบ่งออกเป็น 4 ส่วน ดังนี้ (ดูรายละเอียดตามภาคผนวก)

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

ส่วนที่ 2 ข้อมูลการทำการเกษตร

ส่วนที่ 3 ผลกระทบจากการเข้ามาลงทุนของผู้ประกอบการจีน

ส่วนที่ 4 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม (คำถามปลายเปิด)

4.3.1 ลักษณะของกลุ่มตัวอย่าง

ลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรแยกตามจังหวัดที่สำรวจ แสดงไว้ในตารางที่ 4.3.2 ในภาพรวมผู้ตอบการสำรวจเป็นผู้หญิงมากกว่าผู้ชายเล็กน้อย ประมาณร้อยละ 56 เทียบกับร้อยละ 44 แต่จังหวัดระยองมีผู้ตอบเป็นผู้หญิงที่ค่อนข้างมาก คือ ร้อยละ 70 เทียบกับร้อยละ 30 ระดับการศึกษาของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดส่วนใหญ่ประมาณร้อยละ 65 มีการศึกษาต่ำกว่ามัธยมศึกษาตอนต้น และยังพบว่ามีผู้ตอบที่มีการศึกษาระดับปริญญาตรีขึ้นไปถึงร้อยละ 16 ซึ่งนับว่าค่อนข้างสูง ยกเว้นจังหวัดระยองที่เกษตรกรมีการศึกษาปริญญาตรีขึ้นไปเพียงร้อยละ 4

กลุ่มตัวอย่างมีสมาชิกรวมในครัวเรือนเฉลี่ยประมาณ 4 คน โดยสมาชิกประมาณครึ่งหนึ่งทำอาชีพเกษตร นอกจากนี้ปลูกผลไม้ 3 ชนิดนี้แล้ว ส่วนใหญ่ประมาณร้อยละ 65 ทำอาชีพเกษตรอื่น ซึ่งรวมถึงการรับจ้างในภาคเกษตร ประมาณร้อยละ 8 เป็นผู้มีรายได้ประจำจากการเป็นพนักงานบริษัทหรือราชการ

รายได้ของครัวเรือนส่วนใหญ่ร้อยละ 65 ของกลุ่มตัวอย่างอยู่ในช่วงต่ำกว่า 15,000 บาทต่อเดือน มีเพียงประมาณร้อยละ 6 ที่มีรายได้มากกว่า 80,000 บาทต่อเดือน ส่วนทางด้านรายจ่าย ครัวเรือนส่วนใหญ่ประมาณร้อยละ 70 อยู่ในช่วงต่ำกว่า 15,000 บาท สอดคล้องกับรายได้ของครัวเรือน

ในส่วนของการปลูกผลไม้ทั้ง 3 ชนิดนั้น พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีการปลูกทุเรียนอย่างเดียวประมาณร้อยละ 8 มังคุดอย่างเดียวร้อยละ 20 และลำไยอย่างเดียวร้อยละ 35 ซึ่งการปลูกลำไยอยู่ในจังหวัดจันทบุรี นอกจากนั้น ยังพบกลุ่มตัวอย่างมีการปลูกทุเรียนและมังคุดร้อยละ 33 แต่มีการปลูกทุเรียนและลำไยเพียงร้อยละ 1.5 ปลูกมังคุดและลำไยเพียงร้อยละ 0.5 มีการปลูกผลไม้ทั้ง 3 ชนิด ร้อยละ 1.5 แสดงว่าเกษตรกรปลูกลำไยของเกษตรกรเป็นลักษณะเชิงเดี่ยว แตกต่างจากทุเรียนและมังคุดที่เกษตรกรมักมีการปลูกร่วมกัน

ตารางที่ 4.3.2 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

ข้อมูล	ทั้งหมด (N=250)		จ.ระยอง (n=45)		จ.จันทบุรี (n=137)		จ.ตราด (n=68)	
	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%
ข้อมูลทั่วไปผู้ให้ข้อมูล:								
<u>เพศ</u>								
ชาย	108	43.90%	13	28.89%	62	46.62%	33	48.53%
หญิง	138	56.10%	32	71.11%	71	53.38%	35	51.47%
<u>ระดับการศึกษา</u>								
ประถมศึกษาหรือต่ำกว่า	113	45.56%	26	57.78%	58	42.96%	29	42.65%
มัธยมศึกษาตอนต้น	48	19.35%	9	20.00%	25	18.52%	14	20.59%
มัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่า/ ปวช. ถึงอนุปริญญา/ ปวส.	46	18.55%	8	17.78%	27	20.00%	11	16.18%
ปริญญาตรีขึ้นไป	41	16.53%	2	4.44%	25	18.52%	14	20.59%
<u>จำนวนสมาชิกในครัวเรือน (คน)</u>								
ค่าเฉลี่ย	4.12		3.76		4.28		4.06	
<u>สมาชิกครัวเรือนที่ทำการเกษตร (คน)</u>								
ค่าเฉลี่ย	2.38		2.04		2.48		2.42	
<u>อาชีพ [ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ]</u>								
เลี้ยงปลา/เลี้ยงกุ้ง	15	4.49%	4	5.97%	9	5.20%	2	2.13%

ตารางที่ 4.3.2 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง (ต่อ)

ข้อมูล	ทั้งหมด (N=250)		จ.ระยอง (n=45)		จ.จันทบุรี (n=137)		จ.ตราด (n=68)	
	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%
ทำสวนยางพารา/ ทำพืชไร่	160	47.90%	35	52.24%	66	38.15%	59	62.77%
รับจ้างในภาคเกษตร	47	14.07%	5	7.46%	28	16.18%	14	14.89%
รับจ้างอิสระนอกภาคเกษตร (เช่น รับเหมาก่อสร้าง, ขับรถรับจ้าง)	6	1.80%	1	1.49%	3	1.73%	2	2.13%
มีเงินเดือนประจำ (รับราชการ/พนักงาน บริษัทเอกชน)	27	8.08%	5	7.46%	14	8.09%	8	8.51%
ค้าขาย/ทำธุรกิจส่วนตัว	35	10.48%	6	8.96%	23	13.29%	6	6.38%
อื่น ๆ	44	13.17%	11	16.42%	30	17.34%	3	3.19%
<u>รายได้ต่อเดือนของครัวเรือน</u>								
น้อยกว่า 8,000 บาท	61	24.60%	5	11.11%	42	31.11%	14	20.59%
8,001 – 15,000 บาท	102	41.13%	27	60.00%	41	30.37%	34	50.00%
15,001 – 30,000 บาท	34	13.71%	7	15.56%	18	13.33%	9	13.24%
30,001 – 50,000 บาท	24	9.68%	5	11.11%	13	9.63%	6	8.82%
50,001 – 80,000 บาท	11	4.44%	1	2.22%	8	5.93%	2	2.94%
มากกว่า 80,000 บาท	16	6.45%	0	0.00%	13	9.63%	3	4.41%
<u>ค่าใช้จ่ายต่อเดือนของครัวเรือน</u>								
น้อยกว่า 8,000 บาท	91	36.84%	19	42.22%	50	37.04%	22	32.84%
8,001 – 15,000 บาท	84	34.01%	15	33.33%	44	32.59%	25	37.31%
15,001 – 30,000 บาท	39	15.79%	9	20.00%	16	11.85%	14	20.90%
30,001 – 50,000 บาท	23	9.31%	2	4.44%	16	11.85%	5	7.46%
50,001 – 80,000 บาท	6	2.43%	0	0.00%	6	4.44%	0	0.00%
มากกว่า 80,000 บาท	4	1.62%	0	0.00%	3	2.22%	1	1.49%
การปลูกผลไม้ของผู้ให้ข้อมูล:								
ปลูกทุเรียนอย่างเดียว	15	7.81%	0	0.00%	13	10.74%	2	4.65%
ปลูกมังคุดอย่างเดียว	40	20.83%	19	67.86%	11	9.09%	10	23.26%
ปลูกลำไยอย่างเดียว	67	34.90%	0	0.00%	63	52.07%	4	9.30%
ปลูกทุเรียนและมังคุด	63	32.81%	9	32.14%	28	23.14%	26	60.47%
ปลูกทุเรียนและลำไย	3	1.56%	0	0.00%	2	1.65%	1	2.33%
ปลูกมังคุดและลำไย	1	0.52%	0	0.00%	1	0.83%	0	0.00%
ปลูกทุเรียน มังคุด และลำไย	3	1.56%	0	0.00%	3	2.48%	0	0.00%

4.3.2 พื้นที่และการผลิตผลไม้

พื้นที่การเพาะปลูกและผลผลิตของทุเรียน มังคุด และลำไย ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดและแยกตามจังหวัดที่สำรวจ ในช่วงปี พ.ศ. 2559 ถึง 2562 แสดงไว้ในตารางที่ 4.3.3

ตารางที่ 4.3.3 ข้อมูลการผลิตทุเรียน มังคุด และลำไย ปีพ.ศ. 2559 ถึง 2562 แยกตามจังหวัด

ข้อมูล	ทั้งหมด	จ.ระยอง	จ.จันทบุรี	จ.ตราด
	(N=250)	(n=45)	(n=137)	(n=68)
	ค่าเฉลี่ย	ค่าเฉลี่ย	ค่าเฉลี่ย	ค่าเฉลี่ย
ข้อมูลทุเรียน :				
<u>ปี 2562</u>				
พื้นที่เพาะปลูก (ไร่)	9.10	4.07	12.96	6.92
ผลผลิต (กิโลกรัม)	8,616.68	446.30	17,067.86	2,413.48
<u>ปี 2561</u>				
พื้นที่เพาะปลูก (ไร่)	8.12	3.85	11.00	6.74
ผลผลิต (กิโลกรัม)	7,146.00	454.35	14,100.00	2,026.09
<u>ปี 2560</u>				
พื้นที่เพาะปลูก (ไร่)	7.98	3.85	11.00	6.36
ผลผลิต (กิโลกรัม)	6,064.00	560.87	11,866.07	1,752.17
<u>ปี 2559</u>				
พื้นที่เพาะปลูก (ไร่)	7.81	3.85	10.82	6.13
ผลผลิต (กิโลกรัม)	4,953.84	540.43	9,919.64	1,115.22
ข้อมูลมังคุด:				
<u>ปี 2562</u>				
พื้นที่เพาะปลูก (ไร่)	7.31	3.95	7.32	9.82
ผลผลิต (กิโลกรัม)	3,923.29	1,423.81	6,329.41	3,606.61
<u>ปี 2561</u>				
พื้นที่เพาะปลูก (ไร่)	5.96	3.80	6.04	7.52
ผลผลิต (กิโลกรัม)	2,859.14	1,479.76	4,450.98	2,443.96
<u>ปี 2560</u>				
พื้นที่เพาะปลูก (ไร่)	5.96	3.75	6.04	7.54

ตารางที่ 4.3.3 ข้อมูลการผลิตทุเรียน มังคุด และลำไย ปีพ.ศ. 2559 ถึง 2562 แยกตามจังหวัด (ต่อ)

ข้อมูล	ทั้งหมด	จ.ระยอง	จ.จันทบุรี	จ.ตราด
	(N=250)	(n=45)	(n=137)	(n=68)
	ค่าเฉลี่ย	ค่าเฉลี่ย	ค่าเฉลี่ย	ค่าเฉลี่ย
ผลผลิต (กิโลกรัม)	2,725.44	1,175.48	3,971.57	2,753.04
ปี 2559				
พื้นที่เพาะปลูก (ไร่)	5.70	3.75	5.25	7.57
ผลผลิต (กิโลกรัม)	2,869.54	1,013.10	4,640.20	2,649.32
ข้อมูลลำไย:				
ปี 2562				
พื้นที่เพาะปลูก (ไร่)	20.29	4.00	21.50	2.50
ผลผลิต (กิโลกรัม)	4,060.57	40.00	4,342.00	0.00
ปี 2561				
พื้นที่เพาะปลูก (ไร่)	22.22	4.00	23.15	10.00
ผลผลิต (กิโลกรัม)	11,854.17	30.00	12,232.51	0.00
ปี 2560				
พื้นที่เพาะปลูก (ไร่)	22.26	4.00	23.19	10.00
ผลผลิต (กิโลกรัม)	10,564.68	20.00	10,728.61	0.00
ปี 2559				
พื้นที่เพาะปลูก (ไร่)	21.55	4.00	22.43	10.00
ผลผลิต (กิโลกรัม)	10,412.21	20.00	10,204.44	0.00

พื้นที่และผลผลิตทุเรียน

ในปัจจุบัน ปี พ.ศ. 2562 เกษตรกรของกลุ่มตัวอย่างมีพื้นที่เพาะปลูกทุเรียนเฉลี่ยประมาณ 9 ไร่ต่อครัวเรือน โดยจังหวัดจันทบุรีมีขนาดพื้นที่เฉลี่ยมากที่สุดคือ 13 ไร่ ในขณะที่จังหวัดตราดมีพื้นที่การเพาะปลูก 7 ไร่ และ จังหวัดระยองมีพื้นที่การเพาะปลูกเฉลี่ยน้อยที่สุดเพียง 4 ไร่ และยังสามารถเห็นว่าพื้นที่เฉลี่ยในการเพาะปลูกมีการเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ปี พ.ศ. 2559 แต่ไม่มากนัก กลุ่มตัวอย่างมีผลผลิตเฉลี่ยต่อครัวเรือนเท่ากับ 8,616 กิโลกรัมในปี พ.ศ. 2562 เพิ่มขึ้นจาก 7,146 กิโลกรัมในปี พ.ศ. 2561 และ 6,064 กิโลกรัมในปี พ.ศ. 2560 และจาก 4,954 กิโลกรัมในปี พ.ศ. 2559 เมื่อพิจารณารายจังหวัด พบว่าในปี พ.ศ. 2562 จังหวัด

จันทบุรีมีผลผลิตเฉลี่ยต่อครัวเรือนมากที่สุดคือ 17,067 กิโลกรัม รองลงมาคือจังหวัดตราดมีผลผลิต 2,413 กิโลกรัม และระยอง 446 กิโลกรัม เนื่องจากพื้นที่เพาะปลูกที่แตกต่างกันในแต่ละจังหวัด

พื้นที่และผลผลิตมังคุด

พื้นที่การเพาะปลูกมังคุดเฉลี่ยโดยรวมในปี พ.ศ. 2562 ประมาณ 7 ไร่ต่อครัวเรือน โดยเกษตรกรในจังหวัดตราดมีพื้นที่การเพาะปลูกมังคุดมากที่สุดคือ 10 ไร่ ในขณะที่จังหวัดจันทบุรีและจังหวัดตราดมีพื้นที่การเพาะปลูก 7 ไร่ และ 4 ไร่ ตามลำดับ พื้นที่การปลูกมังคุดมีการเพิ่มขึ้นเล็กน้อยอย่างต่อเนื่องในแต่ละปี สำหรับผลผลิตมังคุดเฉลี่ยต่อครัวเรือนของกลุ่มตัวอย่างเท่ากับ 3,923 กิโลกรัมในปี พ.ศ. 2562 เพิ่มขึ้นจาก 2,859 กิโลกรัมในปี พ.ศ. 2561 และ 2,725 กิโลกรัมในปี พ.ศ. 2560 ลดลงจากปี พ.ศ. 2559 เล็กน้อย เมื่อพิจารณารายจังหวัด พบว่าในปี ปัจจุบัน เกษตรกรในจังหวัดจันทบุรีมีผลผลิตเฉลี่ยต่อครัวเรือนมากที่สุดคือ 6,329 กิโลกรัม รองลงมาคือจังหวัดตราดมีผลผลิต 3,607 กิโลกรัม และระยอง 1,423 กิโลกรัม และผลผลิตในช่วงดังกล่าว ไม่มีการเปลี่ยนแปลงมากนักในแต่ละจังหวัด

พื้นที่และผลผลิตลำไย

พื้นที่การเพาะปลูกลำไยเฉลี่ยโดยรวมในปี พ.ศ. 2562 เท่ากับ 20 ไร่ต่อครัวเรือน ลดลงจากประมาณ 22 ไร่ ในช่วงก่อน โดยจังหวัดจันทบุรีมีพื้นที่การเพาะปลูก 22 ไร่ จังหวัดระยองมีพื้นที่การเพาะปลูก 4 ไร่ในปี พ.ศ. 2562 ในขณะที่กลุ่มตัวอย่างในจังหวัดตราดไม่มีการผลิตลำไย พื้นที่การปลูกลำไยไม่มีการเปลี่ยนแปลงมากนัก สำหรับผลผลิตลำไยเฉลี่ยต่อครัวเรือนของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดเท่ากับ 4,061 กิโลกรัมในปี พ.ศ. 2562 ซึ่งลดลงจาก 11,854 กิโลกรัมในปี พ.ศ. 2561 และ 10,565 กิโลกรัมในปี พ.ศ. 2560 และ 10,412 ในปี พ.ศ. 2559 การลดลงของผลผลิตดังกล่าวมาจากตัวอย่างเกษตรกรในจังหวัดจันทบุรี

การผลิตและระดับการศึกษา

ตารางที่ 4.3.4 การผลิตของเกษตรกรปี พ.ศ. 2562 แบ่งตามระดับการศึกษา

ข้อมูล	เกษตรกรผู้ปลูก	ต่ำกว่า	มัธยมศึกษาตอน	ปริญญาตรีขึ้นไป
	ผลไม้	มัธยมศึกษาตอน	ปลาย	ปลายขึ้นไป
	ค่าเฉลี่ย	ค่าเฉลี่ย	ค่าเฉลี่ย	ค่าเฉลี่ย
<u>เกษตรกรผู้ปลูกทุเรียน</u>				
พื้นที่เพาะปลูก (ไร่)	9.10	7.75	9.46	12.65
ผลผลิต (กิโลกรัม)	8,616.68	7,660.20	8,044.58	11,903.85
<u>เกษตรกรผู้ปลูกมังคุด</u>				
พื้นที่เพาะปลูก (ไร่)	7.31	7.20	9.23	5.70
ผลผลิต (กิโลกรัม)	3,923.29	2,778.94	7,089.29	4,624.07
<u>เกษตรกรผู้ปลูกลำไย</u>				
พื้นที่เพาะปลูก (ไร่)	20.29	24.79	10.38	10.78
ผลผลิต (กิโลกรัม)	4,060.57	4,783.77	3,310.15	1,788.00

จากตารางพบว่า ระดับการศึกษาและการผลิตผลไม้ในแต่ละประเภทมีความแตกต่างกัน จะเห็นได้ว่าการปลูกทุเรียนเกษตรกรที่มีการศึกษาสูง โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มผู้ที่จบปริญญาตรีขึ้นไป มีพื้นที่การเพาะปลูกที่ใหญ่กว่าและผลผลิตเฉลี่ยที่สูงกว่าเกษตรกรในกลุ่มอื่น ในขณะที่เกษตรกรผู้ปลูกลำไยที่มีการศึกษาสูงกลับมีพื้นที่การเพาะปลูกที่เล็กกว่าและผลผลิตเฉลี่ยที่ต่ำกว่าเกษตรกรในกลุ่มอื่น สำหรับการผลิตมังคุดนั้นไม่พบว่ามีมีความแตกต่างกันมากนัก

ลักษณะอื่นๆ ในการผลิต

นอกจากพื้นที่และผลผลิตแล้ว ตารางที่ 4.3.5 ได้แสดงการรวมตัวของเกษตรกรในการผลิตผลไม้แยกรายจังหวัด และการใช้การใส่ปุ๋ย/ยากำจัดศัตรูพืชเมื่อเทียบกับช่วงก่อนหน้าการเข้ามาของล้งจีนไว้ โดยรวมทั้งหมดพบว่าเกษตรกรประมาณร้อยละ 64 มีการรวมตัวกันในการผลิต ส่วนใหญ่อยู่ในรูปแบบของเกษตรกรแปลงใหญ่ ยกเว้นเกษตรกรในจังหวัดตราดที่มีการรวมตัวกันค่อนข้างน้อยและมักอยู่ในรูปของการรวมกลุ่มกันเอง

สำหรับเหตุผลในการรวมตัวของเกษตรกร คือเพื่อการต่อรองราคาเป็นหลัก รองลงมาคือเพื่อลดต้นทุนการผลิต และในการรวมตัวดังกล่าวเกิดขึ้นในช่วงสองปีที่ผ่านมาหรือก่อนหน้า ซึ่งสอดคล้องกับช่วงเวลาการเข้ามาประกอบการของล้งจิ้น ส่วนใหญ่ประมาณร้อยละ 70 ของเกษตรกรได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐในการรวมตัว นอกจากนี้ การใช้ปุ๋ยและยากำจัดศัตรูพืชเมื่อเทียบกับช่วงก่อนหน้าการเข้ามาของล้งจิ้น พบว่าประมาณร้อยละ 47 ของเกษตรกรมีการใช้ปุ๋ยและยากำจัดศัตรูพืชที่เพิ่มขึ้น

ตารางที่ 4.3.5 การรวมตัวในการผลิตและการใช้ปุ๋ย/ยากำจัดศัตรูพืช

ข้อมูล	ทั้งหมด (N=250)		จ.ระยอง (n=45)		จ.จันทบุรี (n=137)		จ.ตราด (n=68)	
	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%
การรวมตัวในการทำสวนผลไม้ของเกษตรกร								
<u>การรวมตัวในการทำสวนผลไม้</u>								
มี	159	63.60%	44	97.78%	98	71.53%	17	25.00%
ไม่มี	91	36.40%	1	2.22%	39	28.47%	51	75.00%
- หากมีการรวมตัว รูปแบบการรวมตัวของเกษตรกรคือรูปแบบใด*								
กลุ่มเกษตรกร	39	25.00%	2	4.55%	25	26.32%	12	70.59%
เกษตรกรแปลงใหญ่	112	71.79%	42	95.45%	68	71.58%	2	11.76%
สหกรณ์	1	0.64%	0	0.00%	0	0.00%	1	5.88%
อื่นๆ	4	2.56%	0	0.00%	2	2.11%	2	11.76%
- หากมีการรวมตัว เหตุผลหลักในการรวมตัวคืออะไร*								
เพื่อต่อรองราคา	110	70.97%	27	61.36%	70	73.68%	13	81.25%
เพื่อลดต้นทุนการผลิต	41	26.45%	15	34.09%	23	24.21%	3	18.75%
อื่นๆ	4	2.58%	2	4.55%	2	2.11%	0	0.00%
- หากมีการรวมตัว มีการรวมตัวกันเมื่อไร*								
ปีนี้ (พ.ศ. 2562)	17	11.11%	4	9.30%	7	7.37%	6	40.00%
ปีที่แล้ว (พ.ศ. 2561)	33	21.57%	3	6.98%	30	31.58%	0	0.00%
2 ปีที่แล้ว (พ.ศ. 2560)	35	22.88%	11	25.58%	21	22.11%	3	20.00%
มากกว่า 2 ปี	68	44.44%	25	58.14%	37	38.95%	6	40.00%
- หากมีการรวมตัว ได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐในการรวมตัวหรือไม่*								
ได้	105	70.00%	37	84.09%	62	68.13%	6	40.00%
ไม่ได้	45	30.00%	7	15.91%	29	31.87%	9	60.00%

ตารางที่ 4.3.5 การรวมตัวในการผลิตและการใช้ปุ๋ย/ยากำจัดศัตรูพืช (ต่อ)

ข้อมูล	ทั้งหมด (N=250)		จ.ระยอง (n=45)		จ.จันทบุรี (n=137)		จ.ตราด (n=68)	
	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%
การใช้ปุ๋ย/ยากำจัดศัตรูพืชเมื่อเทียบกับช่วงก่อนหน้าการเข้ามาของสิ่งจีน (ปริมาณต่อไร่)								
เพิ่มขึ้น	116	46.77%	23	51.11%	74	54.01%	19	28.79%
ลดลง	43	17.34%	10	22.22%	20	14.60%	13	19.70%
เท่าเดิม	89	35.89%	12	26.67%	43	31.39%	34	51.52%

* มีบางส่วนไม่ตอบทำให้รวมแล้วไม่เท่า 159 ตัวอย่าง

4.3.3 ช่องทางการจำหน่ายผลผลิตรายจังหวัด

ในส่วนนี้แสดงสัดส่วนของช่องทางการจำหน่ายผลผลิตตั้งแต่ปี พ.ศ. 2559-2562 ของเกษตรกรใน 3 จังหวัด โดยตารางที่ 4.8 แสดงช่องทางการจำหน่ายผลผลิตของเกษตรกรผู้ปลูกทุเรียน ตารางที่ 4.9 และ ตารางที่ 4.10 แสดงช่องทางการจำหน่ายผลผลิตของเกษตรกรผู้ปลูกมังคุด และลำไย ตามลำดับ

ช่องทางการจำหน่ายทุเรียน

ตารางที่ 4.3.6 แสดงช่องทางการจำหน่ายผลผลิตของเกษตรกรผู้ปลูกทุเรียนในช่วงปี พ.ศ. 2559-2562 แบ่งตามจังหวัด ปัจจุบันในปี พ.ศ. 2562 กลุ่มตัวอย่างทั้งหมดมีการจำหน่ายผลผลิตผ่านพ่อค้าคนกลาง ร้อยละมากที่สุดคือ ร้อยละ 46 ของผลผลิต รองลงมาคือการขายผ่านล้งไทยคิดเป็นร้อยละ 28 ส่วนการขายผ่านล้งจีนมีเพียงร้อยละ 18 ที่เหลืออีกประมาณร้อยละ 8 เป็นการปลีกด้วยตนเองและการขายผ่านสหกรณ์ฯ อย่างไรก็ตาม พบว่าการขายผ่านล้งจีนมีแนวโน้มที่เพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ. 2559 ที่มีสัดส่วนร้อยละ 13 ในขณะที่การขายผ่านล้งไทยและการขายปลีกด้วยตนเองมีแนวโน้มที่ลดลงเล็กน้อยจากปีดังกล่าว

ตารางที่ 4.3.6 ช่องทางการจำหน่ายของเกษตรกรผู้ปลูกทุเรียน ปี พ.ศ. 2562-2559

แบ่งตามจังหวัด

ข้อมูล	ผู้ปลูกทุเรียน	จ.ระยอง	จ.จันทบุรี	จ.ตราด
	(N=125)	(n=23)	(n=56)	(n=46)
	ค่าเฉลี่ย	ค่าเฉลี่ย	ค่าเฉลี่ย	ค่าเฉลี่ย
ช่องทางการจำหน่ายทุเรียน ปี 2562:				
ขายผ่านล้งไทย (%)	27.54	7.69	30.59	31.43
ขายผ่านล้งจีน (%)	18.26	7.69	25.17	14.29
ขายผ่านพ่อค้าคนกลางรายย่อย (%)	46.06	53.85	42.27	47.49
ขายผ่านสหกรณ์ฯ (%)	0.23	0.00	0.50	0.00
ขายปลีกด้วยตนเอง (%)	7.92	30.77	1.47	6.79
ช่องทางการจำหน่ายทุเรียน ปี 2561:				
ขายผ่านล้งไทย (%)	28.07	8.33	31.83	31.25
ขายผ่านล้งจีน (%)	15.06	8.33	22.35	9.38
ขายผ่านพ่อค้าคนกลางรายย่อย (%)	49.46	58.33	43.73	52.58
ขายผ่านสหกรณ์ฯ (%)	0.18	0.00	0.40	0.00
ขายปลีกด้วยตนเอง (%)	7.23	25.00	1.70	6.80
ช่องทางการจำหน่ายทุเรียน ปี 2560:				
ขายผ่านล้งไทย (%)	29.44	7.69	33.23	34.48
ขายผ่านล้งจีน (%)	15.52	7.69	22.51	10.34
ขายผ่านพ่อค้าคนกลางรายย่อย (%)	46.16	46.15	41.67	51.72
ขายผ่านสหกรณ์ฯ (%)	0.18	0.00	0.40	0.00
ขายปลีกด้วยตนเอง (%)	8.70	38.46	2.18	3.45
ช่องทางการจำหน่ายทุเรียน ปี 2559:				
ขายผ่านล้งไทย (%)	30.56	7.69	34.17	37.04
ขายผ่านล้งจีน (%)	13.49	7.69	20.53	7.41
ขายผ่านพ่อค้าคนกลางรายย่อย (%)	46.44	46.15	42.26	51.85
ขายผ่านสหกรณ์ฯ (%)	0.23	0.00	0.49	0.00
ขายปลีกด้วยตนเอง (%)	9.28	38.46	2.56	3.70

หากพิจารณาเป็นรายจังหวัด พบว่าในปี พ.ศ. 2562 เกษตรกรผู้ปลูกทุเรียนจังหวัดจันทบุรีมีส่วน การขายผลผลิตผ่านล้งเงินมากที่สุดคือร้อยละ 25 และมีแนวโน้มที่เพิ่มขึ้นจากร้อยละ 21 ในปี พ.ศ. 2559 ในขณะที่การขายผ่านล้งไทย มีแนวโน้มที่ลดลง รองลงมาคือเกษตรกรของจังหวัดตราดที่มีสัดส่วนการขาย ทุเรียนผ่านล้งเงิน ร้อยละ 14 เพิ่มขึ้นเกือบเท่าตัวจากสัดส่วนเพียงร้อยละ 7 ในปี พ.ศ. 2559 ส่วนเกษตรกร จังหวัดระยองมีการขายผ่านล้งเงินเพียงร้อยละ 8 โดยมีสัดส่วนการขายผ่านช่องทางนี้ค่อนข้างคงที่มาโดยตลอด ในแต่ละปี ข้อสังเกตอีกประการหนึ่งคือ กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรในจังหวัดระยองมีสัดส่วนผลผลิตที่ขายปลีก ด้วยตนเองที่ค่อนข้างสูงเมื่อเทียบกับจังหวัดอื่นๆ คือมีสัดส่วนถึงประมาณร้อยละ 30 ในขณะที่เกษตรกรใน จังหวัดตราดและจันทบุรี มีการขายผ่านช่องทางนี้เพียงร้อยละ 7 และร้อยละ 1.5 เท่านั้นตามลำดับ การที่ เกษตรกรในจังหวัดจันทบุรีมีช่องทางการขายผลผลิตทุเรียนผ่านล้งเงิน เป็นสัดส่วนที่มากกว่าจังหวัดอื่นนั้น อาจเป็นเพราะผู้ประกอบการเงินมีการตั้งล้งอยู่ในพื้นที่จังหวัดจันทบุรีมากกว่าจังหวัดอื่น และยังมีพื้นที่รวมทั้ง ผลผลิตเฉลี่ยที่สูงกว่าจังหวัดอื่นดังที่ได้รายงานไว้ในส่วนที่ผ่านมา

ช่องทางการจำหน่ายมังคุด

การจำหน่ายมังคุดของเกษตรกรในช่วงปี พ.ศ. 2559-2562 แบ่งตามจังหวัดแสดงไว้ในตารางที่ 4.3.7 โดยรวมจากกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด พบว่าช่องทางการจำหน่ายมังคุดที่สำคัญที่สุดในปี พ.ศ. 2562 เป็นการขาย ผ่านพ่อค้าคนกลางรายย่อยคิดเป็นร้อยละ 36 ของผลผลิต ซึ่งสอดคล้องกับช่องทางการขายทุเรียน แต่ รองลงมาคือการขายผ่านล้งเงินร้อยละ 28 และการขายผ่านล้งไทยร้อยละ 23 ที่เหลืออีกประมาณร้อยละ 13 เป็นการค้าปลีกด้วยตนเองและการขายผ่านสหกรณ์ฯ จะเห็นได้ว่าการขายมังคุดผ่านล้งเงินมีสัดส่วนที่ค่อนข้าง คงที่คือประมาณ ร้อยละ 25 – 27 มาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2559 เช่นเดียวกับสัดส่วนการขายผ่านล้งไทยที่ค่อนข้าง คงที่ประมาณร้อยละ 22 – 23 ในขณะที่การขายผ่านพ่อค้าคนกลางรายย่อยมีแนวโน้มที่ลดลงเรื่อยๆ จาก ร้อยละ 42 ในปี พ.ศ. 2559 เป็นร้อยละ 36 ในปี พ.ศ. 2562

เมื่อพิจารณาช่องทางการขายผลผลิตของเกษตรกรเป็นรายจังหวัด พบว่าเกษตรกรในจังหวัดระยองใช้ ช่องทางการจำหน่ายผ่านล้งเงินมากที่สุดคือร้อยละ 64 แต่มีแนวโน้มที่ลดลงเล็กน้อยจากปี พ.ศ. 2559 ที่มีการ ขายผ่านช่องทางนี้ร้อยละ 68 สำหรับเกษตรกรในจังหวัดจันทบุรี มีการขายผ่านล้งเงินร้อยละ 28 ซึ่งเพิ่มขึ้น จากปี พ.ศ. 2559 ที่มีการขายผ่านล้งเงินเพียงร้อยละ 18 ในขณะที่เกษตรกรจังหวัดตราด มีการขายผ่าน

ผ่านล้งเงินค่อนข้างน้อย คิดเป็นประมาณร้อยละ 3 - 4 เท่านั้นของผลผลิตในช่วงผ่านมา เกษตรกรจังหวัดตราด มีสัดส่วนการขายผ่านพ่อค้าคนกลางรายย่อยสูงถึงประมาณร้อยละ 60 ในช่วงดังกล่าว

จะเห็นได้ว่าปี พ.ศ.2562 ช่องทางการจำหน่ายมังคุดของเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างในแต่ละจังหวัด มีความแตกต่างกันค่อนข้างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งสัดส่วนการขายผ่านล้งเงินของเกษตรกรในจังหวัดระยองและตราด ซึ่งสอดคล้องกับการลงพื้นที่สำรวจ ที่พบว่ามียังกลุ่มเกษตรกรในเขตเมืองของจังหวัดตราดแต่ละรายไม่ได้ขายผลผลิตให้กับล้งเงินโดยตรง แต่ได้มีการรวมตัวกันขายผลผลิตโดยให้ล้งเงินเข้ามาประมูลราคา

ตารางที่ 4.3.7 ช่องทางการจำหน่ายของเกษตรกรผู้ปลูกมังคุด ปี พ.ศ. 2562-2559

แบ่งตามจังหวัด

ข้อมูล	ผู้ปลูกมังคุด	จ.ระยอง	จ.จันทบุรี	จ.ตราด
	(N=149)	(n=42)	(n=51)	(n=56)
	ค่าเฉลี่ย	ค่าเฉลี่ย	ค่าเฉลี่ย	ค่าเฉลี่ย
ช่องทางการจำหน่ายมังคุด ปี 2562:				
ขายผ่านล้งไทย (%)	22.96	13.03	28.79	24.30
ขายผ่านล้งเงิน (%)	27.53	64.77	28.23	3.77
ขายผ่านพ่อค้าคนกลางรายย่อย (%)	36.33	9.09	31.35	57.43
ขายผ่านสหกรณ์ฯ (%)	1.92	4.55	2.27	0.00
ขายปลีกด้วยตนเอง (%)	11.25	8.56	9.36	14.50
ช่องทางการจำหน่ายมังคุด ปี 2561:				
ขายผ่านล้งไทย (%)	22.10	10.65	30.88	22.17
ขายผ่านล้งเงิน (%)	26.02	67.67	24.20	1.67
ขายผ่านพ่อค้าคนกลางรายย่อย (%)	39.99	9.68	34.92	62.83
ขายผ่านสหกรณ์ฯ (%)	2.27	5.65	2.50	0.00
ขายปลีกด้วยตนเอง (%)	9.62	6.36	7.50	13.33
ช่องทางการจำหน่ายมังคุด ปี 2560:				
ขายผ่านล้งไทย (%)	20.37	9.68	25.79	22.88
ขายผ่านล้งเงิน (%)	24.75	69.48	16.23	3.50
ขายผ่านพ่อค้าคนกลางรายย่อย (%)	44.34	9.68	47.40	63.50
ขายผ่านสหกรณ์ฯ (%)	2.31	5.65	2.63	0.00
ขายปลีกด้วยตนเอง (%)	8.23	5.52	7.95	10.13

ตารางที่ 4.3.7 ช่องทางการจำหน่ายของเกษตรกรผู้ปลูกมังคุด ปี พ.ศ. 2562-2559
แบ่งตามจังหวัด (ต่อ)

ข้อมูล	ผู้ปลูกมังคุด	จ.ระยอง	จ.จันทบุรี	จ.ตราด
	(N=149)	(n=42)	(n=51)	(n=56)
	ค่าเฉลี่ย	ค่าเฉลี่ย	ค่าเฉลี่ย	ค่าเฉลี่ย
ช่องทางการจำหน่ายมังคุด ปี 2559:				
ขายผ่านล้งไทย (%)	21.51	9.68	26.58	24.96
ขายผ่านล้งจีน (%)	25.27	68.28	17.95	3.88
ขายผ่านพ่อค้าคนกลางรายย่อย (%)	42.32	9.68	45.16	60.71
ขายผ่านสหกรณ์ฯ (%)	2.31	5.65	2.56	0.00
ขายปลีกด้วยตนเอง (%)	8.59	6.72	7.74	10.45

ช่องทางการจำหน่ายลำไย

ตารางที่ 4.3.8 แสดงช่องทางการจำหน่ายของเกษตรกรผู้ปลูกลำไย ปี พ.ศ. 2559-2562 แบ่งตามจังหวัด ซึ่งการปลูกลำไยนั้นกลุ่มตัวอย่างมาจากจังหวัดจันทบุรีเกือบทั้งหมด ในปี พ.ศ. 2562 เกษตรกรมีสัดส่วนการจำหน่ายลำไยผ่านล้งจีนถึงร้อยละ 70 ของผลผลิต รองลงมาคือการขายผลผลิตผ่านล้งไทยที่มีสัดส่วนร้อยละ 14 ของผลผลิต ที่เหลือเป็นการขายผ่านช่องทางอื่นๆ ดังนั้นช่องทางการขายลำไยของเกษตรกรมีลักษณะพึ่งพาล้งจีนเป็นหลัก โดยรวมการขายลำไยผ่านสองช่องทางนี้มีสัดส่วนเกินร้อยละ 80 ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2559 เป็นต้นมา อย่างไรก็ตาม ตารางที่ 4.3.8 แสดงว่าสัดส่วนการขายลำไยผ่านล้งจีนในปี พ.ศ. 2562 มีแนวโน้มที่ลดลงจากช่วงปีก่อนหน้า ที่มีสัดส่วนสูงถึงประมาณร้อยละ 90 ในขณะที่การขายผ่านล้งไทยมีสัดส่วนที่เพิ่มขึ้นค่อนข้างมากในปี พ.ศ. 2562 จากปีก่อนหน้าที่มีสัดส่วนเพียงประมาณร้อยละ 4 – 6 เท่านั้น

การที่ในปัจจุบันสัดส่วนการขายผลผลิตผ่านล้งจีนมีบทบาทลดลง อาจเนื่องจากการขายลำไยให้กับล้งจีนส่วนมากเป็นลักษณะการขายใบ (Forward Contract) และสัญญาที่ใช้เป็นลักษณะที่ไม่เป็นทางการ ทำให้ที่ผ่านมาเกิดกรณีพิพาทระหว่างเกษตรกรรายย่อยกับล้งจีน เกษตรกรผู้ปลูกลำไยจึงหันมาใช้ช่องทางการจำหน่ายอื่นมากขึ้น

ตารางที่ 4.3.8 ช่องทางการจำหน่ายของเกษตรกรผู้ปลูกลำไย ปี พ.ศ. 2562-2559 แบ่งตามจังหวัด

ข้อมูล	ผู้ปลูกลำไย	จ.ระยอง	จ.จันทบุรี	จ.ตราด
	(N=77)	(n=1)	(n=72)	(n=4)
	ค่าเฉลี่ย	ค่าเฉลี่ย	ค่าเฉลี่ย	ค่าเฉลี่ย
ช่องทางการจำหน่ายลำไย ปี 2562:				
ขายผ่านล้งไทย (%)	14.07	0.00	14.90	0.00
ขายผ่านล้งจีน (%)	70.37	0.00	74.51	0.00
ขายผ่านพ่อค้าคนกลางรายย่อย (%)	8.52	100.00	3.14	0.00
ขายผ่านสหกรณ์ฯ (%)	0.74	0.00	0.78	0.00
ขายปลีกด้วยตนเอง (%)	6.30	0.00	6.67	0.00
ช่องทางการจำหน่ายลำไย ปี 2561:				
ขายผ่านล้งไทย (%)	3.62	0.00	3.85	0.00
ขายผ่านล้งจีน (%)	92.51	0.00	93.59	100.00
ขายผ่านพ่อค้าคนกลางรายย่อย (%)	2.05	100.00	0.64	0.00
ขายผ่านสหกรณ์ฯ (%)	0.24	0.00	0.26	0.00
ขายปลีกด้วยตนเอง (%)	1.57	0.00	1.67	0.00
ช่องทางการจำหน่ายลำไย ปี 2560:				
ขายผ่านล้งไทย (%)	3.62	0.00	3.85	0.00
ขายผ่านล้งจีน (%)	92.75	0.00	93.85	100.00
ขายผ่านพ่อค้าคนกลางรายย่อย (%)	1.81	100.00	0.38	0.00
ขายผ่านสหกรณ์ฯ (%)	0.18	0.00	0.19	0.00
ขายปลีกด้วยตนเอง (%)	1.63	0.00	1.73	0.00
ช่องทางการจำหน่ายลำไย ปี 2559:				
ขายผ่านล้งไทย (%)	5.93	0.00	6.36	0.00
ขายผ่านล้งจีน (%)	89.83	0.00	90.91	100.00
ขายผ่านพ่อค้าคนกลางรายย่อย (%)	1.98	100.00	0.30	0.00
ขายผ่านสหกรณ์ฯ (%)	0.28	0.00	0.30	0.00
ขายปลีกด้วยตนเอง (%)	1.98	0.00	2.12	0.00

4.3.4 ช่องทางการจำหน่ายผลผลิตตามขนาดพื้นที่

ช่องทางการจำหน่ายผลผลิตของเกษตรกรอาจขึ้นอยู่กับขนาดพื้นที่เพาะปลูก ตารางที่ 4.3.9 ถึง 4.11 แสดงสัดส่วนของช่องทางการจำหน่ายผลผลิตตามขนาดพื้นที่การเพาะปลูก โดยแบ่งพื้นที่ขนาดใหญ่คือพื้นที่เพาะปลูกมากกว่าค่าเฉลี่ย และพื้นที่เพาะปลูกขนาดเล็กคือพื้นที่เพาะปลูกน้อยกว่าค่าเฉลี่ย โดยตารางที่ 4.3.9 แสดงช่องทางการจำหน่ายผลผลิตของเกษตรกรผู้ปลูกทุเรียน ตารางที่ 4.3.10 แสดงช่องทางการจำหน่ายผลผลิตของเกษตรกรผู้ปลูกมังคุด และตารางที่ 4.3.11 แสดงช่องทางการจำหน่ายผลผลิตของเกษตรกรผู้ปลูกลำไย ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2559 - 2562

ช่องทางการจำหน่ายทุเรียน

ตารางที่ 4.3.9 แสดงสัดส่วนช่องทางการจำหน่ายของเกษตรกรผู้ปลูกทุเรียน ปี พ.ศ. 2559-2562 แบ่งตามพื้นที่การเพาะปลูก โดยรวมจะเห็นได้ว่า ช่องทางการจำหน่ายผลผลิตของเกษตรกรผู้ปลูกทุเรียนมีความแตกต่างกันตามขนาดของพื้นที่ ในปี พ.ศ. 2562 กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรที่มีพื้นที่การเพาะปลูกขนาดใหญ่มีการขายผลผลิตผ่านล้งเงินเป็นสัดส่วนถึงร้อยละ 30 ในขณะที่เกษตรกรที่มีพื้นที่การเพาะปลูกขนาดเล็กมีการขายผ่านล้งเงินเพียงร้อยละ 10 ถึงแม้ว่าการขายผลผลิตผ่านล้งเงินของเกษตรกรพื้นที่การเพาะปลูกขนาดเล็ก มีการเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ปี พ.ศ. 2559 ที่มีสัดส่วนเพียงร้อยละ 5 ก็ตาม

นอกจากนั้น เกษตรกรผู้ปลูกทุเรียนพื้นที่ขนาดเล็กมีการพึ่งพาพ่อค้าคนกลางรายย่อยมากกว่า โดยมีสัดส่วนการขายผ่านช่องทางนี้ร้อยละ 55 เทียบกับร้อยละ 33 สำหรับเกษตรกรผู้ปลูกทุเรียนพื้นที่ขนาดใหญ่ ส่วนการขายผลผลิตผ่านล้งไทยนั้น พบว่าเกษตรกรที่มีพื้นที่ขนาดใหญ่มีสัดส่วนการขายผ่านล้งไทยที่ลดลงจากปี พ.ศ. 2559 คือร้อยละ 37 เป็นร้อยละ 30 ในปี พ.ศ. 2562 แต่เกษตรกรที่มีพื้นที่การเพาะปลูกขนาดเล็กมีสัดส่วนการขายผ่านล้งไทยที่ค่อนข้างคงที่คือประมาณร้อยละ 25 ในแต่ละปี

จะเห็นได้ว่าเป็นไปตามที่คาดไว้ เกษตรกรผู้ปลูกทุเรียนขนาดใหญ่ใช้ล้งเงินเป็นช่องทางการจัดจำหน่ายผลผลิตมากกว่ามีการว่าเกษตรกรผู้ปลูกทุเรียนขนาดเล็ก และเป็นที่น่าสังเกตว่าเกษตรกรผู้ปลูกทุเรียนขนาดเล็กได้มีการขายผ่านล้งเงินเพิ่มขึ้นถึงเท่าตัวจากปีก่อนหน้าเนื่องจากกระแสการบริโภคทุเรียนของชาวจีน

ตารางที่ 4.3.9 ช่องทางการจำหน่ายของเกษตรกรผู้ปลูกทุเรียน ปี พ.ศ. 2562-2559
แบ่งตามพื้นที่การปลูก

ข้อมูล	ผู้ปลูกทุเรียน (N=125)	พื้นที่ขนาดใหญ่*	พื้นที่ขนาดเล็ก*
	ค่าเฉลี่ย	ค่าเฉลี่ย	ค่าเฉลี่ย
ช่องทางการจำหน่ายทุเรียน ปี 2562:			
ขายผ่านล้งไทย (%)	27.54	30.71	25.34
ขายผ่านล้งจีน (%)	18.26	30.39	9.86
ขายผ่านพ่อค้าคนกลางรายย่อย (%)	46.06	32.87	55.19
ขายผ่านสหกรณ์ฯ (%)	0.23	0.56	0.00
ขายปลีกด้วยตนเอง (%)	7.92	5.46	9.62
ช่องทางการจำหน่ายทุเรียน ปี 2561:			
ขายผ่านล้งไทย (%)	28.07	34.17	23.33
ขายผ่านล้งจีน (%)	15.06	28.70	4.44
ขายผ่านพ่อค้าคนกลางรายย่อย (%)	49.46	31.62	63.33
ขายผ่านสหกรณ์ฯ (%)	0.18	0.41	0.00
ขายปลีกด้วยตนเอง (%)	7.23	5.10	8.89
ช่องทางการจำหน่ายทุเรียน ปี 2560:			
ขายผ่านล้งไทย (%)	29.44	35.19	25.00
ขายผ่านล้งจีน (%)	15.52	29.72	4.55
ขายผ่านพ่อค้าคนกลางรายย่อย (%)	46.16	26.48	61.36
ขายผ่านสหกรณ์ฯ (%)	0.18	0.42	0.00
ขายปลีกด้วยตนเอง (%)	8.70	8.19	9.09
ช่องทางการจำหน่ายทุเรียน ปี 2559:			
ขายผ่านล้งไทย (%)	30.56	37.87	25.00
ขายผ่านล้งจีน (%)	13.49	24.94	4.76
ขายผ่านพ่อค้าคนกลางรายย่อย (%)	46.44	27.71	60.71
ขายผ่านสหกรณ์ฯ (%)	0.23	0.52	0.00
ขายปลีกด้วยตนเอง (%)	9.28	8.97	9.52

หมายเหตุ: * พื้นที่การเพาะปลูกขนาดใหญ่และขนาดเล็กแบ่งโดยใช้ค่าเฉลี่ยของพื้นที่ทั้งหมดของผู้ปลูกทุเรียน หากมากกว่าค่าเฉลี่ยจะจัด อยู่ในกลุ่มพื้นที่การเพาะปลูกขนาดใหญ่ หากน้อยกว่าค่าเฉลี่ย จะจัดอยู่ในกลุ่มพื้นที่การเพาะปลูกขนาดเล็ก

ช่องทางการจำหน่ายมังคุด

ช่องทางการจำหน่ายของเกษตรกรผู้ปลูกมังคุดในปี พ.ศ. 2559-2562 แบ่งตามพื้นที่การเพาะปลูก แสดงไว้ใน ตารางที่ 4.3.10 โดยรวมพบว่าช่องทางการจำหน่ายผลผลิตของเกษตรกรผู้ปลูกมังคุด ไม่มีความแตกต่างกันมากนักตามขนาดของพื้นที่ ซึ่งแตกต่างจากลักษณะการขายทุเรียนของเกษตรกร ในปี พ.ศ. 2562 กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรที่มีพื้นที่เพาะปลูกขนาดใหญ่ มีการขายมังคุดผ่านล้งจีนเป็นสัดส่วนร้อยละ 30 ซึ่งใกล้เคียงกับเกษตรกรที่มีพื้นที่การเพาะปลูกขนาดเล็ก ที่มีการขายผ่านล้งจีนร้อยละ 27 การขายมังคุดผ่านล้งจีนนั้นได้เพิ่มขึ้นเล็กน้อยจากปี พ.ศ. 2559 ซึ่งมีสัดส่วนการขายผ่านล้งจีนร้อยละ 27 และร้อยละ 24 ของเกษตรกรที่มีพื้นที่เพาะปลูกขนาดใหญ่และขนาดเล็ก ตามลำดับ

นอกจากนั้น ยังพบว่าช่องทางการขายผ่านล้งไทยของเกษตรกรที่มีพื้นที่การเพาะปลูกขนาดใหญ่ มีสัดส่วนที่สูงกว่าเกษตรกรที่มีพื้นที่การเพาะปลูกขนาดเล็ก คือร้อยละ 30 เทียบกับร้อยละ 20 ในปี พ.ศ. 2562 โดยสัดส่วนการขายผลผลิตผ่านล้งไทยของเกษตรกรทั้งสองกลุ่ม ไม่ค่อยมีการเปลี่ยนแปลงตั้งแต่ปี พ.ศ. 2559 ซึ่งเป็นไปตามที่คาดไว้เนื่องจากไม่ได้มีกระแสบริโภคมังคุดของชาวจีนเช่นทุเรียน

ตารางที่ 4.3.10 ช่องทางการจำหน่ายของเกษตรกรผู้ปลูกมังคุด ปี พ.ศ. 2559-2562 แบ่งตามพื้นที่การปลูก

ข้อมูล	ผู้ปลูกมังคุด (N=149)	พื้นที่ขนาดใหญ่*	พื้นที่ขนาดเล็ก*
	ค่าเฉลี่ย	ค่าเฉลี่ย	ค่าเฉลี่ย
ช่องทางการจำหน่ายมังคุด ปี 2562:			
ขายผ่านล้งไทย (%)	22.96	29.57	20.12
ขายผ่านล้งจีน (%)	27.53	29.62	26.64
ขายผ่านพ่อค้าคนกลางรายย่อย (%)	36.33	33.47	37.56
ขายผ่านสหกรณ์ฯ (%)	1.92	0.00	2.75
ขายปลีกด้วยตนเอง (%)	11.25	7.33	12.93
ช่องทางการจำหน่ายมังคุด ปี 2561:			
ขายผ่านล้งไทย (%)	22.10	30.69	18.74
ขายผ่านล้งจีน (%)	26.02	26.26	25.93
ขายผ่านพ่อค้าคนกลางรายย่อย (%)	39.99	37.65	40.90
ขายผ่านสหกรณ์ฯ (%)	2.27	0.00	3.16
ขายปลีกด้วยตนเอง (%)	9.62	5.39	11.27
ช่องทางการจำหน่ายมังคุด ปี 2560:			
ขายผ่านล้งไทย (%)	20.37	28.82	16.99
ขายผ่านล้งจีน (%)	24.75	24.26	24.95
ขายผ่านพ่อค้าคนกลางรายย่อย (%)	44.34	42.50	45.07
ขายผ่านสหกรณ์ฯ (%)	2.31	0.00	3.24
ขายปลีกด้วยตนเอง (%)	8.23	4.41	9.76
ช่องทางการจำหน่ายมังคุด ปี 2559:			
ขายผ่านล้งไทย (%)	21.51	31.74	17.59
ขายผ่านล้งจีน (%)	25.27	27.49	24.41
ขายผ่านพ่อค้าคนกลางรายย่อย (%)	42.32	36.23	44.66
ขายผ่านสหกรณ์ฯ (%)	2.31	0.00	3.20
ขายปลีกด้วยตนเอง (%)	8.59	4.55	10.14

หมายเหตุ: * พื้นที่การเพาะปลูกขนาดใหญ่และขนาดเล็กแบ่งโดยใช้ค่าเฉลี่ยของพื้นที่ทั้งหมดของผู้ปลูกมังคุด หากมากกว่าค่าเฉลี่ย จะจัดอยู่ในกลุ่มพื้นที่การเพาะปลูกขนาดใหญ่ หากน้อยกว่าค่าเฉลี่ย จะจัดอยู่ในกลุ่มพื้นที่การเพาะปลูกขนาดเล็ก

ช่องทางการจำหน่ายลำไย

ตารางที่ 4.3.11 แสดงช่องทางการจำหน่ายของเกษตรกรผู้ปลูกลำไย ปี พ.ศ. 2559 - 2562 แบ่งตามพื้นที่การเพาะปลูก จะเห็นได้ว่าในปี พ.ศ. 2562 เกษตรกรผู้ปลูกลำไยที่มีพื้นที่เพาะปลูกขนาดใหญ่ มีการขายผ่านล้งจีนเป็นสัดส่วนถึงร้อยละ 83 ซึ่งสูงกว่าเกษตรกรที่มีพื้นที่เพาะปลูกขนาดเล็กที่มีการขายผ่านล้งจีนเพียงร้อยละ 64 แตกต่างจากสัดส่วนการขายผลผลิตผ่านล้งจีนในอดีตของเกษตรกรทั้งสองกลุ่ม ซึ่งเดิมมีการขายผลผลิตผ่านช่องทางนี้ที่ใกล้เคียงกัน คือประมาณร้อยละ 93 ในช่วงปี พ.ศ. 2560-2561 โดยเฉพาะอย่างยิ่งในปี พ.ศ. 2559 เกษตรกรที่มีพื้นที่เพาะปลูกขนาดเล็กเคยมีการขายผ่านล้งจีนเป็นสัดส่วนร้อยละ 91 ซึ่งมากกว่าเกษตรกรที่มีพื้นที่การเพาะปลูกขนาดใหญ่ที่มีการขายผ่านล้งจีนเพียงร้อยละ 83 แสดงว่าเกษตรกรผู้ปลูกลำไยพื้นที่การขนาดเล็กได้มีการพึ่งพาล้งจีนที่ลดลง

สำหรับการขายผ่านล้งไทยนั้น มีสัดส่วนที่เพิ่มขึ้นจากเกษตรกรทั้งสองกลุ่ม ในปี พ.ศ. 2562 พบว่าการขายลำไยผ่านล้งไทยมีสัดส่วนร้อยละ 17 และร้อยละ 13 ของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกลำไยที่มีพื้นที่การเพาะปลูกขนาดใหญ่และขนาดเล็กตามลำดับ ซึ่งเพิ่มขึ้นจากช่วงปี พ.ศ. 2560-2561 ที่มีสัดส่วนดังกล่าวประมาณร้อยละ 7 และ ร้อยละ 3 และน่าสังเกตว่าในปี พ.ศ. 2559 นั้น เกษตรกรที่มีพื้นที่การเพาะปลูกขนาดใหญ่มีการขายผ่านล้งไทยถึงประมาณร้อยละ 17 แต่กลับลดลงเป็นประมาณร้อยละ 7 ในปีถัดมา และกลับมีสัดส่วนที่เพิ่มขึ้นอีกครั้งหนึ่งในปีปัจจุบัน ส่วนการขายปลีกด้วยตนเองนั้น พบว่ามีเพียงกลุ่มเกษตรกรที่มีพื้นที่การเพาะปลูกขนาดเล็กเท่านั้นที่มีการขายผ่านช่องทางนี้

โดยสรุปในปัจจุบัน การจำหน่ายลำไยของเกษตรกรยังมีการพึ่งพาล้งจีนเป็นหลัก แต่มีแนวโน้มที่ลดลง โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับเกษตรกรผู้ปลูกลำไยที่มีพื้นที่เพาะปลูกขนาดเล็ก ที่พบว่าสัดส่วนการขายผลผลิตผ่านล้งจีนลดลงค่อนข้างมาก โดยเกษตรกรเหล่านี้ได้มีการเปลี่ยนช่องทางการขายผลผลิตมาผ่านล้งไทยเป็นสัดส่วนที่เพิ่มขึ้น ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากปัญหาการขายใบด่างที่ได้อธิบายไว้ข้างต้น

ตารางที่ 4.3.11 ช่องทางการจำหน่ายของเกษตรกรผู้ปลูกลำไย ปี พ.ศ. 2559 - 2562 แบ่งตามพื้นที่การปลูก

ข้อมูล	ผู้ปลูกลำไย (N=77)	พื้นที่ขนาดใหญ่ (n=14)	พื้นที่ขนาดเล็ก (n=63)
	ค่าเฉลี่ย	ค่าเฉลี่ย	ค่าเฉลี่ย
ช่องทางการจำหน่ายลำไย ปี 2562:			
ขายผ่านล้งไทย (%)	14.07	16.67	12.78
ขายผ่านล้งจีน (%)	70.37	83.33	63.89
ขายผ่านพ่อค้าคนกลางรายย่อย (%)	8.52	0.00	12.78
ขายผ่านสหกรณ์ฯ (%)	0.74	0.00	1.11
ขายปลีกด้วยตนเอง (%)	6.30	0.00	9.44
ช่องทางการจำหน่ายลำไย ปี 2561:			
ขายผ่านล้งไทย (%)	3.62	7.14	2.73
ขายผ่านล้งจีน (%)	92.51	92.86	92.42
ขายผ่านพ่อค้าคนกลางรายย่อย (%)	2.05	0.00	2.58
ขายผ่านสหกรณ์ฯ (%)	0.24	0.00	0.30
ขายปลีกด้วยตนเอง (%)	1.57	0.00	1.97
ช่องทางการจำหน่ายลำไย ปี 2560:			
ขายผ่านล้งไทย (%)	3.62	7.69	2.68
ขายผ่านล้งจีน (%)	92.75	92.31	92.86
ขายผ่านพ่อค้าคนกลางรายย่อย (%)	1.81	0.00	2.23
ขายผ่านสหกรณ์ฯ (%)	0.18	0.00	0.22
ขายปลีกด้วยตนเอง (%)	1.63	0.00	2.01
ช่องทางการจำหน่ายลำไย ปี 2559:			
ขายผ่านล้งไทย (%)	5.93	16.67	3.19
ขายผ่านล้งจีน (%)	89.83	83.33	91.49
ขายผ่านพ่อค้าคนกลางรายย่อย (%)	1.98	0.00	2.48
ขายผ่านสหกรณ์ฯ (%)	0.28	0.00	0.35
ขายปลีกด้วยตนเอง (%)	1.98	0.00	2.48

หมายเหตุ: * พื้นที่การเพาะปลูกขนาดใหญ่และขนาดเล็กแบ่งโดยใช้ค่าเฉลี่ยของพื้นที่ทั้งหมดของผู้ปลูกลำไย หากมากกว่าค่าเฉลี่ย จะจัดอยู่ในกลุ่มพื้นที่การเพาะปลูกขนาดใหญ่ หากน้อยกว่าค่าเฉลี่ย จะจัดอยู่ในกลุ่มพื้นที่การเพาะปลูกขนาดเล็ก

4.3.5 การเปลี่ยนแปลงการผลิตและช่องทางการจัดจำหน่ายที่ผ่านมา

ตารางที่ 4.3.12 สรุปการเปลี่ยนแปลงแต่ละปีของพื้นที่เพาะปลูก ผลผลิต และสัดส่วนช่องทางการจำหน่ายผลผลิตของเกษตรกรผู้ปลูกทุเรียน มังคุด และลำไย ในระหว่างปี พ.ศ. 2559–2562 จากตารางจะเห็นว่าพื้นที่การเพาะปลูกของเกษตรกรผู้ปลูกผลไม้แต่ละประเภทไม่มีการเปลี่ยนแปลงมากนักในปี พ.ศ. 2562 พื้นที่เฉลี่ยการเพาะปลูกทุเรียนและมังคุดเพิ่มขึ้นประมาณ 1 ไร่ จากปี พ.ศ. 2561 ในขณะที่พื้นที่เพาะปลูกลำไยนั้นลดลงประมาณ 2 ไร่ สอดคล้องกับผลผลิตทุเรียนและมังคุดเพิ่มขึ้น ในขณะที่ผลผลิตลำไยลดลง

เมื่อพิจารณาการเปลี่ยนแปลงสัดส่วนช่องทางการจำหน่ายผลผลิตของเกษตรกร จะเห็นได้ว่าในช่วงปีที่ผ่านมาคือปี พ.ศ. 2561 ถึง 2562 การขายผลผลิตของเกษตรกรผู้ปลูกทุเรียนและมังคุดผ่านห้างค้าปลีก มีสัดส่วนที่เพิ่มขึ้น ในขณะที่มีการขายผลผลิตผ่านห้างค้าปลีกไทย เกษตรกรผู้ปลูกทุเรียนมีสัดส่วนที่ลดลงเล็กน้อย แต่ผู้ปลูกมังคุดมีการขายผ่านช่องทางนี้เพิ่มขึ้นเช่นเดียวกัน ในขณะที่การขายผ่านพ่อค้าคนกลางรายย่อยของผลไม้ทั้งสองชนิดมีสัดส่วนที่ลดลงอย่างชัดเจน ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าในปีที่ผ่านมา เกษตรกรผู้ปลูกทุเรียนและมังคุดมีการเปลี่ยนช่องทางการผลิตจากผู้รับซื้อรายย่อยไปเป็นรายใหญ่มากขึ้น

แตกต่างจากการเปลี่ยนแปลงของช่องทางการขายผลผลิตของเกษตรกรผู้ปลูกลำไย ที่พบว่าผู้ปลูกลำไยมีสัดส่วนการขายผ่านห้างค้าปลีกลดลงมากแต่มีสัดส่วนการขายผลผลิตผ่านห้างค้าปลีกไทยเพิ่มขึ้น และยังคงพบว่ามีผู้ปลูกลำไยมีการขายผ่านพ่อค้าคนกลางรายย่อยที่เพิ่มขึ้นมากเช่นเดียวกัน ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าในปีที่ผ่านมา เกษตรกรผู้ปลูกลำไยได้ลดการพึ่งพาช่องทางการจำหน่ายผ่านผลผลิตห้างค้าปลีก

เป็นที่สังเกตว่าการขายปลีกด้วยตนเองของเกษตรกร ได้มีสัดส่วนที่เพิ่มของผลไม้ทั้งสามประเภทในปีที่ผ่านมา นอกจากนั้น ในปีก่อนหน้าการขายผลผลิตผ่านช่องทางต่างๆ มีการเปลี่ยนแปลงทั้งเพิ่มขึ้นและลดลง ไม่พบว่ามีช่องทางใดที่เพิ่มขึ้นหรือลดลงอย่างต่อเนื่องทุกปี ซึ่งแสดงว่าเกษตรกรผู้ปลูกผลไม้มีทางเลือกในการขายผลผลิตไม่ได้พึ่งพาช่องทางใดช่องทางหนึ่งเพียงช่องทางเดียว

ตารางที่ 4.3.12 การเปลี่ยนแปลงการเพาะปลูกและช่องทางการจำหน่ายของเกษตรกรผู้ปลูกทุเรียน
มั่งคุด และลำไยปี พ.ศ. 2559 – 2562

ข้อมูล	ความแตกต่าง ปี 62 - 61	ความแตกต่าง ปี 61 - 60	ความแตกต่าง ปี 60 - 59
<u>พื้นที่เพาะปลูก (ไร่)</u>			
ทุเรียน	0.98	0.14	0.17
มั่งคุด	1.35	0.00	0.26
ลำไย	-1.94	-0.04	0.71
<u>ผลผลิต (กิโลกรัม)</u>			
ทุเรียน	1,470.68	1,082.00	1,110.16
มั่งคุด	1,064.15	133.70	-144.11
ลำไย	-7,793.60	1,289.49	152.47
<u>ขายผ่านล้งไทย (%)</u>			
ทุเรียน	-0.53	-1.37	-1.12
มั่งคุด	0.86	1.73	-1.14
ลำไย	10.45	0.00	-2.31
<u>ขายผ่านล้งจีน (%)</u>			
ทุเรียน	3.20	-0.46	2.03
มั่งคุด	1.51	1.27	-0.51
ลำไย	-22.14	-0.24	2.92
<u>ขายผ่านพ่อค้าคนกลางรายย่อย (%)</u>			
ทุเรียน	-3.40	3.30	-0.28
มั่งคุด	-3.66	-4.35	2.02
ลำไย	6.47	0.24	-0.17
<u>ขายผ่านสหกรณ์ฯ (%)</u>			
ทุเรียน	0.05	0.00	-0.04
มั่งคุด	-0.35	-0.04	0.00
ลำไย	0.50	0.06	-0.10
<u>ขายปลีกด้วยตนเอง (%)</u>			
ทุเรียน	0.68	-1.47	-0.58
มั่งคุด	1.63	1.39	-0.36
ลำไย	4.73	-0.06	-0.35

4.3.6 ประสบการณ์ของเกษตรกรกับผู้ประกอบการจีน

ในส่วนนี้เป็นการสำรวจประสบการณ์ของเกษตรกรผู้ปลูกผลไม้ที่มีกับผู้ประกอบการจีน จากตารางที่ 4.3.13 พบว่า ในปัจจุบันประมาณร้อยละ 13 ของเกษตรกรผู้ปลูกทุเรียนมีการขายใบหรือขายเหมาสวน ในขณะที่เพียงร้อยละ 4 ของเกษตรกรผู้ปลูกมังคุดมีการขายใบกับล้งจีน และส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรที่อยู่ในจังหวัดตราด สำหรับการปลูกลำไยนั้นพบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่ประมาณร้อยละ 77 มีการขายใบ ทั้งนี้เนื่องจากลำไยเป็นผลไม้ที่สามารถใช้สารเร่งให้ออกผลได้ค่อนข้างแน่นอนกว่าทุเรียนและมังคุด ซึ่งลักษณะการขายใบไม่ได้แตกต่างจากรูปแบบในอดีต

สำหรับประสบการณ์ที่เคยถูกโกงจากการค้าขายกับล้งจีนหรือไม่นั้นพบว่าประมาณร้อยละ 96 ของเกษตรกรผู้ปลูกทุเรียนตอบว่าไม่เคยถูกโกง ขณะที่เกษตรกรผู้ปลูกมังคุดร้อยละ 99 ไม่เคยถูกโกง แต่สำหรับเกษตรกรที่ปลูกลำไยร้อยละ 25 ตอบว่าเคยถูกโกงจากล้งจีน ซึ่งสอดคล้องกับข่าวสารที่อยู่ในสื่อสิ่งพิมพ์ และจากการสอบถามผู้ที่เกี่ยวข้องพบว่ามีความคิดฟุ้งร้องในพื้นที่ค่อนข้างมาก ทั้งนี้สาเหตุประการหนึ่งอาจเนื่องจากสัญญาขายใบซึ่งเป็นข้อตกลงการซื้อขายล่วงหน้า (Forward Contract) ระหว่างล้งและเกษตรกรนั้น เป็นสัญญาที่ไม่เป็นมาตรฐานเป็นร่างขึ้นมากันเองอย่างไม่เป็นทางการและไม่มีรูปแบบที่ชัดเจน (ดังแสดงไว้ในภาคผนวก)

ในประเด็นนี้ ถึงแม้ว่าภาครัฐและหอการค้าจังหวัดได้มีความพยายามที่จะให้การซื้อขายใบมีสัญญามาตรฐาน (Master Agreement) แต่ปัจจุบันยังไม่สามารถทำได้ เนื่องจากอาจเป็นเพราะว่าล้งจีนมีอำนาจในการต่อรองที่เหนือกว่าเกษตรกรผู้ปลูกลำไยซึ่งมีภาระหนี้สิน ในการขายใบนั้นล้งจีนมักให้เงินมัดจำเพื่อใช้ในการลงทุน ซึ่งเกษตรกรรายย่อยมักนำเงินบางส่วนไปชำระหนี้ที่มีอยู่ และจากการประชุมกลุ่มย่อย ผู้เข้าร่วมส่วนใหญ่มีความเห็นว่าการบังคับให้ล้งจีนใช้สัญญามาตรฐานเป็นเรื่องที่ไม่น่าจะทำได้ในสภาวะการณปัจจุบัน ดังนั้นรัฐบาลควรสร้างระบบส่งเสริมให้เกษตรกรรายย่อยมีทางเลือกและอำนาจในการต่อรองที่เพิ่มขึ้นก่อน

นอกจากนั้น เกษตรกรกว่าร้อยละ 50 ของกลุ่มตัวอย่างเคยได้ยินว่าล้งจีนทำการกว้านซื้อที่ดินเพื่อทำการเพาะปลูกผลไม้เองโดยใช้ชื่อบุคคลอื่น (nominee) และส่วนใหญ่มีความเชื่อมั่นในคำตอบดังกล่าว เกษตรกรร้อยละ 36 เคยได้ยินว่าล้งจีนให้เงินทุนแก่เกษตรกรเพื่อซื้อปุ๋ยและยากำจัดศัตรูพืชโดยมีการผูกขาดการรับซื้อผลผลิต และเกษตรกรร้อยละ 37 เคยได้ยินว่าล้งจีนทำการกว้านซื้อที่ดินเพื่อทำการเพาะปลูกทำให้เกษตรกรไทยในชุมชนไม่สามารถเข้าถึงทรัพยากรธรรมชาติได้

ตารางที่ 4.3.13 ประสบการณ์ของเกษตรกรกับผู้ประกอบการเงินของเกษตรกร

ข้อมูล	ทั้งหมด (N=250)		จ.ระยอง (n=45)		จ.จันทบุรี (n=137)		จ.ตราด (n=68)	
	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%
<u>ปัจจุบันมีการขายใบ (เหมาสวน) ทุเรียน</u>								
ใช่	14	12.73%	0	0.00%	5	10.20%	9	20.00%
ไม่ใช่	96	87.27%	16	100.00%	44	89.80%	36	80.00%
<u>ปัจจุบันมีการขายใบ (เหมาสวน) มังคุด</u>								
ใช่	6	4.11%	0	0.00%	1	1.96%	5	8.47%
ไม่ใช่	140	95.89%	36	100.00%	50	98.04%	54	91.53%
<u>ปัจจุบันมีการขายใบ (เหมาสวน) ลำไย</u>								
ใช่	62	76.54%	0	0.00%	60	81.08%	2	33.33%
ไม่ใช่	19	23.46%	1	100.00%	14	18.92%	4	66.67%
<u>ที่ผ่านมาเคยมีการขายใบ (เหมาสวน) ทุเรียน</u>								
เคย	14	12.73%	0	0.00%	5	10.20%	9	20.00%
ไม่เคย	96	87.27%	16	100.00%	44	89.80%	36	80.00%
<u>ที่ผ่านมาเคยมีการขายใบ (เหมาสวน) มังคุด</u>								
เคย	7	4.76%	0	0.00%	1	1.92%	6	10.17%
ไม่เคย	140	95.24%	36	100.00%	51	98.08%	53	89.83%
<u>ที่ผ่านมาเคยมีการขายใบ (เหมาสวน) ลำไย</u>								
เคย	59	74.68%	0	0.00%	58	79.45%	1	20.00%
ไม่เคย	20	25.32%	1	100.00%	15	20.55%	4	80.00%
<u>เคยถูกโกงจากล้งเงิน ทุเรียน</u>								
เคย	5	4.46%	0	0.00%	4	8.00%	1	2.17%
ไม่เคย	107	95.54%	16	100.00%	46	92.00%	45	97.83%
<u>เคยถูกโกงจากล้งเงิน มังคุด</u>								
เคย	1	0.70%	1	2.78%	0	0.00%	0	0.00%
ไม่เคย	142	99.30%	35	97.22%	49	100.00%	58	100.00%
<u>เคยถูกโกงจากล้งเงิน ลำไย</u>								
เคย	20	25.00%	0	0.00%	19	26.03%	1	16.67%
ไม่เคย	60	75.00%	1	100.00%	54	73.97%	5	83.33%

ตารางที่ 4.3.13 ประสบการณ์ของเกษตรกรกับผู้ประกอบการเงินของเกษตรกร (ต่อ)

ข้อมูล	ทั้งหมด (N=250)		จ.ระยอง (n=45)		จ.จันทบุรี (n=137)		จ.ตราด (n=68)	
	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%
<u>เคยได้ยินว่าล้งเงินทำการกว้านซื้อที่ดินเพื่อทำการเพาะปลูกผลไม้เองโดยใช้ชื่อบุคคลอื่น</u>								
เคย	129	52.23%	11	24.44%	76	56.72%	42	61.76%
ไม่เคย	118	47.77%	34	75.56%	58	43.28%	26	38.24%
<i>- "คนที่เคยได้ยิน" มีความมั่นใจต่อเรื่องดังกล่าวว่าเป็นเรื่องจริงมากน้อยเพียงใด</i>								
ไม่แน่ใจ	23	17.97%	27	60.00%	46	35.11%	23	34.33%
น้อย - น้อยที่สุด	14	10.94%	6	13.33%	19	14.50%	9	13.43%
มาก - มากที่สุด	91	71.09%	12	26.67%	66	50.38%	35	52.24%
<u>เคยได้ยินว่าล้งเงินให้เงินทุนแก่เกษตรกรเพื่อซื้อปุ๋ยและยากำจัดศัตรูพืช โดยผูกขาดการรับซื้อผลผลิตจากเกษตรกร</u>								
เคย	89	35.74%	10	22.22%	63	46.32%	16	23.53%
ไม่เคย	160	64.26%	35	77.78%	73	53.68%	52	76.47%
<i>- "คนที่เคยได้ยิน" มีความมั่นใจต่อเรื่องดังกล่าวว่าเป็นเรื่องจริงมากน้อยเพียงใด</i>								
ไม่แน่ใจ	13	14.77%	19	42.22%	42	32.31%	32	47.76%
น้อย - น้อยที่สุด	9	10.23%	14	31.11%	31	23.85%	12	17.91%
มาก - มากที่สุด	66	75.00%	12	26.67%	57	43.85%	23	34.33%
<u>เคยได้ยินว่าล้งเงินทำการกว้านซื้อที่ดินทำให้เกษตรกรไทยในชุมชนไม่สามารถเข้าถึงทรัพยากรธรรมชาติ</u>								
เคย	91	36.55%	10	22.22%	53	38.97%	28	41.18%
ไม่เคย	158	63.45%	35	77.78%	83	61.03%	40	58.82%
<i>- "คนที่เคยได้ยิน" มีความมั่นใจต่อเรื่องดังกล่าวว่าเป็นเรื่องจริงมากน้อยเพียงใด</i>								
ไม่แน่ใจ	20	21.98%	25	55.56%	58	44.62%	29	42.65%
น้อย - น้อยที่สุด	6	6.59%	9	20.00%	19	14.62%	13	19.12%
มาก - มากที่สุด	65	71.43%	11	24.44%	53	40.77%	26	38.24%

4.3.7 ความกังวลใจต่อการเข้ามาจากการเข้ามาลงทุนของผู้ประกอบการเงิน

ในส่วนนี้ได้สอบถามความกังวลใจของเกษตรกรผู้ปลูกผลไม้ทั้ง 3 ชนิด เกี่ยวกับการเข้ามาลงทุนของล้งเงิน โดยเกษตรกรสามารถตอบได้มากกว่า 1 ข้อ จากตารางที่ 4.3.14 พบว่า สามลำดับแรกที่กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรผู้ปลูกผลไม้มีความกังวลใจมากที่สุดคือ การที่ล้งเงินรวมตัวกันกดราคารับซื้อผลไม้จาก

เกษตรกร การกว้านซื้อที่ดินเพื่อทำการเพาะปลูกแข่งกับเกษตรกรไทย และการนำพันธุ์ผลไม้ไปพัฒนาเพาะปลูกเอง

สำหรับความกังวลใจในลำดับถัดมาคือ การที่ล้งจีนซื้อที่ดินและแย่งใช้ทรัพยากรธรรมชาติ การให้เงินทุนแก่เกษตรกรเพื่อซื้อปุ๋ยและยากำจัดศัตรูพืชเพื่อการผูกขาดการรับซื้อและกำหนดราคาผลผลิตในลักษณะการทำเกษตรพันธสัญญา (contract farming) การที่ล้งจีนย้ายไปรับซื้อผลผลิตจากประเทศเพื่อนบ้าน และการที่ล้งจีนไม่มารับซื้อผลไม้อีกต่อไป

เมื่อพิจารณาเป็นรายจังหวัด เกษตรกรในทุกจังหวัดตอบว่ามีความกังวลต่อการที่ล้งจีนรวมตัวกันกดราคารับซื้อผลไม้จากเกษตรกรมากที่สุดเป็นลำดับแรก สำหรับความกังวลลำดับรองลงมามีความแตกต่างกันบ้างในแต่ละจังหวัด เช่น เกษตรกรในจังหวัดตราดมีความกังวลจาก การที่ล้งจีนกว้านซื้อที่ดินเพื่อทำการเพาะปลูกแข่งกับเกษตรกรไทย เกษตรกรในจังหวัดจันทบุรีมีความกังวล ในการที่ล้งจีนซื้อที่ดินและแย่งใช้ทรัพยากรธรรมชาติ เกษตรกรในจังหวัดระยองมีความกังวลกับ การที่ล้งจีนนำพันธุ์ผลไม้ไปพัฒนาและเพาะปลูกในประเทศเพื่อนบ้าน เป็นลำดับถัดมา เป็นต้น

ตารางที่ 4.3.14 ความกังวลใจต่อการเข้ามาจากการเข้ามาลงทุนของผู้ประกอบการจีนของเกษตรกรผู้ปลูกผลไม้

ข้อมูล	ทั้งหมด (N=250)		จ.ระยอง (n=45)		จ.จันทบุรี (n=137)		จ.ตราด (n=68)	
	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%
ความกังวลใจของเกษตรกรผู้ปลูกผลไม้ต่อการเข้ามาของล้งจีน								
[ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ]								
ล้งจีนไม่ได้เข้ามาซื้อผลไม้อีกต่อไป	80	10.44%	21	12.73%	45	10.77%	14	7.65%
ล้งจีนรวมตัวกันกดราคารับซื้อผลไม้จากเกษตรกร	192	25.07%	34	20.61%	113	27.03%	45	24.59%
ล้งจีนย้ายไปรับซื้อผลผลิตจากประเทศเพื่อนบ้าน	83	10.84%	23	13.94%	41	9.81%	19	10.38%
ล้งจีนนำพันธุ์ผลไม้ไปพัฒนาและเพาะปลูกในประเทศเพื่อนบ้าน และ/หรือในประเทศจีนด้วยตนเอง	105	13.71%	26	15.76%	51	12.20%	28	15.30%
ล้งจีนทำการกว้านซื้อที่ดินเพื่อทำการเพาะปลูกแข่งกับเกษตรกรไทย	110	14.36%	22	13.33%	53	12.68%	35	19.13%

ตารางที่ 4.3.14 ความกังวลใจต่อการเข้ามาจากการเข้ามาลงทุนของผู้ประกอบการจีนของเกษตรกรผู้ปลูกผลไม้ (ต่อ)

ข้อมูล	ทั้งหมด (N=250)		จ.ระยอง (n=45)		จ.จันทบุรี (n=137)		จ.ตราด (n=68)	
	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%
ล้งจีนซื้อที่ดินและแย่งใช้ทรัพยากรธรรมชาติ	104	13.58%	19	11.52%	62	14.83%	23	12.57%
ล้งจีนให้เงินทุนแก่เกษตรกรเพื่อซื้อปุ๋ยและยา กำจัดศัตรูพืช ซึ่งทำให้เกิดการผูกขาดการรับซื้อ และกำหนดราคาผลผลิต	92	12.01%	20	12.12%	53	12.68%	19	10.38%

นอกจากนั้น การสำรวจยังได้สอบถามเกษตรกรผู้ปลูกผลไม้ถึงความกังวลใจที่สำคัญที่สุดในลำดับแรกเพียงข้อเดียวจากการเข้ามาลงทุนของล้งจีน ผลการสำรวจแสดงไว้ในตารางที่ 4.3.15 ซึ่งพบว่าข้อกังวลที่สำคัญที่สุดของเกษตรกรผู้ปลูกทุเรียน คือการที่ล้งจีนรวมตัวกันกดราคารับซื้อผลไม้จากเกษตรกร รองลงมาคือ การที่ล้งจีนไม่ได้เข้ามารับซื้อผลไม้อีกต่อไป และการที่ล้งจีนกว้านซื้อที่ดินเพื่อทำการเพาะปลูกแข่งกับเกษตรกรไทย สอดคล้องกับเกษตรกรผู้ปลูกมังคุด ที่มีความกังวลใจในเรื่องดังกล่าวเป็นสามอันดับแรกเช่นเดียวกัน

แต่สำหรับความกังวลใจของเกษตรกรผู้ปลูกลำไย ถึงแม้ในสองลำดับแรกยังสอดคล้องกันกับเกษตรกรผู้ปลูกทุเรียนและมังคุด แต่ในลำดับที่สามผู้ปลูกลำไยมีความกังวลต่อการที่ล้งจีนกว้านซื้อที่ดินและมีการแย่งใช้ทรัพยากรธรรมชาติ มีเกษตรกรผู้ปลูกลำไยเพียงรายเดียวเท่านั้นที่มีความกังวลใจเกี่ยวกับการที่ล้งจีนกว้านซื้อที่ดินเพื่อทำการเพาะปลูกแข่งกับเกษตรกรไทย สะท้อนว่าเกษตรกรผู้ปลูกลำไยไม่มีความกังวลในเรื่องการแข่งขันในการเพาะปลูกจากนักลงทุนจีน สอดคล้องกับการลงสำรวจพื้นที่ซึ่งเกษตรกรคิดและมั่นใจว่ามีองค์ความรู้ในการปลูกลำไยที่ดีกว่าที่อื่น

นอกจากนั้น ยังพบว่าเรื่องที่เกษตรกรไม่มีความกังวลใจต่อการเข้ามาของล้งจีนคือ การที่ล้งจีนย้ายไปรับซื้อผลผลิตจากประเทศเพื่อนบ้าน สอดคล้องกันสำหรับผลไม้ทั้งสามชนิด ในประเด็นนี้ขัดแย้งกับความเห็นของผู้เข้าร่วมประชุมกลุ่มย่อยบางคนที่มีการติดต่อกับต่างประเทศ ที่คาดว่าประเทศเพื่อนบ้านกำลังมีการพัฒนาการผลิตผลไม้ทั้ง 3 ชนิดอย่างจริงจังเพื่อตอบสนองกับอุปสงค์ของประเทศจีนและตลาดโลก ดังนั้น

ภาครัฐควรศึกษาในเรื่องนี้อย่างจริงจัง และให้ข้อมูลกับเกษตรกรรายย่อยเพื่อใช้ในการวางแผนการเพาะปลูกที่เหมาะสมต่อไป

ตารางที่ 4.3.15 ความกังวลใจในลำดับแรกต่อการเข้ามาลงทุนของผู้ประกอบการจีน (ล้งจีน) ของเกษตรกรผู้ปลูกผลไม้

ข้อมูล	ผู้ปลูกผลไม้	
	จำนวน	%
ความกังวลใจต่อการเข้ามาของล้งจีนของผู้ปลูกทุเรียน (N=125) [ลำดับแรก]		
ล้งจีนรวมตัวกันกดราคารับซื้อผลไม้จากเกษตรกร	66	53.23%
ล้งจีนไม่ได้เข้ามารับซื้อผลไม้อีกต่อไป	18	14.52%
ล้งจีนทำการกว้านซื้อที่ดินเพื่อทำการเพาะปลูกแข่งกับเกษตรกรไทย	15	12.10%
ล้งจีนนำพันธุ์ผลไม้ไปพัฒนาและเพาะปลูกในประเทศเพื่อนบ้าน และ/หรือในประเทศจีนด้วยตนเอง	10	8.06%
ล้งจีนทำการกว้านซื้อที่ดินและมีการแย่งใช้ทรัพยากรธรรมชาติ	4	3.23%
ล้งจีนย้ายไปรับซื้อผลผลิตจากประเทศเพื่อนบ้าน	3	2.42%
ความกังวลใจต่อการเข้ามาของล้งจีนของผู้ปลูกมังคุด (N=149) [ลำดับแรก]		
ล้งจีนรวมตัวกันกดราคารับซื้อผลไม้จากเกษตรกร	78	52.70%
ล้งจีนไม่ได้เข้ามารับซื้อผลไม้อีกต่อไป	26	17.57%
ล้งจีนทำการกว้านซื้อที่ดินเพื่อทำการเพาะปลูกแข่งกับเกษตรกรไทย	15	10.14%
ล้งจีนนำพันธุ์ผลไม้ไปพัฒนาและเพาะปลูกในประเทศเพื่อนบ้าน และ/หรือในประเทศจีนด้วยตนเอง	12	8.11%
ล้งจีนให้เงินทุนแก่เกษตรกรเพื่อซื้อปุ๋ยและยากำจัดศัตรูพืช ซึ่งทำให้เกิดการผูกขาดการรับซื้อและกำหนดราคาผลผลิต	10	6.76%
ล้งจีนทำการกว้านซื้อที่ดินและมีการแย่งใช้ทรัพยากรธรรมชาติ	4	2.70%
ล้งจีนย้ายไปรับซื้อผลผลิตจากประเทศเพื่อนบ้าน	3	2.03%
ความกังวลใจต่อการเข้ามาของล้งจีนของผู้ปลูกลำไย (N=77) [ลำดับแรก]		
ล้งจีนรวมตัวกันกดราคารับซื้อผลไม้จากเกษตรกร	51	66.23%
ล้งจีนไม่ได้เข้ามารับซื้อผลไม้อีกต่อไป	16	20.78%
ล้งจีนทำการกว้านซื้อที่ดินและมีการแย่งใช้ทรัพยากรธรรมชาติ	4	5.19%
ล้งจีนให้เงินทุนแก่เกษตรกรเพื่อซื้อปุ๋ยและยากำจัดศัตรูพืช ซึ่งทำให้เกิดการผูกขาดการรับซื้อและกำหนดราคาผลผลิต	3	3.90%
ล้งจีนย้ายไปรับซื้อผลผลิตจากประเทศเพื่อนบ้าน	1	1.30%
ล้งจีนนำพันธุ์ผลไม้ไปพัฒนาและเพาะปลูกในประเทศเพื่อนบ้าน และ/หรือในประเทศจีนด้วยตนเอง	1	1.30%
ล้งจีนทำการกว้านซื้อที่ดินเพื่อทำการเพาะปลูกแข่งกับเกษตรกรไทย	1	1.30%

เมื่อสอบถามถึงผลกระทบโดยรวมในทางบวกหรือลบ ต่อการเข้ามาลงทุนของผู้ประกอบการจีน (ล้งจีน) รวมถึงความเห็นที่รัฐบาลควรให้ชาวจีนเข้ามาดำเนินธุรกิจล้งในประเทศไทยหรือไม่ จากผลการสำรวจในตารางที่ 4.3.16 พบว่าเกษตรกรผู้ปลูกทุเรียนส่วนใหญ่ร้อยละ 52.50 เห็นว่าการเข้ามาของล้งจีนมีผลกระทบทางบวกร้อยละ 32.50 เห็นว่ามีผลในทางลบ และร้อยละ 15 คิดว่าไม่มีผลกระทบ ในเรื่องความเห็นที่รัฐบาลควรให้ล้งจีนเข้ามาดำเนินธุรกิจในประเทศไทยหรือไม่ เกษตรกรผู้ปลูกทุเรียนส่วนมากร้อยละ 66 เห็นว่ารัฐบาลควรให้ล้งจีนเข้ามาดำเนินธุรกิจในประเทศไทย ในขณะที่ร้อยละ 34 เห็นว่ารัฐบาลไม่ควรให้ล้งจีนเข้ามาดำเนินธุรกิจในประเทศไทย

สำหรับเกษตรกรผู้ปลูกมังคุดนั้นร้อยละ 49.32 ของเกษตรกรเห็นว่าการเข้ามาของล้งจีนเกษตรกรมีผลทางบวกร้อยละ 36.30 มีผลทางลบ และที่เหลือร้อยละ 14.38 เห็นว่าไม่มีผลกระทบ นอกจากนี้ เกษตรกรผู้ปลูกมังคุดร้อยละ 60 เห็นว่ารัฐบาลควรให้ล้งจีนเข้ามาดำเนินธุรกิจในประเทศไทย และเพียงร้อยละ 40 เห็นว่ารัฐบาลไม่ควรให้ล้งจีนเข้ามาดำเนินธุรกิจในไทย ซึ่งความเห็นของเกษตรกรผู้ปลูกมังคุดค่อนข้างสอดคล้องกับผู้ปลูกทุเรียน

ส่วนความเห็นของเกษตรกรผู้ปลูกลำไย มีเพียงร้อยละ 35.14 ของเกษตรกรเห็นว่าการเข้ามาของล้งจีนมีผลกระทบทางบวก เกษตรกรผู้ปลูกลำไยส่วนใหญ่ร้อยละ 54.05 เห็นว่ามีผลกระทบในทางลบ และส่วนที่เหลือร้อยละ 10.81 เห็นว่าไม่มีผลกระทบ แต่อย่างไรก็ตาม เกษตรกรผู้ปลูกลำไยร้อยละ 62.16 ยังเห็นว่ารัฐบาลควรให้ล้งจีนเข้ามาดำเนินธุรกิจในประเทศไทยได้ และร้อยละ 37.84 เห็นว่ารัฐบาลไม่ควรชวนชาวจีนเข้ามาประกอบธุรกิจล้งในประเทศไทย ซึ่งผลดังกล่าวนี้อาจสอดคล้องกับการที่เกษตรกรผู้ปลูกลำไยมีช่องทางการจำหน่ายที่ลดการพึ่งพาล้งจีนที่มีแนวโน้มลดลง และการประกอบการของล้งจีนเป็นทางเลือกในการขายผลผลิตของเกษตรกรซึ่งจะทำให้มีการแข่งขันด้านราคาในการรับซื้อผลผลิตรัฐบาลจึงไม่ควรห้ามการเข้ามาดำเนินธุรกิจของล้งจีน

ตารางที่ 4.3.16 ผลกระทบจากการเข้ามาลงทุนของผู้ประกอบการจีน (ล้งจีน) ของเกษตรกรผู้ปลูกผลไม้

ข้อมูล	ผู้ปลูกผลไม้	
	จำนวน	%
ผู้ปลูกทุเรียน (N=125)		
<u>การเข้ามาของล้งจีนมีผลกระทบต่อประเทศไทย</u>		
ทางบวก	63	52.50%
ทางลบ	39	32.50%
ไม่มีผล	18	15.00%
<u>รัฐควรให้ล้งจีนเข้ามาดำเนินธุรกิจในประเทศไทย</u>		
ควร	82	66.13%
ไม่ควร	42	33.87%
ผู้ปลูกมังคุด (N=149)		
<u>การเข้ามาของล้งจีนมีผลกระทบต่อประเทศไทย</u>		
ทางบวก	72	49.32%
ทางลบ	53	36.30%
ไม่มีผล	21	14.38%
<u>รัฐควรให้ล้งจีนเข้ามาดำเนินธุรกิจในประเทศไทย</u>		
ควร	88	59.46%
ไม่ควร	60	40.54%
ผู้ปลูกลำไย (N=77)		
<u>การเข้ามาของล้งจีนมีผลกระทบต่อประเทศไทย</u>		
ทางบวก	26	35.14%
ทางลบ	40	54.05%
ไม่มีผล	8	10.81%
<u>รัฐควรให้ล้งจีนเข้ามาดำเนินธุรกิจในประเทศไทย</u>		
ควร	46	62.16%
ไม่ควร	28	37.84%

โดยสรุป ในส่วนนี้แสดงผลการสำรวจกลุ่มตัวอย่างจำนวน 250 ครัวเรือนจากเกษตรกรผู้ปลูกผลไม้ 3 ชนิด ในจังหวัดจันทบุรี ระยอง และตราด พบว่าการผลิตและช่องทางการขายรวมถึงความคิดเห็นที่มีต่อล้งจีนของเกษตรกรผู้ปลูกลำไย มีลักษณะที่แตกต่างจากเกษตรกรผู้ปลูกมังคุดและทุเรียน ในปี พ.ศ. 2562 การเพาะปลูกทุเรียนพื้นที่เฉลี่ยประมาณ 9 ไร่ต่อครัวเรือน และ 7 ไร่ต่อครัวเรือน สำหรับพื้นที่การเพาะปลูกมังคุด

พื้นที่ในการเพาะปลูกของผลไม้ทั้งสองชนิดมีการเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ปี พ.ศ. 2559 แต่ไม่มากนัก ในขณะที่พื้นที่การเพาะปลูกลำไยมีพื้นที่เฉลี่ยประมาณ 20 ไร่ และมีพื้นที่การเพาะปลูกที่ลดลง

ช่องทางการจำหน่ายทุเรียน โดยรวมเกษตรกรมีการขายผ่านพ่อค้าคนกลางรายย่อยมากที่สุดคือ ร้อยละ 46 ของผลผลิต รองลงมาคือการขายผ่านล้งไทยคิดเป็นร้อยละ 28 การขายผ่านล้งจีนมีเพียงร้อยละ 18 แต่พบว่าเกษตรกรที่มีพื้นที่การเพาะปลูกทุเรียนขนาดใหญ่มีการขายผลผลิตผ่านล้งจีนเป็นสัดส่วนถึง ร้อยละ 30 ในขณะที่เกษตรกรที่มีพื้นที่การเพาะปลูกขนาดเล็กมีการขายผ่านล้งจีนเพียงร้อยละ 10 เท่านั้น เกษตรกรผู้ปลูกมังคุดมีการขายผลผลิตผ่านพ่อค้าคนกลางรายย่อยมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 36 ของผลผลิต รองลงมาคือการขายผ่านล้งจีนร้อยละ 28 ช่องทางการจำหน่ายผลผลิตของเกษตรกรผู้ปลูกมังคุด แต่สัดส่วนการขายมังคุดผ่านล้งจีนนั้นไม่มีความแตกต่างกันตามขนาดของพื้นที่การเพาะปลูก

สำหรับช่องทางการจำหน่ายลำไยในปี พ.ศ. 2562 เกษตรกรมีสัดส่วนการจำหน่ายผลผลิตผ่านล้งจีนถึง ร้อยละ 70 ของผลผลิต รองลงมาคือการขายผลผลิตผ่านล้งไทยร้อยละ 14 ผลผลิตที่เหลือเป็นการขายผ่านช่องทางอื่นๆ ดังนั้นช่องทางการขายลำไยของเกษตรกร มีลักษณะพึ่งพาล้งจีนค่อนข้างมาก และมีสัดส่วนการขายผลผลิตผ่านสองช่องทางนี้เกินร้อยละ 80 ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2559 เป็นต้นมา แต่อย่างไรก็ตาม พบว่าสัดส่วนการขายลำไยผ่านล้งจีนในปัจจุบันมีแนวโน้มที่ลดลงจากช่วงปีก่อนหน้าที่มีสัดส่วนถึงประมาณร้อยละ 90 ในขณะที่การขายผ่านล้งไทยมีสัดส่วนที่เพิ่มขึ้นจากอดีตค่อนข้างมาก นอกจากนั้น ยังพบว่าเกษตรกรผู้ปลูกลำไยพื้นที่เพาะปลูกขนาดใหญ่ มีการขายผ่านล้งจีนเป็นสัดส่วนร้อยละ 83 ซึ่งสูงกว่าเกษตรกรพื้นที่ขนาดเล็กที่มีการขายผ่านล้งจีนเพียงร้อยละ 64 แตกต่างจากสัดส่วนการขายผลผลิตผ่านล้งจีนในอดีตของเกษตรกรทั้งสองกลุ่ม ซึ่งเดิมมีการขายผลผลิตผ่านช่องทางนี้ที่ใกล้เคียงกันคือประมาณร้อยละ 93 ในช่วงก่อนหน้า

นอกจากนั้น ยังพบว่าปัจจุบันประมาณร้อยละ 13 ของเกษตรกรผู้ปลูกทุเรียนมีการขายใบหรือขายเหมาสวน ในขณะที่เพียงร้อยละ 4 ของเกษตรกรผู้ปลูกมังคุดมีการขายใบกับล้งจีน สำหรับการปลูกลำไยนั้นพบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่ประมาณร้อยละ 77 มีการขายใบ ประมาณร้อยละ 4 ของเกษตรกรผู้ปลูกทุเรียนตอบว่าเคยถูกโกง ขณะที่เกษตรกรผู้ปลูกมังคุดน้อยกว่าร้อยละ 1 เคยถูกโกง แต่เกษตรกรที่ปลูกลำไยถึงร้อยละ 25 ตอบว่าเคยถูกโกงจากล้งจีน ซึ่งอาจเป็นสาเหตุที่ทำให้เกษตรกรพื้นที่ขนาดเล็กลดช่องทางการจำหน่ายผ่านล้งจีนเพราะเคยถูกล้งจีนโกงเนื่องจากเกษตรกรเหล่านี้มีอำนาจการต่อรองที่ต่ำ

สำหรับข้อกังวลที่สำคัญที่สุดของเกษตรกรจากการเข้ามาของล้งจีน เกษตรกรผู้ปลูกทุเรียนมีความกังวลจากการที่ล้งจีนอาจรวมตัวกันกดราคารับซื้อผลไม้จากเกษตรกร รองลงมาคือ การที่ล้งจีนไม่ได้เข้ามารับซื้อผลไม้อีกต่อไป และการที่ล้งจีนกว้านซื้อที่ดินเพื่อทำการเพาะปลูกแข่งกับเกษตรกรไทย สอดคล้องกับเกษตรกรผู้ปลูกมังคุด ที่มีความกังวลใจในเรื่องดังกล่าวจากการเข้ามาของล้งจีนในสามอันดับแรกเช่นเดียวกัน แต่สำหรับเกษตรกรผู้ปลูกลำไย ความกังวลใจในสองลำดับแรกยังสอดคล้องกันกับเกษตรกรผู้ปลูกทุเรียนและมังคุด แต่ในลำดับที่สามผู้ปลูกลำไยมีความกังวลต่อการที่ล้งจีนกว้านซื้อที่ดินและมีการแย่งใช้ทรัพยากร

สุดท้าย จากการสอบถามความคิดเห็นของเกษตรกรเกี่ยวกับผลกระทบทางบวกหรือลบโดยรวม จากการเข้ามาลงทุนของล้งจีน พบว่าเกษตรกรผู้ปลูกทุเรียนร้อยละ 32.50 เห็นว่าการเข้ามาของล้งจีนมีผลกระทบทางลบ และส่วนมากร้อยละ 66 เห็นว่ารัฐบาลควรให้ล้งจีนเข้ามาดำเนินธุรกิจในประเทศไทย สำหรับเกษตรกรผู้ปลูกมังคุดร้อยละ 36.30 เห็นว่าการเข้ามาของล้งจีนเกษตรกรมีผลทางลบ และร้อยละ 60 เห็นว่ารัฐบาลควรให้ล้งจีนเข้ามาดำเนินธุรกิจในประเทศไทย ซึ่งความเห็นนี้ค่อนข้างสอดคล้องกับผู้ปลูกทุเรียน แต่ความเห็นของเกษตรกรผู้ปลูกลำไย เกษตรกรส่วนใหญ่ร้อยละ 54.05 เห็นว่ามีผลกระทบในทางลบ ซึ่งสอดคล้องกับการที่พบว่าเกษตรกรผู้ปลูกลำไยมีช่องทางการจำหน่ายพึ่งพาล้งจีนลดลง อย่างไรก็ตามร้อยละ 62.16 ยังเห็นว่ารัฐบาลควรให้ล้งจีนเข้ามาดำเนินธุรกิจในประเทศไทยได้ ซึ่งสะท้อนว่าการประกอบกิจการของล้งจีนเป็นทางเลือกในการขายผลผลิตของเกษตรกรซึ่งจะทำให้มีการแข่งขันด้านราคาในการรับซื้อผลผลิต ดังนั้นรัฐบาลจึงไม่ควรห้ามการเข้ามาดำเนินธุรกิจของล้งจีน

4.4 การวิเคราะห์ทางสถิติด้วยวิธี Logit Regression

ตารางที่ 4.4.1 - 4.4.2 ได้นำผลการตอบแบบสอบถามจากส่วนที่ 4.3 มาทำการวิเคราะห์ทางสถิติด้วยวิธี Logistic Regression เพิ่มเติม โดยนำความเห็นเรื่องผลกระทบจากการเข้ามาลงทุนของผู้ประกอบการจีน (ล้งจีน) ของเกษตรกรผู้ปลูกผลไม้ในตารางที่ 4.3.16 มาทดสอบความสัมพันธ์กับปัจจัยต่างๆ โดยมีรายละเอียดดังนี้

$$Prob(Y_i = 1) = \frac{e^{-(\beta_0 + \sum_j \beta_j X_{ij} + \varepsilon_i)}}{1 + e^{-(\beta_0 + \sum_j \beta_j X_{ij} + \varepsilon_i)}}$$

โดยที่ Y_i คือ ตัวแปรหุ่น (Dummy variable) ที่สนใจศึกษามีค่าเท่ากับ 1 ถ้าเกษตรกรคิดว่ามีผลกระทบทางบวก, และ 0 คือมีผลกระทบทางลบหรือไม่มีผลกระทบ

X_{ij} คือ ตัวแปรอิสระที่สนใจศึกษา ประกอบด้วย

จันทบุรี คือ ตัวแปรหุ่น (Dummy variable) ที่สนใจศึกษามีค่าเท่ากับ 1 ถ้าผู้ตอบมีพื้นที่การปลูกผลไม้ในจังหวัดจันทบุรี และ 0 ถ้าไม่ใช่

ตราด คือ ตัวแปรหุ่น (Dummy variable) ที่สนใจศึกษามีค่าเท่ากับ 1 ถ้าผู้ตอบมีพื้นที่การปลูกผลไม้ในจังหวัดตราด และ 0 ถ้าไม่ใช่

ระดับการศึกษา คือตัวแปรที่มีค่าตั้งแต่ 1 ถึง 5 โดย 1 หมายถึง ประถมศึกษาหรือต่ำกว่า และ 5 เท่ากับปริญญาตรีขึ้นไป

ระดับรายได้ คือตัวแปรที่มีค่าตั้งแต่ 1 ถึง 6 โดย 1 คือระดับรายได้น้อยกว่า 8,000 บาท และ 6 คือระดับรายได้มากกว่า 80,000 บาทต่อเดือน

พื้นที่การปลูก คือตัวแปรที่กำหนดพื้นที่การปลูกทุเรียน มังคุด หรือลำไย มีหน่วยเป็นไร่

ขายผ่านล้งจีน คือตัวแปรหุ่น (Dummy variable) มีค่าเท่ากับ 1 หากมีการจัดจำหน่ายผ่านล้งจีน และ 0 ถ้าไม่ใช่

ทุเรียน คือตัวแปรหุ่น (Dummy variable) มีค่าเท่ากับ 1 หากเกษตรกรปลูกทุเรียนเพียงอย่างเดียว และ 0 ถ้าไม่ใช่

มังคุด คือตัวแปรหุ่น (Dummy variable) มีค่าเท่ากับ 1 หากเกษตรกรปลูกมังคุดเพียงอย่างเดียว และ 0 ถ้าไม่ใช่

ลำไย คือตัวแปรหุ่น (Dummy variable) มีค่าเท่ากับ 1 หากเกษตรกรปลูกลำไยเพียงอย่างเดียว และ 0 ถ้าไม่ใช่

รายได้ประจำ คือตัวแปรหุ่น (Dummy variable) มีค่าเท่ากับ 1 หากเกษตรกรมีอาชีพที่มีรายได้ประจำอยู่แล้ว ได้แก่ ข้าราชการ พนักงานบริษัทเอกชน และ 0 ถ้าไม่ใช่

ผลการศึกษาในตารางที่ 4.4.1 แสดงผลการวิเคราะห์ด้วย Logistic Regression ความเห็นของเกษตรกรเรื่องผลกระทบจากการเข้ามาลงทุนของผู้ประกอบการจีน (ล้งจีน) ต่อประเทศไทย แบ่งตามผลไม้แต่ละชนิด จะเห็นว่าส่วนใหญ่ตัวแปรไม่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญต่อความเห็นเรื่องผลกระทบของล้งจีน ยกเว้นเกษตรกรผู้ตอบแบบสอบถามจากจังหวัดจันทบุรีจะมีความเห็นที่เป็นบวกต่อผลกระทบของล้งจีน

มากกว่าเกษตรกรจากระยองและตราดอย่างมีนัยสำคัญ ในผลไม้ 2 ชนิดคือทุเรียนและมังคุด ความเห็นของเกษตรกรน่าจะสะท้อนข้อเท็จจริงที่ว่าจำนวนล้งจันในจังหวัดจันทบุรีมีจำนวนมากกว่าระยองและตราดอย่างมีนัยสำคัญ น่าจะส่งผลต่อการแข่งขันทางด้านราคาซื้อขายที่ต่ำกว่า สำหรับทุเรียนพบว่ามี 2 ตัวแปรเพิ่มเติมคือระดับการศึกษาและรายได้ประจำที่มีความสัมพันธ์ทางลบอย่างมีนัยสำคัญต่อความเห็นเรื่องผลกระทบของการเข้ามาของล้งจัน กล่าวคือผู้มีการศึกษาที่สูงกว่ามัธยมปลายและหรือมีรายได้ประจำจะมีความเห็นที่เป็นไปในทางลบมากกว่าเกษตรกรผู้มีการศึกษาต่ำกว่ามัธยมปลายและหรือไม่มีรายได้ประจำ สำหรับเกษตรกรผู้ปลูกลำไยพบว่าตัวแปรระดับรายได้มีความสัมพันธ์ที่เป็นลบอย่างมีนัยสำคัญ

สำหรับตารางที่ 4.4.2 แสดงผลการวิเคราะห์ Logistic Regression ความเห็นของเกษตรกรเรื่องการอนุญาตให้ผู้ประกอบการเงิน (ล้งจัน) เข้ามาลงทุนในประเทศไทย โดยผลการศึกษาสำหรับทุเรียนและมังคุดค่อนข้างคล้ายคลึงกับผลโดยตาราง 4.4.1 กล่าวคือ เกษตรกรผู้ตอบแบบสอบถามจากจังหวัดจันทบุรีจะมีความเห็นที่เป็นบวกต่อการอนุญาตให้ล้งจันเข้ามาลงทุนในประเทศไทยมากกว่าเกษตรกรจากระยองและตราดอย่างมีนัยสำคัญ สำหรับระดับการศึกษาของเกษตรกรผู้ปลูกทุเรียนและมังคุดไม่มีนัยสำคัญดังเช่นตารางที่ 4.4.1 ขณะที่รายได้ประจำของผู้ปลูกทุเรียนยังคงมีความสัมพันธ์เช่นเดิม สำหรับเกษตรกรผู้ปลูกลำไยพบว่ นอกจากตัวแปรระดับรายได้มีความสัมพันธ์ที่เป็นลบอย่างมีนัยสำคัญดังเช่นตารางที่ 4.4.1 แล้ว ยังมีตัวแปรระดับการศึกษาที่มีความสัมพันธ์เป็นบวกอย่างมีนัยสำคัญ ขณะที่พื้นที่การปลูกลำไยมีความสัมพันธ์ที่เป็นลบกับการอนุญาตให้ล้งจันประกอบธุรกิจในไทย ซึ่งน่าจะเกิดจากจำนวนล้งที่รับซื้อลำไยมีจำนวนที่ลดลงอย่างมาก ทำให้เกษตรกรที่มีพื้นที่ปลูกมากจำเป็นต้องพึ่งการจำหน่ายผ่านล้งจันนั่นเอง ทำให้มีทัศนคติค่อนข้างลบกับล้งจัน

ตารางที่ 4.4.1 การวิเคราะห์ Logistic Regression ความเห็นของเกษตรกรเรื่องผลกระทบจากการเข้ามาลงทุนของผู้ประกอบการจีน (ล้งจีน) ต่อประเทศไทย

ตัวแปร	ทุเรียน (1)	มังคุด (2)	ลำไย (3)
จันทบุรี	1.909** (0.755)	1.349** (0.583)	
ตราด	0.713 (0.627)	0.185 (0.513)	
ระดับการศึกษา	-0.337* (0.172)	-0.153 (0.140)	-0.000563 (0.0148)
ระดับรายได้	0.422 (0.427)	-0.176 (0.330)	-1.299** (0.649)
พื้นที่การปลูกทุเรียน	0.00182 (0.0149)		
ขายผ่านล้งจีน	0.000625 (0.000533)		
ทุเรียน	-0.582 (0.931)		
รายได้ประจำ	-1.182* (0.675)	-0.353 (0.554)	-0.113 (1.412)
พื้นที่การปลูกมังคุด		-0.0187 (0.0160)	
ขายผ่านล้งจีน		0.000204 (0.000161)	
มังคุด		-0.309 (0.421)	
พื้นที่การปลูกลำไย			-0.0142 (0.0113)
ขายผ่านล้งจีน			4.07e-05 (3.39e-05)
ลำไย			-1.654 (1.266)
ค่าคงที่	-0.0169 (0.759)	0.923 (0.627)	3.197* (1.763)
จำนวนตัวอย่าง	104	135	71
ค่า Pseudo R2	0.2154	0.0926	0.0760

***, **, * แสดงถึงระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่น 99%, 95% และ 90% ตามลำดับ

ตารางที่ 4.4.2 การวิเคราะห์ Logistic Regression ความเห็นของเกษตรกรเรื่องการอนุญาตให้
ผู้ประกอบการจีน (ล้งจีน) เข้ามาลงทุนในประเทศไทย

ตัวแปร	ทุเรียน (1)	มังคุด (2)	ลำไย (3)
จันทบุรี	1.826** (0.725)	1.480*** (0.568)	
ตราด	0.377 (0.600)	0.0314 (0.497)	
ระดับการศึกษา	-0.119 (0.161)	-0.0876 (0.140)	-0.00645 (0.0150)
ระดับรายได้	0.376 (0.401)	-0.0477 (0.329)	-1.504** (0.634)
พื้นที่การปลูกทุเรียน	-0.00944 (0.0124)		
ขายผ่านล้งจีน	0.000116 (8.10e-05)		
ทุเรียน	-0.113 (0.867)		
รายได้ประจำ	-1.083* (0.646)	-0.328 (0.555)	-0.702 (1.507)
พื้นที่การปลูกมังคุด		-0.0203 (0.0166)	
ขายผ่านล้งจีน		7.44e-05 (0.000104)	
มังคุด		-0.692* (0.415)	
พื้นที่การปลูกลำไย			-0.0267* (0.0151)
ขายผ่านล้งจีน			7.55e-05 (5.05e-05)
ลำไย			0.309 (1.206)
ค่าคงที่	-0.266 (0.741)	0.637 (0.605)	2.297 (1.593)
จำนวนตัวอย่าง	104	135	71
ค่า Pseudo R2	0.1486	0.1076	0.1412

***, **, * แสดงถึงระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่น 99%, 95% และ 90% ตามลำดับ

บทที่ 5

สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

5.1 สรุปผลการศึกษา

ในช่วงหลายปีที่ผ่านมา ผู้ประกอบการข้ามชาติจีนได้มีการเข้ามาลงทุนในภาคการเกษตรของไทยมากขึ้น ซึ่งการเข้ามาลงทุนดังกล่าวอาจเป็นประโยชน์แก่เกษตรกรไทยและธุรกิจที่เกี่ยวข้อง อย่างไรก็ตามในอีกด้านหนึ่งการเข้ามาลงทุนของผู้ประกอบการจีน อาจมีผลกระทบทางด้านลบได้เช่นเดียวกัน ดังที่ได้เคยเกิดขึ้นในบางประเทศ เช่น ความหวั่นเกรงเรื่องการเข้าถือครองที่ดินขนาดใหญ่ เป็นต้น งานวิจัยฉบับนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสถานภาพการลงทุนและผลกระทบที่เกิดขึ้นของผู้ประกอบการข้ามชาติจีนในธุรกิจผลไม้ในภาคตะวันออก และนำเสนอข้อสรุปเชิงนโยบาย

การศึกษานี้ครอบคลุมธุรกิจภาคการเกษตรที่เกี่ยวข้องกับผลไม้ 3 ประเภทได้แก่ ทุเรียน มังคุดและลำไย ของ 3 จังหวัดในภาคตะวันออก คือระยอง จันทบุรี และตราด โดยได้ทำการสืบค้นและวิเคราะห์ข้อมูลทุติยภูมิ การสอบถามความคิดเห็นผู้ที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ เพื่อเข้าใจบริบทและบทบาทของผู้ประกอบการต่างชาติในห่วงโซ่อุปทานอุตสาหกรรมผลไม้ไทย การสำรวจความคิดเห็นของเกษตรกรผู้ปลูกผลไม้ด้วยการทำแบบสอบถาม การสัมภาษณ์เชิงลึกกับองค์กรและธุรกิจที่เกี่ยวข้องในห่วงโซ่อุปทาน รวมถึงการจัดประชุมกลุ่มย่อยเพื่อรับฟังความคิดเห็น โดยได้ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับผลกระทบการเข้ามาลงทุนของผู้ประกอบการต่างด้าวที่เคยเกิดขึ้นในต่างประเทศไว้ในบทที่ 2 ซึ่งจะเห็นว่าการเข้าไปลงทุนของผู้ประกอบการต่างด้าวนั้น อาจส่งผลกระทบทั้งทางด้านบวกและลบ เช่น การสร้างรายได้ให้แก่ประชาชนในประเทศที่มีการเข้าไปลงทุนรวมถึงการให้เงินทุนช่วยเหลือต่าง ๆ ขณะที่อาจจะส่งให้เกิดการบุกรุกที่ดินและการแผ้วถางป่า เป็นต้น

สำหรับการศึกษาสถานภาพการลงทุนของผู้ประกอบการข้ามชาติจีนในธุรกิจผลไม้และห่วงโซ่อุปทานภาคตะวันออกนั้น ได้ทำการศึกษาทั้งวิธีเชิงปริมาณในหัวข้อ 4.1 ผลการศึกษาจากข้อมูลทุติยภูมิจากการทบทวนและสืบค้น และเชิงคุณภาพในหัวข้อ 4.2 การศึกษาการลงสำรวจพื้นที่และการสัมภาษณ์เชิงลึก ซึ่งจะ

พบว่าผู้ประกอบการเงินเข้ามาลงทุนในธุรกิจผลไม้ใน 3 จังหวัดภาคตะวันออกเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งทุเรียนในจังหวัดจันทบุรี ซึ่งจะเห็นได้จากจำนวนโรงคัดบรรจุผลไม้ที่ได้รับการรับรองจากกรมวิชาการเกษตรเพิ่มขึ้นจำนวนมาก แต่ลำไยมีจำนวนผู้ประกอบการโรงคัดบรรจุที่ลดลง ผลจากการสำรวจพื้นที่ยังพบการเพิ่มขึ้นของพื้นที่การเพาะปลูกทุเรียนจำนวนมากรวมถึงในประเทศเพื่อนบ้าน เช่น พม่า กัมพูชา และเวียดนาม ซึ่งมีการลักลอบนำพันธุ์ทุเรียนของไทยไปเพาะปลูกจนทำให้ราคาต้นพันธุ์มีราคาแพง และจากจำนวนพื้นที่เพาะปลูกที่เพิ่มขึ้นยังส่งผลต่อการขาดแคลนน้ำสำหรับการทำเกษตรกรรมในพื้นที่อีกด้วย นอกจากนี้ปัญหาการขาดแคลนแรงงานในพื้นที่ ทำให้ต้องใช้แรงงานต่างด้าวจากประเทศเพื่อนบ้าน แต่ก็ยังมีปัญหาเรื่องค่าใช้จ่ายและความยุ่งยากในขั้นตอนการขออนุญาต

การศึกษายังได้ประเมินผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการลงทุนของผู้ประกอบการข้ามชาติเงินในธุรกิจผลไม้และห่วงโซ่อุปทานภาคตะวันออก โดยในหัวข้อ 4.1 ได้ทดสอบผลกระทบด้านราคาจากการเข้ามาของผู้ประกอบการเงิน โดยการทดสอบทางสถิติที่เรียกว่า ANCOVA สามารถสรุปได้ว่าการเข้ามาของผู้ประกอบการข้ามชาติเงินน่าจะมีผลต่อราคาในทางบวกสำหรับทุเรียนและมังคุดถึงแม้จะมีการเพิ่มขึ้นปริมาณผลผลิตก็ตาม แต่ผลการทดสอบสำหรับลำไยพบว่าการเข้ามาของเงินไม่มีผลต่อราคาแต่อย่างใด การสำรวจด้วยแบบสอบถาม (Questionnaire Survey) ในหัวข้อ 4.3 ซึ่งสอบถามความคิดเห็นจากเกษตรกรรายย่อยพบว่าเกษตรกรผู้ปลูกทุเรียนและมังคุดค่อนข้างมีทัศนคติที่เป็นบวกต่อการเข้ามาของผู้ประกอบการเงิน ขณะที่เกษตรกรผู้ปลูกลำไยมีทัศนคติที่ค่อนข้างลบ ซึ่งผลดังกล่าวสอดคล้องกับการวิเคราะห์ทางสถิติด้วยวิธี Logit Regression หากแต่พบว่าพบความสัมพันธ์ที่เป็นบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติเฉพาะเกษตรกรผู้ปลูกทุเรียนและมังคุดในจังหวัดจันทบุรีเป็นหลักเท่านั้น จากผลการศึกษาที่ได้สรุปมาดังกล่าวข้างต้น ในหัวข้อ 5.2 จะได้กล่าวถึงข้อเสนอแนะเชิงนโยบายถึงการเข้ามาลงทุนของผู้ประกอบการข้ามชาติเงินในธุรกิจผลไม้และห่วงโซ่อุปทานภาคตะวันออกต่อไป

5.2 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

จากผลการศึกษาในงานวิจัยฉบับนี้ ตามที่ได้สรุปไว้ในหัวข้อ 5.1 นำมาสู่ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายโดยมีรายละเอียดดังนี้

5.2.1 นโยบายของรัฐบาลไม่ควรปิดกั้นการเข้ามาลงทุนของต่างชาติ

จากการที่ล้งจีนมีบทบาทสำคัญในการนำผลผลิตของเกษตรกรเพื่อตอบสนองอุปสงค์ผลไม้ของผู้บริโภคในประเทศจีน ซึ่งอาจมีผลทำให้ราคาผลไม้สูงขึ้นได้ในขณะที่ผลผลิตเพิ่มขึ้น ผลของการวิเคราะห์ Analysis of Covariance (ANCOVA) ในส่วนที่ 4.1.3 ยืนยันว่าราคาเฉลี่ยของทุเรียนและมังคุดได้มีการปรับตัวสูงขึ้นหลังจากที่ค่านึงถึงปริมาณผลผลิตที่เพิ่มขึ้นหลังจากที่ล้งจีนเข้ามามีบทบาทในช่วง 3 ปีที่ผ่านมา ดังนั้นหากรัฐบาลไม่สามารถช่วยเปิดตลาดการค้าผลไม้ไทยในประเทศจีนให้กับภาคเอกชนไทยได้ การปิดกั้นการเข้ามาของล้งจีนดังกล่าวจะทำให้เกษตรกรเสียประโยชน์ได้ ประกอบกับจากการสำรวจในเรื่องช่องทางการจำหน่ายผลผลิตของเกษตรกรรายย่อยในช่วง 3 ปีที่ผ่านมา การศึกษาพบว่าเกษตรกรมีการเปลี่ยนแปลงช่องทางต่างๆในการจำหน่ายผลผลิตในแต่ละปี สะท้อนว่าการมีทางเลือกของช่องทางในการขายผลผลิตน่าจะเป็นประโยชน์แก่เกษตรกร

นอกจากนั้น ถึงแม้ว่าภาครัฐต้องการให้มั่นใจนโยบายในการปิดกั้นการเข้ามาลงทุนของล้งจีน แต่ในทางปฏิบัติ ขณะนี้ยังมีความไม่ชัดเจนทางกฎหมาย เช่น ในเรื่องพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว พ.ศ. ๒๕๔๒ ซึ่งกำหนดในบัญชีสาม ธุรกิจที่คนไทยยังไม่พร้อมที่จะแข่งขันในการประกอบกิจการกับคนต่างด้าว (๑๑) การทำกิจการนายหน้าหรือตัวแทน แต่มีข้อยกเว้น (ค) การเป็นนายหน้าหรือตัวแทนซื้อขาย จัดซื้อหรือจัดจำหน่ายหรือจัดหาตลาดทั้งในประเทศและต่างประเทศเพื่อการจำหน่ายซึ่งสินค้าที่ผลิตในประเทศหรือนำเข้ามาจากต่างประเทศ อันมีลักษณะเป็นการประกอบธุรกิจระหว่างประเทศ โดยมีทุนขั้นต่ำของคนต่างด้าวตั้งแต่หนึ่งร้อยล้านบาทขึ้นไป ปัญหาในเรื่องการบังคับใช้กฎหมายเหล่านี้อาจนำมาสู่การเอื้อประโยชน์ให้กับธุรกิจและหรือเกษตรกรเพียงบางกลุ่ม ส่งผลให้เกษตรกรรายย่อยเสียเปรียบในการต่อรองราคาผลผลิต

ดังนั้น แทนที่จะมีนโยบายในการปิดกั้นล้งจีน ภาครัฐควรออกแบบนโยบายที่ทำให้เกษตรกรผู้ปลูกผลไม้ไทยสามารถได้รับประโยชน์จากล้งจีน โดยการส่งเสริมให้ล้งจีนหรือผู้ประกอบการต่างประเทศที่มีศักยภาพ เข้ามาทำธุรกิจในประเทศไทยได้อย่างโปร่งใส เพื่อให้ได้ทราบข้อมูลเกี่ยวกับอุปสงค์และอุปทานของผลไม้ในตลาดต่างประเทศ และหรือได้รับความร่วมมือจากนักลงทุนเหล่านี้ในการลงทุนพื้นฐานที่จะเป็นประโยชน์กับเกษตรกรในชุมชนในการปลูกผลไม้เพื่อการส่งออก รวมถึงการสร้างให้มีการแข่งขันระหว่างล้งต่างๆ อันจะช่วยเพิ่มอำนาจต่อรองทางด้านราคาแก่เกษตรกรผู้ปลูกผลไม้ ภาครัฐควรต้องมีมุมมองที่ชัดเจนในเรื่องบทบาทของล้งจีน และพลวัตของการเปลี่ยนแปลงการผลิตและการค้าผลไม้ในตลาดโลก ซึ่งไทยอาจ

สูญเสียความได้เปรียบในการแข่งขันที่เคยมีกับประเทศเพื่อนบ้านได้ในอนาคต ซึ่งบทบาทของภาครัฐในการส่งเสริมการผลิตผลไม้จะได้อำนาจถึงในส่วนถัดไป

5.2.2 การสร้างกลุ่มธุรกิจ (cluster) ซึ่งมีระบบนิเวศน์ (ecosystem) ที่ส่งเสริมให้เกิดการแข่งขันและร่วมมือกัน (coopetition) ระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (stakeholders)

สืบเนื่องจากข้อเสนอแนะ 5.2.1 ที่ภาครัฐไม่ควรปิดกั้นแต่ควรสร้างความร่วมมือกับท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์แก่เกษตรกรไทย รวมทั้งจากการลงพื้นที่สัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้อง และการประชุมกลุ่มย่อยร่วมกับเกษตรกรที่ชี้ว่าการผลิตและส่งออกผลไม้สด (fresh fruits) น่าจะมีความคุ้มค่าทางเศรษฐกิจแก่เกษตรกร สอดคล้องกับผลจากการทบทวนเอกสารในบทที่ 2 ซึ่งพบว่ากลยุทธ์ของประเทศเพื่อนบ้าน เช่น มาเลเซีย และ เวียดนาม¹¹ ให้ความสำคัญกับการผลิตและส่งออกผลไม้สดในการสร้างความมั่งคั่งของประเทศ ดังนั้นรัฐบาลควรพิจารณาถึงการสร้างกลุ่มธุรกิจ (cluster) ในการผลิตและส่งออกผลไม้สด ที่สามารถช่วยเสริมกับกลุ่มธุรกิจ (cluster) ที่มีอยู่แล้วในการแปรรูปสินค้าเกษตร (agro-processing) ของ สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน (บีโอไอ) ได้ต่อไปในระยะยาว

ภาครัฐควรมีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนและพัฒนากลุ่มธุรกิจ ให้มีระบบนิเวศน์ของกลุ่มธุรกิจการผลิตและส่งออกผลไม้สด ที่มีการแข่งขันและร่วมมือกัน (coopetition) เนื่องจากมีผู้มีส่วนได้ส่วนเสียค่อนข้างมาก ได้แก่ 1) เกษตรกรซึ่งเป็นแกนของธุรกิจ (core business) 2) ธุรกิจสนับสนุน (support business) ซึ่งประกอบด้วยธุรกิจต่าง ๆ อาทิ การขนส่ง บรรณจุภัณฑ์ ล้างทั้งไทยและจีน การท่องเที่ยวในภาคตะวันออก ทั้งทางตรงในการนำนักท่องเที่ยวต่างชาติเข้ามารับประทานผลไม้ และทางอ้อมที่เป็นการท่องเที่ยวทั่วไป 3) โครงสร้างพื้นฐานเบา (soft infrastructure) ที่สนับสนุนกลุ่มธุรกิจ เช่น ความพร้อมของแรงงานในการรับจ้างจัดเก็บผลไม้ โรงเรียนฝึกอาชีพทางการเกษตร ซึ่งอาจเป็นแหล่งแรงงานเสริมในช่วงเก็บผลผลิตมหาวิทยาลัย หรือวิทยาลัยอาชีวศึกษาที่ทำการวิจัยทางการเกษตร ในการพัฒนาพันธุ์และเทคโนโลยีการเพาะปลูก การเก็บเกี่ยว หรือการพัฒนาแหล่งน้ำในภาคตะวันออก รวมถึงสมาคมหอการค้า และสหกรณ์การเกษตร ซึ่งในการสร้างโครงสร้างพื้นฐานนี้ควรเป็นความรับผิดชอบร่วมกันระหว่างภาครัฐและท้องถิ่น

¹¹ เช่น <https://workpointnews.com/2019/06/20/durian-malaysia/> “มาเลเซีย ได้โควตาส่งทุเรียนขายจีนทั้งลูก จัดที่เด็ด ส่งออกแบบสุกพร้อมทาน” 20 มิถุนายน 2019 และ Suhana Safari et al. (2018). Durian as New Source of Malaysia’s Agricultural Wealth. FFTC Agricultural Policy Articles

ร่วมกัน 4) โครงสร้างพื้นฐานหนัก (hard infrastructure) เช่น ถนน ท่าเรือ แหล่งน้ำ การกำจัดของเสีย (waste treatment) การตรวจคุณภาพ และการติดต่อสื่อสาร เป็นต้น ซึ่งรัฐควรเป็นผู้รับผิดชอบหลักในการสนับสนุนเรื่องเหล่านี้ นอกจากนี้ กลุ่มธุรกิจการผลิตและส่งออกผลไม้สด ยังมีมิติในเรื่องนโยบายต่างประเทศและความมั่นคง เช่น ข้อตกลงทางการค้าต่างประเทศ และเรื่องแรงงานข้ามชาติ

จะเห็นได้ว่าจากมุมมองของกลุ่มธุรกิจ (cluster) นั้น ลังจิ้นเป็นเพียงองค์ประกอบหนึ่งที่จะช่วยให้กลุ่มธุรกิจประสบความสำเร็จ การนำผลผลิตเข้าไปยังตลาดจีนโดยผู้ประกอบการไทยโดยตรงในขณะนี้ยังเป็นเรื่องที่ยาก ยกเว้นผู้ประกอบการบางรายที่ได้ดำเนินธุรกิจมาก่อนที่ผลไม้ไทยจะได้รับความนิยม นอกจากนี้ การที่ประเทศไทยไม่มีเขตแดนที่ติดกับจีนโดยตรง ทำให้มีข้อจำกัดในการขนส่งทางบก หากมีการปิดกั้นการลงทุนจากผู้ประกอบการจีน อาจทำให้ผู้ประกอบการจีนย้ายไปทำการเพาะปลูกที่ประเทศเพื่อนบ้านและใช้แหล่งผลิตในการนำเข้าจีนได้โดยตรง จากการลงพื้นที่สำรวจพบว่า ในขณะนี้จีนได้มีการเช่าที่ดินในการปลูกผลไม้ที่ประเทศเพื่อนบ้านเป็นจำนวนมาก ซึ่งอาจเป็นเพียงเพื่อการกระจายแหล่งรับซื้อผลผลิต เนื่องจากผู้ประกอบการจีนยังไม่มี ความชัดเจนในเรื่องคุณภาพผลผลิตและประสิทธิภาพในการผลิตผลไม้ในประเทศเหล่านั้น หากในอนาคตประเทศเพื่อนบ้านสามารถผลิตผลไม้ที่คุณภาพทดแทนผลผลิตของไทยได้ ด้วยความเสียเปรียบในการขนส่งดังที่กล่าวมา ลังจิ้นอาจมีการย้ายการประกอบไปยังประเทศเหล่านั้น ซึ่งจะทำให้เกษตรกรเสียประโยชน์ได้

ความร่วมมือระหว่างชุมชน เกษตรกร และลังจิ้น จะช่วยทำให้สามารถแข่งขันกับประเทศเพื่อนบ้านได้ อีกทั้งยังเปิดโอกาสให้ผู้ประกอบการไทยยังสามารถเรียนรู้หรือร่วมมือกับลังจิ้นในการเปิดตลาดไปยังประเทศอื่น ๆ ได้ ภาครัฐจึงควรร่วมกับเกษตรกรผู้ผลิตและภาคเอกชน ในการออกแบบแรงจูงใจ (incentive) ของผู้มีส่วนร่วมในกลุ่มธุรกิจ ที่ส่งเสริมให้เกิดการแข่งขันและร่วมมือกันได้ โดยในช่วงแรกการขับเคลื่อนกลุ่มธุรกิจนี้ควรเน้นให้เกิดความสำเร็จในระยะสั้น (short win) เพื่อให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องยอมรับและเข้าร่วมกระบวนการเปลี่ยนแปลง (Kotter 2007) การให้ความสำคัญกับความถูกต้องหรือรายละเอียดในทุกเรื่อง และการมีการกำกับดูแลในทุกขั้นตอนที่เข้มงวดจนเกินไป อาจไม่ทันกับการเปลี่ยนแปลงและการแข่งขันที่รวดเร็วทางด้านการค้าในเวทีโลก

แต่อย่างไรก็ตาม ไม่ได้หมายความว่าระบบนิเวศน์นี้ไม่จำเป็นต้องคำนึงถึงการกำกับดูแลที่ดี (good governance) เพราะหากขาดการกำกับดูแลที่ดีจะไม่สามารถทำให้กลุ่มธุรกิจสามารถอยู่ได้อย่างยั่งยืน แต่ควร

เป็นเรื่องที่ได้รับการพัฒนาปรับปรุงในระยะถัดมา ทั้งนี้ภาครัฐควรนำแนวคิด “Directed Improvisation” ที่ประเทศจีนใช้ในการแก้ไขความยากจนและพัฒนาเศรษฐกิจ ในช่วงการเปิดประเทศและเปลี่ยนผ่านเข้าสู่ระบบทุนนิยมมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนา โดยแนวคิดนี้ Ang (2016, 2019) ระบุว่า เป็นการที่รัฐบาลจีนให้ท้องถิ่นมีความยืดหยุ่นคล่องตัวในการทดลองจัดการและพัฒนาชุมชนของตนเอง ภายใต้กรอบการชี้นำของรัฐบาลกลาง¹² นอกจากนั้น นโยบายการพัฒนาที่จะสามารถประสบความสำเร็จได้นั้น ต้องมีลักษณะที่สร้างการเติบโตที่ครอบคลุมทั่วถึงสำหรับทุกภาคส่วน (inclusive growth) ซึ่งประกอบด้วยนโยบายระดับมหภาคที่ชัดเจนมีการยึดถือปฏิบัติอย่างจริงจัง ไม่ฉาบฉวย (commitment) จากภาครัฐ ร่วมกับโครงการระดับจุลภาคที่คำนึงถึงข้อจำกัดต่างๆ ที่มีในแต่ละท้องถิ่น ดังนั้นการส่งเสริมจากภาครัฐจึงไม่ควรเป็นมาตรฐานมีรูปแบบเดียว หรือสามารถเลียนแบบมาจากต่างประเทศได้ หากต้องได้รับการออกแบบหรือปรับใช้โดยคำนึงถึงบริบทของและท้องถิ่นเอง

การสร้างกลุ่มธุรกิจซึ่งมีระบบนิเวศน์ที่เสนอดังกล่าว สอดคล้องกับ Hausman (2019)¹³ ที่แนะนำว่าในการพัฒนาประเทศ รัฐบาลต้องมีบทบาทในการจัดการให้เกิดขึ้นมากกว่าการรอให้มันเกิดขึ้นเอง หรือคิดเพียงว่าการปรับปรุงลำดับดัชนี Ease of Doing Business ของธนาคารโลกให้ดีขึ้นแล้ว จะเพียงพอให้เกิดการพัฒนาจากการลงทุนของต่างประเทศ เนื่องจากเท่าที่ผ่านมาไม่พบหลักฐานความสัมพันธ์ระหว่างดัชนี Doing Business รวมถึงดัชนี Competitiveness กับอัตราการเติบโตทางด้านการลงทุนของประเทศ การให้ความสำคัญในเรื่องเหล่านี้ของภาครัฐ และแนวคิดดั้งเดิมของ Adam Smith ที่ว่า “ความสงบ ความง่ายทางด้านภาษี การมีความยุติธรรมในระดับที่ยอมรับได้” นั้นไม่เพียงพออีกต่อไปในการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจ เนื่องจากความซับซ้อนของการทำธุรกิจและการค้าระหว่างประเทศในปัจจุบัน

ดังนั้นในการพัฒนาภาครัฐควร 1) ร่วมกับภาคธุรกิจที่มีอยู่แล้วในการเพิ่มประสิทธิภาพของกลุ่มธุรกิจ โดยการพิจารณาถึงกฎระเบียบที่ควรได้รับการปรับปรุง รวมถึงโครงสร้างสาธารณูปโภคที่ต้องการ เช่น ในเรื่องแหล่งน้ำหรือบริการอื่นๆ โดยเน้นเฉพาะเรื่องที่เป็นห่วงโซ่ (Value Chain) ของกลุ่มธุรกิจ ไม่ใช่เรื่องกว้างๆ โดยทั่วไป เช่น รัฐบาลมีนโยบายการส่งเสริมการส่งออก หรือต้องการเป็นมหานครผลไม้ 2) สนับสนุน

¹² ลักษณะการพัฒนาในลักษณะเช่นนี้อาจขัดแย้งกับความเชื่อของคนทั่วไป ที่คิดว่าประเทศจีนประสบความสำเร็จในการพัฒนาประเทศ จากการปกครองและสั่งการจากส่วนกลาง (Authoritarian Rule) แต่เป็นข้อเท็จจริงที่ได้จากการทำงานวิจัยเชิงลึกในพื้นที่อย่างต่อเนื่องเป็นเวลานานกว่า 10 ปี

¹³ ศาสตราจารย์ทางด้านเศรษฐศาสตร์ และผู้อำนวยการศูนย์ Atlas of Economics มหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด (Harvard University)

และส่งเสริมชุมชน ตลอดจนนักลงทุนจากต่างประเทศ ในการหาโอกาสที่จะสร้างกิจกรรมหรือบริการทางเศรษฐกิจที่ยังไม่มีอยู่ในขณะนี้ ซึ่งจะเป็ประโยชน์และสร้างคุณค่าให้กับชุมชนท้องถิ่น 3) สร้างหน่วยงานหรือองค์กรที่เป็นศูนย์กลางในการพัฒนากลุ่มธุรกิจนั้นๆ ซึ่งไม่ควรเป็นหน่วยงานของรัฐ เนื่องจากไม่มีความคล่องตัวในการดำเนินงาน และมีโอกาสที่จะมีการแทรกแซงทางการเมืองได้

โดยสรุป ภาครัฐควรคำนึงการใช้ประโยชน์จากการเข้ามาประกอบการของล้งจีน จากการสร้างร่วมมือกันในการพัฒนาอุตสาหกรรมผลิตและส่งออกผลไม้ไทย เพื่อให้ประเทศไทยสามารถแข่งขันกับประเทศเพื่อนบ้านในเวทีการค้าโลกต่อไป เมื่อการแข่งขันจากประเทศเพื่อนบ้านทวีความรุนแรงมากขึ้น

5.2.3 พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานภาครัฐในการส่งเสริมการผลิตและการส่งออกผลไม้

จากการประชุมกลุ่มย่อยและการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้องสรุปได้ว่า ภาครัฐยังขาดข้อมูลพื้นฐานที่จำเป็นในการส่งเสริมการผลิตและการส่งออกผลไม้ กฎระเบียบต่างๆ ที่มีอยู่ไม่ทันสมัย ขาดการบังคับใช้กฎหมายที่มีประสิทธิภาพ หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องขาดการประสานงานระหว่างกันและไม่ต่อเนื่อง นโยบายการค้าต่างประเทศของไทยไม่ทันกับการเปลี่ยนแปลงเมื่อเทียบกับประเทศเพื่อนบ้าน เพื่อพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานดังกล่าว ภาครัฐควรพิจารณาดำเนินการดังนี้

5.2.3.1 มีหน่วยงานหลักที่รับผิดชอบรวบรวมข้อมูลพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับการผลิตผลไม้ และให้เกษตรกรสามารถเข้าถึงข้อมูลเหล่านี้ได้¹⁴

- พื้นที่การเพาะปลูกที่เป็นปัจจุบันของไทย และประเทศคู่แข่ง (มาเลเซีย อินโดนีเซีย เวียดนาม พม่า และกัมพูชา) และคำนวณ/พยากรณ์ผลผลิตในอนาคต แล้วเผยแพร่ข้อมูลให้เกษตรกรและผู้เกี่ยวข้องทราบ

¹⁴ ถึงแม้รัฐบาลปัจจุบันได้พยายามจัดทำแอปพลิเคชันชื่อว่า "เกษตรกรดิจิทัล" ที่ให้เกษตรกรสามารถเข้าถึงข้อมูลสารสนเทศได้ง่ายขึ้น แต่จะเห็นได้ว่ามีแอปพลิเคชันย่อยเกือบ 20 แอปพลิเคชัน ทำให้สืบค้นข้อมูลได้ยาก แต่ละหน่วยงานต่างคนต่างพัฒนา

https://www2.moac.go.th/ewt_news.php?nid=14725

- กฎระเบียบในการค้าโลก มาตรฐานของสินค้า ประเทศคู่ค้าและคู่แข่งผลไม้ของไทย เช่น ในประเทศมาเลเซียมีมาตรฐานคุณภาพที่เข้มกว่าไทย และมีการตั้งราคาขายที่สูง
- ปริมาณของแหล่งน้ำที่มีอยู่ในแต่ละพื้นที่ รวมถึงแผนการขยายสาธารณูปโภคของแหล่งน้ำในอนาคต การพยากรณ์แหล่งน้ำที่สามารถใช้ได้ในการเกษตรของพื้นที่ผลไม้
- ปริมาณความต้องการผลไม้แต่ละชนิด โดยคำนึงถึงการเติบโตของประชากร การขยายตัวของรายได้ แนวโน้มการเปิดตลาดใหม่ของภาครัฐ (กระทรวงพาณิชย์ กระทรวงต่างประเทศ) และภาคเอกชน รวมถึงความสะดวกในช่องทางการขนส่งที่กำลังพัฒนาต่างๆ

5.2.3.2 การป้องกันภาครัฐให้เหมาะสมกับการค้าผลไม้ของโลก

การผลิตและจัดจำหน่ายผลไม้ของไทยเพื่อส่งออกไปจำหน่ายในต่างประเทศ มีหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องอยู่ภายใต้กระทรวงต่างๆ ถึง 4 กระทรวง ได้แก่ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงพาณิชย์ กระทรวงการต่างประเทศ และกระทรวงอุตสาหกรรม ซึ่งแต่ละหน่วยงานยังขาดการประสานงานและไม่มีเจ้าภาพที่จะเป็นผู้กำหนดนโยบายที่ชัดเจนในกำหนดทิศทางและยุทธศาสตร์การค้าผลไม้ของไทย หน่วยงานรัฐที่จัดตั้งขึ้นในปัจจุบันคือ “คณะกรรมการพัฒนาและบริหารจัดการผลไม้” ซึ่งตามรายละเอียดที่กำหนดในระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการพัฒนาและบริหารจัดการผลไม้ พ.ศ. 2550 นั้น น่าจะเป็นหน่วยงานที่ทำหน้าที่ดังกล่าว แต่ด้วยโครงสร้างซึ่งมีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์เป็นประธาน และอธิบดีจากกระทรวงต่าง ๆ และตัวแทนเกษตรกรรมาร่วมเป็นกรรมการ ทำให้การขับเคลื่อนนโยบายต่างๆ ในช่วงที่ผ่านมาไม่มีประสิทธิภาพ ซึ่งนักวิจัยเห็นว่าหากรัฐให้ความสำคัญกับธุรกิจการค้าผลไม้รัฐควรจะต้องปรับโครงสร้างคณะกรรมการชุดดังกล่าวในลักษณะที่ใกล้เคียงกับคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน ให้มีรัฐมนตรีจากกระทรวงต่างๆ ที่เกี่ยวข้องเข้ามาเป็นกรรมการ โดยมีนายกรัฐมนตรีเป็นประธาน น่าจะทำให้การกำหนดยุทธศาสตร์และการปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพมากขึ้น สำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติเป็นอีกหนึ่งหน่วยงานที่จะมีส่วนช่วยสนับสนุนการส่งสินค้าไปยังต่างประเทศให้เป็นไปตามมาตรฐานสากล แต่ปัจจุบันพบว่ามีปัญหาในการโอนย้ายหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามาอยู่ภายใต้สำนักงานทำให้ขาดเอกภาพในการดำเนินงาน ดังนั้นรัฐจำเป็นต้องมีความชัดเจนและแก้ไขปัญหาของหน่วยงานดังกล่าวด้วย

5.2.3.3 พัฒนาแหล่งน้ำเพื่อการเพาะปลูกผลไม้

การจัดสรรทรัพยากรน้ำในพื้นที่ภาคตะวันออก ที่ผ่านมามีภาครัฐได้ให้ความสำคัญในการจัดสรรน้ำกับการใช้อุปโภคบริโภคในการดำเนินชีวิตเป็นลำดับแรก รองลงมาคือภาคอุตสาหกรรมและภาคบริการ เช่น การท่องเที่ยว และสุดท้ายจึงจัดสรรให้ภาคเกษตรกร นอกจากนี้จากนโยบายโครงการเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก ยังจะทำให้มีความต้องการใช้น้ำจากภาคอุตสาหกรรมเพิ่มมากขึ้น ขณะที่จังหวัดจันทบุรีและตราด ซึ่งประชาชนมีความชัดเจนว่าไม่ต้องการเป็นเมืองอุตสาหกรรมดังเช่น จังหวัดระยอง ชลบุรีและฉะเชิงเทรา ซึ่งผู้เข้าร่วมประชุมมีความเห็นว่ารัฐควรให้ความสำคัญในเรื่องการจัดสรรทรัพยากรน้ำให้แก่ภาคการเกษตรด้วย เพราะหากทรัพยากรน้ำไม่เพียงพอจะเป็นปัญหาต่อการส่งเสริมการเพาะปลูกผลไม้เพื่อการส่งออกของเกษตรกร รัฐควรต้องมีความชัดเจนว่าจะสนับสนุนภาคการเกษตรในภาคตะวันออกหรือไม่อย่างไร

นอกจากนี้ภาครัฐโดยหน่วยงานที่รับผิดชอบควรมีการจัดทำรูปจำลองหรือตัวแบบการพยากรณ์ทรัพยากรน้ำที่สามารถใช้ในการเพาะปลูกผลไม้ในแต่ละปี ตลอดจนเตรียมแผนการพัฒนาแหล่งน้ำให้เพียงพอต่อการผลิตผลไม้ของเกษตรกร โดยมีการคาดการณ์อุปสงค์ของผลไม้ที่ค้ำึงถึงผลผลิตจากประเทศคู่แข่งและการเพิ่มขึ้นของพื้นที่เพาะปลูกในแต่ละปี ในการพัฒนารูปจำลองดังกล่าวจำเป็นต้องใช้ข้อมูลจากหน่วยงานต่างๆ ดังนั้นรัฐจะต้องสามารถบูรณาการข้อมูลที่ครอบคลุมเพื่อนำมาใช้ในการพยากรณ์ได้อย่างเหมาะสม

5.2.3.4 การจัดการแรงงานที่มีประสิทธิภาพ

จากการประชุมกลุ่มย่อยและการลงพื้นที่สำรวจพบว่าการผลิตผลไม้ของไทยต้องพึ่งพาแรงงานต่างชาติ ซึ่งมีข้อกำหนดและเงื่อนไขในการเข้ามาทำงานของแรงงานต่างชาติที่เข้มงวดและเน้นประเด็นเกี่ยวกับความมั่นคงเป็นหลัก ทำให้เจ้าของสวนผลไม้และล้งมีความยากลำบากในการหาแรงงานและยังมีต้นทุนในการจัดหาแรงงานสูง นอกจากนั้นการที่ค่าใช้จ่ายในการเข้ามาทำงานสูง จึงทำให้ชาวต่างชาติมีการต่อรองและมีการย้ายที่ทำงานค่อนข้างสูง หากภาครัฐมีนโยบายที่ต้องการส่งเสริมการผลิตผลไม้เพื่อการส่งออก ภาครัฐจำเป็นต้องพิจารณาปรับแนวทางและนโยบายในการอนุญาตให้ใช้แรงงานต่างชาติให้สะดวกมากขึ้น

5.2.3.5 ภาครัฐจะต้องยกเลิกกฎระเบียบที่ปฏิบัติไม่ได้

จากการประชุมกลุ่มย่อยพบว่า มีกฎระเบียบที่เกี่ยวข้องที่รัฐไม่สามารถบังคับใช้ได้ ในทางปฏิบัติ เช่น การห้ามส่งออกพันธุ์ไม้ไปยังต่างประเทศในเชิงพาณิชย์ แต่ในทางปฏิบัติพบว่ามีลักลอบนำออกไปยังต่างประเทศเป็นจำนวนมาก ดังนั้นภาครัฐจึงควรยกเลิกกฎระเบียบดังกล่าว และทำกระบวนการให้ถูกต้องเพื่อให้ทราบถึงข้อมูลและหรือมีการเก็บภาษีหรือค่าธรรมเนียมในการนำพันธุ์ไม้ออกไปยังต่างประเทศ ซึ่งจะทำให้รัฐมีรายได้มากขึ้นด้วย

5.2.3.6 มีการนำเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาใช้ในการส่งเสริมการผลิตผลไม้

ปัจจุบันการพัฒนาทางด้าน Distributed Ledger Technology (DLT) และ Blockchain ทำให้สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับห่วงโซ่การผลิตทางการเกษตร (Caro et al. , 2018; Pearson et al. 2019) ทางด้าน การผลิต (production) การแปรรูป (procession) การกระจายผลผลิต (distribution) การค้าปลีก (retailing) และการบริโภค (consumption)

การผลิตและส่งออกผลไม้สดซึ่งเป็นผลผลิตที่เน่าเสียได้ กระบวนการส่งออกสามารถทำได้อย่างรวดเร็วมีประสิทธิภาพถือว่าเป็นเรื่องที่สำคัญ ประกอบกับ กระแสความปลอดภัยทางด้านอาหาร (food safety) ความเข้มงวดทางด้านคุณภาพมาตรฐานผลไม้ และการแข่งขันที่รุนแรงในตลาดการค้าผลไม้โลก ดังนั้นการใช้เทคโนโลยี DLT และ Blockchain ที่สามารถลดต้นทุนทางด้านธุรกรรม สะดวก รวดเร็ว สามารถระบุและยืนยันแหล่งที่มาของผลผลิต ซึ่งในที่สุดส่งผลให้สามารถควบคุมและปรับปรุงคุณภาพการผลิตของเกษตรกรรายย่อยได้ จึงมีความสำคัญและนับวันจะทวีความจำเป็นมากขึ้นจากการแข่งขันจากประเทศเพื่อนบ้านที่จะเพิ่มขึ้นในอนาคต และยังทำให้สามารถเชื่อมโยงกับห่วงโซ่ของการค้าของโลกได้

อย่างไรก็ตาม การพัฒนาระบบโครงสร้าง (platform) ดังกล่าว จำเป็นต้องใช้ความรู้ทางเทคโนโลยีและการลงทุนที่สูง และยังต้องใช้เทคโนโลยีอื่นๆ หลายประเภทที่เกี่ยวข้อง เช่น RFID (radio-frequency identification) ซึ่งในแต่ละประเภทต้องขออนุญาตจากแต่ละหน่วยงานภาครัฐ ทำให้เป็นเรื่องที่ยุ่งยากและใช้เวลา อีกทั้งยังมีประเด็นเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคล (data privacy)

นอกจากนั้น ยังต้องพิจารณาเรื่องการขยายการนำไปใช้ให้คุ้มกับการลงทุน (scalability) การบำรุงรักษาระบบ ตลอดจนความมั่นคงในการเก็บรักษาข้อมูล การอนุญาตให้สิทธิ (permission) แก่ผู้ที่เกี่ยวข้องต่างๆ

จากประเด็นดังกล่าวข้างต้น การพัฒนาโครงสร้างในลักษณะนี้ ภาครัฐจึงควรเป็นผู้รับผิดชอบหลักในการพัฒนาในเรื่องนี้ และริบพัฒนาเพื่อให้ทันกับประเทศเพื่อนบ้าน ดังเช่น ในปัจจุบันรัฐบาลเวียดนาม โดยความร่วมมือระหว่าง Asia Foundation และ Institute of Policy and Strategy for Agriculture and Rural Development ได้มีการพัฒนาต้นแบบนำร่องในการใช้เทคโนโลยี Blockchain เพื่อการส่งออกแก้วมังกรไปยังประเทศออสเตรเลียทำให้สามารถติดตามแก้วมังกรทุกผลย้อนกลับไปยังผู้ปลูกได้ (Dang Duc Chien 2019) รวมถึงการส่งออกทุเรียนโดยมาเลเซียก็มีแนวทางเช่นเดียวกัน (Suhana Safari et al, 2018)

ท้ายที่สุด ถึงแม้ว่าข้อเสนอข้างต้นเป็นเรื่องที่รับรู้กันอยู่บ้างแล้ว แต่ปัญหาที่สำคัญคือยังไม่ได้มีการจัดการหรือดำเนินการอย่างจริงจังโดยภาครัฐ และจากการประชุมกลุ่มย่อยสะท้อนว่านโยบายในการส่งออกผลไม้ นั้น ขาดความต่อเนื่อง เช่น โครงการมหานครผลไม้ของจังหวัดจันทบุรี เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงคณะรัฐมนตรีแม้ภายใต้ นายกรัฐมนตรีคนเดียวกัน แผนงานต่างๆ ไม่ได้มีการดำเนินการต่อ และต้องมีการเริ่มต้นชี้แจงกันใหม่เมื่อจะกลับมาดำเนินการอีกครั้ง ทำให้ประเทศไทยเสียโอกาสในการแข่งขันทางการค้ากับต่างประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศเพื่อนบ้านที่มีการปรับตัวและปรับโครงสร้างพื้นฐานของภาครัฐอย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพมากกว่าไทย องค์กรภาครัฐควรพัฒนาให้เป็น smart government เพื่อให้สอดคล้องกับนโยบาย smart farmer ของรัฐบาล

5.2.4 การรวมกลุ่มของเกษตรกร

ถึงแม้ผลการสำรวจโดยแบบสอบถามของการศึกษาพบว่าเหตุผลหลักในการรวมตัวของเกษตรกรคือเพื่อการต่อรองราคาในการขายผลผลิต แต่จากการลงพื้นที่สัมภาษณ์เกษตรกรและผู้ที่เกี่ยวข้อง พบว่าการรวมตัวของเกษตรกรยังขาดความเป็นเอกภาพ เนื่องจากในช่วงที่ผ่านมาราคาผลไม้โดยเฉพาะทุเรียนและมังคุดยังสามารถขายได้ในราคาดี ทำให้เกษตรกรแต่ละรายมีทางเลือกช่องทางจำหน่ายที่ตนเองพอใจได้ จึงไม่เห็นค่อยให้ความสำคัญในการรวมกลุ่มกันอย่างจริงจัง ยกเว้นบางกลุ่มที่มีความเข้มแข็ง เช่น วิสาหกิจชุมชน

ชาวสวนทุเรียนจันทน์ จังหวัดจันทบุรี โดยมีนายอุดม วรัญญรัฐ เป็นประธานกลุ่ม และสวนประสมทรัพย์ ของ
เกษตรกรต้นแบบ นายประจวบ จำเนียรศรี จังหวัดระยอง

อย่างไรก็ตาม ในระยะยาวเมื่อการแข่งขันของการผลิตผลไม้จากประเทศเพื่อนบ้านมีความรุนแรง
มากขึ้น การรวมกลุ่มของเกษตรกรเพื่อเพิ่มอำนาจต่อรองราคากับผู้ซื้อ หรือการพัฒนาศักยภาพของกลุ่ม
เพื่อให้สามารถส่งออกผลผลิตได้เอง จะทวีความสำคัญและจำเป็นยิ่งขึ้น ภาครัฐจึงควรพิจารณาถึงการ
สนับสนุนการรวมกลุ่มของเกษตรกรที่มีประสิทธิภาพ ได้แก่การถอดบทเรียนจากกลุ่มเกษตรกรที่ประสบ
ความสำเร็จ เพื่อนำไปขยายผลให้เป็นรูปธรรม หรือการให้ความช่วยเหลือในสิ่งที่กลุ่มเกษตรกรขาด และ
หรือไม่ได้รับความสะดวกจากหน่วยงานภาครัฐ เช่น เกษตรกรที่พยายามรวมตัวกันเปิดให้ล้งเข้ามาประมูล
ราคามังคุด ในจังหวัดตราด ขาดเครื่องคัดผลมังคุดให้ได้ตามขนาด ที่ในขณะนี้ต้องใช้แรงงานต่างชาติในการคัด
ผลผลิตซึ่งมีปัญหาในเรื่องการจ้างงาน ตลอดจนได้ถูกกวดขันในการใช้พื้นที่ในการประมูลจากบางหน่วยงาน
เป็นต้น นอกจากนี้การสนับสนุนการรวมกลุ่มของเกษตรกรนี้ ควรเป็นนโยบายที่ต่อเนื่องไม่เพียงแต่การ
ประชาสัมพันธ์ชั่วคราวซ้ำครวซ้ำเท่านั้น

เอกสารอ้างอิง

กฤษณะ สุกันตพงศ์ (8 มีนาคม 2561). ด่านตงซิง กว่างซีเปิดนำเข้าผลไม้อาเซียนอย่างเป็นทางการแล้ว.

เข้าถึงได้จาก ศูนย์ข้อมูลเพื่อธุรกิจไทยในจีน ณ นครหนานหนิง: <https://thaibizchina.com/ด่านตงซิงกว่างซีเปิด/>

กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ. (2557). อุปสรรคในการส่งออกลำไยไปจีน. เข้าถึงได้จาก

http://www.thaifta.com/ThaiFTA/Portals/0/logan_cnsep57.pdf

กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์ (15 สิงหาคม 2562). กรมเจรจาฯ เผยเอฟทีเอ ดันมังคุดไทยโตสวนกระแสการค้าชะลอตัว ทำยอดส่งออกครั้งแรกปี 62 กว่า 300 ล้านเหรียญสหรัฐ. เข้าถึงได้จาก กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ:

<https://dtn.go.th/th/news/5d761c26ef4140114364e329?cate=5cff753c1ac9ee073b7bd1c5>

กรมพัฒนาธุรกิจการค้า กระทรวงพาณิชย์. พระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว พ.ศ. 2542.

https://www.dbd.go.th/more_news.php?cid=85.

กรมพัฒนาธุรกิจการค้า กระทรวงพาณิชย์. สถิติข้อมูล. https://www.dbd.go.th/more_news.php?cid=1415

กรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์. สถานการณ์ส่งออกลำไยไทยไปยังจีน. (ธันวาคม 2559). รายงานสถานการณ์เศรษฐกิจการค้าระหว่างประเทศ.

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. (13 พฤษภาคม 2562). กระทรวงเกษตรฯ เร่งจัดทำพิธีสารเปิดเส้นทางทางขนส่งผลไม้ทางรถเพิ่ม 2 เส้นทาง. เข้าถึงได้จาก กระทรวงเกษตรและสหกรณ์:

<https://www.moac.go.th/news-preview-411291791131>

กุสุมา สวนตะโก (2559). ผลกระทบต่อการส่งออกทุเรียนสดจากประเทศไทยไปสาธารณรัฐประชาชนจีน ภายใต้มาตรการสุขอนามัยและสุขอนามัยพืช (SPS). วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์และคณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพฯ.

คณะกรรมการการพาณิชย์ การอุตสาหกรรม และการแรงงาน สภานิติบัญญัติแห่งชาติ. (2559). รายงานการพิจารณา การตั้งโรงคัดบรรจุผลไม้ (ล้ง) ของผู้ประกอบการชาวต่างชาติ ในจังหวัดจันทบุรี. สำนักกรรมการ, สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา.

จกมลดินทร์ แสงอาสภวิริยะ และคณะ (2553). สมรรถนะของโซ่อุปทานการผลิตลำไยเพื่อการส่งออกของประเทศไทย. มหาวิทยาลัยแม่โจ้.

จกมลดินทร์ แสงอาสภวิริยะ. (2554). ผลการปฏิบัติงานโซ่อุปทานการผลิตลำไยเพื่อการส่งออกของประเทศไทย. BU Academic Review, 263-272.

ณภัทร ทิพย์ศรี และคณะ (2557). โครงการการจัดการโลจิสติกส์และโซ่อุปทานของการส่งออกมังคุดไปยังประเทศจีนตอนใต้. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

นิพนธ์ พัวพงศกร และคณะ (2553). โครงการศึกษาแนวทางการจัดการห่วงโซ่อุปทานและโลจิสติกส์ของสินค้าเกษตร ภายใต้โครงการการศึกษาวิจัยตลอดจนติดตามประเมินผลเพื่อเสนอแนวทงนโยบายการปรับโครงสร้างภาคการผลิต การค้า และการลงทุน. สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

บัณฑิต หนองบัว และคณะ. (2560). การพัฒนาศักยภาพการผลิตมังคุดเพื่อการส่งออกในโซ่อุปทาน พื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี. Veridian E-Journal Silpakorn University, 807-821.

บุญทรัพย์ พานิชการ และคณะ. (2560). โครงการวิเคราะห์และเผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์ท่าเรือรอบอ่าวเป็ยู้ เขตปกครองตนเองกว่างซีจ้วง. วิทยาลัยโลจิสติกส์และโซ่อุปทาน มหาวิทยาลัยนเรศวร.

ปรีดาวรรณ ไชยศรีชลธาร และคณะ (2559). วิจัยพัฒนาดันแบบเครื่องคัดแยกคุณภาพผลมังคุดโดยค่าความถ่วงจำเพาะของสารละลายแบบต่อเนื่องด้วยอุปกรณ์ควบคุมอัลตราโซนิก. กรมวิชาการเกษตร.

เปรม ณ สงขลา. (2562). ส่งอนาคตทุเรียนไทย. สถาบันคลังสมอง. เคหการเกษตร.

พนิดา บุญฤทธิ์ธงไชย. (2561). โลจิสติกส์ของลำไยในภาคตะวันออกของประเทศไทย. เข้าถึงได้จาก ศูนย์นวัตกรรมเทคโนโลยีหลังการเก็บเกี่ยว: www.phtnet.org/2018/01/737/

พนิดา บุญฤทธิ์ธงไชย และคณะ. (2557). การวิเคราะห์ต้นทุนโลจิสติกส์ของลำไยในจังหวัดจันทบุรี. วารสาร
วิทยาศาสตร์เกษตร, 385-388.

มลฤดี เอื้อเกิดอารีย์ (27 พฤษภาคม 2551). อนาคตของผลไม้ไทยในตลาดค้าส่งสินค้าใหญ่ที่สุดในปักกิ่ง:
ตลาดซินฟาตี้. เข้าถึงได้จาก กรมเศรษฐกิจระหว่างประเทศ กระทรวงการต่างประเทศ:
www.thaibiz.net/th/situation/13594/130/

วนิดา เพ็งจันทร์ (2558). ปัจจัยที่มีผลต่อการส่งออกทุเรียนสดของไทยไปยังประเทศจีน. มหาวิทยาลัย
หอการค้าไทย.

วราภรณ์ จันทร์เวียง และคณะ (2557). การบริหารจัดการระบบโลจิสติกส์และโซ่อุปทานทุเรียนหลาย
วัตถุประสงค์: กรณีศึกษาจังหวัดจันทบุรี. กองทุนวิจัย มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.

ศิรดา ศิริเบญจพุกฤษ (2561). ทุเรียนไทยกับความท้าทายที่ไม่ควรมองข้าม. ฝ่ายนโยบายโครงสร้างเศรษฐกิจ,
ธนาคารแห่งประเทศไทย.

ศศิณภา บุญพิทักษ์ และคณะ. (2559). การศึกษาและหาแนวทางการจัดการห่วงโซ่อุปทานผลไม้มังคุดในเขต
จังหวัดจันทบุรี. วารสารวิชาการคณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี, 100-
115.

ศุลกากรแห่งชาติจีน. (27 สิงหาคม 2562). ข้อกำหนดด้านการตรวจสอบกักกันมังคุดที่นำเข้ามาจากประเทศ
เวียดนาม. เข้าถึงได้จาก สำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์:
<https://www.opsmoac.go.th/guangzhou-news-files-411691791028>

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. สารสนเทศเศรษฐกิจการเกษตรรายสินค้าปี
2560 และ สารสนเทศเศรษฐกิจการเกษตรรายสินค้าปี 2561. เอกสารสถิติการเกษตรเลขที่ 402

สมชาย สิทธิโชค และคณะ(2553). โครงการศึกษาวิจัยระบบ Logistics และ Supply Chain ผลไม้และ
ผลิตภัณฑ์ เพื่อขยายตลาดส่งออกประเทศในเอเชีย ปี พ.ศ. 2552 (กรณีศึกษาเส้นทาง R3E และ
R3W). ศูนย์วิจัยเศรษฐศาสตร์ประยุกต์ คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

สมพร อิศวิลานนท์. (2562). สถานการณ์การผลิตและการบริโภคทุเรียนของโลกและการส่งออกทุเรียนของไทย. เอกสารประกอบในเวทีเสวนา “ส่งออกอนาคตตลาดทุเรียนส่งออกไทย” จัดโดย สถาบันคลังสมองของชาติ ร่วมกับ สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.) วันที่ 7 มิถุนายน 2562.

สมพร อิศวิลานนท์ และ ปิยะทัศน์ พาพอนุรักษ์. (2562). ส่งออกอนาคตตลาดทุเรียนส่งออกไทย”. จดหมายข่าวงานวิจัยเชิงนโยบายเกษตร.

สำนักงานเกษตรจังหวัดจันทบุรี. (2557). สรุปสถานการณ์ผลิตทุเรียน เงาะ มังคุด ลองกอง ปี พ.ศ. 2557 จังหวัดจันทบุรี. จันทบุรี: สำนักงานเกษตรจังหวัดจันทบุรี.

เสาวนีย์ รอดหุ่ย. (2559). วิเคราะห์ความสามารถในการแข่งขันของการส่งออกมังคุดไทยไปตลาดจีน. วารสารสถาบันวิชาการป้องกันประเทศ.

อภิชาติ โสภางค์ และคณะ (2551). การศึกษาระบบจัดการโซ่อุปทานของลำไยสดในประเทศไทย. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

อรทัย เอื้อตระกูล (26 ตุลาคม 2558). โอกาสผลไม้ไทยไปจีนกับเส้นทางการขนส่ง R9 R3A. เข้าถึงได้จากวารสารเคหการเกษตร:
https://www.kehakaset.com/newsactivities_details.php?view_item=93&fbclid=IwAR2gEYzBtfzquVMmvX9Q1SdCYISCunZ-XGEZz4Tv2ktrsD4xpzMFPIJ5cMM

อรทัย เอื้อตระกูล. (2562). มาเลเซียคือคู่แข่งทุเรียนไทยหรือไม่. เคหการเกษตร ตุลาคม, 122-126.

อรทัย เอื้อตระกูล. (2562). การปรับตัวของชาวสวนทุเรียนไทยให้แข่งขันได้ในต่างประเทศ. วารสารเคหการเกษตร: สัมมนาของธนาคารกรุงเทพ หัวข้อ เกษตรกรจะปรับตัวอย่างไรในยุคดิจิทัล.

อรรธรณ วัฒนยมนาพร. (2558). ลังจีน: การครอบงำการค้าผลไม้ไทย. สำนักขับเคลื่อนอุตสาหกรรมที่มีศักยภาพของประเทศ.

อัคร พิศาลวานิช. (2559). โครงการเชื่อมโยงสินค้าเกษตรและผลิตภัณฑ์สู่ชายแดนประเทศเพื่อนบ้านและประเทศเพื่อนบ้าน กิจกรรมศึกษาผลกระทบกรณีผู้ประกอบการรับซื้อผลไม้ชาวต่างด้าว (ล้งชาวต่างประเทศ) เข้ามาประกอบธุรกิจในแหล่งผลิตผลไม้ของไทย. ศูนย์ศึกษาการค้าระหว่างประเทศ.

อัคร พิศาลวานิช. (2562). ทูเรียนอาเซียนกับอนาคตทุเรียนไทย. ส่องอนาคตตลาดทุเรียนส่งออกไทย.

Alden, C. (2013). China and the long march into African agriculture. *Cahiers Agricultures*, 22 (1). pp. 16-21.

Aitken, B. J. and A. E. Harrison. (1999). Do Domestic Firms Benefit from Direct Foreign Investment? Evidence from Venezuela. *American Economic Review* 89(3), 605-618.

Ang, Y. Yuen. (2016). How China Escaped the Poverty Trap (Cornell Studies in Political Economy)

Ang, Y. Yuen. (2019). Missing the big picture on poverty reduction. www.project-syndicate.org

Asheghian, P. (2004). Determinants of economic growth in the United States: The role of foreign direct investment. *International Trade Journal*, 18(1), 63-83.

Borensztein, E, J. De Gregorio and J-W. Lee. (1998). How does foreign direct investment affect economic growth?. *Journal of International Economics*, 45, 115-135.

Blomström, M. and A. Kokko. (1998). Multinational Corporations and Spillovers. *Journal of Economic Surveys*, 12(3), 247-277.

Buckley, L., C. Ruijian, Y. Yanfei and Z. Zidong. (2017). Chinese Agriculture in Africa Perspectives of Chinese Agronomists on Agricultural Aid. Discussion Paper, IIED, London

Caro, M.P., M.S. Ali, M. Vecchio, and R. Giaffreda. (2018). Blockchain-based traceability in Agri-Food supply chain management: A practical implementation. IoT Vertical and Topical Summit on Agriculture-Tuscany (IOT Tuscany). IEEE. 1-4.

Dang Duc Chien, (2019) Application of Blockchain Technology in Food Traceability: the Case of Dragon Fruits in Vietnam. Institute of Policy and Strategy for Agriculture and Rural Development, Hanoi, Vietnam. Website:// FFTC Agricultural Policy Articles>Agricultural science policies and technology development, 1-12.

Daniel, WW. (1999). Biostatistics: A Foundation for Analysis in the Health Sciences. 7th edition. New York: John Wiley & Sons.

Djankov, S. and B. Hoekman. (2000). Foreign Investment and Productivity Growth in Czech Enterprises. World Bank Economic Review, 14(1), 49-64.

Driffield, N. (2000). The Impact on Domestic Productivity of Inward Investment into The UK. Manchester School, 69(1), 103–119.

Forte, R. and R. Moura. (2013). The Effects of Foreign Direct Investment on The Host Country's Economic Growth: Theory and Empirical Evidence. The Singapore Economic Review, 58(3).

Ford, T., J. Rork and B. Elmslie. (2008). Foreign Direct Investment, Economic Growth, and The Human Capital Threshold: Evidence from US States. Review of International Economics, 16(1), 96–113.

Frindlay, R. (1978). Relative Backwardness, Direct Foreign Investment, and The Transfer of Technology: A Simple Dynamic Model. Quarterly Journal of Economics, 92, 1–16.

Görg, H. and D. Greenaway. (2004). Much Ado about Nothing? Do Domestic Firms Really Benefit from Foreign Direct Investment?. The World Bank Observer, 19(2), 171–197.

Grimsditch, M. (2017). Chinese Agriculture in Southeast Asia: Investment, Aid and Trade in Cambodia, Laos and Myanmar. Heinrich Böll Foundation.

- Hansen, H. and J. Rand. (2006). On the Casual Links between FDI and Growth in Developing Countries. *World Economy*, 29(1), 21–41.
- Kotter, John P. (2007). *Leading Change: Why Transformation Efforts Fail*. Harvard Business Review, January.
- Letto-Gillies, G. (2005). *Transnational Corporations and International Production: Concepts, Theories and Effects*. UK: Edward Elgar Publishing.
- Liu, P. (2014). *Impacts of Foreign Agricultural Investment on Developing Countries: Evidence from Case Studies*, Food and Agriculture Organization of the United Nations.
- Mohnen, P. (2001). International R&D Spillovers and Economic Growth. In *Information Technology, Productivity and Economic Growth*. M Pohoja (ed.), Oxford University Press: Oxford.
- Moran, T. (1998). *Foreign Direct Investment and Development, The New Policy Agenda for Developing Countries and Economies in Transition*. Peterson Institute for International Economics.
- Moran, T. (2006). *Harnessing Foreign Direct Investment for Development, Policies for Developed and Developing Countries*, Center for Global Development.
- Pearson, S., D. May, G. Leontidis, M. Swainson, S. Brewer, L. Bidaut, J.G. Frey, G. Parr, R. Maull, and A. Zisman. (2019). Are Distributed Ledger Technologies the panacea for food traceability?. *Global Food Security* 20: 145-149.
- Suhana Safari et al. (2018). Durian as New Source of Malaysia’s Agricultural Wealth. *FFTC Agricultural Policy Articles*.
- Sun, H. L. (2011). *Understanding China’s Agricultural Investments in Africa*, Occasional Paper 102, South African Institute of International Affairs.

Sylwester, K. (2005). Foreign Direct Investment, Growth and Income Inequality in Less Developed Countries. *International Review of Applied Economics*, 19(3), 289–300.

Transtimenews. (20 มิถุนายน 2562). *รู้จัก 6 เส้นทางขนส่งผลไม้ไทยไปจีน*. เข้าถึงได้จากTranstime: <https://www.transtimenews.co/5154/>

Wang, M. (2009). Manufacturing FDI and Economic Growth: Evidence from Asian Economies. *Applied Economics*, 41, 991–1002.

yamane, Taro. (1967). *Statistics, An Introductory Analysis*, 2nd Ed., New York: Harper and Row.

ภาคผนวก

หนังสือแสดงความยินยอมเข้าร่วมการวิจัย

ทำที่.....

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.

เลขที่ ประชากรตัวอย่างหรือผู้มีส่วนร่วมในการวิจัย.....

ข้าพเจ้า ซึ่งได้ลงนามท้ายหนังสือนี้ ขอแสดงความยินยอมเข้าร่วมโครงการวิจัย
ชื่อโครงการวิจัย ผลกระทบจากภาวะข้ามวงลงทุนของผู้ประกอบการเงินต่อธุรกิจผลไม้ในภาคตะวันออก.....
ชื่อผู้วิจัยหลัก รองศาสตราจารย์ ดร.สันติ ภิรพัฒน์.....
ที่อยู่ติดต่อ คณะบริหารธุรกิจ สถาบันวัฒนธรรมศึกษานิติศาสตร์ ชั้น 7-8 อาคารบุญชมฯ อาคาร 118 ถนนเสวีไทย
คลองจั่น บางกะปิ กรุงเทพฯ 10240 โทรศัพท์ 085-155-0119.....

ข้าพเจ้า ได้รับทราบรายละเอียดเกี่ยวกับที่มาและวัตถุประสงค์ในการทำวิจัย รายละเอียดขั้นตอนต่างๆ ที่
จะต้องปฏิบัติหรือได้รับการปฏิบัติ ความเสี่ยง/อันตราย และประโยชน์ซึ่งเกิดขึ้นจากการวิจัยเรื่องนี้ โดยได้อ่านรายละเอียดใน
เอกสารชี้แจงผู้เข้าร่วมการวิจัยโดยตลอด และได้รับคำอธิบายจากผู้วิจัย จนเข้าใจเป็นอย่างดีแล้ว

ข้าพเจ้าจึงสมัครใจเข้าร่วมในโครงการวิจัยนี้ ตามที่ระบุไว้ในเอกสารชี้แจงผู้เข้าร่วมการวิจัย โดยข้าพเจ้ายินยอม
ตอบแบบสอบถามเพื่อศึกษาสถานภาพการลงทุนของผู้ประกอบการข้ามชาติจีนในธุรกิจผลไม้และห่วงโซ่อุปทานภาค
ตะวันออก และประเมินผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการลงทุนของผู้ประกอบการข้ามชาติจีนในธุรกิจผลไม้และห่วงโซ่อุปทานภาค
ตะวันออก ใช้เวลารวมแล้วประมาณ 1 ชั่วโมง ข้อมูลหรือความเห็นที่คณะผู้วิจัยได้รับจะถูกเก็บเป็นความลับ หากมีการเสนอ
ผลการวิจัยจะเสนอเป็นภาพรวม ข้อมูลใดที่สามารถระบุถึงตัวข้าพเจ้าได้จะไม่ปรากฏในรายงาน

ข้าพเจ้ามีสิทธิถอนตัวออกจากการวิจัยเมื่อใดก็ได้ตามความประสงค์ โดยไม่ต้องแจ้งเหตุผล ซึ่งการถอนตัวออกจากร
การวิจัยนั้น จะไม่มีผลกระทบในทางใดๆ ต่อข้าพเจ้าทั้งสิ้น

ข้าพเจ้าได้รับคำรับรองว่า ผู้วิจัยจะปฏิบัติตามข้าพเจ้าตามข้อมูลที่ระบุไว้ในเอกสารชี้แจงผู้เข้าร่วมการวิจัย และข้อมูล
ใดๆ ที่เกี่ยวข้องกับข้าพเจ้า ผู้วิจัยจะเก็บรักษาเป็นความลับ โดยจะนำเสนอข้อมูลการวิจัยเป็นภาพรวมเท่านั้น ไม่มีข้อมูลใดใน
การรายงานที่จะนำไปสู่การระบุตัวข้าพเจ้า

หากข้าพเจ้าไม่ได้รับการปฏิบัติตรงตามที่ได้ระบุไว้ในเอกสารชี้แจงผู้เข้าร่วมการวิจัย ข้าพเจ้าสามารถร้องเรียนได้
ที่คณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในคน กลุ่มสหสถาบัน ชุดที่ 1 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 254 อาคารจามจุรี 1 ชั้น
2 ถนนพญาไท เขตปทุมวัน กรุงเทพฯ 10330 โทรศัพท์/โทรสาร 0-2218-3202

E-mail: eccu@chula.ac.th

ข้าพเจ้าได้ลงลายมือชื่อไว้เป็นสำคัญต่อหน้าพยาน ทั้งนี้ข้าพเจ้าได้รับสำเนาเอกสารชี้แจงผู้เข้าร่วมการวิจัย และ
สำเนาหนังสือแสดงความยินยอมไว้แล้ว

ลงชื่อ.....

(.....)

ผู้วิจัยหลัก

เลขที่โครงการวิจัย 104.1/62

วันที่รับรอง 18 มี.ค. 2562

รับกรมศอญ 17 มี.ค. 2563

ลงชื่อ.....

(.....)

ผู้มีส่วนร่วมในการวิจัย

ลงชื่อ.....

(.....)

พยาน

แบบสำรวจ

ผลกระทบจากการเข้ามาลงทุนของผู้ประกอบการจีนต่อธุรกิจผลไม้ในภาคตะวันออก

ภายใต้การสนับสนุนของ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ฝ่ายเกษตร

แบบสำรวจนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อสำรวจความคิดเห็นของเกษตรกรผู้ปลูกผลไม้ในภาคตะวันออก ได้แก่ ลำไย มังคุด และทุเรียน เพื่อให้ทราบถึงผลกระทบผลกระทบทันทีและข้อเสียจากการลงทุนของผู้ประกอบการจีน (ล้งจีน) ซึ่งผลที่ได้จะเป็นประโยชน์ต่อภาครัฐในการวางนโยบายที่ช่วยส่งเสริมให้เกษตรกรของไทยได้รับประโยชน์มากที่สุดจากการลงทุนของผู้ประกอบการจีน (ล้งจีน)

คณะวิจัยจึงขอความร่วมมือจากท่านให้ความอนุเคราะห์ในการตอบคำถามต่าง ๆ ในแบบสอบถามนี้ให้ครบถ้วน ขอรับรองว่าข้อมูลของท่านจะถูกเก็บเป็นความลับ ไม่สามารถระบุตัวตนของท่านจากการตอบได้ และจะรายงานผลในภาพรวมเท่านั้น และขอขอบพระคุณท่านมา ณ โอกาสนี้ด้วย

คำชี้แจง เนื้อหาของแบบสำรวจนี้แบ่งออกเป็น 4 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

ส่วนที่ 2 ข้อมูลการทำการเกษตร

ส่วนที่ 3 ผลกระทบจากการเข้ามาลงทุนของผู้ประกอบการจีน

ส่วนที่ 4 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม (คำถามปลายเปิด)

กรุณาทำเครื่องหมาย ✓ ลงใน และเติมข้อความในช่องว่างตามสภาพความเป็นจริง

ส่วนที่ 1: ข้อมูลทั่วไป

1.1 เพศ ชาย หญิง อายุ.....ปี
สถานภาพสมรส โสด แต่งงาน หย่าร้าง/หม้าย

1.2 ระดับการศึกษาสูงสุด

ประถมศึกษาหรือต่ำกว่า มัธยมศึกษาตอนต้น
 มัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่า/ ปวช. อนุปริญญา/ ปวส. ปริญญาตรีขึ้นไป

1.3 จำนวนสมาชิกในครัวเรือนทั้งหมด คน (รวมตัวท่าน) สมาชิกครัวเรือนที่ทำการเกษตร..... คน

1.4 ในครัวเรือนท่านประกอบอาชีพใดบ้างต่อไปนี้ [ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ]

เลี้ยงปลา/เลี้ยงกุ้ง ทำสวนยางพารา/ ทำพืชไร่ (ระบุ)
 รับจ้างในภาคเกษตร รับจ้างอิสระนอกภาคเกษตร (เช่น รับเหมาก่อสร้าง, ขับรถรับจ้าง)
 พนักงานบริษัทเอกชน รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ
 ค้าขาย/ทำธุรกิจส่วนตัว อื่น ๆ (ระบุ).....

1.5 รายได้ต่อเดือนของครัวเรือนท่าน

น้อยกว่า 8,000 บาท 8,001 – 15,000 บาท 15,001 – 30,000 บาท
 30,001 – 50,000 บาท 50,001 – 80,000 บาท มากกว่า 80,000 บาท

1.6 ค่าใช้จ่ายต่อเดือนของครัวเรือนท่าน

น้อยกว่า 8,000 บาท 8,001 – 15,000 บาท 15,001 – 30,000 บาท
 30,001 – 50,000 บาท 50,001 – 80,000 บาท มากกว่า 80,000 บาท

ส่วนที่ 2: ข้อมูลการทำเกษตร

2.1 ท่านทำสวนผลไม้อะไรบ้าง [ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ]

- ทูเรียน มังคุด ลำไย อื่นๆ (ระบุ).....

2.2 จังหวัดที่ท่านทำการเกษตรในปัจจุบันคือ

- ระยอง จันทบุรี ตราด

2.3 ผลผลิตและพื้นที่การปลูก

	ปีนี้ (พ.ศ. 2562)	ปีที่แล้ว (พ.ศ. 2561)	2 ปีที่แล้ว (พ.ศ. 2560)	3 ปีที่แล้ว (พ.ศ. 2559)
ทุเรียน				
ผลผลิต (กิโลกรัม)				
พื้นที่สวนเช่าผู้อื่น (ไร่)				
พื้นที่สวนของตนเอง (ไร่)				
มังคุด				
ผลผลิต (กิโลกรัม)				
พื้นที่สวนเช่าผู้อื่น (ไร่)				
พื้นที่สวนของตนเอง (ไร่)				
ลำไย				
ผลผลิต (กิโลกรัม)				
พื้นที่สวนเช่าผู้อื่น (ไร่)				
พื้นที่สวนของตนเอง (ไร่)				

2.4 ช่องทางการจัดจำหน่ายผลผลิต

	ปีนี้ (พ.ศ. 2562)	ปีที่แล้ว (พ.ศ. 2561)	2 ปีที่แล้ว (พ.ศ. 2560)	3 ปีที่แล้ว (พ.ศ. 2559)
ทุเรียน (กิโลกรัม)				
ขายผ่านห้างไทย				
ขายผ่านห้างจีน				
ขายผ่านพ่อค้าคนกลางรายย่อย (ล้งเล็ก)				
ขายผ่านสหกรณ์ฯ				
ขายปลีกด้วยตนเอง				
อื่น ๆ ระบุ.....				

มังคุด (กิโลกรัม)				
ขายผ่านล้งไทย				
ขายผ่านล้งจีน				
ขายผ่านพ่อค้าคนกลางรายย่อย (ล้งเล็ก)				
ขายผ่านสหกรณ์ฯ				
ขายปลีกด้วยตนเอง				
อื่น ๆ ระบุ.....				
ลำไย (กิโลกรัม)				
ขายผ่านล้งไทย				
ขายผ่านล้งจีน				
ขายผ่านพ่อค้าคนกลางรายย่อย (ล้งเล็ก)				
ขายผ่านสหกรณ์ฯ				
ขายปลีกด้วยตนเอง				
อื่น ๆ ระบุ.....				

2.5 การรวมตัวในการทำสวนผลไม้ของเกษตรกร

2.5.1 มีการรวมตัวของเกษตรกรหรือไม่

- มี ไม่มี (ข้ามไปส่วนที่ 3)

2.5.2 รูปแบบการรวมตัวของเกษตรกรคือรูปแบบใด

- กลุ่มเกษตรกร เกษตรแปลงใหญ่ สหกรณ์ อื่นๆ ระบุ.....

2.5.3 เหตุผลหลักในการรวมตัวคืออะไร

- เพื่อต่อราคา เพื่อลดต้นทุนการผลิต อื่นๆ ระบุ.....

2.5.4 มีการรวมตัวกันเมื่อไร

- ปีนี้ (พ.ศ. 2562) ปีที่แล้ว (พ.ศ. 2561) 2 ปีที่แล้ว (พ.ศ. 2560) มากกว่า 2 ปี

2.5.5 ได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐในการรวมตัวหรือไม่

- ไม่ได้ ได้ ระบุ.....

ส่วนที่ 3 ผลกระทบจากการเข้ามาลงทุนของผู้ประกอบการจีน (ล้งจีน)

3.1 โดยรวมท่านคิดว่าการเข้ามาของล้งจีนในช่วงที่ผ่านมา ทำให้ราคาผลไม้เป็นอย่างใดเมื่อเทียบกับช่วงก่อนหน้านี้

ทุเรียน	☐ สูงขึ้น	☐ ลดลง	☐ ไม่มีผล
มังคุด	☐ สูงขึ้น	☐ ลดลง	☐ ไม่มีผล
ลำไย	☐ สูงขึ้น	☐ ลดลง	☐ ไม่มีผล

3.2 ท่านคิดว่าการเข้ามาของล้งจีนในช่วงที่ผ่านมา มีผลอย่างไรต่อไปนี้ (เลือกข้อที่ท่านเห็นด้วยมากที่สุด 1 ข้อ)

- เมื่อมีปริมาณผลผลิตโดยรวมลดลง แต่ราคารับซื้อไม่ได้ปรับสูงขึ้น
- เมื่อมีปริมาณผลผลิตโดยรวมมากขึ้น ราคารับซื้อจะลดลงค่อนข้างมาก
- ถึงแม้มีปริมาณผลผลิตโดยรวมมากขึ้น แต่ราคารับซื้อก็ยังคงเพิ่มขึ้น เนื่องจากมีความต้องการผลผลิตจากต่างประเทศที่สูง
- ไม่มีผล ปริมาณผลผลิตโดยรวมกับราคา เป็นไปตามกลไกตลาด (ปริมาณผลผลิตมากราคาลดลง ปริมาณผลผลิตต่ำราคาสูงขึ้น)

3.3 ท่านคิดว่าล้งจีนมีอิทธิพลต่อการกำหนดราคาหรือไม่

- มี ไม่มี

3.3 ท่านมีการใช้ปุ๋ย/ยากำจัดศัตรูพืชในปริมาณต่อไร่ เพิ่มขึ้นหรือไม่ เมื่อเทียบกับช่วงก่อนหน้าการเข้ามาของล้งจีน

- เพิ่มขึ้น ลดลง เท่าเดิม

3.4 ปัจจุบันท่านมีการขายใบ (เหมาสวน) หรือไม่

ทุเรียน	☐ ใช่	☐ ไม่ใช่
มังคุด	☐ ใช่	☐ ไม่ใช่
ลำไย	☐ ใช่	☐ ไม่ใช่

3.5 ที่ผ่านมามีการเคยมีการขายใบ (เหมาสวน) หรือไม่

ทุเรียน	☐ เคย	☐ ไม่เคย
มังคุด	☐ เคย	☐ ไม่เคย
ลำไย	☐ เคย	☐ ไม่เคย

3.6 ท่านเคยถูกโกงจากล้งจีนหรือไม่

- ทุเรียน ไม่เคย
 เคย ระบุ

(รายละเอียด).....

- มังคุด ไม่เคย
 เคย ระบุ

(รายละเอียด).....

- ลำไย ไม่เคย
 เคย ระบุ

(รายละเอียด).....

3.7 ท่านเคยได้ยินว่าล้งจีนทำการกว้านซื้อที่ดินเพื่อทำการเพาะปลูกผลไม้เอง โดยใช้ชื่อบุคคลอื่นที่ไม่เกี่ยวข้องหรือไม่

เคย ไม่เคย

- ท่านมีความมั่นใจต่อเรื่องดังกล่าวว่าเป็นเรื่องจริงมากน้อยเพียงใด

มากที่สุด มาก น้อย น้อยที่สุด ไม่แน่ใจ

3.8 ท่านเคยได้ยินว่าล้งจีนให้เงินทุนแก่เกษตรกรเพื่อซื้อปุ๋ยและยากำจัดศัตรูพืช โดยผูกขาดการรับซื้อผลผลิตจากเกษตรกร (เกษตรกรพันธสัญญา) หรือไม่

เคย ไม่เคย

- ท่านมีความมั่นใจต่อเรื่องดังกล่าวว่าเป็นเรื่องจริงมากน้อยเพียงใด

มากที่สุด มาก น้อย น้อยที่สุด ไม่แน่ใจ

3.9 ท่านเคยได้ยินว่าล้งจีนทำการกว้านซื้อที่ดินเพื่อการเพาะปลูก ทำให้เกษตรกรไทยในชุมชนเข้าถึงทรัพยากรธรรมชาติ เช่น แหล่งน้ำ ได้ยากขึ้น หรือมีการแย่งใช้ทรัพยากรธรรมชาติหรือไม่

เคย ไม่เคย

- ท่านมีความมั่นใจต่อเรื่องดังกล่าวว่าเป็นเรื่องจริงมากน้อยเพียงใด

มากที่สุด มาก น้อย น้อยที่สุด ไม่แน่ใจ

3.10 ท่านมีความกังวลใจต่อการเข้ามาของล้งจีนในประเทศใดบ้างต่อไปนี้ [ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ]

- ล้งจีนไม่ได้เข้ามาซื้อผลไม้่อต่อไป
- ล้งจีนรวมตัวกันกดราคารับซื้อผลไม้จากเกษตรกร
- ล้งจีนย้ายไปรับซื้อผลผลิตจากประเทศเพื่อนบ้าน
- ล้งจีนนำพันธุ์ผลไม้ไปพัฒนาและเพาะปลูกในประเทศเพื่อนบ้าน และ/หรือในประเทศจีนด้วยตนเอง
- ล้งจีนทำการกว้านซื้อที่ดินเพื่อทำการเพาะปลูกแข่งกับเกษตรกรไทย
- ล้งจีนทำการกว้านซื้อที่ดินและมีการแย่งใช้ทรัพยากรธรรมชาติ
- ล้งจีนให้เงินทุนแก่เกษตรกรเพื่อซื้อปุ๋ยและยากำจัดศัตรูพืช ซึ่งทำให้เกิดการผูกขาดการรับซื้อและกำหนดราคาผลผลิต

3.11 จากข้อ 3.10 ท่านมีความกังวลใจต่อประเทศใดมากที่สุดใน 3 ประเทศแรก (ให้เรียงลำดับจากมากไปน้อยที่สุด)

- ล้งจีนไม่ได้เข้ามาซื้อผลไม้่อต่อไป
- ล้งจีนรวมตัวกันกดราคารับซื้อผลไม้จากเกษตรกร
- ล้งจีนย้ายไปรับซื้อผลผลิตจากประเทศเพื่อนบ้าน
- ล้งจีนนำพันธุ์ผลไม้ไปพัฒนาและเพาะปลูกในประเทศเพื่อนบ้าน และ/หรือในประเทศจีนด้วยตนเอง
- ล้งจีนทำการกว้านซื้อที่ดินเพื่อทำการเพาะปลูกแข่งกับเกษตรกรไทย
- ล้งจีนทำการกว้านซื้อที่ดินและมีการแย่งใช้ทรัพยากรธรรมชาติ
- ล้งจีนให้เงินทุนแก่เกษตรกรเพื่อซื้อปุ๋ยและยากำจัดศัตรูพืช ซึ่งทำให้เกิดการผูกขาดการรับซื้อและกำหนดราคาผลผลิต

3.12 ท่านคิดว่ารัฐควรให้เงินเข้ามาดำเนินธุรกิจในประเทศไทยหรือไม่

- ควร ไม่ควร

3.13 โดยรวมท่านคิดว่าการเข้ามาของเงินมีผลกระทบต่อประเทศไทยในทางใด

- ทางบวก ทางลบ ไม่มีผล อื่น ๆ.....

ส่วนที่ 4: ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

4.1 ข้อเสนอแนะด้านราคา

.....
.....
.....
.....

4.2 ข้อเสนอแนะด้านช่องทางการจัดจำหน่าย

.....
.....
.....
.....

4.3 ข้อเสนอแนะอื่น ๆ เช่น ท่านอยากให้รัฐบาลมีการช่วยเหลือในเรื่องใด

.....
.....
.....
.....

คณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในคน กลุ่มสถาบัน ชุดที่ 1 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
254 อาคารจามจุรี 1 ชั้น 2 ถนนพญาไท เขตปทุมวัน กรุงเทพฯ 10330
โทรศัพท์/โทรสาร: 0-2218-3202, 0-2218-3409 E-mail: eccu@chula.ac.th

COA No. 161/2562

ใบรับรองโครงการวิจัย

โครงการวิจัยที่ 104.1/62 : ผลกระทบจากการเข้ามาลงทุนของผู้ประกอบการจีนต่อธุรกิจผลไม้ในภาค
ตะวันออก
ผู้วิจัยหลัก : รองศาสตราจารย์ ดร.สันติ ธิรพัฒน์
หน่วยงาน : คณะบริหารธุรกิจ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

คณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในคน กลุ่มสถาบัน ชุดที่ 1 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ได้พิจารณา โดยใช้หลัก ของ Belmont Report 1979, Declaration of Helsinki 2013, Council for
International Organizations of Medical Sciences (CIOM) 2016, มาตรฐานคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย
ในคน (มคจค.) 2556, นโยบายแห่งชาติและแนวทางปฏิบัติการวิจัยในมนุษย์ 2558 อนุมัติให้ดำเนินการศึกษาวิจัย
เรื่องดังกล่าวได้

ลงนาม
(รองศาสตราจารย์ นายแพทย์ปริดา ทักคนประดิษฐ์)
ประธาน

ลงนาม
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นันท์ ชัยชนวงศาโรจน์)
กรรมการและเลขานุการ

วันที่รับรอง : 18 มิถุนายน 2562

วันหมดอายุ : 17 มิถุนายน 2563

เอกสารที่คณะกรรมการรับรอง

- 1) โครงการวิจัย
- 2) ข้อมูลสำหรับกลุ่มประชากรหรือผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยและใบยินยอมของกลุ่มประชากรหรือผู้มีส่วนร่วมในการวิจัย
- 3) ผู้วิจัย เลขที่โครงการวิจัย 104.1/62
- 4) แบบสอบถาม วันที่รับรอง 18 มิ.ย. 2562
วันหมดอายุ 17 มิ.ย. 2563

เงื่อนไข

1. ข้าพเจ้ารับทราบว่า เป็นการผิดจริยธรรม หากดำเนินการกับข้อมูลการวิจัยก่อนได้รับการอนุมัติจากคณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยฯ
2. หากใบรับรองโครงการวิจัยหมดอายุ การดำเนินการวิจัยต้องยุติ เมื่อต้องการต่ออายุต้องขออนุมัติใหม่ล่วงหน้าไม่ต่ำกว่า 1 เดือน พร้อมส่งรายงาน
ความก้าวหน้าการวิจัย
3. ต้องดำเนินการวิจัยตามที่ระบุไว้ในโครงการวิจัยอย่างเคร่งครัด
4. ใช้เอกสารข้อมูลสำหรับกลุ่มประชากรหรือผู้มีส่วนร่วมในการวิจัย ใบยินยอมของกลุ่มประชากรหรือผู้มีส่วนร่วมในการวิจัย และเอกสารเชิญเข้าร่วมวิจัย
(ถ้ามี) เฉพาะที่ประทับตราคณะกรรมการเท่านั้น
5. หากมีเหตุการณ์ไม่พึงประสงค์ร้ายแรงในสถานที่เก็บข้อมูลที่ขออนุมัติจากคณะกรรมการ ต้องรายงานคณะกรรมการภายใน 5 วันทำการ
6. หากมีการเปลี่ยนแปลงการดำเนินการวิจัย ให้ส่งคณะกรรมการพิจารณารับรองก่อนดำเนินการ
7. โครงการวิจัยไม่เกิน 1 ปี ส่งแบบรายงานสิ้นสุดโครงการวิจัย (AF 02-14) และบทคัดย่อผลการวิจัยภายใน 30 วัน เมื่อโครงการวิจัยเสร็จสิ้น สำหรับ
โครงการวิจัยที่เป็นวิทยานิพนธ์ให้ส่งบทคัดย่อผลการวิจัย ภายใน 30 วัน เมื่อโครงการวิจัยเสร็จสิ้น

The Research Ethics Review Committee for Research Involving Human Research
Participants, Health Sciences Group, Chulalongkorn University
Jamjuree 1 Building, 2nd Floor, Phyathai Rd., Patumwan district, Bangkok 10330, Thailand,
Tel/Fax: 0-2218-3202, 0-2218-3409 E-mail: eccu@chula.ac.th

AF 02-12

COA No. 161/2019

Certificate of Approval

Study Title No. 104.1/62 : AN IMPACT OF CHINESE DIRECT INVESTMENT ON FRUIT SUPPLY CHAIN IN EASTERN REGION
Principal Investigator : SUNTI TIRAPAT, Ph.D.
Place of Proposed Study/Institution : Business School, National Institute of Development Administration

The Research Ethics Review Committee for Research Involving Human Research Participants, Health Sciences Group, Chulalongkorn University, Thailand, has approved constituted in accordance with Belmont Report 1979, Declaration of Helsinki 2013, Council for International Organizations of Medical Sciences (CIOM) 2016, Standards of Research Ethics Committee (SREC) 2013, and National Policy and guidelines for Human Research 2015.

Signature:
(Associate Prof. Prida Tasanapradit, M.D.)
Chairman

Signature:
(Assistant Prof. Nuntaree Chaichanawongsaroj, Ph.D.)
Secretary

Date of Approval : 18 June 2019

Approval Expire date : 17 June 2020

The approval documents including;

- 1) Research proposal
 - 2) Participant Information Sheet and Consent Form
 - 3) Researcher
 - 4) Questionnaire
-
- Protocol No. 104.1/62
Date of Approval: 18 JUN 2019
Approval Expire Date: 17 JUN 2020

The approved investigator must comply with the following conditions:

1. The research/project activities must end on the approval expired date of the Research Ethics Review Committee for Research Involving Human Research Participants, Health Sciences Group, Chulalongkorn University (RECCU). In case the research/project is unable to complete within that date, the project extension can be applied one month prior to the RECCU approval expired date.
2. Strictly conduct the research/project activities as written in the proposal.
3. Using only the documents that bearing the RECCU's seal of approval with the subjects/volunteers (including subject information sheet, consent form, invitation letter for project/research participation (if available)).
4. Report to the RECCU for any serious adverse events within 5 working days
5. Report to the RECCU for any change of the research/project activities prior to conduct the activities.
6. Final report (AF 02-14) and abstract is required for a one year (or less) research/project and report within 30 days after the completion of the research/project. For thesis, abstract is required and report within 30 days after the completion of the research/project.
7. Annual progress report is needed for a two- year (or more) research/project and submit the progress report before the expire date of certificate. After the completion of the research/project processes as No. 6.

กิจกรรม การประชุมกลุ่มย่อยเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็น

รายนามผู้เข้าร่วมประชุมกลุ่มย่อยเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเมื่อวันที่ 20 ธันวาคม 2562 เวลา 9.00-12.00 น. ณ ห้องรสสุคนธ์ โรงแรมแมนดาริน พระราม 4 กรุงเทพฯ มีผู้เข้าร่วมแสดงความคิดเห็นทั้งสิ้นจำนวน 13 คน ตามรายนามดังต่อไปนี้

1. คุณอรทัย เอื้อตระกูล นักวิชาการ เคหการเกษตร
2. นางสาวปวีณา นาแกมพลอย นักวิชาการพาณิชย์ชำนาญการ กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ
3. นางสาวบัณฑิตรส จุฑาภาคย์ นักวิชาการพาณิชย์ชำนาญการพิเศษ กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ
4. นางสาวศรัณยา สมทรง ผู้ช่วยวิจัย บริษัท เอโออาร์ซี จำกัด
5. นางสาววรัญญา จิตรพ่อง นักวิจัย ศูนย์วิจัยการย้ายถิ่นแห่งเอเชีย ส.เอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
6. นายสมพล ช่างบุ หัวหน้าด้านตรวจพืชจำันทบุรีสำนักควบคุมพืชและวัสดุการเกษตร กรมวิชาการเกษตร
7. นางสาวอุมาภรณ์ สุจริตทวิสุข นักวิทยาศาสตร์ชำนาญการพิเศษ กรมวิชาการเกษตร
8. นางณัฐธยาน์ อารังธนเศรษฐ์ นักจัดการงาน ฝ่ายแสวงหาข้อเท็จจริงทั่วไป สำนักงานคณะกรรมการการแข่งขันทางการค้า
9. นายปิติเชษฐ์ จิตต์กำแหง นักสืบสวนสอบสวน ฝ่ายแสวงหาข้อเท็จจริงทั่วไป สำนักงานคณะกรรมการการแข่งขันทางการค้า
10. นางสาววัลลดา ชีวาพัฒน์ นักสืบสวนสอบสวน ฝ่ายแสวงหาข้อเท็จจริงทั่วไป สำนักงานคณะกรรมการการแข่งขันทางการค้า
11. นายณภัทร อรุณรัตน์ เศรษฐกรชำนาญการพิเศษ สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร
12. นายจอมศักดิ์ ภูติรัตน์ กรรมการสภาหอการค้าฯ
หอการค้าไทยและสภาหอการค้าแห่งประเทศไทย
13. นายณัติพล กัณหา เจ้าหน้าที่ฝ่ายพัฒนาเครือข่ายฯ
หอการค้าไทยและสภาหอการค้าแห่งประเทศไทย

รายนามผู้เข้าร่วมประชุมกลุ่มย่อยเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเมื่อวันที่ 23 ธันวาคม 2562 เวลา 9.00-12.00 น.

ณ ห้องมณีจันทร์ 2 โรงแรมมณีจันทร์รีสอร์ท แอนด์ สปอร์ตคลับ อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี มีผู้เข้าร่วมแสดงความคิดเห็นทั้งสิ้นจำนวน 13 คน ตามรายชื่อดังต่อไปนี้

1. นางสาวฉัตรสุชล คุ่มถนอม นักวิชาการพาณิชย์ชำนาญการ สำนักงานพาณิชย์จังหวัดจันทบุรี
2. นางสาวสมัชชา มารุ่งเรือง นักวิชาการพาณิชย์ปฏิบัติการ สำนักงานพาณิชย์จังหวัดจันทบุรี
3. นางสาวนรรัตน์ อนุรักษานุตร นักวิชาการพาณิชย์ชำนาญการพิเศษ สำนักงานพาณิชย์จังหวัดระยอง
4. นายมานพ โพธิยาอนุวัตร เกษตรจังหวัดระยอง สำนักงานเกษตรจังหวัดระยอง
5. นางสาวศิริรัตน์ จังอินทร์ เกษตรอำเภอสอย สำนักงานเกษตรอำเภอสอยดาว
6. นางสาวจรรุวรรณ เอี่ยมหนู นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรปฏิบัติการ สำนักงานเกษตรจังหวัดตราด
7. นายสาธิต พัดพาดิ ประธานวิสาหกิจชุมชนฯ วิสาหกิจชุมชนตลาดกลางผลไม้จังหวัดตราด
8. นายสามารถ ดวงวิจิตรกุล รองประธานวิสาหกิจชุมชนชาวสวนทุเรียน จังหวัดจันทบุรี
9. นางสาวณัฐธิดา วัฒนวิเศษ กรรมการวิสาหกิจชุมชนฯ วิสาหกิจชุมชนตลาดกลางผลไม้จังหวัดตราด
10. นายประสาทร ศรีสกุลเดช วิสาหกิจชุมชนชาวสวนทุเรียนจันทบุรี
11. นายปองพล อินทนิล รองประธาน สภาอุตสาหกรรมจังหวัดจันทบุรี
12. นายสงวน แสงวงศ์กิจ รองประธาน สภาอุตสาหกรรมจังหวัดระยอง
13. นายวุฒิพงศ รัตนมณฑล ประธานหอการค้า หอการค้าจังหวัดตราด
14. นางสาวกาญจนา จินตกานนท กรรมการหอการค้า หอการค้าจังหวัดตราด
15. นายพิเชษฐ มูลชอบ กรรมการหอการค้า หอการค้าจังหวัดตราด
16. นายมาโนชย์ ประทุมพิทักษ์ รองประธานหอการค้า หอการค้าจังหวัดระยอง
17. นายธนภัทร จาวิณีจ ผู้จัดการฯ สหกรณ์ส่งเสริมธุรกิจภาคเกษตรจังหวัดตราด
18. นางนกนอย เข้มทอง ผู้จัดการฯ สหกรณ์การเกษตรเขาสมิง จำกัด
19. นายปราโมช ร่วมสุข เกษตรกร กลุ่มเครือข่ายเกษตรกรจันทบุรี
20. นางสาวดาวรุ่ง เนื่องจำนงค์ เกษตรกร กลุ่มเครือข่ายเกษตรกรอำเภอสอยดาว
21. นางสาวดวงพร เวชสินทร์ เกษตรกร กลุ่มแปลงใหญ่มังคุดคิชฌกุฎ
22. นายณัฐกฤษฏ์ โอบารศิริรักษ์ สมาคมผู้ประกอบการส่งออกทุเรียน
23. นางสาวบุษบา พะโยม ลิ่ง ป.ทุเรียนทอง
24. นางสาวอรุณ วีระนันท์ ลิ่ง ป.ทุเรียนทอง
25. นางสาวพัชรี ไชยนุรัตน์ ลิ่ง ป.ทุเรียนทอง
26. นางสาวชนาการณต์ ไพศาลศิลป์ สำนักงานพาณิชย์จังหวัดจันทบุรี
27. นายธรรมรัตน์ จันทร์ดี YSF จันทบุรี

